સનિર્યુક્તિ મૂળ આચારાંગ સૂત્રનું

ટીકાના આધારે ભાષાંતર.

ભાગ ૫ મો.

પાલણપુરના આનંદાની મુખ્ય સહાયતાથી

લેખક,

મુનિ માણેક.

પ્રસિદ્ધકર્તા,

શ્રીમન્ મોહનલાલજી જૈન શ્વેતામ્બર જ્ઞાન-

ભંડાર સુરત ગોપીપુરા તરફથી

મેનેજીંગ ટ્રસ્ટી,

ચુનીલાલ ગુલાબચંદ દાળીયા.

સં ૧૯૭૮   પ્રતિ ૭૦૦   સને ૧૯૨૨

આચારાંગના દરેક ભાગના મુલ્ય બે રૂપિયા

લેખક —

મુનિ માણેક

શુદ્ધિપત્ર.

પૃષ્ટ ૧ લી અધ્યયન ૫ મું ૬ ત્યાં આગ ૫ મો વાચવું

જૂના શ્રાવકોને દરેક પુસ્તક પોતાની કિંમતે મળશે.

આનંદ પ્રિન્ટીંગ પ્રેસ

ભાવનગર

પ્રસ્તાવના.

આ ભાગમાં બીજો સ્કંધ અને આચારાંગ સૂત્ર સમાપ્ત થાય છે દરેક અધ્યયનમાં શું વિષય છે તે નિર્યુક્તિમાં વગેરે બતાવેલ છે તે વિષયઅનુક્રમણિકામાં પણ ટુંકમાં જોવાશે

આ સાધુનો આચાર દરેક સાધુ સાધ્વીએ સમજીને પાળવાનો છે, અને તે પ્રમાણે વર્તન કરવાથી આ લોકમાં શાંતિ, નિર્ભયતા અને કીર્તિ પ્રાપ્ત થાય છે, પરભવમાં મોક્ષ પ્રાપ્તિ અથવા ઉચ્ચ કોટીનું દેવપણું પ્રાપ્ત થાય છે, પ્રથમ સ્કંધનો ખુલાસો આ સ્કંધમાં હોવાથી ટીકા કે નિર્યુક્તિ વિશેષ નથી, મૂળ સૂત્ર વિશેષ છે તેમ દશવૈકાલિકમાં સારાંશ આવી જવાથી વાંચનારને પુનરોક્તિ જેવું પણ લાગશે, પણ દશવૈકાલિક સૂત્ર આમાંથી ઉદ્ધરેલું હોવાથી અને તે સાથે [illegible] હોવાથી યાદ કરવા માટે વધારે ઉપયોગી છે, અને આ વિચારવા યોગ્ય છે તેમ જે વિષય હૃદયમાં કોતરી રાખવા જેવો છે, તેને વારંવાર વાંચીએ તોપણ તે લાભકારી છે તેમ જાણીને આ ભાગ બહાર પાડ્યો છે

સાધુના આચારથી તથા જૈન ધર્મથી અનભિજ્ઞ હરમન જેકોબી મહાશયે અભક્ષ્ય સંબંધી પાઠોમાં વિપરીત [illegible] છે, અને જૈન લોકોને પણ ભ્રમણામાં પાડ્યા હતા, તેઓનું સમાધાન પણ આ ભાગમાં વિશેષ ખુલાસાથી બહાર પાડ્યું છે

આ દરેક ભાગો સાધુઓ વિચરવાના સ્થળોમાં જ્ઞાન ભંડારોમાં

મ ગ્રહ કરાય તો ચતુવિધ સંધને લાભ થાય એ હેતુથી બધા ભાગે સાથે લેનારને પડતર કિંમતે આપવો પડશે કાર્યવાહકો તેયાર થશે

જો કે ભાષાન્તર કરનાર છદ્મસ્થ અને બીજા આધાર ગ્રંથોથી વિપરીત જણાય તો તજ્જ્ઞ ગીતાર્થ સાધુ અથવા શ્રાવક બધી જણાવવું કે સુધારો થાય. આચાર્ય મહારાજ શ્રીબુદ્ધિ સાગરજીએ યોગ્યસલાહ આપી છે તથા લક્ષ્મીમુનિજી તથા જીતકમુનિએ બનતી સહાય આપવાથી તેમનો આભાર માનવામાં આવે છે પ્રથમ ભાગની પ્રસ્તાવનામાં પાર્શ્વચંદ્રસુરિનો બાળાવબોધ (ટબો) પ્રથમ થએલ છે અને દીપિકા પછી થયેલ છે, એમ જાણવું તથા ગુજરાતી ભાષાંતર યથાયોગ્ય પ્રયાસ કરી રવજીભાઇ દેવરાજ વિગેરેએ છપાવેલ તેની પણ હાર જરૂરી સહાય લીધી છે, છતાં આ ભાષાંતર સ્વતંત્ર છે તે વાચનાર બંધુઓને જણાશે

આ ચતુર્માસમાં અમારા પરમમિત્ર અભેદભાવી મુનિશ્રી તિલોકચંદજી જેઓ સાધુ માર્ગી સંપ્રદાયના છતાં તેમણે યોગ્ય સહાયતા આપી છે તેમનો પણ ઉપકાર માનવાની આવશ્યકતા છે

પાલણપુર તપગચ્છ ઉપાશ્રય આસો શુદ ૧૨ મ ૧૯૭૮	સુજ્ઞ મુનિવરોનો આજ્ઞાંકિત મુનિ માણેક

વિષય અનુક્રમણિકા

પુસ્તક પ્રસિદ્ધી માટે મળેલી મદદ.

આચારાંગના પાંચમા ભાગ માટે તથા આવશ્યક વીગેરે ગ્રંથો છપાવવા પાલણપુરના જે પુન્યાત્માઓએ પોતાના અમૂલ્ય દ્રવ્યોનો સદ્‌ઉપયોગ કર્યો છે, તેમની યાદ નીચે આપેલી છે કે તેઓ રીતે હવે પછી પણ તેઓ અને બીજા ધર્માત્મા બંધુઓ યોગ્ય મદદ કરતા રહે.

૨૫) મહેતા મોતીચંદ મનજી તથા ગોકળદાસ ચમનલાલ પાલણપુર

૧૦૦) મહેતા અમૃતલાલ ગગલચંદ પાલણપુર
    ૬૪ આચારાંગના પાંચમા ભાગ માટે દીધા છે
    ૩૬ ધર્મબિંદુની સરસ્વતી દીપિકા અને બાર પર્વની કથા ભંડારમાંથી નહિ તેમની તરફથી પાલણપુરમા મુની મહારાજોમા તથા જ્ઞાનના ભંડારોમા ભેટ આપી છે

૫૦) મહેતા જમકરણ મયાચંદ

૭૦) અણુમાણી ગગલચંદ મેચર

૨૫) કાઠારી રીખવચંદ જેઠમલભાઈ

૨૫) મહેતા રવચંદ મગનલાલ

૨૫) મહેતા ચીમનલાલ નીહાલચંદ

૨૫) કોઠારી બાલચંદ મગનલાલભાઈ

૨૫) પારી કુંદનમલ નવલજીની દીકરા ઓરત ધાપુબાઈ પાલણપુર

૫૦) પારી પ્રેમચંદ કેશરીભાઈ બાદરમલજીના બાઈઓના જેની તરફથી પાલણપુર હા. ભંડાર તરફથી પાલણપુર

૨૫) શાહ પ્રતાપચંદ કાળીદાસ

૨૫) કોઠારી ચંદુલાલભાઈ મોબાગચંદ

૫૦) પારી દલછાભાઈ રામચંદ તરફથી કાળીદાસ ગમચંદની વિધવા દીવાળીબાઈના સ્મરણાર્થે

૫૦) પારી સુરજમલ નીહાલચંદ

૫૦) કોઠારી મગનભાઈ ઉજમભાઈ

૫) કકલભાઈ ગીબવચંદ

૧૦) જસકરણભાઈ તળશીભાઈ

૧૫) શા ચંદુલાલ નગીનદાસ

૨૦) ડીસા જૈન શ્વે જ્ઞાનભંડાર તરફથી હા કોઠારી પાનાચંદ માણેકચંદ પુસ્તકો લેવા

૧૦) કોઠારી અમુલખભાઈ મલુકચંદ

૧૦) આવસ્યકસ પૂર્ણ લક્ષ્મીમુનિજી માટે પાલણપુર જૈન શાળાથી

૧૦) દર્શન શ્રીજી માટે એક બાઈ આવસ્યકમા

૨૫) જૈનશાળા પાલણપુર જ્ઞાન ભંડાર માટે આવસ્યક વિગેરે માટે

૧૦) કોઠારી કેશવલાલ જસકરણની વિધવા લક્ષ્મણીમાસ

૧૧) મેતા સામતમલજી લક્ષ્મીચંદજીના સ્મરણાર્થે હા. બાઈ અંજુ

૧૦) મેતા લલુભાઈ છવચંદ

૧૦) તપગચ્છ ઉપાશ્રય પાલણપુર

स्तुति

कैवल्यश्री धर जिनवर स्तीर्थं कृद्वर्धमाना ।
जीयादर्थं प्रकट करणात् श्रेयसे मोक्षमार्गा ॥
सूत्राधारे गणधरगणे चैंद्रमूर्ति सुधर्मा ।
निर्युक्तीना मणिरचयिता पूर्वभृ द्भद्रबाहु ॥ १ ॥

शीलाकाचार्य साधु विवरण करणे दक्षबुद्धि न मामि
कारुण्यैकः प्रवाह परमशम मुनि मोहन बोधदश्च ॥
दाक्षा शिक्षा प्रदाना जयतिमुनिभद्र श्चैत्र पन्यास हर्ष
सर्व या बोधदाना जगति मुनिवरा मोक्षलभा अयतु ॥२॥

प्राह्लादने जिनवरो खलु पार्श्वनाथ
शातिप्रदो नत सुरो मुनि नाथ शाति
धर्मार्थिन सुमतिदा जिन भक्ति चित्ता
भाद्रा सुर्वे विमपिभो रधिक वृद्धिभे ॥ ३ ॥

आचार सूत्रं प्रथम यदंग
जीयें कहेत पर रक्षणार्थ
अत्रे च मौख्यं शिवदपरत्र
माणिक्य साधो सुमति प्रदातें ॥ ४ ॥

परोपकाराय सता विभूति
परोपकाराय मुने सुबोध
परोपकाराय घनस्य वृष्टि
परोपकाराय रुचि सुधर्मे ॥ ५ ॥

—✻—

પરિચય

આ સાથે પાલણપુર નિવાસી પારી નગીનભાઈ ખુમચંદનો ફોટો આપવામા આવેલો છે, તેઓશ્રીનો સુબોધ ઘણા પુરુષોને લાભદાયી થયો છે, ભાષાંતરકારને [મને] દીક્ષા લીધા પહેલા અનેકવાર તેમની ઉત્તમ સલાહ મળેલી તેના સ્મરણને ખાતર કંઈપણ મારે લખવુ જોઈએ

સાધુતા એ ધર્મ કલ્પવૃક્ષનુ ફળ છે અને શ્રાવકપણુ કલ્પવૃક્ષનુ બીજ છે, જો શ્રાવકપણામા સારા સંસ્કારો પડે તોજ સાધુપણુ નિર્મળ પળી શકે પાલણપુરમા જન્મ લઈને તેમણે મુંબઈમા પોતાનો પુન્યપ્રભાવ ઉદયમા આણી અનેક પાલણપુર નિવાસી બંધુઓને તથા અન્ય સ્થાન નિવાસીઓને આશ્રય આપી પોતાના કુળને, જૈનધર્મને દીપાવેલ છે શ્રાવકને યોગ્ય બાહ્ય અને અભ્યંતર શુદ્ધિની ખાસ જરૂર છે, એટલે ધન કમાવામા નીતિને પ્રધાન ગણી અને મેળવેલા ધનનો સદુપયોગ કરવો તેની સાથે પોતાની ધાર્મિક ક્રિયામા પણ યોગ્ય લાભ લેવો એ બધામા એક આદર્શરૂપે પોતે વિદ્યમાન હતા અને હાલ સ્થુલ દેહે વિદ્યમાન ન હોય, તોપણ પોતાના ઉત્તમ ગુણોથી તો ભવ્યાત્માના હૃદયમા જીવતાજ રહેશે

તેમનુ જીવનચરિત્ર તેમના ગુણ પ્રશંસકો તરફથી છપાએલ છે, તે વાંચવાથી જણાશે પણ મુખ્ય યાદ કરવા યોગ્ય સમ્યક્દર્શન જ્ઞાન ચારિત્ર યથાશક્તિ શ્રાવકને યોગ્ય જે આરાધેલ છે તે વર્તમાનકાળના નવ યુવકોને માટે ખાસ આદરણીય છે

તેમનુ બહોળુ કુટુંબ તેમના અને તેમના વડિલ બંધુ પારી બાપ-ચંદ વર્ધમાન જે તેમના કાકાના દીકરા હતા અને વડોદરામા નામાંકિત ઝવેરી તરીકે પ્રસિદ્ધ થયા હતા તે બન્નેના પ્રતાપથી સુખશાંતિમા રહેલ છે તેની સાથેજ તેમના સદ્ગુણોથી બીજા પણ નવ યુવકો પરોપકારી

કામમા ખાસ ભાગ લે છે, આત્મોદય સમિતિને અંગે તથા પાલણપુરના દરેક ધાર્મિક ખાતામા તથા સાર્વજનિક હિતના કામમા તેના ખુદનો ભાગ છે તે સર્વને સુવિદિત હોવાથી વધારે લખતા નથી

આ પારીખ કુટુંબ પાલણપુરના જૈનોમા પોતાના ધાર્મિક સજ્જન નથી તથા તન-મન-ધનથી જે જે કાર્યો કરે છે તે દરેકનુ વર્ણન કરવાથી એક જુદો ગ્રંથ લખાઈ જાય માટે આ સ્થળે લખતા નથી છતા તે કુટુંબનુ વૃક્ષ પૂર્વે અપાએલ હોવાથી સર્વેજનોને જણાવી પુસ્તક પ્રસિદ્ધ કરનારાએ ના માથે છે.

આગળ પાલણપુરમા સોમસુંદરસૂરિજી તથા અકબર બાદશાહ પ્રતિબોધક હીરવિજયસૂરિજી જન્મી યશસ્વી કીર્તિ જગતમા વિસ્તારી ગયા છે, એટલુજ નહિ પણ વર્તમાનમાજ જ્યારે સંવત ૧૯૪૨ ની સાલમા મહારાજ શ્રી મોહનલાલજીનુ ચોમાસુ અહીં થયુ, ત્યાર બાદ સત ભાઈને પ્રતિબોધ લાગ્યો અને દીક્ષા લઈ જ્ઞાનધ્યાન સમાધિવડે પોતાના સદ્વર્તનથી જગતને લાભ આપવા સાથે હાલ પ્રવર્તકપદે મહારાજ શ્રી કાન્તિમુનિજી નામથી વિરાજે છે જેની પૂર્ણ કૃપાથી ભાષાંતરકારની જન્મભૂમિમા પુન્યોદયથી ચોમાસુ થયુ અને આચારાંગ સૂત્રની નિર્વિઘ્ને યથાશક્તિ પૂર્ણતા થઈ એજ અહોભાગ્યની વાત છે

આચાર્ય મહારાજ શ્રી વિજયાનંદસૂરિજી તથા અનેક મુનિરત્નો જેવા કે નેમસાગરજી તથા રવિસાગરજી મહારાજ આનંદસાગરજી મહારાજ તથા વિદ્યાપ્રેમી શ્રીમાન્ વલ્લભવિજયજી મહારાજ તથા શાંતમૂર્તિ શ્રી હંસવિજયજી મહારાજ આદિ અનેક પૂજ્ય પુરુષોના નિરંતર સુબોધથી આ પવિત્ર ક્ષેત્ર છે, એમ સહેજ અનુભવ થાય છે

પાલણપુરની સ્થાપના સાથે આલ્હાદન પાર્શ્વનાથ (પાલવીયા નામે પ્રસિદ્ધ)નુ મંદીર છે, જે અનેક ભવ્યાત્માઓના સમ્યક્દર્શનને નિર્મળ કરે છે, તથા અનેક મંદીરો, ઉપાશ્રયો, પાઠશાળાઓ, વાચનાલયો તથા દરેક પક્ષના મુનિવરોથી સુશોભિત રહે છે તેથી કેટલેક દરજ્જે દેશનોકથી પણ અધિક આ સ્થાન છે તે શાંત રીતે દેખતા જણાશે.

'મુનિ માણેક'

—※(◎)※—

અમુલખભાઇનું ટૂંક જીવન ચરિત્ર

અમુલખભાઇનો જન્મ સંવત ૧૮૯૮ ના પોષ શુદ ૧૫ બુધવાર રોજ હતો, અને તેઓ સંવત ૧૯૬૬ ના પોષ શુદ ૧૪ કાળધર્મ પામ્યા હતા, પોતે પોતાના ઉત્તમ ગુણોથી પોતાનુ અમુલખ નામ સાર્થક કર્યું હતુ તેઓએ ઝવેરાતનો ધંધો શરૂઆતમાં પોતાના ભાઈ ભાયચંદભાઇ સાથે કરેલ, પણ પાછળથી બાહોશીથી હિંદુસ્તાનના એક આગેવાન ઝવેરી તરીકે નામ મેળવ્યુ, એટલુ જ નહિ પણ વિલાયતના ઘણા વેપારીઓ તથા હિન્દુસ્તાનના સારા સારા રાજા રજવાડાઓ સાથે પોતાનો સંબંધ મેળવી પોતાના વેપારને આબાદ કર્યો હતો ઝવેરાતનો ધંધો શરૂ કર્યા પહેલા પોતાના ભાઇ ભાયચંદભાઇએ ઇજારે રાખેલ ગામ દેહગામ સંભાળવા બે વર્ષ ત્યાં રહ્યા તે દરમિયાન પોતાના સ્વધર્મિ બંધુઓ ઉપર કેટલીક ગેરવ્યાજબી વેઠ હતી તે દૂર કરાવી હતી. પોતાના ભાઈ ભાયચંદભાઇએ ઘર દેરાસરની પ્રતિષ્ઠા કરાવેલ તેના મુહુર્તમાં કંઇ ફારફેર હોવાથી ફરીથી સંવત ૧૯૪૪ ના શ્રાવણ વદ ૩ અમુલખભાઇએ બીજા બધા ભાઇઓની સાથે મળી ફરીથી પ્રતિષ્ઠા કરાવી હતી મુનિ મહારાજ શ્રી હંસ-

પારી અમુલખ ખુબચંદ.

મુ૦ પાલણપુર.

આનંદ પ્રેસ—ભાવનગર

વિજયજીના ઉપદેશથી તેઓએ તેમની તથા તેમના ભાઇ ગત્ચંદ ઉજમચંદની શુખઇની દુકાનોના ખર્ચે સંવત ૧૯૫૨ ની સાલમાં પાલીતાણાનો 'છરી' પાળતો સંઘ કાઢ્યો હતો સંવત ૧૯૫૬ ની સાલમાં ભયંકર દુકાળમાં માનપુર પાંજરાપોળને પોતાની પેઢી તરફથી સારી મદદ કરી હતી. તેમજ બીજાઓ પાસે કરાવી આપી હતી. આ સિવાય પણ ધર્મના અને કોમના દરેક કામમાં પોતે હૃદયની લાગણીથી ખાસ ભાગ લેતા હતા તેમની શાંત પ્રકૃતિને લઇને લગભગ આખી જીંદગીમાં કોઇ જીવને તેમણે દુભવ્યો હોય તેમ બન્યું નથી ખાસ કરીને સ્વધર્મિ ભાઇઓને ધંધે લગાડવાનો અત્યંત પ્રશંસનિય ગુણ એમનામાં ખાસ વાસ કરતો હતો સંવત ૧૯૫૮ માં તેમના ભાઇના દીકરા કાળીદાસભાઇ તથા નાખોનો માલ ઝવેરાતનો મદ્રાસ રેલ્વે એક્સીડંટમાં ડુબી જવાથી ભારે નુકશાન લાગ્યું હતું, છતાં ધીરજ અને બાહોશીથી તેને કર્મનો પ્રભાવ સમજી સમતાથી સહન કરી પોતાની વેપારી તરીકેની આબરૂ સંપૂર્ણ રીતે જાળવી રાખી હતી

ભાયચંદભાઇનું ટુંક જીવન ચરિત્ર.

પારી કરમચંદ મયાચંદના કુટુંબમાં કરમચંદભાઇના પુત્ર વર્ધમાનભાઇ તેમના પુત્ર ભાયચંદભાઇ હાલમાં એક અગ્રગણ્ય નામાંકિત પુરૂષ થઇ ગયા છે, તેમનો જન્મ સંવત ૧૮૭૨ ના ભાદરવા વદ ૧૩ ગુરૂના રોજ થયો હતો અને તેઓ સંવત ૧૯૪૫ ના ભાદરવા વદ ૧૨ સ્વધર્મ પામ્યા હતા તે હીસાબે તેઓ ૭૩ વર્ષ જીવ્યા હતા કુદરતની બલીહારી કે કોઇપણ લાયક પુરૂષમાં કંઇક લાયક ઘટના મુકે છે

દીવસે જન્મ તેજ દીવસે કાળધર્મ, તેઓ પોતાની બાહોશીથી ગાયકવાડ સરકાર મહારાજ સાહેબના વખતમાં વડોદરા રાજ્યના ઝવેરી નીમાયા હતા, અને તેથી લગભગ આખા હિંદુસ્તાનમાં સારી નામના અને આબરૂ મેળવી હતી. સવત ૧૯૧૧ ની સાલમાં વડોદરા ઝવેરી અભેચંદ માણેકચંદની સાથે કેસરીઆજીનો સંઘ કાઢ્યો હતો, તથા સવત ૧૯૧૬ ની સાલમાં પોતે એકલાએ પચતિર્થી તથા કેસરીઆજીનો સઘ કાઢ્યો હતો સવત ૧૯૨૦ ની સાલમા પોતાની પુત્રી દીવાળીબેનને હાલમા અમદાવાદમા તેમજ મુંબઈ અને જ્યા જ્યા જવાનું થાય ત્યા ત્યા ઉપાશ્રય-દેરાસર-જાહેર સભાઓ વિગેરે ધર્મના-કોમના અને દેશના દરેક કામમા આગેવાન ભાગ લેનાર સુપ્રસિદ્ધ ઝવેરી મોહનલાલ મગનભાઈના પિતાશ્રી વેરે પરણાવ્યા હતા તેની લગ્ન તૈયારીઓ તે વખતનો પ્રસંગ લગભગ એક રાજદરબારના લગ્ન જેવો કર્યો હતો સવત ૧૯૩૦ ના શ્રાવણ વદ ૩ ભાગે ઉજમણા સહિત પોતાના ઘર દેરાસરની પ્રતિષ્ઠા કરાવી હતી પાલણપુર-પાટણ-વીસનગર-અમદાવાદ-વડોદરા અને મુબઈમા તેઓની દુકાનો ચાલતી હતી રાજ્યની લાગવગને વડોદરા અને પાટણના ઘણા ધર્માદા તથા સામાજીક ખાતાને પુષ્ટિ આપતા હતા સવત ૧૯૪૧મા તેમના પૌત્ર મોહનલાલનું મરણ થવાથી દીલ ફરી જવાથી પાછલો વખત પાલણપુરમાજ તેઓ રહ્યા હતા

લી

માસ્તર પ્રેમચંદ અભેચંદ પરેલ

વડાકર

ॐ श्री वीतरागाय नमः ।

आचारांग सूत्र भाषांतर.

स्कंध २ जो.

—•⊱(۞)⊰•—

अध्ययन पाचमुं.

जयत्यनादिपर्यन्तमनेकगुणरत्नभृत् ।
त्यक्तनाशपतीर्थेश तीर्थं तीर्थाधिपैर्नुतम् ॥ १ ॥

અનાદિ અનત કાળ રહેનારૂ, અનેક ગુણ રત્નોથી ભરલુ, બધા મતવાળાને સીધે રસ્તે લાવનાર અને તીર્થંકરોએ નમસ્કાર કરેલુ એવુ તીર્થ (જૈન શાસન) જયવતુ વર્તે છે—

नम श्रीवर्द्धमानाय, सदाचारविधायिने ।
प्रणताशेषगीर्वाणचूडारत्नार्चिताङ्घये ॥ २ ॥

સદાચાર બતાવનાર અને નમેલા બધા દેવતાઓના મુકુટના રત્નોથી જેના પગ પૂજત છે એવા શ્રી વર્દ્ધમાનસ્વામીને નમસ્કાર થાઓ

आचार्यैरङ्गदितस्य लेशात ,
प्रवच्मि सच्छेपिकचूलिकागतम् ।
आरिप्सितेऽर्थे गुणवान् कृती सदा,
जायेत नि शेषमशेषितक्रिय ॥ ३ ॥

આચારાંગ સૂત્રરૂપ મેરૂપર્વતની ચૂલિકા સમાન આ ચુલિકામાં જે થોડો વિષય આવેલ છે, તેને થોડામાં કહું છું કારણ કે હમેશાં કૃત્ય કરનારો ગુણવાન પુરૂષ આગળેલા ઈચ્છિત અર્થમાં બાકી રહેતી ક્રિયા કરવાથીજ સંપૂર્ણપણું (ની અર્થસિદ્ધિ) ને પામે છે

નવ બ્રહ્મચર્ય અધ્યયન રૂપ આચાર પ્રથમ શ્રુતસ્કંધ કહ્યો, હવે અગ્રશ્રુતસ્કંધ આરંભે છે, તેના આ પ્રમાણે સંબંધ છે

પૂર્વ આચારના પરિમાણને બતાવતા કહ્યું છે—

नवबंभचेरमइओ अट्ठारसपयसहस्सिओ वेओ।
हवइ य स पंचचूलो बहुबहुअयरो पयग्गेणं ॥ १ ॥

નવ બ્રહ્મચર્યવાળો, અઢાર હજાર પદવાળો પંચ ચૂલા સહિત પદોના અગ્રવડે ઘણો ઘણો આ વેદ (જૈનાગમ) આચારાંગ થાય છે

તેમ પ્રથમ સ્કંધમાં નવ બ્રહ્મચર્ય અધ્યયનોને કહ્યા, અને તેમાં પણ સમસ્ત વિવક્ષિત અર્થ કહ્યો નથી અને કહેલો વિષય પણ સંક્ષેપથી કહ્યો છે, જેથી ન કહેવાયેલા વિષયનો કહેવા માટે તથા સંક્ષેપમાં કહેલા વિષયને વિસ્તારથી કહેવા તેના અગ્રભૂત (મુખ્ય) ચાર ચુલાઓ પૂર્વે કહેલા વિષયનો સંગ્રહિકજ અર્થ બતાવે છે, તેથી તે અર્થવાળો આ બીજો અગ્રશ્રુત સ્કંધ છે, એથી આવા સંબંધે આવેલા

આ સ્કંધની વ્યાખ્યા કહેવાય છે, નામ સ્થાપના સુગમને છોડી દ્રવ્ય અગ્રના નિક્ષેપા બતાવવા નિર્યુક્તિકાર કહે છે

दव्वो[1]गाहण[2] आएस[3] काल[4] कम[5]गणण[6]संचए[7] भावे[8] ।
अग्गं भावे उ पहाण[1]बहुय[2] उवगारओ[3] तिविहं ॥ नि २८५.

દ્રવ્ય અગ્ર બે પ્રકારે છે, આગમ અને નોઆગમ વિગેરે છે તે સિવાય વ્યતિરિક્તમા દ્રવ્યાગ્ર સચિત્ત અચિત્ત મિશ્ર દ્રવ્યના વૃક્ષ (ઝાડ) કુંત (ભાલા) વિગેરેનો જે અગ્રભાગ છે તે વેધો અવગાહના અગ્ર જે જે દ્રવ્યનો નીચલો ભાગ અવગાહના કરે તે અવગાહના અગ્ર છે જેમકે મનુષ્ય ક્ષેત્રમા મેરૂ છોડીને બીજા પર્વતોની ઉંચાઈનો ચોથો ભાગ જમીનમા દટાયેલો છે અને મેરૂ પર્વતનો એકહજાર જોજન ભાગ દટાયેલો છે

આદેશ અગ્ર.

આદેશ કરાય તે આદેશ છે અને તે વ્યાપારની નિયોજના છે અહીં અગ્ર શબ્દ પરિમાણ વાચી છે, તેથી જ્યા પરિમિત પદાર્થોનો આદેશ દેવાય તે આદેશ અગ્ર છે તે આ પ્રમાણે–ત્રણ પુરૂષાવડે જે કૃત્ય કરાય છે અથવા તેમને જમાડે છે

કાલાગ્ર.

અધિકમાસ છે અથવા અગ્ર શબ્દ પરિમાણવાચક છે, તેમા અતીતકાલ અનાદિ છે અનાગત (આવનારો) ભવિષ્ય કાળ અનંત છે અથવા સર્વાદ્ધા–સંપૂર્ણ કાળ છે

ક્રમાગ્ર

પરિપાટીવડે અગ્ર તે ક્રમાગ્ર છે આ દ્રવ્યાદિ ચાર પ્રકારનું છે, તેમાં દ્રવ્યાગ્ર તે એક અણુથી બે અણુ અને બે અણુથી ત્રણ અણુ વિગેરે છે

ક્ષેત્રાગ્ર

એક પ્રદેશના અવગાઢથી બે પ્રદેશના અવગાઢ સુધી, બે પ્રદેશના અવગાઢથી ત્રણ પ્રદેશ અવગાઢ વિગેરે છે

કાલાગ્ર.

એક સમયની સ્થિતિથી બે સમયની સ્થિતિ સુધી, બે સમયની સ્થિતિથી ત્રણ સમયની સ્થિતિ સુધી

ભાવાગ્ર

એક ગુણ કાળાશથી બે ગુણ કાળાશ, બે ગુણ કાળાશથી ત્રણ ગુણ કાળાશ વિગેરે છે

ગણના અગ્ર.

સંખ્યા ધર્મ સ્થાન તે, એક સ્થાનથી બીજા દશ સ્થાન સુધી તે દશ ગુણો જેમ એક-દશ-સો-હજાર

સંચય અગ્ર.

સચિત દ્રવ્યના ઉપર જે છે, તે તામ્ર ( ) ઉપસ્કર સચિત્તના ઉપર શંખ છે

આચારના ત્રણ પ્રકાર

૧ પ્રધાન ભાવ, ૨ અપ્રધાન ભાવ ૩ ઉપચાર ભાવ, તેમાં પ્રધાન ભાવે સચિત્ત, અચિત્ત મિશ્ર એમ ત્રણ પ્રકારે છે ન [illegible] પણ ત્ર પ્રકારે [illegible] પ્રધાન ભાવ વિગેરે [illegible] [illegible], તેમ દ્વિપદમાં [illegible], ચોપદમાં [illegible], અપદમાં [illegible] અચિત્તમાં [illegible], મિશ્રમાં તીર્થંકર [illegible] ઉપયોગી ભાવ [illegible] અપ્રધાન ભાવ તે ત્રણેમાં [illegible] [illegible]—

" आचार्य वाचनाचार्य [illegible] [illegible] [illegible] ।
[illegible] [illegible] [illegible] ॥१॥ "

૧ ગુરુ, ૨ ગુણવંત, ૩ ઘણું ભણેલા ત્યાગી, ૪ [illegible] ૫ [illegible] ૬ [illegible] ૧ [illegible] ૨ અનંત ગુણ, ૩ અનંત [illegible], ૪ [illegible] [illegible] (અનંત અનંત ગુણ)

[illegible] [illegible] [illegible] છે અને પૂર્વોક્ત ભાવ [illegible] ભાવ છે, ઉપચાર ભાવ તો પૂર્વે [illegible] વિના [illegible] અને ન [illegible] [illegible] ઉપચારમાં ભાવ છે, જેમકે—

દશવૈકાલિક સૂત્રમાં [illegible] [illegible] કરવાનો બાકી રહ્યો હોય તે [illegible] [illegible] [illegible] દશવૈકાલિકમાં છે

[illegible] ઉપચાર ભાવ તે આ આચાર સૂત્રનું [illegible] [illegible] [illegible] અને તેથી ઉપચાર ભાવનું અહીં પ્રયોજન છે, અને તે નિર્યુક્તિકાર કહે છે

उवयारेण उ पगय आयारस्सेव उवरिमाइ तु ।
रुक्खस्स य पव्वयस्स य जह अग्गाइं तहेयाइं ॥२८६॥

આપણે અહીંયા ઉપકાર અગ્રથી અધિકાર (પ્રયોજન) છે કારણ કે આ ચૂડાઓ આચારાંગસૂત્રના ઉપર વર્ત્તે છે, એટલે આચારાંગના વિષયનેજ વિશેષ ખુલાસાથી કહેવા આ ચૂડાઓ ગોઠવાયેલી છે, જેમ કે વૃક્ષને અગ્ર (ટોચ) હોય છે, તથા પહાડને ટોચ (શીખર) હોય છે અને બાકીના અગ્રના નિરૂપણનું વર્ણન તો શિષ્યની મતિ ખીલવવા માટે છે તથા તેને લીધે ઉપકાર અગ્ર સુખેથી સમજી શકાય કહ્યું છે કે—

उवयारिअस्स सरिसं, ज वेणइ तं परूवए विहिणा ।
जेणऽहिगारो तंमि उ, परूविए होइ सुहगेज्झं ॥ १ ॥

જે કહેવાનું હોય તેના જેવા પદાર્થો વિધિએ કહેવાથી જનાવડે અધિકાર છે તેમાં પણ બીજા સરખા પદાર્થો સાંભળ વાથી કહેવાનો મુખ્ય પદાર્થ પણ સુખેથી ગ્રહણ કરાય છે

તેમાં હમણાં આ કહેવું જોઈએ કે આ ચૂલાઓ (અગ્રભાગો) કોણે રચી છે? શા માટે? અથવા ક્યાંથી ઉદ્ધરી તે ત્રણનો ખુલાસો કરે છે—

थेरेहिऽणुग्गहट्ठा सीसहिअं होउ पागडत्थं च ।
आयाराओ अत्थो आयारंगेसु पविभत्तो ॥ २८७ ॥

શ્રુતજ્ઞાનના પારગામી વૃદ્ધ પુરૂષો જે ચૌદ પૂર્વી છે તેમણે આ રચી છે, તથા શિષ્યના ઉપર અનુગ્રહ લાવીને કે એઓ સહેલથી સમજે

તથા અગ્રાર્થ (શુદ્ધ) અર્થ ખુલ્લો થાય માટે આચારાંગ સૂત્રમાંથી આ બધા વિષયોને ભિન્ન ભિન્નથી કહ્યો છે હવે જે અધ્યયનમાંથી જે અધિકાર લીધા છે, તે વિભાગ પાડીને કહે છે–

विइअस्स य पंचमए अट्ठमगस्स बिइयंमि उद्देसे।
भणिओ पिंडो सिज्जा वत्थं पाउग्गहो चेव ॥ २८८ ॥
पंचमगस्स चउत्थे इरिया वण्णिज्जई समासेणं।
छट्ठस्स य पंचमए भासज्जायं वियाणाहि ॥ २८९ ॥

બ્રહ્મચર્યના નવે અધ્યયનોમાંથી બીજું લોકવિજય અધ્યયન છે, તેના પાંચમા ઉદ્દેશામા આ સૂત્ર છે, सव्वामगंधं परिन्नाय निरामगंधो परिव्वए. તેમા આમ શબ્દથી હણવું, હણાવવું, હણતાને અનુમોદવું એ ત્રણ કોટી લીધી છે ગંધ શબ્દ લેવાથી બીજી ત્રણ લીધી છે આ છએ અવિશુદ્ધ કોટી છે તે નીચે પ્રમાણે છે

હણે, હણાવે, હણતાને અનુમોદે, રાંધે, રંધાવે રાંધતાને અનુમોદે તે છ છે, તથા તે અધ્યયનમાંજ આ સૂત્ર છે

"अदिस्समाणो कयविक्कएहिं" આ સૂત્રથી ત્રણ વિશોધિ કોટી લીધી છે ખરીદ કરે, ખરીદ કરાવે, અને ખરીદ કરનારને અનુમોદે તે ત્રણ છે,

તથા આઠમા વિમોક્ષ (વિમોહ) અધ્યયનના બીજા ઉદ્દેશામા આ સૂત્ર છે—

भिक्खू परक्कमेज्ज चिट्ठेज्ज वा निसीएज्ज वा तुयट्टिज्ज वा सुसाणंसि वा" ઇત્યાદિથી લઈને "वहिया विहरिज्जा तं

भिक्खुं गाहावती उयसकमितु वएज्जाअहमाउसतो समणा ! तुब्भट्ठाए असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा पाणाइं भूयाइं जीवाइं सत्ताइं समारब्भ समुद्दिस्स कीयं पामिच्च इत्यादि

આ બધાને આશ્રયીને ૧૧ પિંડૈપણાઓ રચી છે, તથા તેજ બીજા અધ્યયનમા પાચમા ઉદ્દેશામા આ સૂત્ર છે

"से वत्थं पडिग्गहं कंबल पायपुछण उग्गहं च कडासण" इति. તેમા વસ્ત્ર કબલ પાદપુછન લેવાથી વસ્ત્ર એષણા લીધી, પાતરા લેવાથી પાત્રૈષણા લીધી છે, અવગ્રહ શબ્દથી અવગ્રહ (ઈંદ્ર વિગેરેનો પાચ પ્રકારનો) છે તે લીધી કટાસન લેવાથી શય્યા લીધી તેજ પ્રમાણે પાચમુ અધ્યયન આવતી નામનુ છે, તેના ચોથા ઉદ્દેશામા આ સૂત્ર છે

गामाणुगाम दूइज्जमाणस्स दुज्जाय दुप्परिक्कंत इत्यादि

આ સૂત્રથી 'ईर्या' સમિતિ સક્ષેપથી વર્ણવી તેથી ઈર્યા અધ્યયન રચ્યુ છે તથા છઠ્ઠા અધ્યયનના પાચમા ઉદ્દેશામા આ સૂત્ર છે

आइक्खइ विहयइ किट्टइ धम्मकामी

આની ભાષા જાત અધ્યયન રચ્યુ છે તેમ તુ જાણુ ॥૨૮૯॥

सत्तिक्कगाणि सत्तवि निज्जूढाइं महापरिन्नाओ ।
सत्थपरिन्ना भावण निज्जूढा उ धुय विमुत्ती ॥ २९० ॥
आयारपकप्पो पुण पच्चक्खाणस्स तइयवत्थूओ ।
आयारनामधिज्जा वीसइमा पाहुडच्छेया ॥ २९१ ॥

તથા મહાપરિજ્ઞા નામના સાતમા અધ્યયનમાં સાત ઉદ્દેશા હતા તેમાંથી એકેક ઉદ્દેશાથી સાત લીધા છે તથા શસ્ત્ર પરિજ્ઞામાંથી ભાવના અધિકાર લીધો છે, તથા ધુત અધ્યયનના બીજા ચોથા ઉદ્દેશામાંથી વિમુક્તિ અધ્યયન લીધું છે ॥૯॥

તથા આચાર પ્રકલ્પ તે નિશીથ સૂત્ર છે અને તે પ્રત્યાખ્યાન પૂર્વની ત્રીજી વસ્તુ છે તેમાં ૨૦ મું પાહુડ આચાર નામનું છે તેમાંથી લીધેલ છે (આ પાંચમી ચૂલા જુદી પાડી છે)

બ્રહ્મચર્યના નવ અધ્યયનોમાંથી આચાર અગ્ર (મુનિ માર્ગ) કહેલ છે એની નિર્યુક્તિ (ગાથા) ના અધિકારથી જ તે શસ્ત્રપરિજ્ઞા અધ્યયનથીજ તે આચાર અગ્ર (ચૂલા) રચી છે, તે બતાવે છે

अव्वोगडो उ भणिओ सत्थपरिण्णाय दंडनिक्खेवो।
सो पुण विभज्जमाणो तहा तहा होइ नायव्वो ॥१०॥

અવ્યાકૃત દંડ નિક્ષેપ કહેલો તે બતાવ્યો છે, એટલે પ્રાણીઓને પીડા રૂપ જે દંડ છે, તેનો નિક્ષેપ (પરિત્યાગ) છે, અર્થાત્ સંયમ છે, તે શસ્ત્રપરિજ્ઞા અધ્યયનમાં ટુંકમાં કહેલો હતો, તેથી તે સંયમને જ જુદા જુદા ભાગ પાડીને આઠ અધ્યયનમાં અનેક પ્રકારે વર્ણવ્યો છે, તેમ જાણવું

પ્ર૦ આ સંયમ એકરૂપથી કહેલો છે, તે કેટલી રીતે વિભાગથી કહેવાય છે ? તે કહે છે

पगथिहो पुण सो सजमुत्ति अज्झत्थ बाहिरो य दुहा ।
मणवयणकाय तिविहो चउव्विहो चाउज्जामो उ ॥२९३॥

અવિરતિનો ત્યાગ રૂપ એક પ્રકારનો સયમ છે અને તેજ આધ્યાત્મિક (અભ્યતર) અને બાહ્ય એમ બે ભેદ થાય છે, અને મન વચન કાયાના યોગના ભેદથી ત્રણ પ્રકારનો છે, તથા ચાર મહાવ્રતના ભેદથી ચાર પ્રકારનો છે

पंच य महव्वयाई तु पंचहा राइभोअणे छट्ठा ।
सीलगसहस्साणि य आयारस्सप्पवीभागा ॥ २९४ ॥

પાચ મહાવ્રતના ભેદથી પાચ પ્રકારનો અને રાત્રિભોજન વિરમણ મેળવતા છ પ્રકારે છે, એ પ્રમાણે અનેક પ્રક્રિયાથી ભેદ પાડેલા ૧૮ હજાર શીલાગના ભેદ સુધી પરિમાણ વાળો સયમ થાય છે

પ્ર० પણ આ સયમ કેવો છે ? ઉ० તે પ્રવચનમા પાચ મહા વ્રતના ભેદ તરીકે વર્ણવાય છે તે કહે છે

आइक्खिउ विभइउ विन्नाउं चेव सुहतरं होइ ।
एएण कारणेण महव्वया पंच पन्नत्ता ॥ २९५ ॥

પચ મહાવ્રતરૂપ વ્યવસ્થાપેલો હોય, તો સુખેથી કહેવાય અને શિષ્યને સુખેથીજ સમજાય, એ કારણથીજ પાચ મહાવ્રતો બતાવે છે, અને એ પાચ મહાવ્રતો અસ્ખલિત (સપૂર્ણ) હોય તોજ ફલવાળા (સિદ્ધિ આપનાર) થાય છે, તેથી તેની રક્ષામા યત્ન કરવો તે કહે છે

संमि य रयणग्गहिआ य भावणा पंच पण इक्किक्के ।
जं सत्थपरिन्नए, एसोअब्भितरो होई ॥ २९६ ॥

તે મહાવ્રતોની દરેકની પાંચ પાંચ વૃત્તિ સમાન ભાવનાઓ છે તે બધી આ બીજા અગ્રશ્રુત સ્કંધમાં કહેવાય છે, તેથી આ શસ્ત્રપરિજ્ઞા અધ્યયનમાં અવતાર થાય છે

હવે ચૂડાઓનું યથાસ્વ (પોતાનું) પરિમાણ કહે છે

जावोग्गहपडिमाओ पढमा सत्तिक्कगा बिइअचूला ।
भावण विमुत्ति आयारपकप्पा तिन्नि इअ पंच ॥२९७॥

પિંડૈષણા અધ્યયનથી આરંભીને અવગ્રહ પ્રતિમા અધ્યયન સુધીમાં સાત અધ્યયનો છે પહેલી ચૂડા છે, સાત સાતની એકો બીજી ચૂડા છે, ભાવના નામની ત્રીજી છે, અને વિમુક્તિ નામની ચોથી ચૂડા છે આચાર પ્રકલ્પ નિશીથ છે, તે પાંચમી ચૂડા છે તે ચૂડાનો નામ વિગેરે નિક્ષેપો છ પ્રકારનો છે નામ સ્થાપના સુગમ છે, દ્રવ્ય ચૂડા વ્યતિરિક્તમાં—સચિત્તમાં કુકડાની અચિત્તમાં મુકુટના ચૂડાની મણિ છે મિશ્રમાં મયૂરની છે, ક્ષેત્ર ચૂડામાં લોક નિષ્કુટ રૂપ છે, કાલ ચૂડામાં અધિક માસના સ્વભાવવાળી, અને ભાવ ચૂડામાં આજ ચૂડા છે કારણ કે તે ક્ષાયોપશમિક (શ્રુતજ્ઞાન) માં વર્તે છે આ સાત અધ્યયન રૂપ છે, તેમાં પ્રથમ અધ્યયન પિંડ એષણા છે, તેના ચાર અનુયોગદ્વાર છે નામનિષ્પન્ન નિક્ષેપામાં પિંડ એષણા અધ્યયન છે, તેના નિક્ષેપદ્વારે સર્વે પિંડ

નિર્યુક્તિઓ અહીં કહેવી. હવે સૂત્રાનુગમમાં અસ્ખલિત વિગેરે ગુણ યુક્ત સૂત્ર ઉચ્ચારવું જોઈએ, તે કહે છે

से भिक्खू वा भिक्खुणी वा गाहावइकुलं पिंडवायपडियाए अणुपविट्ठे समाणे से जं पुण जाणिज्जा—असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा पाणेहिं वा पणगेहिं वा बीएहिं वा हरिएहिं वा संसत्तं उम्मिस्सं सीओदएण वा ओसित्तं रयसा वा परिघासियं वा तहप्पगारं असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा परहत्थंसि वा परपायंसि वा अफासुयं अणेसणिज्जंति मन्नमाणे लाभेऽवि संते नो पडिग्गाहिज्जा॥ से य आहच्च पडिग्गहिए सिया से तं आयाय एगंतमवक्कमिज्जा एगंतमवक्कमित्ता अहे आरामंसि वा अहे उवस्सयंसि वा अप्पंडे अप्पपाणे अप्पबीए अप्पहरिए अप्पोसे अप्पुदए अप्पुत्तिंगपणगदगमट्टियमक्कडासंताणए विगिंचिय २ उम्मीसं विसोहिय २ तओ संजयामेव भुंजिज्ज वा पीइज्ज वा, जं च नो संचाइज्जा भुत्तए वा पायए वा से तमायाय एगंतमवक्कमिज्जा, अहे झामथंडिल्लंसि वा अट्ठिरासिंसि वा किट्टरासिंसि वा तुसरासिंसि वा गोमयरासिंसि वा अन्नयरंसि वा तहप्पगारंसि थंडिलंसि पडिलेहिय पडिलेहिय पमज्जिय पमज्जिय तओ संजयामेव परिट्ठविज्जा॥ (सू० १)

(સે શબ્દ માગધ દેશમાં પહેલી વિભક્તિના નિર્દેશમાં વપરાય છે તેથી) જે કોઈ ભિક્ષાથી નિર્વાહ કરનાર ભાવભિક્ષુ મૂળ ઉત્તરગુણ ધારનારો વિવિધ અભિગ્રહ (તપવિશેષ) કરનારો ઉત્તમ સાધુ હોય અથવા સાધ્વી હોય, તે ભાવભિક્ષુ

૬ ઠ્ઠી અશાતા વેદનીય વિગેરેના કારણોથી આહાર ગ્રહણ કરે છે, તે બતાવે છે

**वेअण १ वेआवच्चे २ इरियट्ठाए य ३ संजमट्ठाए ४।
तह पाणवत्तियाए ५ छट्ठं पुण धम्मचिंताए ॥ १ ॥"**

૧ અશાતા વેદનીય કર્મ દૂર કરવા, ૨ બીજા સાધુઓની વૈયાવચ્ચ કરવા ૩ ઈર્યા સમિતિ પાળવા માટે, ૪ સંયમ પાળવા માટે ૫ ઉચિત પ્રાણ ધરવા અને ૬ ધર્મચિંતન કરવા માટે આહાર લેવાય છે, ઉપર બતાવેલા કારણો માંથી કોઈ પણ કારણે આહારનો અર્થી જાણીને ગૃહસ્થના ઘેર જાય, તે શા માટે? ઉ૦ पिंडवाय पडियाए ' ભિક્ષા (નો લાભ તેની પ્રતિજ્ઞા તે) અહીં મને મળશે, તેથી ત્યાં પેસીને અશન વિગેરે જાણે કેવી રીતે? તે કહે છે, પ્રાણિ તે ' રસજા ' (વાસી પાણીવાળા સડેલા અનાજમાં બેઇંદ્રિય વિગેરે ઝીણા જીવ ઉત્પન્ન થાય છે તે) દેખીને તે જીવો હોય તો ગોચરી ન લેવી, તેજ પ્રમાણે પનક (ઉલ આવે છે તે) જેવી, તથા ઘઉંના દાણા વિગેરે અડકેલ હોય, હરિત તે દર્ભ જુવારા વિગેરે અંકુરાવાળું લીલું ઘાસ હોય, તેની સાથે મિશ્ર થઈ ગયું હોય, તથા કાચા પાણીથી ભીંજાયલું હોય, અથવા સચિત્ત રજથી પરિગુંઠિત (ખરડાયેલું) ભોજન પાણી ખાદિમ કે સ્વાદિમ હોય, તે ચારે પ્રકારનો આહાર દેનારના હાથમાં હોય કે ગૃહસ્થના વાસણમાં હોય, તે સચિત્ત અથવા આધાકર્મ વિગેરે દોષથી અનેષણીય (દોષિત) હોય—

એવુ જાણે તો તે ભાવભિક્ષુ મળતુ હોય, તો પણ ન લે, આ ઉત્સર્ગની વિધિ છે, હવે અપવાદની વિધિ કહે છે કે દ્રવ્યાદિ એટલે દ્રવ્ય ક્ષેત્ર કાળ ભાવ વિચારીને જરૂર પડતા લેવુ પડે તો લે, પણ ખરો તે બતાવે છે, દ્રવ્યથી તે દ્રવ્ય જરૂરનુ હોય, અને બીજે મળવુ દુર્લભ હોય, તથા ક્ષેત્રથી તે બધા સાધુને સાધારણ ગોચરી મળે તેમ ન હોય એટલે લોકો દૃષ્ટિ રાગી હોય અથવા વિશેષથી અન્યદર્શનીના રાગી હોય ? કાલથી દુકાલ વિગેરે હોય અને ભાવથી ગ્લાન (માંદવાડ) વિગેરે હોય, વિગેરે કારણો હોય તો ગીતાર્થ સાધુ લાભ વિશેષ હોય અને દોષ ઓછા લાગતા હોય તો તે લે

વળી કોઇ વખત અજાણપણે જીવાતવાળુ અથવા જીવ ઉત્પન્ન થાય (તેવુ વિદળ વિગેરે) ઉન્મિશ્ર ભોજન વિગેરે લીધુ હોય તો તેની પરઠવવાની વિધિ કહે છે **से अहच इत्यादि** એટલે કોઈવાર ઉપયોગ રાખવા છતા પણ ભૂલથી ઓચિતુ સમસ્ત વિગેરે ભોજન લેવાયુ હોય તો, તે 'અનાભોગ' દેનાર, લેનાર એ બેના ભેદથી ચાર પ્રકારનો થાય છે, (જેમકે (૧) સાધુનો ઉપયોગ હોય ગૃહસ્થનો ન હોય. (૨) ગૃહસ્થનો ઉપયોગ હોય સાધુનો ન હોય, (૩) બંનેનો ઉપયોગ ન હોય, (૪) બંનેનો ઉપયોગ હોય) આવો આહાર અશુદ્ધ આવેલો જણાય તો તે આહાર લઇને એકાંત મા જાય, એટલે જ્યા ગૃહસ્થ લોક દેખે નહિ, તેમ આવે પણ નહિ, તે એકાત સ્થળ અનેક પ્રકારનુ હોય છે તે બતાવે છે

આરામ, ઉપાશ્રય (અથ શબ્દ લોક આવતા ન હોય તેવો વિશિષ્ટ પ્રદેશના અર્થ માટે છે) અથવા શૂન્યગૃહ વિગેરે સ્થળ હોય, તે સ્થળ કેવું હોય, તે કહે છે (અલ્પ શબ્દ અભાવવાચક છે) જ્યાં ઇંડા ન હોય, બીજ, હરિત, ઠાર, કાચુ પાણી, તથા ઉતિંગ ઘાસના અગ્ર ભાગે પાણીના બિંદુ હોય તે, પનક લીલણ ફુલણ હોય, વધારે પાણીથી ભીંજાયેલી માટી હોય, મર્કટ તે સૂક્ષ્મ જીવ અથવા કરોળીયા ના જાળા જેમા તેના બચ્ચા હોય છે, તે ફક્ત જીવથી રહિત આગમ વિગેરે સ્થળે જઈને પૂર્વે લીધેલા આહારમા જે જીવ મિશ્રિત હોય તે દેખીદેખીને અશુદ્ધ આહારને ત્યાગવો અથવા ભવિષ્યમા જીવ થાય તેવુ સાથવો વિગેરે હોય તેમા જીવો જોઈજોઈને તેનુ ભોજન દૂર કરીને ખાવા જેવુ બાકી શુદ્ધ રહ્યુ હોય તે બરોબર જાણીને પોતે રાગદ્વેષ છોડીને ખાય અથવા પીએ, કહ્યુ છે કે—

बायालीसेमणमकद्दंमि गहणमि जीव ! ण हु छलिओ ।
इण्हि जह न छलिज्जसि भुंजतो रागदोसेहिं ॥ १ ॥

બેતાળીસ દોષ ગોચરીના છે તેના સંકટમા હે જીવ ! તુ પ્રથમ ઠગાયો નથી, તેમ હવે પણ ગોચરી કરતા રાગદ્વેષ વડે ઠગાતો નહીં !

रागेण सइंगालं दोसेण सधमगं वियाणाहि ।
रागदोसविमुक्को भुंजेज्जा निज्जरापेही ॥ २ ॥

રાગથી અંગાર દોષ થાય છે, દ્વેષવડે ધૂમ્ર દોષ લાગે

છે, માટે રાગદ્વેષથી રહિત બની સકામનિર્જરાની ઇચ્છા રાખી ગોચરી કરવી !

અને જે આહાર વિગેરે ખાવામા કે પીવામા વધારે હોય તે ન ખવાય, અથવા અશુદ્ધ પ્રથક્ કરવુ અશક્ય હોય તો પરઠવવુ જોઈએ, તેથી તે ભિક્ષુ તેના વધેલા કે અશુદ્ધ આહારને લેઈને એકાંતમા જાય, એકાંતમા જઈને તે આહારને પરઠવે, હવે જ્યા પરઠવે, તે બતાવે છે (અથ નો અર્થ પછી છે, વા નો અર્થ અથવા છે) (झामेत्ति) બળેલું સ્થાન, (ઇંટના નિભાડાની જગ્યા) અથવા અસ્થિ અચિત્ત હાડીયાના ઢગલામા કીટ (લોઢાના કાટ)ના ઢગલામા, અથવા તુસના ઢગલામા સૂકા અડાયા, કે તેના કોઈપણ ઢગલામા પૂર્વે ગતાવેલ ફાસુ જગ્યામા જઈને ત્યા વારવાર આખે જોઈને રજોહરણ વિગેરેથી પુછીપુછીને પરઠવે પ્રત્યુપેક્ષવુ અને પ્રમાર્જનને આશ્રયી ભાગા થાય છે

(૧) અપ્રત્યુપેક્ષિત અપ્રમાર્જિત, (૨) અપ્રત્યુપેક્ષિત પ્રમાર્જિત (૩) પ્રત્યુપેક્ષિત અપ્રમાર્જિત તેમા પણ દેખ્યા વિના પ્રમાર્જન કરતો એક સ્થાનથી બીજા સ્થાને જતા ત્રસ જીવોને વિરાધે છે અને દેખીને પૂજ્યા વિના આવતા પૃથ્વીકાય વિગેરેને વિરાધે છે, બાકીના ચાર ભાગા નીચે મુજબ છે

(૪)ખરાબ રીતે દેખેલુ અને પુજેલુ (૫) ખરાબ રીતે દેખેલુ બરોબર પુજેલુ (૬) સારી રીતે દેખેલુ ખરાબ રીતે

પુજેલુ (૭) સારી રીતે રંજેલુ, સારી રીતે પુંજેલું તેથી આ નાતમા ભાગામા બતાવેલી રીતિએ સ્થંડિલ જોઈને ઉત્તમ અનુ ઉપયોગ રાખીને જ શુદ્ધ અશુદ્ધ પુજના ભાગો પરિક્ષીને ત્યજે (પરઠવે)

હવે ઔષધિની વિધિ કહે છે.

स भिक्खू वा भिक्खुणी वा गाहावइ० जाव पविट्ठे समाणे स जाओ पुण ओसहीओ जाणिज्जा-कसिणाओ सा सियाओ अविदलकडाओ अतिरिच्छछिन्नाओ अवुच्छि न्नाओ तरुणियं वा छिवाडिं अणभिक्कंतभज्जियं पेहाए अफासुयं अणेसणिज्जंति मन्नमाणे लाभे संते नो पडिग्गाहिज्जा ॥ स भिक्खू वा० जाव पविट्ठे समाणे स जाओ पुण ओसहीओ जाणिज्जा-अकसिणाओ असासियाओ वि दलकडाओ तिरिच्छछिन्नाओ वुच्छिन्नाओ तरुणियं वा छिवाडिं अभिक्कंतं भज्जियं पेहाए फासुयं एसणिज्जंति मन्नमाणे लाभे संते पडिग्गाहिज्जा ॥ (सू० २)

તે સાધુ કે ગૃહસ્થના ઘરમા ગયેલો હોય, ત્યા શાલી બીજ વિગેરે ઔષધિ હોય તેને આ પ્રમાણે જાણે કે આ બધી હણાયેલી નથી (સચિત્ત છે) આમા પણ ચોભંગી છે, તેમા દ્રવ્યકૃત્સ્ના તે અશસ્ત્ર ઉપહત (શસ્ત્રથી હણાયેલી નથી,) ભાવકૃત્સ્ના તે સચિત્ત છે તેમા દ્રવ્ય ॥ આ પદવડે ચાર ભાગ ના પહેલા ત્રણ લેવા, એટલે દ્રવ્યથી તથા ભાવથી બન્ને પ્રકારે અચિત્ત થયેલી હોય તે ચોથો ભાગો લેનો કલ્પે બાકીના ત્રણ ભાગાવાળી ન કલ્પે

'મામિયાઓ ત્તિ—જીવનુ સ્વપણુ તે ઉપજવાનુ સ્થાન પ્રત્યાશ્રય ' જેમા છે, તે સ્વાશ્રય છે અર્થાત્ અવિનષ્ટ-યોનિવાળુ અનાજ છે, અને આગમમા પણ કેટલીક ઔષધિ (અનાજ) નો અવિનષ્ટ યોનિકાલ બતાવ્યો છે, તે આ પ્રમાણે—" एतेसिण भंते ! सालीण के वइ अ काल जोणी सचिट्टइ " ? એવા સૂત્ર પાઠો છે, (ગૌતમસ્વામી પૂછે છે કે હે ભગવન્ ! આ કમોદની યોનિ કેટલો કાળ સચિત્ત (ઉપજવા યોગ્ય) છે વિગેરે ('अविद्दल कडाओ' त्ति—જ્યાંસુધી બે ફાડચા ઉપ રથી નીચે સુધી સરખા ન કર્યા હોય અર્થાત્ દાળ ન બનાવી હોય (ક઼ઠોળની પ્રાયે દાળ સર્વત્ર બને છે) ' अतिरिच्छ च्छिन्नाओ त्ति—કદલી કરેલી નહોય તે એ દ્રવ્યથી કૃત્સ્ન (આખી) છે અને ભાવથી સચિત્ત હોય કે ન હોય

તેજ પ્રમાણે ' अवोच्छिनाओ त्ति-જીવ રહિત ન થઈ હોય, તે અર્થાત્ ભાવથી કૃત્સ્ન (આખી સચિત્ત) હોય, તથા ' तरुणिय वा छिवाडिं त्ति—અપરિપક્વ મગ વિગે રેની શીંગ (ફળી) તેનુ જ વિશેષ કહે છે अणभिक्कत भ ज्जिय त्ति-જીવિતથી અભિક્રાન્ત ન હોય અર્થાત્ સચિત્ત હોય તથા ' अभज्जिय અનર્દિત ' અવિગધિત ' હોય, આ કારણે આવો આહાર ખાવાયોગ્ય હોય, પણ તે અપ્રાસુક અ ને અનેષણીય પોતે દેખીને સચિત્ત જાણતો હોય તો, ગૃહ સ્થી આપે તોપણ પોતે સચિત્તને ગ્રહણ કરે નહિ, હવે તેથી ઉલટુ સૂત્ર કહે છે તે ભિક્ષુ તેવી ઔષધિને અગ્નિ પૂર્ણ

ફૂટેલા થએલી અને અચિત્ત થયેલી વિનષ્ટયોનિવાળી દાળ બનાવેલી ફળી કરેલી તથા ફરી અચિત્ત થયેલી અને ભાંગેલી હોય અને તે પ્રાસુક અને એષણીય (લેવાયોગ્ય) હોય અને ગૃહસ્થ આપે તો કારણ હોય તો સાધુ તેને લે, લેવાયોગ્ય અને ન લેવા યોગ્યના અધિકારવાળા આહારવિશેષનુ જ કહે છે–

से भिक्खू वा० जाव समाणे से जं पुण जाणिज्जा-पिहुयं वा बहुरयं वा भुज्जियं वा मंथुं वा चाउलं वा चाउलपलंबं वा सइं संभज्जियं अफासुयं जाव नो पडिगाहिज्जा ॥ से भिक्खू वा० जाव समाणे से जं पुण जाणिज्जा—पिहुयं वा जाव चाउलपलंबं वा असइं भज्जियं दुक्खुत्तो वा तिक्खुत्तो वा भज्जियं फासुयं एसणिज्जं जाव पडिगाहिज्जा ॥ (सू० ३)

તે ભાવભિક્ષુ ગૃહસ્થને ઘેર ગયેલો પૃથુક શાલી તથા વ્રીહિને ખાંડીને ધાણી બનાવે, તેમાં તુષ વિગેરેની બહુ રજ હોય, તથા ઘઉં વિગેરેને ભૂંજેલા (અડધા શેકેલા) હોય એટલે એક બાજુથી કે છેડા તરફથી શેકયા હોય, અથવા તલ, ઘઉં વિગેરે શેકયા હોય તથા ઘઉં વિગેરે ચૂર્ણ બનાવી શેકેલ હોય અથવા શાલીવ્રીહીના તાંદલા, અથવા તેનીજ કણકી (ચાવલ પતલ) હોય આવું કોઈપણ જાતનું અનાજ વિગેરે એકવાર થોડું શેકયું હોય, થોડું બીજા શસ્ત્રવડે મરડેલું કુટેલું હોય પણ તેને અપ્રાસુક અને અનેષણીય પોતે માનતો હોય તો તેવું અન્ન લે નહિ, એથી વિપરીત હોય તો તે લેવું એટલે અગ્નિ વિગેરેથી વારવાર શેકયું હોય, અથવા પૂરેપુરૂં કુટયું હોય, અને

અધઃકર્મ વિગેરે દોષવાળું નહોય, અને પ્રાસુક હોય તેવી ખાત્રી થાય તો લાભ થતા જરૂર હોય તો સાધુ ગ્રહણ કરે.

હવે ગૃહસ્થના ઘરમા પેસવાની વિધિ કહેછે.

से भिक्खू वा भिक्खुणी वा गाहावइकुलं जाव पवि-सिउकामे नो अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा परिहारिओ वा अपरिहारिएणं सद्धिं गाहावइकुलं पिंडवायपडियाए पविसिज्ज वा निक्खमिज्ज वा ॥ से भिक्खू वा० बहिया वि-यारभूमिं वा विहारभूमिं वा निक्खममाणे वा पविसमाणे वा नो अन्नउत्थिएण वा गारत्थिएण वा परिहारिओ वा अपरिहारिएण सद्धिं बहिया वियारभूमिं वा विहारभूमिं वा निक्खमिज्ज वा पविसिज्ज वा ॥ से भिक्खू वा० गामाणु-गामं दूइज्जमाणे नो अन्नउत्थिएण वा जाव गामाणुगामं दूइ-ज्जिज्जा ॥ (सू० ८)

તે સાધુએ ગૃહસ્થના ઘરમા પ્રવેશ કરવો હોય તો આ ટલા માણસો સાથે ન જવું, અથવા પૂર્વે તે પેઠો હોય તો, તેની સાથે ન નીકળવું તેમના નામ બતાવે છે (૧) અન્ય તીર્થિક તે લાલ કપડા રાખનારા બાવા વિગેરે ગૃહસ્થો—ભીખ ના પિંડ ઉપર જીવનારા બ્રાહ્મણ વિગેરે તેમની સાથે પેસત નીચલા દોષો થાય છે, જો પાછળ ચાલે તો તેઓની કરેલી કર્યા પ્રત્યયનો કર્મબંધ લાગે-જીવરક્ષા ન થાય, તથા જૈનશા સનની નિંદા થાય, તથા તેઓની જાતિમા અહંકાર થાય કે આવા સાધુઓ પણ અમારી પાછળ ચાલે છે ! તે પ્રમાણે

કદાચ સાધુ આગળ ચાલે તો તેઓને ઠેષ ઉત્પન્ન થાય, અથવા દેનાર અસહન સ્વભાવી હોય તો તેને ઠેષ થાય, અને વસ્તુ વહેંચીને આપે તો ખરાબ વખતમાં પૂરો આહાર ન મળતા જીવનનિર્વાહ ન થઈ શકે, તેજ પ્રમાણે પરિહરવુ તે પરિહાર છે, તે પરિહાર સહિત ચાલે, તે 'પારિહારિક' એટલે પિંડદોષ ત્યાગવાથી ઉગ્રવિહારી (ઉત્તમ) સાધુ છે, તેવા ઉત્તમ ગુણવાળા સાધુએ પાસત્થા, અવસન્ન કુશીલ, સંસક્ત, યથાછંદ એવા પંચ પ્રકારના કુસાધુ સાથે ગોચરી ન જવુ, તેમની સાથે જતા અનેષણીય ગોચરી આવે, અનવસ્થા દોષ લાગે, એટલે કે પાસત્થો 'અનેષણીય' લે, તેવુ સાધુ પણ લે, તો તેની પ્રવૃત્તિની પ્રશંસાનો દોષ લાગે, અને જો નલે તો અનવસ્થા ( ) વિગેરે દોષો થાય, તેવુ જાણીને ગોચરી જવા માટે ગૃહસ્થના ઘરમાં તેવા સાથે પેસે નહીં, તેમ નીકળે પણ નહીં, તેવીજ રીતે તેમની સાથે બીજે પણ જવાનો નિષેધ કરે છે એટલે સાધુને સ્થંડિલ (વિચાર) ભૂમિએ જવુ હોય, અથવા વિહાર (ભણવા) ના સ્થળે જવુ હોય, તો અન્ય તીર્થિ વિગેરે સાથે દોષોનો સંભવ હોવાથી ન જવુ, તે કહે છે સ્થંડિલ સાથે જતા પ્રાસુક જલ સ્વચ્છ હોય, અસ્વચ્છ હોય, ઘણુ કે થોડુ હોય, તો તેનાથી જગ્યા સ્વચ્છ કરતા ઉપઘાતનો સંભવ થાય, અથવા જોટે ભણવા જતા સિદ્ધાંતના આલાવા ભણતા તે પતિત સાધુને તેવુ ન રૂચવાથી વિકથા કરી વિઘ્ન કરે, તે ભય છે અથવા સેહ (નવા શિષ્ય) આદિને અસહિષ્ણુપણાથી કુયોગનો સંભવ થાય છે, માટે તેવા સાથે સાધુએ

તેના સ્થળમા જવુ–આવવુ નહિ, તેજ પ્રમાણે તે ભિક્ષુએ એક ગામથી બીજે ગામ જતા કે નગરથી બીજે નગર વિગેરે સ્થળે જતા ઉપર બતાવેલ અન્ય તીર્થિઓ વિગેરે સાથે દોષોનો સભવ હોવાથી જવુ નહિ–કારણકે માત્રુ સ્થડિલ વિગેરે રોકવાથી રોગ થતા આત્મવિરાધના થાય, અને માત્રુ સ્થડિલ કરવા જતા પ્રાસુક, અપ્રાસુક ગ્રહણ વિગેરેમા ઉપઘાત અને સયમવિરાધનાનો સભવ છે, એજ પ્રમાણે ભોજન (ગોચરી) કરતા પણ દોષોનો સભવ સમજવો, મેહાદિ વિપ્રતારણ (શિષ્યને કુમાર્ગે દોરવવા) વિગેરેનો દોષ પણ થાય હવે તેમના દાનનો નિષેધ કરે છે

से भिक्खू वा भिक्खुणी वा० जाव पविट्ठ समाणे नो अन्नउत्थियस्स वा गारत्थियस्स वा परिहारिओ वा अपरिहारियस्स असण वा पाण वा खाइम वा साइम वा दिज्जा वा अणुपइज्जा वा ॥ (सू० ८)

તે સાધુ ગૃહસ્થીના ઘરમા પેઠેલ હોય, અથવા તે સાધુ ઉપાશ્રયમા રહેલ હોય, તો તે સાધુએ અન્યતીર્થિઓ વિગેરેને દોષનો સભવ હોવાથી આહાર પાણી વિગેરે પોતે આપવુ નહિ, તેમ ગૃહસ્થ પાસે પોતે અપાવવુ નહિ, જો આપના દેખે તો લોકો એવુ માને કે આ સાધુ આવા અન્યદર્શનીઓની પણ દાક્ષિણ્યતા (શરમ) રાખનારા છે વળી તેમને ટેકો આપવાથી અસયમમા પ્રવર્ત્તન વિગેરેન દોષો થાય છે

- પિડના અધિકારથીજ ' અનેષણીય ' દોષ સબધી નિષેધ કરવા કહે છે.

से भिक्खू वा२ जाव समाणे असणं वा ४ अस्सिंपडि याए एगं साहम्मियं समुद्दिस्स पाणाइं भूयाइं जीवाइं सत्ताइं समारब्भ समुद्दिस्स कीयं पामिच्चं अच्छिज्जं अणिसट्ठं अभिहडं आहट्टु चेएइ, तं तहप्पगारं असणं वा ४ पुरिसंतरकडं वा अपुरिसंतरकडं वा बहिया नीहडं वा अनीहडं वा अत्तट्ठियं वा अणत्तट्ठियं वा परिभुत्तं वा अपरिभुत्तं वा आसेवियं वा अणासेवियं वा अफासुयं जाव नो पडिगाहिज्जा, एवं बहवे साहम्मिया एगं साहम्मिणिं बहवे साहम्मिणीओ समुद्दिस्स चत्तारि आलावगा भाणियव्वा ॥ (सू० ६)

તે સાધુ ગૃહસ્થને ઘેર ગોચરી ગયેલો હોય તે નીચે જ તાવેલા દોષોવાળુ અશન વિગેરે નલે, ' अस्सपडियाए ' તિ- જેની પાસે સ્વ (દ્રવ્ય) નથી તે અસ્વ (નિર્ગ્રંથ) છે, એટ નિર્ગ્રંથને કોઈ ભદ્રક ગૃહસ્થ જોઈને વિચારે કે આ નિર્ગ્રંથ છે, માટે તેને માટે સચિત્ત અનાજ વિગેરે આરંભ સમારંભ કરીને વહોરાવીશ, સરંભ, સમારંભ ને આરંભનુ સ્વરૂપ આ પ્રમાણે છે

संकप्पो संरंभो परितावकरो भवे समारंभो
आरम्भो उद्दवओ सुद्धनयाणं तु सव्वेसिं ॥ १ ॥

સંકલ્પ કરવો તે સંરંભ છે, પરિતાપ કરનારો સમારંભ છે અને ઉપદ્રવ કરીને કરાય તે બધા શુદ્ધ નયોમાં આરંભ મુખ્ય છે, આ પ્રમાણે સમારંભ વિગેરેને આચરીને આધાકર્મ

(સાધુ માટે રસોઇ) બનાવે, એનાથી બધી અશુદ્ધ કોટી લીધી તથા ક્રીત–તે મૂલ્ય આપીને લેવુ, પામિચ્ચ–તે ઉછીતુ લેવુ, આછેદ્ય–તે બલજબરીથી છીનવી લેવુ, અનિ રૃષ્ટ–તે તેના બધા માલિક મળીને ન આપેલ ચોટલક (   ) વિગેરે છે, અભ્યાહૃત ગૃહસ્થે દૂરથી લાવી આપેલુ, આવુ વેચાતુ વિગેરે લાવીને આપે, આ વાક્યથી બધી વિશુદ્ધકોટી લીધેલી છે, તે આહાર ચારે પ્રકારનો હોય, તે આધાકર્મ વિગેરે દોષથી દો ષિત હોય તે જો ગૃહસ્થ આપે, તે બીજાએ કર્યુ પોતે આપે, અથવા પોતે જાતે કરીને આપે, તથા ઘરથી નીકળેલુ, અથવા ન નીકળ્યુ હોય અથવા તે દાતાએજ સ્વીકાર્યું હોય, અથવા ન સ્વીકાર્યું હોય, અથવા તે દાતાએ ઘણુ ખાધુ હોય અથ વા ન ખાધુ હોય અથવા થોડુ ચાખ્યુ હોય અથવા ન ચાખ્યુ હોય, આવુ બધુ હોય છતા જો તે અપ્રાસુક અનેષણીય પો તાને માલુમ પડે તો મળતુ હોય છતા પણ લેવુ નહીં, આ પહેલા અને છેલ્લા તીર્થ કરના સાધુઓને (અકલ્પનીય) છે, પણ ૨૨ તીર્થ કરોના સાધુઓને તો જેને ઉદ્દેશીને કર્યું હોય તો તેને ન કલ્પે, બાકી બીજાને કલ્પે, આ પ્રમાણે ઘણા સાધુ ઓને આશ્રી ઉદ્દેશીને બનાવેલુ હોય તો તે લેવુ કલ્પે નહીં, એજ પ્રમાણે સાધ્વીઓને આશ્રીપણુ બે સૂત્રની ગોઠવણ બહુ ત્વ યોજના કરવી

હવે બીજા પ્રકારે અવિશુદ્ધ કોટીને આશ્રયી કહે છે.

से भिक्खू वा० जाव समाणे से ज पुण जाणिज्जा असण

वा ४ बहवे समणा माहणा अतिहि किवणवणीमए पगणिय २ समुद्दिस्स पाणाइं वा ४ समारब्भ जाव नो पडिग्गाहिज्जा ॥ (सू० ७)

તે ભાવસાધુ ગૃહસ્થને ઘેર ગોચરી ગયેલ હોય ત્યાં એવું જાણે કે આ ઘણું ભોજન વિગેરે ઘણા શ્રમણોને માટે બનાવ્યું છે, તે શ્રમણો નિર્ગ્રંથ, શાક્ય, તાપસ, ગૈરિક, આજીવિક એ પાંચ છે, તેમને માટે બનાવેલ હોય, બ્રાહ્મણ માટે અથવા ભોજનના સમય પહેલા જે મુસાફર આવે તે અતિથિ માટે અથવા કૃપણ (દરિદ્રી) માટે વનીમક (ભાટ વિગેરે) માટે ઉદ્દેશીને બનાવેલું હોય, એટલે એ ત્રણ શ્રમણ પાંચ ૮ બ્રાહ્મણ, એમ સંખ્યા ગણીને સચિત્ત વસ્તુના આરંભથી અચિત્ત રસોઈ બનાવી હોય તો તે ભોજન સંસ્કાર વાળું, ખાધેલું કે ખાધા પછી બચેલું અથવા અપ્રાસુક અનેષણીય આધાકર્મી ભોજન મળતું હોય તોપણ જાણીને લે નહીં

હવે વિશોધિ કોટી આશ્રયી કહે છે

से भिक्खू वा भिक्खुणी वा० जाव पविट्ठे समाणे से जं पुण जाणिज्जा — असणं वा ४ बहवे समणा माहणा अतिहि किवणवणीमए समुद्दिस्स जाव चेएइ तं तहप्पगारं असणं वा ४ अपुरिसंतरकडं वा अबहियानीहडं अणत्तट्ठियं अपरिभुत्तं अणासेवियं अफासुयं अणेसणिज्जं जाव नो पडिग्गाहिज्जा अह पुण एवं जाणिज्जा पुरिसंतरकडं बहियानीहडं अत्तट्ठियं परिभुत्तं आसेवियं फासुयं एसणिज्जं जाव पडिग्गाहिज्जा ॥ (सू० ८)

તે સાધુ ભોજન વિગેરે આવા પ્રકારનુ જાણે કે-ઘણા શ્રમણ બ્રાહ્મણ અતિથિ કૃપણ વણીમકને માટે ઉદ્દેશીને બના વેલુ છે, અને કોઇ ગૃહસ્થ રસોઇ તૈયાર થયા પછી આપે છે, તેવુ ભોજન તેજ પુરૂષ ત્યાંજ ઉભો રહીને પોતાના કબજામા રાખે લુ, ખાધાવિનાનુ, વાપર્યાવિનાનુ, અપ્રાસુક, અનેષણીય આપતો હોય તો ત્યા ગયેલા જૈન સાધુએ તેવુ જાણ્યા પછી તે ન લેવુ, તે " जावतिया भिक्ख " સૂત્રથી ઉલટુ હવે કહે છે, (અથ શબ્દ પૂર્વની અપેક્ષાએ ' પણ ' ના અર્થમા છે, પુન શબ્દ વિશેષણના અર્થમા છે,) પણ તે ભિક્ષુ એમ જાણે કે તે ભો જન બીજા માટે કરેલુ છે, બ્હાર આવેલુ છે, તેણે પોતાનુ કરેલુ છે, તેણે ખાધુ છે, વાપર્યુ છે, પ્રાસુક છે, એષણીય છે આવુ જાણીને મળે તો તે ભોજન સાધુએ લેવુ, તેનો ભાવાર્થ આ છે, કે અવિશોધિ કોટીવાળુ ભોજન જેમ તેમ કર્યુ હોય તો તે ન કલ્પે, પણ વિશોધિ કોટીવાળુ પુરૂષાન્તર કરેલુ હોય અને તેણે પોતાનુ કરેલુ હોય તો તે સાધુને લેવુ કલ્પે છે વિશોધિકોટીનો અધિકાર કહે છે

से भिक्खू वा भिक्खुणी वा गाहावइकुलं पिंडवायप डियाए पविसिउकामे से जाइं पुण कुलाइं जाणिज्जा—इमेसु खलु कुलेसु नितिए पिंडे दिज्जइ अग्गपिंडे दिज्जइ नियए भाए दिज्जइ नियए अवड्ढभाए दिज्जइ, तहप्पगाराइं कुलाइं नि इयाइं निइउमाणाइं नो भत्ताए वा पाणाए वा पविसिज्ज वा निक्खमिज्ज वा ॥ एयं खलु तस्स भिक्खुस्स भिक्खुणीए वा

सामग्गियं जं सव्वट्ठेहिं समिए सहिए सया जए (सू० ९)
त्तिबेमि ॥ पिण्डैषणाध्ययने प्रथमोद्देशकः ॥ १—१—१ ॥

તે ભિક્ષુક ગૃહસ્થીના ઘરમાં જવાની ઇચ્છાવાળો આહા-
રનો જાણે કે, આ કુળોમાં નિત્ય પિંડ (પોષ) અપાય છે
તથા અગ્રપિંડ ભોજનનો ભાત વિગેરે પ્રથમથી ભિક્ષામાટે
સ્થાપીને અપાય છે, તે અગ્રપિંડ નિત્ય ભાગ અર્ધપોષ અ-
પાય છે તથા પોષનો ચોથો ભાગ અપાય છે, તેવા નિત્ય દાન
યુક્ત કુળ, નિત્ય દાનદેવાથી સ્વપક્ષ તથા પરપક્ષના સાધુઓ
જાય છે, તેનો ભાવાર્થ આ છે કે સ્વપક્ષ તે સંયત, પરપક્ષ
બાકીના ભિક્ષુકો તે બધા ભિક્ષામાટે જતા હોય, અને તે દાન
દેનારા એમ સમજે કે ઘણા ભિક્ષુકોને આપીએ, જેથી ઘણો આ-
રંભ કરી તેઓ છએ કાયનો આરંભ કરે, અને થોડું રાંધે તો
બધાને અંતરાય થાય માટે વધારે રાંધે એવા સ્થાનમાં ઉત્તમ
સાધુ ગોચરી માટે કે પાણી માટે ત્યાં ન જાય, હવે બધાનો
ઉપસંહાર કરે છે

પ્રથમથી છેવટસુધી તે ભિક્ષુને સમગ્ર જે ઉદ્ગમ, ઉત્પા-
દન ગ્રહણ એષણા સંયોજના (પ્રમાણથી વધારે) અંગાર ધુમ
કારણોવડે સમજીને સુપરિશુદ્ધ પિંડ સાધુઓએ લેવો, તેજ
જ્ઞાનાચાર સમગ્રતા દર્શન ચારિત્ર તપ અને વીર્યાચાર સંપ-
ન્ન છે, અથવા આ સૂત્રવડે સમગ્રતા દેખાડે છે, કે જે સરસ
વિરસ વિગેરે આહાર મળે છે, તેનાથી અથવા રૂપ રસ ગંધ
સ્પર્શવડે સાધુ સમિત છે, અર્થાત્ સમભાવ રાખનાર સંયત
છે, અથવા પાંચ સમિતિથી સમિત છે, શુભ અશુભમાં રાગદ્વે-

સહિત છે, આવો સાધુ હિત સાધવાથી સહિત છે, અથવા જ્ઞાન દર્શન ચારિત્ર સહિત છે, આવો સંયમ યુક્ત સાધુ યતના કરે (સંયમ પાળે) આ પ્રમાણે સુધર્માસ્વામી જંબુસ્વામીને કહે છે કે મે ભગવાન પાસે સાંભળ્યું તે તમને કહ્યું, પોતાની મતિકલ્પનાથી કહ્યું નથી બાકી બધું પૂર્વમાફક જાણવું

પિંડૈષણા અધ્યયનનો પહેલો ઉદ્દેશો સમાપ્ત થયો

બીજો ઉદ્દેશો.

પહેલો કહીને હવે બીજો ઉદ્દેશો કહે છે, તેનો આ પ્રમાણે સંબંધ છે કે પ્રથમ ઉદ્દેશામાં પિંડનું સ્વરૂપ બતાવ્યું, અને અહીં પણ તે સંબંધી વિશુદ્ધકોટિને આશ્રયી કહે છે

से भिक्खू वा भिक्खुणी वा गाहावइकुलं पिंडवायपडियाए अणुपविट्ठे समाणे से ज्जं पुण जाणिज्जा—असणं वा ४ अट्ठमिपोसहिएसु वा अद्धमासिएसु वा मासिएसु वा दोमासिएसु वा तेमासिएसु वा चाउम्मासिएसु वा पंचमासिएसु वा छम्मासिएसु वा उउसु वा उउसंधीसु वा उउपरियट्टेसु वा बहवे समणमाहणअतिहिकिवणवणीमगे एगाओ उक्खाओ परिएसिज्जमाणे पेहाए दोहिं उक्खाहिं परिएसिज्जमाणे पेहाए तिहिं उक्खाहिं परिएसिज्जमाणे पेहाए कुंभी-

मुहाओ वा कम्मवाइओ वा संनिहिसंनिचयाओ वा परिए-सिज्जमाणे पेहाए तहप्पगारं असणं वा ४ अपुरिसंतरकडं जाव अणासेवियं अफासुयं जाव नो पडिगाहिज्जा ॥ अह पुण एवं जाणिज्जा पुरिसंतरकडं जाव आसेवियं फासुयं पडिगाहिज्जा ॥ (सू० १०)

જે આઠમિનું આના પ્રમાણનું ભોજન વિગેરે આવે છે, આઠમનો પૌષધ ઉપવાસ વિગેરે તે અષ્ટમીપૌષધ તે જેમાં હોય તે અષ્ટમીપૌષધ ઉત્સવ છે, તેજ પ્રમાણે પક્ષ દિવસ આવનારો કેઈ ઋતુના છટ્ટે આવનારો વિગેરે મહિને બે મહિને ત્રણ મહિને ચાર મહિને છ મહિને ઋતુમાં ઋતુસંધિમાં અથવા ઋતુ ન લાગ્યા કોઈપણ નિમિત્તને ઉદ્દેશીને ઘણા શ્રમણ બ્રાહ્મણ અતિથિ કૃપણવનીમગોને એક પિઠરક (તપેલામા) થી આપ વિગેરે 'પરિએસિજ્જમાણે' આપેલાને આપતા દેખીને અથવા બે ત્રણ પિઠરકથી અપાતું હોય વિગેરે જાણવું આ 'પિઠરક' તે સાંકડા મોઢાની હોય તો કુંભી (ગડુ) છે, અને 'કલોવાઈય' પિચ્છી પિટક (ટોપલો) છે, તેમાંથી કોઈપણમાંથી અપાય, અથવા સંનિધિ તે ગોરસ વિગેરેના સંચય હોય, તે માંથી અપાતું હોય, ('तहप्पगारं असणं वा पिंडं वाव खाइमं परिएसिज्जमाणे पेहाए') તિ આવો પિંડ અપાતો જાણીને તેજ પુરુષ સાધુ વિગેરેને ઉદ્દેશીને બનાવીને આપતો હોય તો અપ્રાસુક અનેષણીય માનતો, મળતું હોય તોપણ તે લે નહિ, હવે અમુક વિશેષણવાળું લેવા યોગ્ય બતાવે છે

એટલે તે ભિક્ષુ એવુ જાણે કે પુરૂષાતર થયુ છે એટલે બીજા ગૃહસ્થને તેની મહેનત બદલ અથવા બીજા કારણે મળ્યુ હોય અને તે પોતે તેમાથી પોતાનુ થયા પછી વહોરાવે, તો એષણીય પ્રાસુક જાણીને પોતે લે

હવે જે કુળોમા ગોચરી માટે જવુ કલ્પે તેનો અધિકાર કહે છે—

से भिक्खू वा २ जाव समाणे से जाइ पुण कुलाइ जाणिज्जा, तंजहा—उग्गकुलाणि वा भोगकुलाणि वा राइन्नकुलाणि वा खत्तियकुलाणि वा इक्खागकुलाणि वा हरिवंसकुलाणि वा एसियकुलाणि वा वेसियकुलाणि वा गंडागकुलाणि वा कोट्टागकुलाणि वा गामरक्खकुलाणि वा बुक्कासकुलाणि वा अन्नयरेसु वा तहप्पगारेसु कुलेसु अदुगुंछिएसु अगरहिएसु असणं वा ४ फासुयं जाव पडिगाहिज्जा ॥ (सू० ११)

તે ભિક્ષુ ગોચરી જવા ચાહે તો આવા કુળો જાણીને તેમા પ્રવેશ કરે, ઉગ્રકુળ તે આરક્ષિક (કોટવાળનુ કામ તે વખતે કરનારા) ભોગકુળ તે રાજાને પૂજવાયોગ્ય હોય, રાજન્યકુળ તે રાજાના મિત્રતરીકે હતા, ક્ષત્રિયકુળ રાષ્ટ્રકુટ વિગેરેમા રહેનાર, ઇક્ષ્વાકા તે ઋષભદેવના વશમા જન્મેલા, હરિવશ તે નેમિનાથના વશના, एसिअ ગોષ્ઠ (^) વૈશ્ય (વણિજ) ગડક તે નાપિત છે, જે ગામમા ઉદ્ઘોષણાનુ કામ કરે છે, કોટ્ટાગ (સુતાર) બોક્કશાલિય તતુવાય (કપડા વણનારા) હવે કયાસુધી કહેશે ને ખુલાસો કરે છે કે તેવા

કુલોમા ગોચરી જવુ કે જ્યા જવાથી લોકોમા નિંદા ન થાય, જુદા જુદા દેશના દીક્ષા લીધેલા શિષ્યોને સહેલથી સમજાય તેટલા માટે તેવા કુળોના વિશેષણો કહે છે, કે ન નિંદવાયો ચ કુળમા ગોચરી જાય, એટલે ચામડાનુ કામ કરનાર મોચી, ચામડીયા દાસદાસી વિગેરેના કુળમા ગોચરી ન જવુ, પણ તે નાથી ઉલટા સારા ધર્મી કુળોમા જ્યા ગોચરી નિર્દોષ પ્રાસુક મળે તે લે

से भिक्खू वा २ जाव समाणे से ज्जं पुण जाणिज्जा-असणं वा ४ समवाएसु वा पिंडनियरेसु वा इंदमहेसु वा खंदमहेसु वा एवं रुद्दमहेसु वा मुगुंदमहेसु वा भूयमहेसु वा जक्खमहेसु वा नागमहेसु वा थूभमहेसु वा चेइयमहेसु वा रुक्खमहेसु वा गिरिमहेसु वा दरिमहेसु वा अगडमहेसु वा तलागमहेसु वा दहमहेसु वा नइमहेसु वा सरमहेसु वा सागरमहेसु वा आगरमहेसु वा अन्नयरेसु वा तहप्पगारेसु विरूवरूवेसु महामहेसु वट्टमाणेसु बहवे समणमाहणअतिहिकिवणवणीमगे एगाओ उक्खाओ परिएसिज्जमाणे पेहाए दोहिं जाव संनिहिसंनिचयाओ वा परिएसिज्जमाणे पेहाए तहप्पगारं असणं वा ४ अपुरिसंतरकडं जाव नो पडिगाहिज्जा ॥ अह पुण एवं जाणिज्जा दिन्नं जं तेसिं दायव्वं, अह तत्थ भुंजमाणे पेहाए गाहावइभारियं वा गाहावइभगिणिं वा गाहावइपुत्तं वा धूयं वा सुण्हं वा धाइं वा दासं वा दासिं वा कम्मकरं वा कम्मकरिं वा से पुव्वामेव आलोइज्जा-आउसित्ति वा भगिणित्ति वा दासित्ति वा दाहिसि मे इत्तो अन्नयरं भोयणजायं, से सेवं वयंतस्स परो असणं वा ४ आहट्टु दलइज्जा

तहप्पगारं असणं वा ४ सयं वा पुण जा इज्जा परो वा मे ठिज्जा फासुयं जाव पडिग्गाहिज्जा ॥ (सू० १२)

તે ભિક્ષુ આ પ્રમાણે વળી આહાર વિગેરે ૪ પ્રકારને જાણે કે આ બીજા પુરૂષને અપાયો નથી તો અનેષણીય અપ્રાસુક જાણીને પોતે ન લે, તે કેવા આહાર તે કહે છે

સમવાય (મેળો), શ્રેણી ( ) વિગેરેને પિંડ નિકર મરેલાની પાછળ જે પિંડ અપાય છે (ગુજરાતમાં શ્રાદ્ધ કહેવાય છે) તે તથા ઈંદ્રઉત્સવ (પ્રથમ કાર્તિકી પુર્ણીમાએ થતો) સ્કંદ તે કાર્તિકસ્વામીનો મહોત્સવ પૂર્વે કરાતો રૂદ્ર (મહાદેવ) વિગેરે જાણીતા છે મુકુંદ (બળદેવ) એટલે ઈંદ્ર, સ્કંદ, રૂદ્ર, મુકુંદ, ભૂત, જક્ષ, નાગ, સ્તુપ, ચૈત્ય, વૃક્ષ, ગિરિ, હરિ, અગડ, તલાગ, દ્રહ, નદી, સરોવર, સાગર, આગર અથવા તેવા કોઈ દેવ વિગેરેને ઉદ્દેશીને કોઈ મહોત્સવ કરે ત્યાં જે કોઈ શ્રમણ બ્રાહ્મણ અતિથિ કૃપણ વણીમગ વિગેરે આવે તેને આપવા માટે ભોજન બનાવે, તેવું જો કોઈ જૈનસાધુ જાણે કે તે રસોઈ બનાવનારના કબજામાં છે તો તે અશુદ્ધ જાણીને ન લે, જોકે ત્યાં બધાને દાન દેવાતું ન હોય તોપણુ ત્યાં ઘણા માણસો એકઠા થયા હોય, તેથી ત્યાં સંખડી (-રસોઇખાના) આગળ આહાર લેવા ન જવું, તેજ વિશેષણ સહિત કહે છે—

વળી આવો આહાર જાણે કે જે શ્રમણ વિગેરેને આપવાનું હોય તેને અપાયું છે, અને ગૃહસ્થલોકોને ત્યાં ખાતા

જુએ, તો ત્યાં જરૂર હોય તો આહાર માટે જાય, તે ગૃહસ્થોના નામ કહે છે, જેમકે ગૃહસ્થોની ભાર્યા વિગેરેને પૂર્વે ખાતા જુએ, અથવા માલિકને જુએ, તો માલિકને ઉદ્દેશીને સાધુ બોલે કે હે આયુષ્મતિ ! હે બેન ! મને જે કંઈ ભોજન તૈયાર હોય તે આપ, ' આવું સાધુ બોલે છતે કોઈ ગૃહસ્થ ભોજન વિગેરે લાવીને આપે, અને ત્યાં ઘણો જનસમૂહ એકઠો થવાથી અથવા તેવા બીજા કારણ હોય તો સાધુ પોતાની મેળે યાચે, અથવા યાચ્યાવિના પણ ગૃહસ્થ આપે, અને તે પ્રાસુ- એષણીય અન્ન વિગેરે જાણે તો સાધુ લે

હવે અન્ય ગામની ચિંતા (વિચાર) ને આશ્રયી કહે છે

से भिक्खू वा २ परं अद्धजोयणमेराए संखडिं नच्चा संखडिपडियाए नो अभिसंधारिज्जा गमणाए ॥ से भिक्खू वा २ पाईणं संखडिं नच्चा पडीणं गच्छे अणाढायमाणे पडीणं संखडिं नच्चा पाईणं गच्छे अणाढायमाणे दाहिणं संखडिं नच्चा उदीणं गच्छे अणाढायमाणे उदीणं संखडिं नच्चा दाहिणं गच्छे अणाढायमाणे, जत्थेव सा संखडि सिया, तं जहा—गामंसि वा नगरंसि वा खेडंसि वा कब्बडंसि वा मडंबंसि वा पट्टणंसि वा आगरंसि वा दोणमुहंसि वा नेगमंसि वा आसमंसि वा संनिवेसंसि वा जाव रायहाणिंसि वा संखडिं संखडिपडियाए नो अभिसंधारिज्जा गमणाए केवली बूया—आयाणमेयं संखडिं संखडिपडियाए अभिधारेमाणे आहाकम्मियं वा उद्देसियं वा मीसजायं वा कीय-

गई वा पामिच्च वा अधिग्ज्ज वा अणिमिट्ट वा अभिहड वा आहट्टु दिज्जमाण भुंजिज्जा ॥ १२ ॥

તે ભિક્ષુ વધારેમા વધારે અર્ધ યોજનસુધી ક્ષેત્રમા જ મણુનુ જ્યા રસોડુ હોય, ત્યા જવાનો વિચાર કરે નહિ, પણ પોતાના ગામમા અનુક્રમે ગોચરી જતા તેવુ જમણ હોય તે જાણીને શુ કરવુ તે કહે છે–એટલે પૂર્વદિશામા જમણ જાણે, તો તેથી ઉલટી પશ્ચિમદિશામા ગોચરી જાય, અને પશ્ચિમદિશામા જમણ હોય તો પૂર્વદિશામા ગોચરી જાય, એમ બીજી પણ દિશામા જાણવુ, એટલે જમણની જગ્યાએ જવાનો અનાદર કરે જ્યા જમણ હોય ત્યા ન જવુ, હવે જમણ કયા કયા હોય તે કહે છે, ગામ જ્યા ઈંદ્રિયોની પુષ્ટિ થાય અથવા જ્યા કરો લાગુ પડે તે છે, તેજ પ્રમાણે નગર, ખેટ કર્બટ મડમ પત્તન (પાટણ) આકર દ્રોણમુખ નૈગમ આશ્રમ રાજ્યધાની સનિવેશ (આ બધા શબ્દોનો અર્થ આચારાગના ૪ થા ભાગમા પા આપેલ છે) આવા સ્થાનમા સખડિ (જમણ) જાણીને જવુ નહિ, કવળીપ્રભુ કહે છે કે, તે જમણ કર્મોના ઉપાદાનનુ સ્થાન છે, અથવા બીજી પ્રતિમા આદાનને બદલે આયતન શબ્દ છે તેનો અર્થ આછે કે સખડિમા જવુ તે દોષોનુ સ્થાન છે

પ્ર૦–સખડીમા જવુ તે દોષોનુ આયતન કેવીરીતે છે ? તે કહે છે मगडि मवडि पडियापत्ति–જે જે સખડિને ઉદ્દેશીને પોતે જાય, તો તે જગ્યાએ આમાનો કોઇપણ દોષ અવ

રચે લાગુ પડે તે બતાવે છે આધાકર્મ, ઓદ્દેશિક, મિશ્ર, કોત, ઉધતક, આચ્છેદ્ય, અનિસૃષ્ટ, અભ્યાહુત આમાથી કોઇપણ દોષ-થી દોષિત પોતે ભોજન વાપરે, કારણકે જમણનો કરનારો એવુજ મનમા ધારે કે, આ આવનારો સાધુ માગ જમણને ઉદ્દેશીને આવ્યો છે, માટે મારે કોઇપણ બ્હાને એને આપવુ એમ વિચારી આધાકર્મ દોષવાળુ ભોજન વિગેરે બ નાવી આપે, અથવા જે સાધુ લોલુપી થઇને જમણની બુદ્ધિએ ત્યા જાય, તે મૂઢ બનીને આધાકર્મ વિગેરેનુ ભોજન વાપરે

વગી સખડિ નિમિત્તે આવેલા સાધુને ઉદ્દેશીને ગૃહસ્થ વસતિ (ઉતરવાનુ સ્થાન) આ પ્રમાણે કરે તે કહે છે

अस्संजए भिक्खुपडियाए खुड्डियदुवारियाओ महल्लिय दुवारियाओ कुज्जा, महल्लियदुवारियाओ खुड्डियदुवारिया-ओ कुज्जा, समाओ सिज्जाओ विसमाओ कुज्जा, विसमाओ सिज्जाओ समाओ कुज्जा, पवायाओ सिज्जाओ निवायाओ कुज्जा, निवायाओ सिज्जाओ पवायाओ कुज्जा, अंतो वा बहिं वा उवस्सयस्स हरियाणि छिंदिय छिंदिय दालिय दालिय संथारग संथारिज्जा, एस विलुंगयामो सिज्जाए, तम्हा से संजए नियंठे तहप्पगारं पुरेसंखडिं वा पच्छासंखडिं वा संख-डिं संखडिपडियाए नो अभिसंधारिज्जा गमणाए, एयं खलु तस्स भिक्खुस्स जाव सया जए। सू० १३। त्तिबेमि ॥ पिण्डै-षणाध्ययने द्वितीय १-१-२

અસયત તે ગૃહસ્થ છે, અને તે શ્રાવક અથવા પ્રકૃતિ-ભદ્રક અન્ય દર્શનીય હોય, તે સાધુઓને આવતા જાણીને

નેમને માટે સાંકડા દરવાજા જે ઘરને હોય તે સાધુનિમિત્ત મોટા કરાવે, અથવા ઘણા મોટા હોય તે જરૂર જેટલા સાંકડા કરાવે, અથવા સરખી જગ્યા હોય તે સ્ત્રીઓને આવવાના ભય થી વિષમ કરાવે, અથવા વિષમ હોય તે સાધુઓના સમાધાન માટે સરખી બનાવે છે, તથા ઘણી હવાવાળી જગ્યાને શીયાળો હોય તો પવન ન આવે તેવી બનાવવા આરંભ કરે, અને ઉના-ળો હોય અને પવન વિનાની જગ્યા હોય તો હવાવાળી બના-વવા પ્રયત્ન કરે, તથા ઉપાશ્રયના ચોકમાં લીલું ઘાસ હોય તો છેદી છેદી–ઉખેડી ઉખેડીને ઉપાશ્રય રહેવાયોગ્ય સંસ્કારવાળો બનાવે, અથવા સુવાની જગ્યા સંસ્તારકને સુધારે અને તે મનમાં એવો ઉદ્દેશ રાખે કે સાધુની શય્યાના સંસ્કારમાં આપ-ણું કર્તવ્ય છે માટે આપણે કરવું જોઇએ, કારણ કે તેઓ નિર્ગ્રંથ–અકિંચન છે, વળી ગૃહસ્થ તેમ ન કરે તો કારણ આવે સાધુ પોતે (નિર્ઘૃણ થઇને) કરાવે તેટલા માટે અનેક દોષ થી દુષ્ટ એવું સંખડિ (જમણ) જાણીને લગ્ન વિગેરેની પ્રથ મ અને મરણ પાછળની પછીની સંખડીમાં જમણને ઉદ્દેશીને સાધુ ન જાય, અથવા આગળ સંખડિ થવાની છે, માટે પ્રથમ સાધુ જાય, અથવા ગૃહસ્થ જગ્યાને સુધારી રાખે, અથવા સં-ખડિ પૂરી થઇ, માટે હવે વધેલું ભોજન (મિષ્ટાન્ન) ખાઇશું એવી બુદ્ધિથી પાછળથી સાધુઓ જાય, માટે સાધુએ તેવી સંખ ડિના જમણને ઉદ્દેશીને તેવા સ્થાનમાં વિહાર ન કરવો, આજ સાધુની સંપૂર્ણ સંયમશુદ્ધિ છે, કે સંખડિમાં સર્વથા જવાનું માડીવાળવું

ત્રીજો ઉદ્દેશો.

બીજો ઉદ્દેશો કહીને ત્રીજો કહે છે, તેનો આ પ્રમાણે સંબંધ છે, ગયા ઉદ્દેશોમા બતાવ્યુ છે કે જમણવારમા દોષો જાણીને ત્યા જવાનો નિષેધ કર્યો, હવે બીજે પ્રકારે તેમા રહેલા દોષોને બતાવે છે

से एगइओ अन्नयरं संखडिं आसित्ता पिबित्ता छड्डिज्ज वा वमिज्ज वा भुत्ते वा से नो सम्मं परिणमिज्जा अन्नयरे वा से दुक्खे रोगायंके समुप्पज्जिज्जा केवली बूया आयाणमेयं ॥ (सू० १८) इह खलु भिक्खू गाहावईहिं वा गाहावईणीहिं वा परिवायएहिं वा परिवाइयाहिं वा एगज्जं सद्धिं सुंडं पाउं भो वइमिस्सं हुरत्था वा उवस्सयं पडिलेहेमाणो नो लभिज्जा तमेव उवस्सयं संमिस्सीभावमावज्जिज्जा, अन्नमाणे वा से मत्ते विप्परियासियभूए इत्थिविग्गहे वा किलीबे वा तं भिक्खुं उवसंकमित्तु बूया—आउसंतो समणा ! अहे आरामंसि वा अहे उवस्सयंसि वा राओ वा वियाले वा गामधम्मनियंतियं कट्टु रहस्सियं मेहुणधम्मपरियारणाए आउट्टामो, तं चेवेगइओ सातिज्जिज्जा—अकरणिज्जं चेयं संखाए एए आयाणा (आयतणाणि) संति संविज्जमाणा पच्चवाया भवंति, तम्हा से संजए नियंठे तहप्पगारं पुरेसंखडिं वा पच्छासंखडिं वा संखडिं संखडिपडियाए नो अभिसंधारिज्जा गमणाए ॥ (सू० १९)

તે ભિક્ષુ કોઈ વખત એક ચર (એકલો ફરનારો) હોય, અને તે આગળ–પાછળ સખડિનું ભોજન ખાઈને તથા શીખંડ કે દૂધ વિગેરે અતિ લોલુપીપણાથી રસનો સ્વાદીયો બનીને ઘણું ખાય, તો વિશેષ ઝાડા થાય, અથવા વમન થાય, અથવા અજીરણથી કોઢ વિગેરે કોઇ રોગ થાય, અથવા તુર્ત જીવ લેનારો આર્તંક શળ વિગેરે રોગ થાય, માટે કેવળી સર્વજ્ઞપ્રભુ કહે છે કે તે નખડિનું જમણ કર્મોનું ઉપાદાન છે, તે આદાન કેવી રીતે થાય છે, તે બતાવે છે આ સખડિના સ્થાનમા આ અપાયો (પીડાઓ) થાય છે, અથવા જીભનો સ્વાદ કરી ઇંદ્રિયો ઉન્મત્ત થતા દુર્ગતિ ગમન વિગેરે પરલોકના અપાયો છે (અથ શબ્દ વાકયની શોભા માટે છે) તે ભિક્ષુ ગૃહસ્થ અથવા તેના ઘરની સ્ત્રીઓ સાથે અથવા પરિવ્રાજક (બાવા) સાથે અથવા બાવીઓ સાથે કોઇ દિવસ એક વાકય (એક ચિત્ત થવા) થી પ્રેમી બનીને તેઓની સાથે તે સાધુ લોલુપપણે કોઇ પણ જાતનુ નસો ચડાવનારૂ પીણુ પણ પીએ, અને નસો ચડતા રહેવાનુ સ્થાન યાચે, પણ જો તેવો શીલરક્ષણનો ઉપાશ્રય ન મળે તો તે સખડિનજીકનાજ મકાન (ધર્મશાળા વિગેરે) મા ગૃહસ્થ અથવા બાવી વિગેરે જ્યા ઉતર્યા હોય તેમની સાથે ઉતરીને એકમેકપણે વર્ત્તે, ત્યા નસો ચડેલો હોવાથી કાતો ગૃહસ્થ પોતાને ભૂલી જાય અથવા સાધુ પોતાને સાધુપણાથી ભૂલે, અને તેથી આવુ ચિંતવે, કે હુ ગૃહસ્થજ છું (અથવા (ઇંદ્રિયો પુષ્ટ થયેલ હોવાથી) સ્ત્રીના શરીરમા મોહિત થયેલો અથવા નપુંસક સાથે કુચાલથી સાધુપણુ ગુમાવે, અથવા તેને

ઉન્મત્ત એવી કોઇ સ્ખલતી સ્ત્રી અથવા નપુસક તેની પાસે આવીને બોલે કે હે આયુષ્માન્ ! હે શ્રમણ ! હું તારીસાથે એકાંતમા મળવા ઇચ્છુ છુ, આરામમા અથવા ઉપાશ્રયમા રાત્રે અથવા સધ્યાકાળે તે સાધુને ઇંદ્રિયોથી પરવશ બનેલાને કહે કે તમારે ત્યા આવવુ, અને તમારે અમારી ઇચ્છાથી વિપરીત ન કરવુ, પણ મારી સાથે તમારે હમેશા અમુક સ્થળમા આવવુ, આ પ્રમાણે પરવશ બનાવીને ગામની સીમમા અથવા કોઇ એકાંતસ્થળમા જઇને સ્રીસગ અથવા કુચેષ્ટાની વિજ્ઞપ્તિ કરે, અને દુરાચારથી ભ્રષ્ટ થવા વખત આવે, માટે સખડિમા જવુ અયોગ્ય છે, એમ માનીને સખડિ (જમણ) મા જવુ નહિ, કારણ કે આ જમણો કર્મોપાદનના કારણો છે, તેમા કર્મ હરેક ક્ષણે એકઠા થાય છે, એટલે ત્યા જવાથી બીજા પણ અશુભ કર્મબધના કારણો મળી આવે છે, ઉપર બતાવેલા આ લોક સબધી દોષના દુરાચારના અપાયો છે તેમજ પરલોક સબધી દુર્ગતિગમનના પ્રત્યવાયો છે, માટે સખડીને ઉદ્દેશીને ત્યા પહેલા કે પછી સાધુએ જવુ નહીં

से भिक्खू वा २ अन्नयरं संखडिं सुच्चा निसम्म संपहावइ उस्सुयभूएण अप्पाणेणं, धुवा संखडी, नो संचाएइ तत्थ इयरेयरेहिं कुलेहिं सामुदाणियं एसियं वेसियं पिंडवायं पडिगाहित्ता आहारं आहारित्तए, माइट्ठाणं संफासे, नो एवं करिज्जा ॥ से तत्थ कालेण अणुपविसित्ता तत्थियरेयरेहिं कुलेहिं सामुदाणियं एसियं वेसियं पिंडवायं पडिगाहित्ता आहारं आहारिज्जा ॥ (सू० १६)

તે ભિક્ષુ આગળ-પાછળની કોઇપણ 'નખડી' બીજા પાસે કે જાતે સાભળીને નિશ્ચય કરે કે ત્યા અવશ્યે જમણ છે, તો ત્યા ઉત્સુકપણાથી અવશ્ય દોડે કે મને અદ્ભૂત ભોજન મળશે. તો ત્યા ગયા પછો જુદા જુદા ઘરોથી સમુદાયની એષણીય ગોચરી આધાકર્માદિ દોષ રહિત ફક્ત સ્નેહરણુ વિગેરેના વેષથી મળે તે ઉત્પાદન દોષ રહિત લેવી, તે તેનાથી બની શકે નહિ, અને કપટ પણ કરે, પ્ર૦-કેવી રીતે? પોતે ગુરૂપાસેથી 'પ્રતિજ્ઞા' કરીને જાય, કે જુદા જુદા ઘેરેથી ગોચરી લઇ આ, પણ ઉપર બતાવેલી રીતે તેમ લેવા શક્તિવાન ન થાય અને સ ખડિમાજ જાય. માટે આલોક પરલોકના અપાયોના ભયને જાણીને સ ખ ડે તરફ ન જાય કેવીરીતે કરે તે કહે છે તે ભિક્ષુ કારણુ વિશેષે ત્યા જાય તોપણુ યોગ્ય સમયે જુદા જુદા ઘરોમા જઇને સામુદાયિક આહાર-પાણી પ્રાસુક વેષમાત્રથી મળે તે ધાત્રીપિ ડ વિગેરે દોષથી રહિત લઇને આહાર કરે.

से भिक्खू वा २ से ज पुण जाणिज्जा गाम वा जाव रायहाणिं वा इमसि खलु गामसि वा जाव रायहाणिसि वा मखडी सिया तपि य गाम वा जाव रायहाणि वा मखडि मखडिपडियाए नो अभिसंधारिज्जा गमणाए ॥ केवली बूया आयाणमेय आइण्णाऽवमा ण सखडि अणुपविस्समाणस्स— पाएण वा पाए अक्कतपुव्वे भवइ, हत्थेण वा हत्थे संचालियपुव्वे भवेइ, पाएण वा पाए आवडियपुव्वे भवइ, सीसेण वा सीसे सघट्टियपुव्वे भवइ, काएण वा काए सखोभियपुव्वे भवइ, दडेण वा अट्टीण वा मुट्टीण वा लेलुणा वा कवा-

ग्गेण वा अभिहयपुव्वेण वा भवइ मीओदएण वा उस्सित्त-पुव्वे भवइ, रयसा वा परिघासियपुव्वे भवइ, अणेसणिज्जे वा परिभुत्तपुव्वे भवइ, अन्नेसिं वा दिज्जमाणे पडिग्गाहियपुव्वे भवइ, तम्हा से सजए नियंठे तहप्पगारं आइण्णावमाणं सखडिं सखडिपडियाए नो अभिसधारिज्जा गमणाए ॥ (सू० १७)

વળી તે ભિક્ષુ જો આ પ્રમાણે જાણે કે ગામમા, નગરના અથવા રાજધાનીમા કોઇપણ સ્થળે સખડિ (જમણ) થવાની છે ત્યા ચરક (   ) વિગેરે અનેક ભિક્ષાચરો હશે ત્યા જમણની બુદ્ધિએ સાધુ વિહાર ન કરે ત્યા જવાથી થતા દોષોને સૂત્રવડે કહે છે, કે કેવળી (સર્વજ્ઞ) પ્રભુ તેને કર્મ ઉપાદાન છે એજ બતાવે છે તે સખડિ ચરક વિગેરેથી વ્યાપ્ત હશે એટલે ૧૦૦ ની રસોઇ હોય ત્યા પાચસો ભેગા થશે ત્યા થોડી રસોઈને લીધે આવા દોષો થાય છે ધક્કાધક્કીમા એકના પગ બીજાને લાગશે હાથથી હાથ અથડાશે પાત્ર સાથે પાત્રા અથડાશે અથવા માથાસાથે માથુ ભટકાશે સાધુની કાય સાથે ચરક વિગેરેની કાયા અથડાશે તે વખતે ધક્કો લાગતા તે બાવો કોપાયમાન થતા ઝઘડો કરશે પછી તે ગોમમા આવીને દડ (લાકડી) થી કેરીના ગોટલા વિગેરેથી મુઠ્ઠીથી માટીના ઢેફાથી કપાલ (ઘડાના ઠીકરા) થી સાધુને ઘાયલ કરશે, અથવા ઠડા પાણીથી સિંચશે, ધૂળથી કપડા બગાડશે, આ દોષો તો જગાના સકોચને લીધે થાય છે, પણ થોડી રસોઇને લીધે આવા દોષો થાય છે અશુદ્ધ આહાર ખાવાનો

વખત આવશે, કારણકે થોડુ ગંજલુ અને ભિક્ષુ વધારે હોય છે, ત્યાં ઘરધણી એમ સમજે કે મારૂ નામ સાંભળીને આ લોકો આવ્યા છે, માટે મારે કોઇપણ રીતે પણ તેમને આપવુ જોઇએ, એવુ વિચારીને સાધુને રાંધીને પણ આપશે, તેથી દોષિત આહાર ખાવાનો પ્રસંગ આવે, અથવા કોઇ વખત દાન દેનારને બીજા બાવા વિગેરેને આપવાની ઇચ્છા હોય, અને વચમા સાધુ આવીને લે, તેથી ઘરધણીને તથા બાવા વિગેરેને ખોટુ લાગે, માટે આવા દોષોને જાણીને ઉત્તમ સાધુએ આવી સખડિમા ઘણા લોકો ભરાયેલા હોય, ત્યા ભોજનની તંગીને લીધે અથવા ધક્કાધક્કીના કારણે સંખડિની બુદ્ધિએ ત્યા જવુ નહિ, હવે સામાન્યથી પિંડની શંકાને આશ્રયી કહે છે

से भिक्खू वा २ जाव समाणे से जं पुण जाणिज्जा असणं वा ४ एसणिज्जे सिया अणेसणिज्जे सिया वितिगिंछ समावन्नेण अप्पाणेण असमाहडाए लेसाए तहप्पगारं असणं वा ४ लाभे संते नो पडिगाहिज्जा ॥ (सू० १८)

તે ભિક્ષુ ગૃહસ્થના ઘરમા ગયેલો એષણીય આહારને પણ શંકાવાળો જાણે, કે આ ઉદ્ગમાદિ દોષોથી દુષ્ટ છે, તો સાધુએ તેવી શંકા થયા પછી તેવુ લેવુ નહિ, કારણકે जं सकं तं समावन्ने, જ્યા શંકા થાય ત્યા તે ભોજન લેવુ નહિ, (આ સુત્રમા એષણીય અથવા અનેષણીય ચાર પ્રકારનો આહાર હોય, પણ પોતાને કેટલાક કારણોથી માલુમ પડે કે તે ઉદ્ગમ દોષ વિગેરેથી યુક્ત છે આવી જ્યા પોતાની લેશ્યા

થઇ તો ઉત્તમ સાધુઓ તે લેવુ નહિ) હવે અચ્છમાથી નીક- ળેલા સાધુઓને આશ્રયી સૂત્ર કહે છે

से भिक्खू० गाहावइकुलं पविसिउकामे सव्वं भंडग मायाए गाहावइकुलं पिंडवायपडियाए पविसिज्ज वा नि- क्खमिज्ज वा ॥ से भिक्खू वा २ बहिया विहारभूमिं वा वि यारभूमिं वा निक्खममाणे वा पविसमाणे वा सव्वं भंडगमा- याए बहिया विहारभूमिं वा वियारभूमिं वा निक्खमिज्ज वा पविसिज्ज वा ॥ से भिक्खू वा २ गामाणुगामं दूइज्जमाणे सव्वं भंडगमायाए गामाणुगामं दूइज्जिज्जा ॥ (सू० १९)

તે ભિક્ષુ ગચ્છમાથી જિનકલ્પી વિગેરે મુનિ નીકળ્યો હોય, તે ગૃહસ્થને ઘેર ગોચરી લેવા જાય, તો પોતાના બધ ધર્મોપકરણ સાથે લઇને ગૃહસ્થના ઘરમા પેસે, અથવા નીકળે, તેવા મુનિના ઉપકરણ અનેક પ્રકારે છે

" दुगतिग चउक्क पंचग नव दस एक्कारसेव बारसह "

ઇત્યાદિ તે જિનકલ્પી બે પ્રકારના છે, હાથમાંથી પાણી ટપકે તેવા, તથા જે લબ્ધિવાળા હોય તેને પાણીનુ બિંદુ ટપકે નહિ, તેવા મુનિને શક્તિ અનુસાર વિશેષ અભિગ્રહ હોવાથી ફક્ત બેજ ઉપકરણ રજોહરણ અને મુખવસ્ત્રિકા છે, અને કોઇને શ રીરના રક્ષણ માટે એક સૂત્રનુ કપડુ હોવાથી ત્રણ ઉપકરણ થયા, પણ તેવા સાધુને વધારે ઠંડીના કારણે ઉનનુ વસ્ત્ર વધારે રાખવાથી ચાર ઉપકરણ થયા, તેથી પણ ઠંડી ન સહન થાય, તો બે સૂત્રના વસ્ત્ર રાખવાથી પાચ થયા

પણ લબ્ધિવિનાના જિનકલ્પીને સાત પ્રકારના પાત્રાનો નિર્યોગ થવાથી ૧૨ ઉપકરણ થાય છે ૧ पत्त २ पत्ताबंधो ३ पायट्ठवण च ४ पायकेसरिया ॥ ५ पडलाइ ६ रयत्ताणंच ७ गोच्छओपाय निज्जोगो ॥ १ ॥

૧ પાત્ર ૨ પાત્રાનો બધ ૩ પાત્રસ્થાપન ૪ પાત્રકેસરિકા (પુજણી) ૫ પડલા ૬ રજસ્રાણ ૭ ગોચ્છો ઉપરના પાચ તેમા મળતા બાર ઉપકરણ વધારેમા વધારે જિનકલ્પીને હોય, તે ગોચરીમા જાય, ત્યારે સાથે લેઇજાય તેમ બીજે સ્થળે પણ જતા સાથે લેઇ જાય, તે કહે છે, એટલે ગામ વિગેરેની બહાર સ્વાધ્યાય કરવા અથવા સ્થડીલ જવા જાય તોપણ બધા ઉપકરણ લેઇ જાય, આ બીજુ સૂત્ર છે, તેજ પ્રમાણે બીજે ગામ જાય તોપણ લેઇને જાય, એ ત્રીજુ સૂત્ર છે હવે ગમન ના અભાવના નિમિત્ત કહેછે

से भिक्खू० अह पुण एवं जाणिज्जा—तिव्वदेसियं वाम वासेमाण पेहाए तिव्वदेसियं महियं सन्निचयमाणं पेहाए महवाएण वा रयं समुध्धुयं पेहाए तिरिच्छसंपाइमा वा तसा पाणा संथडा सन्निचयमाणा पेहाए से एव नच्चा नो सव्वं भंडगमायाए गाहावइकुलं पिंडवायपडियाए पविसिज्ज वा निक्खमिज्ज वा बहिया विहारभूमिं वा वियारभूमिं वा निक्खमिज्ज वा पविसिज्ज वा गामाणुगामं दूइज्जिज्जा ॥ (सू० २०)

તે ભિક્ષુ કદી આવુ જાણે કે અહીં લબાણક્ષેત્રમાં ઝાક ળ પડે છે, અથવા ધુમસ પડેછે, અથવા વ ટોળીયે વાઇને ધુળ

વાઘ CS છે, અથવા તીગ્છા-પનગીયા વિગેરે ઓજા જતુઓ C3ને શરીરમાથે આવડે છે, તો તે સાધુ પૂર્વે ત્રણ સૂત્રમા બ તાવેલ ઉપધિ લઈને જાય આવે નહિ, તેનો પરમાર્થ આ છે, કે જિનક પીનો આ કલ્પ છે કે જ્યારે બહાર નીકળે ત્યારે પ્રથમ ઉપયોગ દે કે વર્સાદ, આફળ કે ધુમસ વરસે છે કેવરસવાનો છે ? જો પ્રથમ જાણે તો ન નીકળે કારણ કે તેની શકિત એવી છે કે છમાસ સુધી પણ ઠલ્લોમાત્રુ (ઝાડો પેશાબ) રોકી શકે, અને સ્થવિરકલ્પી પણ ઉપયોગ દે, અને જાણ્યા પછી કારણ હોય તો નીકળે ખરો પણ પોતાની બધી ઉપધિ લેઈને ન નીકળે, પ્રથમ બતાવી ગયા કે અધમ કુલોમા ગોચરી વિગેરે માટે જવુ આવવુ નહિ પણ હવે અનિદનીક કુલોમા પણ દોષોના દેખાવાથી ત્યા જવાનો નિષેધ છે, તે બતાવે છે

स भिक्खू वा २ से ज्जाइं पुण कुलाइं जाणिज्जा तंजहा-खत्तियाण वा राइण वा कुराईण वा रायपेसियाण वा राय वंसट्ठियाण वा अतो वा बाहिं वा गच्छताण वा सनिविट्ठा ण वा निमंतमाणाण वा अनिमंतमाणाण वा असण वा ४ लाभे सते नो पडिगाहिज्जा (सू० २१) ॥ २-१-३ ॥ पिण्डै षणाया तृतीय उद्देशक ॥

તે ભિક્ષુ એવા કુલો જાણે કે, ચક્રવર્તી, વાસુદેવ, બળદેવ વિગેરે ક્ષત્રિયોના આ છે, અથવા ક્ષત્રિયોથી અન્ય રાજાઓના કુલો છે, કુરાજ તે નાના રજવાડા (નાના ઠાકરડા વિગેરે) ના કુલો છે, રાજના પ્રેષ્ય તે દડપાશિક (હવાલદાર દાજદાર)

-ના કુળો તથા રાજ્યગ્રામા રહેલા તે રાજાના મામા તથા ભાણેજો વિગેરેના કુળોમા સપાતના ભયથી પેસવુ નહિ, ત્યા જતા આવતા અદર રહેલા માણસોથી અથવા બહાર રહેલા માણસોથી અથવા જતા આવતા માણસોથી સાધુઓને નુકશાન થાય, માટે કોઇ ગોચરીનું નિમત્રણ કરે, અથવા નિમત્રણ ન કરે, અથવા ભોજન મળતુ હોય તોપણ ત્યા ગોચરી લેવા જવુ નહિ

ત્રીજો ઉદ્દેશો સમાપ્ત થયો,

ચોથો ઉદ્દેશો.

ત્રીજો કહીને ચોથો ઉદ્દેશો કહે છે, તેનો આ પ્રમાણે સબધ છે, ગયા ઉદ્દેશામા સખડિ સબધી વિધિ કહી, અહીં પણ તેની બાકીની વિધિ કહે છે.

से भिक्खू वा० जाव समाणे से ज पुण जाणेज्जा मसादय वा मच्छादयं वा मसखलं वा मच्छखलं वा आहेण वा पहेण वा हिंगोल वा समेल वा हीरमाण पेहाए अंतरा से मग्गा बहुपाणा बहुबीया बहुहरिया बहुओसा बहुउदया बहुउत्तिगपणगदगमट्टीयमक्कडासंताणया बहवे तत्थ समणमाहणअतिहिकिवणवणीमगा उवागया उवागमिस्सति (उवागच्छंति) तत्थाइन्ना वित्ती नो पन्नस्स निक्खमणपवेसाए

नो पन्नस्स वायणपुच्छणपरियट्टणाणुप्पेहधम्माणुओगचिंता-
ए, से एवं नच्चा तहप्पगारं पुरेसंखडिं वा पच्छासंखडिं वा
संखडिं संखडिपडिआए नो अभिसंधारिज्जा गमणाए ॥ से
भिक्खू वा० से जं पुण जाणिज्जा मंसाइयं वा मच्छाइयं वा
जाव होरमाणं वा पेहाए अंतरा से मग्गा अप्पा पाणा जाव
संताणगा नो जत्थ बहवे समण० जाव उवागमिस्संति अ-
प्पाइन्ना वित्ती पन्नस्स निक्खमणपवेसाए पन्नस्स वायणपु-
च्छणपरियट्टणाणुप्पेहधम्माणुओगचिंताए सेवं नच्चा तहप्प-
गारं पुरेसंखडिं वा० अभिसंधारिज्ज गमणाए ॥ (सू० २२)

તે સાધુ કોઇ ગામ વિગેરેમા ભિક્ષા માટે ગયો હોય, ત્યા સખડિ આવા પ્રકારની જાણે તો ત્યા ગોચરી જવુ નહિ, જેમા માસ વિગેરે પ્રધાન છે, માસના સ્વાદુઓ માટે મુખ્ય તેજ વસ્તુ હોય, એટલે પ્રથમ તેને વધારે રાધે, અથવા બીજી રસોઇ પૂરી થયા પછી તે તેના સ્વાદુઓ માટે રાધે, ત્યા કોઈ સગો વિગેરે તેવુ અભક્ષ્ય ભોજન ઘેર લઇ જાય, તેવુ દેખીને ત્યા સાધુ જાય નહિ, તેના દોષો હવે પછી કહેશે, તેજ પ્રમાણે માછલાથી વધારે પ્રધાન હોય, તેજ પ્રમાણે માસખલ આશ્રયી પણ જાણવુ જ્યા સખડિ માટે માસ છેદીને તેને સુકાવે, અ થવા સુકવેલુ, ઢગલો કરેલુ હોય, તેજ પ્રમાણે માછલાસબધી પણ જાણવુ, અથવા વિવાહ પછી વહુ ઘેર આવતા વરના ઘરે ભોજન થાય છે, અથવા વહુને લઇજતા સાસરે ભોજન થાય છે, હિંગોલ, તે મરેલાનુ ભોજન છે, અથવા યક્ષની યાત્રા વિ- ગેરે માટે ભોજન છે, ' સમેલ ' તે પરિવારના સન્માનનુ ભો.

જન, અથવા ગોઠીયાઓનુ ભોજન, આવુ કોઈપણ પ્રકારનુ જમણુ જાણીને ત્યા કોઇ સગા-વ્હાલાથી તે નિમિત્તે દઇપણ લઈ જવાતુ દેખીને ત્યા ભિક્ષામાટે જવુ નહિ, ત્યાં જવાથી થતા દોષોને બતાવે છે, ત્યા રસ્તામા જતા બહુ પત ગ વિગેરે પ્રાણીઓ હોય છે, તથા બહુ બીજ, બહુ હરિત, બહુ અવશ્યાય ઘટ્ટ પાણી બહુ ઉત્તિ ગ પનક ભીંજવેલી માટી કરોળીયાના બાળા હોય છે, તથા ત્યા જમણ જાણીને ઘણા શ્રમણ બ્રાહ્મણ અતિથિ કૃપણ વણીમગ આવ્યા, આવશે અને આવે છે, તે ચ-ક્ક વિગેરેથી વ્યાપ્ત હોય છે, તેથી બુદ્ધિમાન સાધુને ત્યા જવુ આવવુ કલ્પે નહિ, તેમ ત્યા જનારને ગીતવાજીત્રના સભાવથી ભણવુ ભણાવવુ અર્થચિંતવન વિગેરે થઇ શકે નહિ, તેથી તે સાધુને આવતા જતા ઘણો કાળ લાગે, તેથી બહુ દોષવાળી સ ખડિમા જ્યા માસ વિગેરે મુખ્ય છે, તેવા પ્રથમના જમણ-મા કે પાછળના જમણમા તેને ઉદ્દેશીને સાધુએ જવુ નહિ, હવે અપવાદ માર્ગ કહે છે

તે ભિક્ષુ માર્ગમા વિહાર કરતા દુર્બળ થાય, મ દવાડ-માથી ઉઠયો હોય, તપચરણથી દુર્બળ થયો હોય, અથવા બીજે કઇ આહાર મળે તેવુ સ્થાન ન હોય, અથવા ત્યાજ દ વાની ચીજ મળે તેમ હોય, તો તેવા જમણમા કારણ પ્રસ ગે જવુ પડે તો જે રસ્તે સૂક્ષ્મ જીવો ઘાસ બીજ કે વચમા કાઇ ન પડયુ હોય તો તે રસ્તે માસ વિગેરેના દોષો દૂર કરવા સ મર્થ હોય તો જાણે જાય, અને પોતાને ખપની ભક્ષ્ય વસ્તુ લઇ આવે (જૈનોમા દશ વિકૃતિ વિગઇ છે ઘી, દૂધ, દહીં,

તેલ, ગોળ, કડાઇ એટલે એકલુ ઘી કે દૂધ, દહી, તેલ, ગોળ અને કડાઇમા ઘી, તેલ પુષ્કળ નાખીને તળેલ હોય તે કડાઇ વિગય કહેવાય, આ પદાર્થો જરૂર પડે તો લેવાય છે, પણ માસ મદિરા માખણ અને માખી વિગેરેનુ મધ એ અભક્ષ્ય છે કારણકે તેમા જીવોની ઉત્પત્તિ છે અને તે ખાનારને ઇંદ્રિયો દમન કરવી તથા સુબુદ્ધિ રાખવી દુર્લભ છે, માટે જૈન સાધુ કે શ્રાવકને વર્જવા યોગ્ય છે, માટે બને ત્યાસુધી તેવા રસ્તે પણ જવાનો નિષેધ છે, વખતે તે ખરાબ વસ્તુની દુર્ગંધિ આવે તોપણ બુદ્ધિ ભ્રષ્ટ થાય છે

આધુનિક કાળમા એક અમેરિકન વિદ્વાન ફ્રેંકલીને પોતાના ચરિત્રમા લખ્યુ છે કે " પોતે એક વખત નદીના કિનારે ગયો ત્યા માછલી પકડનારાની જાળમા માછલીઓ તરફડતી જોઇને તેણે પ્રતિજ્ઞા કરીકે હવે પછી હુ કદીપણ માછલીનુ ભક્ષણ કરીશ નહિ તેમ બીજુ પણ જીવહિંસાવાળુ ભોજન કરીશ નહિ " કેટલાક વરસ સુધી તેણે તે પ્રતિજ્ઞા પુરી પાળી, પણ જ્યારે તે ઇંગ્લંડ ગયો ત્યારે તેણે ત્યાની હોટલમા ઉતારો કર્યો, ત્યા માલમસાલાથી રંધાતા ભોજનમા માછલીનો પણ સ્વાદ તેની ગંધથી યાદ આવ્યો, અને પોતાની પ્રતિજ્ઞા તોડીને તે ખાવા લાગ્યો, અને પશ્ચાત્તાપ કરવા લાગ્યો આથી કોઇપણ આત્માર્થી જીવદયાળુ બધુએ તેવી હોટલમા જવુ નહિ. કે તેવો પશ્ચાત્તાપ થાય, વિલાયતમા જનારા કે મુબાઈ જેવા

શહેરમાં રહેનારા કુસોબને માસ, માછલી અને મદિરાના પ્રેમી બનીને કે ગજવાડામા રહીને રાજના અમલદારો પોતે પ્રથમ દયાળુ હોય છે અને પાછળથી ભ્રષ્ટ થાય છે, માટે જો પોતાની શક્તિ હોય તોજ ત્યા જઈને નિર્દોષ ભોજન લેવુ નહિતો ત્યા પણ જવુ વર્જનીય છે કારણકે અલ્પવાદને ખાતર અનેક પાપો કરીને દુર્ગતિમા જતા અન તકાળ ભવભ્રમણ કરવુ પડ છે, મનુષ્ય જન્મ મળવો પણ બહુ દુર્લભ છે એટલુજ નહિ, પણ ઉપરથી બ્રાહ્મણ કે વણિક કહેવાતા કુળમાં પણ જો વેશ્યા ગમન અને મદિરાનો પ્રચાર હોય તો તેની લક્ષ્મીના લોભમા લલચાઇ તેને ઘેર ન જવુ એજ સર્વોત્તમ માર્ગ છે ગરીબના ઘરનો બાટો જુવારનો ટુકડો કે ઝુ પડામા રહેવુ લાખ દરજ્જે સારૂ છે. જો જીવદયાનો સ પૂર્ણ ધર્મ પળાતો હોય તો–આટલુ લખવુ પણ એટલા માટે છે કે વિદેશી રાજ્યમા દવાના બહાને દારૂના બાટલા ઘરમા અપવિત્રતા કરે છે, અને વેશ્યાનો નાચ બધા કુવ્યસનોને છુપા શીખવે છે તેમને આ શ્લોક શીખવા યોગ્ય છે

द्यूत च मास च सुरा च वेश्या, पापर्द्धि चौर्य परदार सेवा
एतानि सप्त व्यसनानि लोके, घोरातिघोर नरक नयन्ति

જુગાર (સટ્ટો), માસ, મદીરા, વેશ્યાગમન શીકાર, ચોરી, પરદારા સેવન આ સાત કુટેવો ઘોરથી ઘોર નરકમા લઇ જાય છે

ચાલતા પિંડના અધિકારમાં ભિક્ષા સંબંધી પુનાસા-વાર કહે છે

સ ભિક્ખૂ વા ૨ जाव पविसिउकामे स ज पुण जाणिज्जा खीरिणियाओ गावीओ खीरिज्जमाणीओ पेहाए असण वा ४ उवखडिज्जमाण पेहाए पुरा अप्पजूहिए सेव नच्चा नो गाहावइकुल पिंडवायपडियाए निक्खमिज्ज वा पविसिज्ज वा ॥ से तमादाय एगतमवक्कमिज्जा अणावायमसलोए चिट्ठिज्जा, अह पुण एव जाणिज्जा-खीरिणियाओ गावीओ खीरियाओ पेहाए असण वा ४ उवक्खडिय पेहाए पुराए जूहिए सेव नच्चा तओ सजयामेव गाहा० निक्खमिज्ज वा ॥ (सू० २३)

તે ભિક્ષુ ગૃહસ્થના ઘરમાં પેસતાં આ પ્રમાણે જાણે કે અહીં તુર્તની પ્રસુતિવાળી ગાયો દોહવાય છે, તો ત્યાં ગાયો દોહવાતી દેખીને ચારે પ્રકારનો આહાર ' રંધાતો ' જોઈને અથવા ભાત વિગેરે રાંધેલો તૈયાર દેખીને પણ પ્રથમ બીજાને ન આપેલો હોય તોપણ પ્રવર્ત્તમાન અધિકરણની અપેક્ષાવાળો પ્રકૃતિભદ્રક વિગેરે કોઈ ગૃહસ્થ સાધુને દેખીને શ્રદ્ધાવાળો બનીને ઘણું દૂધ તેમને આપું, આવી બુદ્ધિથી વાછડાને પીડા કરે, દોહવાતી ગાયોને ત્રાસ પમાડે, તે કારણથી સાધુને પર પીડાના કારણે સંયમ તથા આત્માની વિરાધના થાય, અને અડધા રંધાયેલા ભાત વિગેરેને જલદી રાંધવા માટે પ્રયત્ન કરે તેથી પણ સંયમ વિરાધના છે, માટે તેવું જાણીને સાધુ ગોચરી માટે ત્યાં ન જાય, ન નીકળે તેવા સ્થળે શું કરવું કહે છે.

તે ભિક્ષુ તે ગાયનું દોહવું, વિગેરે જાણીને એક બાજુ એ જ્યાં ગૃહસ્થ ન આવે, ન દેખે ત્યાં ઉભો રહે, ત્યાં ઉભા રહેતાં આ પ્રમાણે પછી જાણે કે 'ગાયો દોહવાઈ ગઈ છે,' ત્યારપછી ગોચરીની જરૂર હોય તો શુદ્ધ આહાર લેવા યોગ્ય હોય તે લેવા જાય અને નીકળે

પિંડના અધિકારથીજ આ કહે છે

भिक्खागा नामेगे एवमाहंसु—समाणा वा वसमाणा वा गामाणुगामं दूइज्जमाणे खुड्डाए खलु अयं गामे संनिरुद्धाए नो महालए से हंता भयंतारो बाहिरगाणि गामाणि भिक्खायरियाए वयह, संति तत्थेगइयस्स भिक्खुस्स पुरेसंथुया वा पच्छासंथुया वा परिवसंति, तंजहा—गाहावई वा गाहावइणीओ वा गाहावइपुत्ता वा गाहावइधुयाओ वा गाहावईसुण्हाओ वा धाईओ वा दासा वा दासीओ वा कम्मकरा वा कम्मकरीओ वा, तहप्पगाराइं कुलाइं पुरेसंथुयाणि वा पच्छासंथुयाणि वा पुव्वामेव भिक्खायरियाए अणुपविसिस्सामि, अवि य इत्थ लभिस्सामि पिंडं वा लोयं वा खीरं वा दहिं वा नवणीयं वा घयं वा गुलं वा तिल्लं वा महुं वा मज्जं वा मंसं वा सक्कुलिं वा फाणियं वा पूयं वा सिहिरिणिं वा, तं पुव्वामेव भुच्चा पिच्चा पडिग्गहं च संलिहिय संमज्जिय तओ पच्छा भिक्खूहिं सद्धिं गाहा० पविसिस्सामि वा निक्खमिस्सामि वा, माइट्ठाणं संफासे, तं नो एवं करिज्जा ॥ से तत्थ भिक्खूहिं सद्धिं कालेण अणुपविसित्ता तत्थियरेयरेहिं कुलेहिं सामुदाणियं एसियं वेसियं पिंडवायं प-

डिगाहित्ता आहारं आहारिज्जा, एयं खलु तस्स भिक्खुस्स वा भिक्खुणीए वा सामग्गियं (सू० २४) ॥ १-२-४ ॥
पिण्डैषणायाः चतुर्थोद्देशकः ॥

કેટલાક સાધુઓ જે એક સ્થળે જ ઘાબળ ક્ષીણ થવાથી એક જગ્યાએ રહ્યા હોય, તથા માસકલ્પનો વિહાર કરનારા કોઈ જગ્યાએ માસકલ્પ રહ્યા હોય, તે સમયે બીજા વિહાર કરનારા પરોણા સાધુ ત્યા આવીને ઉતર્યા હોય, તેમને પૂર્વે સ્થિર રહેલા અથવા માસકલ્પી ઉતર્યા હોય તેઓ કહે કે, આ ગામ ક્ષુલ્લક (નાનુ) છે, અથવા ગોચરી આપવામા તુચ્છ છે, તથા સૂતક વિગેરેથી ઘર અટકયા છે, માટે ઘણુ જ તુચ્છ છે, તેથી હે પૂજ્ય ! આપ બને ત્યાસુધી નજીકના ગામમા ગોચરી માટે જાઓ, તો તે પ્રમાણે કરવુ હવે રહેલા સાધુનો દોષ બતાવે છે

અથવા ત્યા રહેનાર સાધુના પૂર્વના સગા ભત્રીજા વિગેરે હોય, અથવા પછવાડેના સગા, સાસરીયાના સગા વિગેરે હોય, તે બતાવે છે, જેમકે ગૃહસ્થ, તેની સ્ત્રી તેના પુત્રો, દીકરીઓ, દીકરાની વહુઓ, ધાવમાતા, દાસદાસી, નોકર, નોકરડી તેવા સ સારી સ બ ધવાળા પૂર્વના કે પછીના સગા-સ બ ધી હોય, તો ત્યા પૂર્વે ગોચરી જાઉ, તો ત્યા સારૂ ભોજનશાલિના શાખા વિગેરે તથા દૂધ, દહીં, માખણ, ઘી, ગોળ, તેલ, મધ, દારૂ, માસ, સકકુલી (તલસાકળી), ગોળનીપેત, પૂડા, શીખ ડ વિગેરે ગોચરીના વખત પહેલા લાવીને ખાઉ, આ સૂત્રમા ભક્ષ્ય અભક્ષ્ય વસ્તુનો વિવેક સૂ. ૨૨ માં પ્ર. ૮૯ બતા

ર્યો છે, તે આધારે અપવાદ સમજવો, અથવા કોઇ સાધુ દુષ્ટ બુદ્ધિથી, રસગૃદ્ધિથી પોતાના હિંસક સગા જે પૂર્વના સંબંધી હોય તો ત્યાંથી લાવીને બારોબાર ખાય (તે માટે આ સૂત્રમાં તેનો નિષેધ કર્યો કે તેણે ત્યાં જવું નહિ,) તેમ અવિવેકથી વસ્તુઓ લાવીને ખાય, પીણું પીએ, પછી પાતરા ત્રણવાર સાફ કરીને પછી ગોચરીના સમયે ડાહ્યા (શાંત) મનવાળો બનીને હું નવા આવેલા પરોણા સાથે ગોચરી જઇ આવીશ, આવું કપટ કોઇ કરે તો તે સાધુનું રસના લોલૂપપણાથી સાધુપણું નષ્ટ થાય છે, માટે બીજા સાધુએ તેમ ન કરવું ત્યારે સાધુએ શું કરવું તે કહે છે

આવેલા પરોણા સાથે ત્યાં રહેલા સાધુએ ગોચરીના વખતે જુદા જુદા કુલોમાંથી થોડી થોડી સામુદાયિક એષણીય (ઉદ્દગમ દોષ રહિત) તથા વૈષિક તે ફક્ત સાધુના વેષથી મેળવેલ (ધાત્રી પિંડ વિગેરે ઉત્પાદન દોષ રહિત) ગોચરી મેળવીને લેવી આજ સાધુની સંપૂર્ણતા છે (આ સૂત્રમાં માસ–મદિરાવાળા કુટુંબમાંથી કોઈએ દીક્ષા લીધી હોય, તો તેનાએ સગાને ઘેર ગોચરી જુદા ન જવું, તેજ શ્રેયસ્કર છે કારણકે કુબુદ્ધિ થવી ખરાબ છે, અને તેનું જૈન ધર્મમાં કેવું પ્રાયશ્ચિત છે તે નીચેનું બનેલું દૃષ્ટાંત વાંચવા જેવું છે

કુમારપાળ રાજાએ જૈનધર્મ સ્વીકાર્યા પહેલા માંસભક્ષણ કરેલું અને પાછળથી ત્યાગ કર્યું હતું, તેને એક સમયે ઘેબર ખાતાં માંસનો સ્વાદ આવ્યો, તેથી શ્રીમાન હેમચંદ

આચાર્ય પાસે આવીને પૂછ્યું, કે મને ધબરખાવું કલ્પે કે નહિ? ગુરૂએ કહ્યું કે નહિ પ્ર–શામાટે? ઉ–પૂર્વનો દુષ્ટ સ્વભાવ માંસભક્ષણનો યાદ આવે કુમારપાળે કહ્યું કે ત્યારે જે તેનું સ્મરણ થયું હોય તો તેનું મને પ્રાયશ્ચિત શું આપે? ઉ બત્રીશ દાંત પાડી નાખવાનું તેજ સમયે લુહારને બોલાવી દાંત ખેંચી કાઢવા કહ્યું, ત્યારે હેમચંદ્રાચાર્યે તે રાજાની દઢતા જોઈ બીજું પ્રાયશ્ચિત્ત આપ્યું આથી સમજવાનું એ છે કે 'તેવા' માંસભક્ષણવાળા કુટુંબોમાં જતા કુમારપાળ માફક ખરાબ ચીજ યાદ આવી જાય તો સાધુપણું ભ્રષ્ટ થાય, પણ બીજા સાધુ સાથે હોય તો તેની શરમથી ત્યાં રહેનારો સાધુ પણ બચે, અને સગાને પણ માંસભક્ષણ ન કરના બોધ મળવાથી પાપથી બચે

નારાકછ્‌લામાં વાસદાથી સુરગાણે જતા રસ્તામાં પહાડી સ્થળમાં એક નાના ગામમાં બે સાધુઓ ગયા તે ગામના પટેલે ગોચરીની પ્રાર્થના કરી પણ સાધુઓએ કહ્યું કે માંસભક્ષકની ગોચરી અમને ન કલ્પે, ત્યારે તેણે કહ્યું, કે જો આપ મારૂં ઘર તેજ કારણથી અપવિત્ર માનતા હો તો હું આજથી તે ત્યાગ કરૂં છું પછી તેને યોગ્ય પ્રાયશ્ચિત્ત આપી તેનું ઘર પવિત્ર થયા પછી નિર્દોષ ભોજન સાધુએ લીધું)

ચોથો ઉદ્દેશો સમાપ્ત

पांचमो उद्देशो.

ચોથો કહ્યો હવે પાચમો ઉદ્દેશો કહે છે તેનો આ પ્રમા ણે સબધ છે ગયા ઉદ્દેશામા નિર્દોષ પિંડ લેવાની વિધિ કહી અને અહીં પણ તેજ કહે છે

से भिक्खू वा २ जाव पविट्ठे समाणे से जं पुण जाणिज्जा—अग्गपिंड उक्खिप्पमाण पेहाए अग्गपिंड निक्खिप्पमाण पेहाए अग्गपिंड हीरमाण पेहाए अग्गपिंड परिभाइज्जमाणं पेहाए अग्गपिंड परिभुजमाण पेहाए अग्गपिंड परिट्ठविज्जमाउ पेहाए पुरा असिणाइ वा अवहाराइ वा पुरा जत्थऽण्णे समण० वणीमगा खद्ध २ उवसकमति से हंता अहमवि खद्ध २ उवसकमामि, माइट्ठाण सफासे नो, एवं करेज्जा ॥ (सू० २५)

તે ભિક્ષુ ગૃહસ્થના ઘરમા ગયેલો એમ જાણે કે નેવતા માટે તૈયાર કરેલો ભાત વિગેરેનો આહાર છે, તેમાથી થોડો થોડો કાઢે છે, અને બીજા વાસણમા નાખે છે, તેવુ દેખીને અથવા કોઈ દેવના મદિરમા લઇ જવાતુ જોઇને અથવા થોડુ થોડુ બીજાને અપાતુ જોઇને તથા બીજાથી ખવાતુ અથવા દેવગની ચારે દિશામા બળિ તરીકે ઉછાળાતુ અથવા પૂર્વે બીજા બ્રાહ્મણ વિગેરેએ ત્યાથી એકવાર જમીઆવીને ઘેર લઇ જતા હોય, અથવા એકવાર જમીઆવીને શ્રમણ વિગેરે એમ માને કે બીજીવાર પણ આપણને ત્યા મળશે, એમ

ધારીને પાછા ત્વરાથી જતા હોય, આવુ દેખીને કોઇ ભોળો સાધુ કે લાલચુ સાધુ તે ભોજનના સ્વાદથી લલચાઇને તેમ વિચારે કે હુ પણ ત્યા જઈને ગોચરી લાવુ, આમ કરવુ સા ધુને કલ્પે નહિ કારણકે આવુ કરતા તેને પણ બીજા માફક કપટ કરવુ પડે.

હવે ભિક્ષામા ફરવાની વિધિ કહેછે

से भिक्खू वा० जाय समाणे अंतरा से वप्पाणि वा फलिहाणि वा पागाराणि वा तोरणाणि वा अग्गलाणि वा अग्गलपासगाणि वा सति परक्कमे संजयामेव परिक्कमिज्जा नो उज्जुय गच्छिज्जा, केवली बुया आयाणमेय, से तत्थ परक्कममाणे पयलिज्ज वा पवखलेज्ज वा पवडिज्ज वा, से तत्थ पयलमाणे वा पक्खलेज्जमाणे वा पवडमाणे वा तत्थ से काए उच्चारेण वा पासवणेण वा खेलेण वा सिंघाणेण वा वंतेण वा पित्तेण वा पुयण वा सुक्केण वा सोणिएण वा उवलित्ते सिया, तहप्पगारं काय नो अणंतरहियाए पुढवीए नो ससिणिद्धाए पुढवीए नो ससरक्खाए पुढवीए नो चित्तमंताए सिलाए नो चित्तमंताए लेलूए कोलावासंसि वा दारुए जीवपइट्ठिए सअंडे सपाणे जाव ससंताणए नो आमज्जिज्ज वा पमज्जिज्ज वा संलिहिज्ज वा निल्लिहिज्ज वा उव्वलेज्ज वा उव्वट्टिज्ज वा आयाविज्ज वा पयाविज्ज वा, से पुव्वामेव अप्पससरक्खं तणं वा पत्तं वा कट्ठं वा सक्करं वा माइज्जा, जाइत्ता से तमायाय एगंतमवक्कमिज्जा २ अहे झामथंडिलंसि वा जाव अन्नयरंसि वा तहप्पगारंसि पडिलेहिय पडिलेहि-

य पमज्जिय पमज्जिय तओ सञ्जयामेव आमज्जिज्ज या जाव पयाविज्ज वा ॥ (सू० २९)

તે સાધુ ગૃહસ્થને ઘેર ગોચરી જવા માટે જતા પાડો (મહોલ્લો), શેરી, કે ગામ વિગેરેમા પેસતા માર્ગ જુએ, ત્યા રસ્તામા જતા વચમા સમાન ભૂભાગમા અથવા બે ગામના વચમા કયારા બનાવેલા જુએ, અથવા ઘરને કે નગરને ખાઈ કે કોટ હોય, અથવા તોરણો અર્ગલા (અડગલી) અથવા અર્ગલપાશક (જેમા અર્ગલાનો અ કોડો નાખે છે, તે જુએ, તો તે કારણને લઇને તે સીધે માર્ગે ન જાય, કારણકે ત્યા જતા કેવળીપ્રભુ કહે છે કે કર્મબધનનુ તે કારણ છે, વળતે સયમ વિરાધના અથવા આત્મવિરાધના થાય છે તે બતાવે છે, તેવે માર્ગે જતા માર્ગમા વપ્રના કારણે વિષમપણાથી કોઈ વખત ધ્રુજે, કોઇ વખત ઠોકરખાય, કોઈ વખત પડીજાય, તો છકાય માથી કોઈપણ કાયને વિરાધે, તેમજ ત્યા શરીરના મળથી, પિશાબથી બળખા, લીંટ, વમન, પિત્ત, પરૂ, વીર્ય, લોહીથી ખરડાય માટે તેવે માર્ગે ન જવુ, બીજો માર્ગ ન હોય અને તેજ માર્ગે જવુ પડે તો ઠોકરખાતા ગારામા પડીને ખરડાવા વિગેરે કારણથી આવુ ન કરે, તે કહે છે

તે સાધુ તેવા અશુચિ ગારા વિગેરેમા પડતા વચમા વસ્ત્ર ગખ્યા વિના ખુલ્લા શરીરે પૃથ્વી સાથે સ્પર્શ ન કરે, અથવા ભીની જમીન સાથે કે ધુળવાળી પૃથ્વીસાથે તથા સચિત્ત પત્થર સાથે તથા સચિત્ત માટીના ઢેફાસાથે અથવા ધુણના કીડાથી

સડેલ લાકડુ જેમા અનેક નાના ઈંડા હોય તેની સાથે અથવા કરોળીયાના જાળાવાળી જગ્યા સાથે એકવાર ન સ્પર્શ કરે, ન વાર વાર સ્પર્શ કરે, તેનાથી ગારો દૂર ન કરે, તેમ ત્યા બેસીને કાદવ દૂર કરવા ખોતરે નહિ, તેમ ત્યા બેસીને ઉદ્વર્ત્તન (ચોળવુ) ન કરે, તેમ સુકાયલાને પણ ત્યા ન ખોતરે, તેમ ત્યા ઉભો રહીને સૂર્યને તડકે એકવાર ન તાપે, અથવા વાર વાર ન તાપે, શુ કરે, તે કહેછે તે ભિક્ષુ ત્યાથી નીકળી અ૫ રજવાળુ તૃણ વિગેરે યાચે, અને અચિત્ત જગ્યાએ નિભાડા વિગેરે એકાતમા જોઈને ત્યા બેસીને શરીરનો કાદવ દૂર કરે, અથવા તડકે તપાવે અને પછી દૂર કરે અને સ્વચ્છ કરે, વળી શુ કરે? તે કહે છે

से भिक्खू वा० से ज पुण जाणिज्जा गोण वियाल प डिपहे पेहाए महिस वियाल पडिपहे पेहाए, एव मणुस्स आस हत्थि सीह वग्घ विग दीविय अच्छ तरच्छ परिसर सियाल विराल सुणय कोलसुणय कोकतिय चित्ताचिल्ल डय वियाल पडिपहे पेहाए सइ परक्कम सजयामेव परक्कमेज्जा, नो उज्जुय गच्छिज्जा । से भिक्खू वा० समाणे अतरा से उवाओ वा खाणुए वा कटए वा घसी वा भिलुगा वा विसमे वा विज्जले वा परियावज्जिज्जा, सइ परक्कमे सजयामेव, नो उज्जुय गच्छिज्जा ॥ (सू० २७)

તે ભિક્ષુ રસ્તામા જતા ધ્યાન રાખે, અને જો ત્યા એવુ જાણે કે રસ્તામા ગાય, ગોધો વિગેરે છે, અને તે મારકણો હોવાથી રસ્તો બધ છે, અથવા ભેંસ રૂ૫ છે, જગલી ભેસ,

કે પાડો છે, દુષ્ટ મનુષ્ય છે, ઘોડો, હાથી, સિંહ, વાઘ, વૃક (વરગડુ), ચિત્રો, બળધ, સરભ, જંગલી ડુક્કર, કોકંતિક, શીયાળના આકારનું લોમડી જેવું જનાવર છે, જે રાતમાં કો કો એમ આરડે છે, ચિત્તા, ચિન્લડય કે જંગલી જાનવર છે એવું કોઇપણ દુ ખદાયી પ્રાણી રસ્તામાં માલૂમ પડે તો પ્રથમ ઉપયોગ દઇને ખાત્રી કરે, અને બીજો રસ્તો હોય તો તે સીધે રસ્તે ન જતાં ભય વિનાના રસ્તે જાય, તેજ પ્રમાણે માર્ગમાં ખાડો હોય, ઠુંઠું હોય, કાંટા હોય, ઢોળાવ હોય, કાજી ફાટેલી માટી હોય, ઉંચાનીચા ટેમ્બા હોય, કાદવ હોય, તેવી જ જ્યાએ બીજો માર્ગ હોય તો ચક્રાવો ખાઇને પણ તે રસ્તે જવું પણ ટુંકા સીધા રસ્તે ન જવું કારણકે ત્યાં જવાથી સંયમની તથા પોતાની વિરાધનાનો સંભવ છે

से भिक्खू वा० गाहावइकुलस्स दुवारबाहं कटगवुंदियाए परिपिहियं पेहाए तेसिं पुव्वामेव उग्गहं अणणुन्नविय अपडिलेहिय अप्पमज्जिय नो अवंगुणिज्ज वा पविसिज्ज वा निक्खमिज्ज वा, तेसिं पुव्वामेव उग्गहं अणुन्नविय पडिलेहिय पडिलेहिय पमज्जिय पमज्जिय तओ संजयामेव अवंगुणिज्ज वा पविसिज्ज वा निक्खमिज्ज वा ॥ (सू० २८)

તે સાધુ ગૃહસ્થને ઘેર ગોચરી જતાં તે ઘરનું બારણું ઢાંકેલું જોઇને તે ધણીની રજા લીધા વિના, આંખથી જોઇને રજોહરણ વિગેરેથી પૂંજ્યા વિના ઉઘાડવું નહિ, ઉઘાડીને પેસે નહિ, અને નીકળે પણ નહિ, તેના દોષો બતાવે છે, ગૃહસ્થને

દ્વેષ થાય, ઘરમાથી વસ્તુ ખોવાય તો સાધુના ઉપર શકા આવે અને ઉઘાડેલા દ્વારથી પશુ વિગેરે ઘરમા પેસી જાય, તેથી સયમ અને આત્મવિરાધના થાય હવે જો કારણ હોય, તો અપવાદમાર્ગ કહે છે

તે ઘરમા જવાની જરૂર હોય તો તેના ધણીની રજા લઇને આખે દેખીને ઓઘાથી પુજીને બારણુ વિગેરે ઉઘાડે, તેનો ભાવાર્થ આ છે

પોતે દરવાજો ઉઘાડીને પેસવુ નહિ, જો મોટા આચાર્ય વિગેરે માટે ત્યા ઔષધ વિગેરે મળતુ હોય, અથવા વૈદ્ય ત્યા રહેતો હોય, અથવા દુર્લભ દ્રવ્ય ત્યા મળશે, અથવા ઓછી ગોચરી મળેલી હોય, એવા ખાસ કારણો આવેથી દીધેલા બારણા આગળ ઉભો રહીને શબ્દ કરે (બોલાવે) અથવા પોતે સભાળથી પુજીપ્રમાર્જીને ઉઘાડીને જવુ

ત્યા પ્રવેશ થયા પછીની વિધિ કહે છે

से भिक्खू वा २ से ज पुण जाणिज्जा समण वा माहण वा गामपिंडोलग वा अतिहिं वा पुव्वपविट्ठ पेहाए नो तेसिं सलोए सपडिदुवारे चिट्ठिज्जा, से तमायाय एगतमवक्कमिज्जा २ अणावायमसलोए चिट्ठिज्जा से से परो अणावायमसलोए चिट्ठमाणस्स असण वा ४ आहट्टु दलइज्जा, से य एव वइज्जा—आउसतो समणा ! इम भे असणे वा ४ सव्वजणाए निसट्ठे त भुजह वा ण परिभाएह वा ण, त चेगइओ पडिगाहित्ता तुसिणीओ उवेहिज्जा, अवियाइ एय ममसेव सिया

माइट्ठाणं संफासे, नो एवं करिज्जा, से तमायाए तत्थ गच्छिज्जा २ से पुव्वामेव आलोइज्जा-आउसंतो समणा! इमे भे असणे वा ४ सव्वजणाए निसिट्ठे तं भुंजह वा णं जाव परिभाएह वा णं, सेणमेवं वयंतं परो वइज्जा—आउसंतो समणा! तुमं चेव णं परिभाएहि, से तत्थ परिभाएमाणे नो अप्पणो खद्धं २ डायं २ ऊसढं २ रसियं २ मणुन्नं २ निद्धं २ लुक्खं २, से तत्थ अमुच्छिए अगिद्धे अग(ना)ढिए अणज्झोववन्ने बहुसममेव परिभाइज्जा, से णं परिभाएमाणं परो वइज्जा-आउसंतो समणा! मा णं तुमं परिभाएहि सव्वे वेगइआ ठिया उ भुक्खामो वा पाहामो वा से तत्थ भुंजमाणे नो अप्पणा खद्धं खद्धं जाव लुक्खं, से तत्थ अमुच्छिए ४ बहुसममेव भुंजिज्जा वा पाइज्जा वा ॥ (सू० २०)

તે સાધુ ગામ વિગેરેમા ભિક્ષા માટે પેઠેલો એમ જાણે, કે આ ઘરમા પ્રથમ શ્રમણ વિગેરે પેઠેલ છે, તો તેને પહેલા પેઠેલો જોઇને દાન દેનાર તથા લેનારને અપ્રીતિ ન થાય, તથા અ તરાયકર્મ ન બ ધાય, માટે તે બ ને દેખે, ત્યા ઉભા ન રહેવુ, તેમજ નીકળવાના દરવાજા આગળ પણ બ નેની અપ્રીતિ-ટાળવા વિગેરે માટે ઉભા ન રહેવુ, પણ તે સાધુ એકાતમા જઇ કોઇ ન આવે, ન દેખે, ત્યા ઉભો રહે, ત્યા ઉભા રહેતા પણ જૈન સાધુને ગૃહસ્થ જાતે આહાર આપીને આ પ્રમાણે કહે, કે “ તમે ભિક્ષા માટે બહુ આવેલા છો, અને હુ એકલો વ્યાકુલપણાથી આહાર વહેચી આપવાને શક્તિવાન નથી, હે શ્રમણો! મે તમને બધા સાધુઓને ચારે પ્રકારનો આહાર

આપ્યો છે, તેથી હવે તમે પોતાની ઈચ્છા પ્રમાણે તે આહારને એકઠા બેસીને ખાઓ, વાપરો, અથવા વહેંચીને લો, આ પ્રમાણે ગૃહસ્થ આપે, તો ઉત્સર્ગથી જૈન સાધુએ તે આહાર ભાગમા ન લેવો, પણ દુકાળ હોય, અથવા લાબા પથમા ગોચરીની તગી હોય તો અપવાદથી કારણપડે લે પણ ખરો, પણ તે આહાર લેઈને એવુ ન કરે, કે તે આહારને છાનોમાનો જેઇ એકાન્તમા પોતાને મળેલો માટે થોડા હોવાથી હુ કોઇને ન આપુ, એકલો ખાઉં તેવુ કપટ ન કરે, ત્યારે શુ કરવુ તે કહે છે

તે ભિક્ષુ આહારને લઇને ત્યા બીજા શ્રમણ વિગેરે પાસે જઇને તે આહાર તેમને દેખાડે, અને બોલે કે હે આયુષ્માનો! હે શ્રમણો! આ આહાર વિગેરે આપણ બધાને ગૃહસ્થ વહેંચ્યા વિના સામટો આપેલ છે, તેથી તમે બધા એકત્ર બેસીને ખાઓ, વાપરો, આ પ્રમાણે સાધુને બોલતો સાભળીને કોઇ શ્રમણ વિગેરે આ પ્રમાણે કહે, હે સાધો! તમેજ અમને બધાને વહેંચી આપો, તેવુ સાધુએ ન કરવુ પણ કારણે કરવુ પડે તો આ પ્રમાણે કરવુ, કે પોતે વહેંચતા ઘણુ ઉંચુ શાક વિગેરે પોતે ન લે, તેમ લુખુ પણ ન લે, પણ તે ભિક્ષુ આહારમા મૂર્છિત થયા વિના અગૃદ્ધપણે મમતા રહિત થઇને બધાને સરખુ વહેંચી આપે, કદાપણ દાણો વિગેરે સહેજ વધારે રહે (કારણકે તોળીને આપ્યુ નથી) તોપણ બને ત્યાસુધી બધાને સરખુ વહેંચી આપે, પણ તે વહેંચતા કોઇ શ્રમણ (અન્યદર્શની) એમ બોલે, કે વહેંચો નહિ, પણ આપણે બધા

સાથે બેસીને જમીએ, પીએ, તો સાથે ન જમવુ, પણ પોતા ના સાધુઓ હોય, પાસત્થા વિગેરે હોય કે સ ભોગિક (સાથે ગોચરી કરે તેવા) હોય, તે બધાને સાથે આલોચના આપીને સાથે જમવાની આ વિધિ છે એટલે પોતે બધાને સરખુ વ-હેચી આપે, અને બધા ત્યા સાથે બેસીને ખાય પીએ, ગયા સૂત્રમા બાહારનુ આલોકસ્થાન નિષેધ્યુ, હવે ત્યા પ્રવેશના પ્રતિષેધની વિધિ કહે છે

से भिक्खू वा से ज पुण जाणिज्जा समण वा माहण वा गामपिंडोलगं वा अतिहिं वा पुव्वपविट्ठ पेहाए नो तं उवाइक्कम्म पविसिज्ज वा ओभासिज्ज वा, से तमायाय एग-तमवक्कमिज्जा २ अणावायमसलोए चिट्ठिज्जा, अह पुणेव जा-णिज्जा-पडिसेहिए वा दिन्ने वा, तओ तमि नियत्तिए स-जयामेव पविसिज्ज वा ओभासिज्ज वा पय० सामग्गिय० (सू० ३०) ॥ २-१-१-५ ॥ पिण्डैषणाया पञ्चम उद्देशक ॥

તે ભિક્ષુ ગોચરી માટે ગામ વિગેરેમા પેઠેલો એવુ જાણે કે આ ઘરમા પ્રથમ શ્રમણ વિગેરે પેઠેલો છે, તો તે પૂર્વે પે ઠેલા શ્રમણ વિગેરેને દેખીને તેને ઓળગીને પોતે અ દર ન જાય, તેમ ત્યા ઉભો રહીને ગૃહસ્થ પાસે ભિક્ષા પણ ન માગે, પણ તેને પેઠેલો જાણીને પોતે એકાતમા ધણી ન દેખે તેમ ઉભો રહે, પછી તે અ દરના ભિક્ષુને આપે અથવા ના પાડે, ત્યારે તે ત્યાથી પાછો નીકળે, ત્યારપછી જૈન સાધુ અ દર જાય અને આહારની યાચના કરે, આજ સાધુનું સાધુપણુ સ પૂર્ણ રીતે છે પાચમો ઉદ્દેશો સમાપ્ત થયો

छठ्ठो उद्देशो.

—⊱(◎)⊰—

પાચમા પછી છઠ્ઠો ઉદ્દેશો કહે છે, તેનો આ પ્રમાણે સંબંધ છે, ગયા ઉદ્દેશામા શ્રમણ વિગેરેને અંતરાયના ભયથી ગૃહપ્રવેશ નિષેધ્યો, તેજ પ્રમાણે અહીં અપર પ્રાણીઓના અંતરાયના નિષેધ માટે કહે છે

से भिक्खू वा से ज्ज पुण जाणिज्जा–रसेसिणो बहवे पाणा घासेसणाए संथडे संनिवइए पेहाए, तंजहा–कुक्कुड जाइयं वा सूयरजाइयं वा अग्गपिंडंसि वा वायसा संथडा संनिवइया पेहाए सइ परक्कमे संजया नो उज्जुयं गच्छिज्जा ॥ (सू० ३१)

તે ભિક્ષુ ગોચરી માટે ગામ વિગેરેમા જતા એમ જાણે કે આ માર્ગમા ઘણા પ્રાણીઓ રસના ઇચ્છુઓ હોઇને પાછળથી દાણા ચુગવા શેરી વિગેરેમા ઘણા એકઠા થઇને જમીન ઉપર પડેલા છે, તેમને તે સાધુએ જોઇને તે તરફ તેણે ન જવું, તે પ્રાણીઓના નામ બતાવે છે, કુકડા વિગેરે લીધાથી ઉડતા પક્ષીઓ જાણવા તેજ પ્રમાણે સૂવરજાતિ લીધાથી ચોપગા ઢોર વિગેરે ચરતા હોય અથવા અગ્રપિંડી (બલિ) બહાર ફેંકેલ હોય તેમા કાગડા ખાતા હોય તેમને દેખીને શરીરમા શક્તિ હોય ત્યાસુધી સમ્યક્ ઉપયોગ રાખીને સાધુ તે રસ્તે ન જાય,

કારણકે ત્યાં જતાં અનેક પ્રાણીને અંતરાય થાય છે, અને તેને ઉડતાં કે બીજે ખસતાં તેમનો વધ પણ વખતે થાય હવે ગૃહસ્થના ઘરમાં પેઠેલ સાધુને ગોચરીની વિધિ કહે છે

से भिक्खू वा २ जाव नो गाहावइकुलस्स वा दुवारसाह अवलंबिय २ चिट्ठिज्जा, नो गा० दगच्छड्डणमत्तए चिट्ठिज्जा, नो गा० चदणिउयए चिट्ठिज्जा, नो गा० सिणाणस्स वा वच्चस्स वा सलोए सपडिदुवारे चिट्ठिज्जा, नो० आलोयं वा थिग्गलं वा संधिं वा दगभवणं वा बाहाओ पगिज्झिय २ अंगुलियाए वा उद्दिसिय २ उण्णमिय २ अवनमिय २ निज्झाइज्जा, नो गाहावइअंगुलियाए उद्दिसिय २ जाइज्जा, नो गा० अंगुलिए चालिय २ जाइज्जा, नो गा० अं० तज्जिय २ जाइज्जा, नो गा० अं० उक्खुलंपिय [उक्खलुंदिय] २ जाइज्जा, नो गाहावइं वंदिय २ जाइज्जा नो वयणं फरुसं वइज्जा ॥ (सू० ३२)

તે ભિક્ષુ ગૃહસ્થના ઘરમાં ગોચરી પેઠેલો નીચલી બાળતો ન કરે, તેના બારણાની શાખાને વાર વાર અવલબીને ઉભો ન રહે, જો તે પડે, તો વખતે જીર્ણ હોય તો પડી જાય, અથવા બરોબર ન જડેલ હોય, તો ખસી જાય તેથી સંયમની વિરાધના થાય, તથા ઉપકરણ પીવાની (ચોકડી) તથા ઉદક (પાણી) મુકવાની જગ્યા (પાણીયારા) તરફ તથા આચમન કરે ત્યાં અથવા ટાકા વિગેરે તરફ પોતે ઉભો ન રહે, કારણ કે જૈનશાસનની લોકો નિંદા કરે, તેનો પરમાર્થ આ છે કે, જ્યાં રહીને ઘરવાળા સ્નાન કરે, ટટ્ટી જઈને પગ

ધુવે, એ જગ્યા તરફ પોતે ઉભો ન રહે, કે તેવા ઘરવાળા તરફ પોતાની દષ્ટિ પડે, તેમા આ દોષ છે કે, ત્યા દેખવાથી સ્રી વિગેરેના સબંધીઓને શકા થાય અને ત્યા ઉત્નાઇને બરોબર શરીર સ્વચ્છ ન થવાથી તેને દ્વેષ થાય, તેજ પ્રમાણે ગૃહસ્થના ગોખ ઝરૂખા તરફ દષ્ટિ ન કરે, તથા ફાટ પડેલી તે દુરસ્ત કરી હોય ત્યા ન જુએ, અથવા ચોરે ખાતર પાડેલુ હોય, અથવા ભીંતને સાંધો કર્યો હોય, અથવા ઉદકગૃહ (પાણીનુ સ્થાન) હોય, આ બધા સ્થાનો વારવાર હાથ લાબો કરીને અથવા આગુલી ઉંચી કરીને તથા માથુ ઉચુ કરીને નમાવીને અથવા કાયા નીચી નમાવીને દેખે નહિ, બીજાને બતાવે પણ નહિ, (સૂત્રમા બેવાર તે પાઠ બતાવવાનુ કારણ ભાર દેવાનુ છે) જો વારવાર ત્યા દેખે કે બીજાને દેખાડે, તો ઘરમા કઇ ચોરાય કે નાશ પામે તો શકા ઉત્પન્ન થાય, વળી તે ભિક્ષુ ગૃહસ્થના ઘરમા પેઠેલો ગૃહસ્થને આગળી વડે ઉદ્દેશીને તથા અગુલી ચલાવીને અથવા આગળીથી ભય બતાવીને તથા ખરજ ખણી-ને તેમજ વચનથી (ભાટ માફક) સ્તુતિ કરીને યાચવુ નહિ, તથા કોઇ વખત ગૃહસ્થ ન આપે તો તેને કડવા વચન ન કહે, કે તુ જક્ષ માફક પારકાનુ ઘર રક્ષે છે ! તારા નશીબમા દાન કયાથી હોય ? તારી વાતજ સારી છે, પણ કૃત્ય સારા નથી ! વળી

अक्षरद्वयमेतद्धि, नास्ति नास्ति यदुच्यते
तदिदं देहिदेहीति, विपरीतं भविष्यति ॥ १ ॥

તુ 'નથી નથી ' એવા બે અક્ષર બોલે છે, તેને બદલે

तु ' આપ આપ ' એ બે અક્ષર ધરવાળાને કહે, કે તેથી વિપરીત થશે ! અર્થાત તારૂં કલ્યાણ થશે ! (આવું પણ કટાક્ષ વચન સાધુ ન બોલે)

अह तत्थ कंचि भुंजमाणं पेहाए गाहावई वा० जाव कम्मकरिं वा से पुव्वामेव आलोइज्जा—आउसोत्ति वा भइणित्ति वा दाहिसि मे इत्तो अन्नयरं भोयणजायं ?, से सेवं वयतस्स परो हत्थं वा मत्तं वा दव्विं वा भायणं वा सीओदगवियडेण वा उसिणोदगवियडेण वा उच्छोलिज्ज वा पहोइज्ज वा, से पुव्वामेव आलोइज्जा—आउसोत्ति वा भइणित्ति वा ! मा एयं तुमं हत्थं वा० ४ सीओदगवियडेण वा २ उच्छोलेहि वा २, अभिकंखसि मे दाउं एवमेव दलयाहि, से सेवं वयतस्स परो हत्थं वा ४ सीओ० उसि० उच्छोलित्ता पहोइत्ता आहट्टु दलइज्जा, तहप्पगारेण पुरेकम्मकएणं हत्थेण वा ४ असणं वा ४ अफासुयं जाव नो पडिगाहिज्जा। अह पुण एवं जाणिज्जा नो पुरेकम्मकएण उदउल्लेण तहप्पगारेण वा उदउल्लेण वा हत्थेण वा ४ असणं वा ४ अफासुयं जाव नो पडिगाहिज्जा । अह पुणेवं जाणिज्जा—नो उदउल्लेण ससिणिद्धेण सेसं तं चेव एवं—ससरक्खे उदउल्ले, ससिणिद्धे मट्टिया ऊसे । हरियाले हिंगुलुए, मणोसिला अंजणे लोणे ॥ १ ॥ गेरुय वन्निय सेडिय सोरट्ठिय पिट्ठ कुक्कुस उक्कुट्ठससट्ठेण । अह पुणेवं जाणिज्जा नो असंसट्ठे संसट्ठे तहप्पगारेण संसट्ठेण हत्थेण वा ४ असणं वा ४ फासुयं जाव पडिगाहिज्जा ॥ (सू० ३३)

ગૃહસ્થના ઘરમા પેઠેલો તે ભિક્ષુ કોઇ ગૃહસ્થ વિગેરેને ખાતા જુએ, તેને ખાતા દેખીને સાધુ પ્રથમ આવુ વિચારે કે આ ગૃહસ્થ પોતે અથવા તેની સ્રી અથવા તેની નોકરડી વિગે રે કોઇપણ ખાય છે, એવુ વિચારીને તેનુ નામ લેઇ યાચના કરે, કે આયુષ્મન ! કે અમુક ગૃહસ્થ, અમુક બાઇ ! અથવા યોગ્ય બીજુ વચન બોલીને કહે કે તમારા ઘરમા જે રધાયું હોય તેમાથી અમને આપો ! એમ યાચના કરે, તે તેમ આપ વાને હાજર ન હોય, અથવા કારણ આવે આ પ્રમાણે બોલે, પછી તેના ઘરમાથી યાચતા ભિક્ષુને બીજો ગૃહસ્થ કોઇ વખત હાથ ટોઇ કે બીજુ વાસણ કાચા પાણીથી કે બરોબર ન ઉના થયેલા પાણીથી અથવા ઉનુ કરેલુ પાણુ કાલ પહોચતા સ ચિત્ત થયેલ હોય તેના વડે ધુએ, અથવા વારવાર ધુએ, આ પ્રમાણે ધોવાની ચેષ્ટા કરતા પહેલા સાધુ જોઇને વિચારે (અર્થાત્ ધ્યાન રાખે, અને પછી તેમ દેખીને તેનુ નામ લેઇને નિવારે, કે તમે કાચા પાણી વિગેરેથી ન ધુઓ, પણ પેલો ગૃહસ્થ સચિત્ત પાણીથી હાથ વિગેરે ધોઇનેજ આપે તો અ-પ્રાસુક જાણીને સાધુ લે નહિ

વળી તે સાધુ ગૃહસ્થના ઘરમા પેઠેલો જો એમ જાણે કે સાધુ માટે નહિ, પણ તેણે કોઇપણ કારણે પ્રથમ કાચા પાણિએ હાથ કે વાસણ ધોયુ છે, અને તેના ટપકા પડે છે, એવુ દેખે તો ચારે પ્રકારનો આહાર અપ્રાસુક જાણીને લેવો નહિ, કદાચ પાણીના ટપકા ન પડતા હોય, પણ કાચા પાણીથી ભ-

રડેલા હાથ કે વાસણ હોય તોપણ તે આપતા સાધુએ ન લેવુ, એજ પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે ન્યાય છે, જેમ કાચા પાણીથી ખરડેલા હાથે ન લેવુ, તેમ સચિત્ત રજ હોય, માટીથી ખરડેલ હોય, તેમાં ઉષ તે ખારવાળી માટી, હડતાલ, હિંગળોક, મણશિલ, અંજન, લવણ, ગેરુ આ બધી પૃથ્વીકાયની ખાણમાથી નીકળેલી સચિત્ત વસ્તુઓ સાધુને ન કલ્પે (વર્ણિકા તે પીળી માટી એક છે, શેટિકા ખડી છે, સૌરાષ્ટ્રિ તે તુવરિકા છે, પિષ્ટ તે છડયાવિનાના તન્દુલનુ ચુરણ (ભૂકો) છે, કુકસા ઉપરના કુટેલા છોતરા (ઉક્કુઠ) પીલુ પર્ણિકા વિગેરેનો ખાડણીમા ખાડેલ ચુરો અથવા લીલા પાદડાનો ચુરો, વિગેરે ખરડેલા હાથ વિગેરેથી આપે તો લે નહિ, એ પ્રમાણે જો ખરડેલ ન હોય તો સાધુ ગોચરી લે

પણ એમ જાણે કે ખરડાયેલ છે, પણ તે જાતિના આ હારથી હાથ વિગેરે ખરડેલ છે, તેમા આઠ ભાગા છે

' असंसट्ठे हत्थे असंसट्ठे मत्ते निरवसेसे दव्वे "

આમા એકેક પદ બદલવાથી આઠ ભાગા થાય–તેમા સંસૃષ્ટ હાથ, સંસૃષ્ટ વાસણ અને શેષ દ્રવ્ય બાકી રહેલ હોય તે આઠમો ભાગો સર્વોત્તમ છે, પણ એવુ જાણે કે, કાચા પાણી વિગેરેથી અસંસૃષ્ટ હાથ વિગેરે છે, તો તે લેવુ, અથવા તે જાતિના દ્રવ્યવડે (ભક્ષ્ય વસ્તુથી) હાથ વિગેરે ખરડેલ હોય તે આહારને પ્રાસુક જાણીને સાધુએ લેવો, વળી

से भिक्खू वा २ से ज पुण जाणिज्जा पिहुय वा बहुरय वा जाव चाउलपलंब वा असंजए भिक्खुपडियाए चित्तमंताए सिलाए जाव संताणाए कुट्टिंसु वा कुट्टिंति वा कुट्टिस्संति वा उप्फणिंसु वा ३ तहप्पगारं पिहुय वा० अप्फासुय नो पडिगाहिज्जा ॥ (सू० ३४)

તે ભિક્ષુ ગૃહસ્થના ઘરમા પેઠેલો જો એવુ જાણે, કે ચોખા વિગેરેના કુરમુરા (મમરા) ઘણી રેતીથી ભરેલા છે, અથવા અડધા શેકેલ ચોખા વિગેરેના કણ વિગેરે હોય, તેને સાધુને ઉદ્દેશીનેજ સચિત્ત શિલા ઉપર અથવા બીજવાળી, હરિતવાળી અથવા નાના જતુના ઇડાવાળી અથવા કરોળીયાના જાળાવાળી શિલા ઉપર તે મમરા કે કણોને કુટેલ હોય કુટે અથવા કુટશે, (સૂત્રમા એકવચન ક્રિયાપદનુ છે તે આર્ષ વચન હોવાથી બહુવચનમા લેવુ અથવા જાતિમા એકવચન પણ લેવાય) આમ કરીને પછી તે ધાણી, પવા વિગેરે સચિત્ત મિશ્ર હોય, તેને સચિત્ત શિલામા કુટીને સાધુ માટે ઝાટકે અને પછી આપે, કે આપશે, તેવુ જાણીને તેવો પૃથક વિગેરે આહાર આપે તોપણ લે નહિ

से भिक्खू वा २ जाव समाणे से जं० विलं वा लोणं उब्भियं वा लोणं अस्संजए जाव संताणाए भिंदिंसु ३ रुचिंसु वा ३ विलं वा लोणं उब्भियं वा लोणं अफासुयं० नो पडिगाहिज्जा ॥ (सू० ३५)

જો તે ભિક્ષુ એવુ જાણે, કે આ ખાણનુ મીઠુ (બિલ

બીડ) છે, અથવા સિંધવ, સંચલ વિગેરે બધી મીઠાની જાતિ હોય, તથા ઉદ્‌ભિજ (સમુદ્રના કિનારે સૂકાવેલું મીઠું,) તે પ્રમાણે રૂમક વિગેરે બીજું મીઠું પણ લેવું, આવું મીઠું જે કાચું છે, તેને ઉપર બનાવેલ શિલા ઉપર કુટીને આપે એટલે સાધુ માટે ભેદે, ભેદશે, અથવા વધારે ઝીણું કરવા ચુરીને આપે તો લેવું નહિ વળી

से भिक्खू वा० से ज० असण वा ४ अगणिनिक्खित्त तहप्पगार असण वा ४ अफासुय नो०, केवली बूया आयाणमेय, अस्संजए भिक्खुपडियाए उस्सिंचमाणे वा निस्सिंचमाणे वा आमज्जमाणे वा पमज्जमाणे वा ओयारेमाणे वा उव्वत्तमाणे वा अगणिजीवे हिंसिज्जा, अह भिक्खूण पुव्वोवइट्ठा एस पइन्ना एस हेऊ एस कारणे एसुवएसे ज तहप्पगारं असण वा ४ अगणिनिक्खित्त अफासुय नो० पडि० एय० सामग्गिय ॥ (सू० ३६) ॥ पिण्डैषणाया षष्ठ उद्देशक २–१–१–६ ॥

તે ભિક્ષુ ગૃહસ્થના ઘરમાં ગોચરી ગયેલ હોય, ત્યાં ચારે પ્રકારનો આહાર અગ્નિ ઉપર બળતા સાથે લાગેલ હોય તો આહાર આપે તોપણ લેવો નહિ, ત્યાં કેવલી પ્રભુ કહે છે કે, આ કર્માદાન છે, તેજ પ્રમાણે ગૃહસ્થ ભિક્ષુને ઉદ્દેશીને ત્યાં અગ્નિ ઉપર રહેલ આહારને બીજા વાસણમાં નાખતો તેમાંથી પ્રથમ આપેલ હોય તે વધેલામાં બીજું નાખે અથવા હાથથી મસળીને શોધે, તથા પ્રકર્ષથી શોધે, તથા નીચે ઉતારીને અથવા અગ્નિને તીરછી કરીને જીવોનેપીડે,

આ બધી વાત સમજાવીને કહે છે કે ઉપર બતાવેલી સાધુની આ પ્રતિજ્ઞા છે કે અગ્નિ સાથે લાગેલુ ભોજન વિગેરે અપ્રાસુક છે, અને તે અનેષણીય છે, એમ જાણીને આહાર મળતો હોય, તોપણ લે નહિ, આજ સાધુનુ સર્વથા સાધુપણુ છે, પહેલા અધ્યયનનો છઠ્ઠો ઉદ્દેશો સમાપ્ત થયો

—⁂—

सातमो उद्देशो.

—⁂—

છઠ્ઠો ઉદ્દેશો કહીને સાતમો કહે છે, તેનો આ પ્રમાણે સબધ છે, ગયા ઉદ્દેશામા સયમ વિરાધના બતાવી, અને અહીં સયમની આત્માની દાનદેનારની વિરાધના બતાવશે અને તે વિરાધનાથી જૈનશાસનની હીલના થાય, તે આ ઉદ્દેશામા બતાવશે

से भिक्खू वा २ से जं० असणं वा ४ खंधंसि वा थंभंसि वा मचंसि वा मालंसि वा पासायंसि वा हम्मियतलंसि वा अन्नयरंसि वा तहप्पगारंसि अंतलिक्खजायंसि उवनिक्खित्ते सिया तहप्पगारं मालोहडं असणं वा ४ अफासुयं णो०, केवली बूया आयाणमेयं, अस्संजए भिक्खुपडियाए पीढं वा फलगं वा निस्सेणिं वा उदूहलं वा आहट्टु उस्सविय दुरुहिज्जा, से तत्थ दुरुहमाणे पयलिज्ज वा पव

हिज्ज वा, से तत्थ पयलमाणे वा २ हत्थ वा पाय वा बाहु वा ऊरु वा उदर वा सीसं वा अन्नयरं वा कायंसि इंदिय जाल ऌसिज्ज वा पाणाणि वा ४ अभिहणिज्ज वा वित्तासिज्ज वा लेसिज्ज वा सघसिज्ज वा सघट्टिज्ज वा परियाविज्ज वा किलामिज्ज वा ठाणाओ ठाण सकामिज्ज वा, तं तहप्पगार मालोहड असण वा ४ लाभे सते नो पडिगाहिज्जा, से भिक्खू वा २ जाव समाणे से ज० असण वा ४ कुट्ठियाओ वा कोलेज्जाउ वा अस्सजए भिक्खुपडियाए उक्कुज्जिय अवउज्जिय ओहरिय आहट्टु दलइज्जा, तहप्पगार असणं वा ४ लाभे सते नो पडिगाहिज्जा ॥ (सू० ३७) ॥

તે ભિક્ષુ ગોચરીમા ગયેલો જો આ પ્રમાણે ચારે પ્રકારનો આહાર જાણે, સ્કધ (તે અર્ધપ્રાકાર-ઉંચી ભીત જેવો હોય) લાકડો કે પત્થરનો થ ભો હોય, તથા માચડો બાધેલો હોય અથવા શીકા ઉપર હોય, મહેલમા, કે હવેલીમા કે કોઈ પણ અ તરિક્ષ (અધર) સ્થાનમા આહાર રાખેલ હોય તો તેવા ઉપરથી આહાર લઈને વહોરાવે તોપણ માલાપહૃત દોષ લાગતો જાણીને ન લેવો, કેવળીપ્રભુ તેમા આ પ્રમાણે દોષ બતાવે છે, એટલે ત્યા ઉંચે વસ્તુ રાખી હોય તે લેવા ગૃહસ્થ જાય તો હાથ પહોચવા માટે સાધુ માટેજ માચી, પાટીયુ, નીસરણી, ઉ ધી ઉખળી અથવા બીજુ કઇપણ અધર ટેકવીને, તેના ઉપર ચડીને લેવા જાય તો ચડતા પડી જાય, અને ખસીને પડતા હાથ, પગ ભાગતા અથવા ઇંદ્રિય કે શરીરમા લાગી જાય, તેજ પ્રમાણે પડતા બીજા જીવોને, પ્રાણીઓને હણે,

ત્રાસ પમાડે, અથવા ધુળવડે ઢાંકે, ઘસારો આપે, સઘટ્ટન કરે આ પ્રમાણે થતા તે જીવોને પરિતાપ કરે, થકવે, એકસ્થાનથી બીજા સ્થાનમા ખસેડે, આવા દોષો જાણીને શીકા કે મેડા ઉ પરથી લાવીને આપે તો મળતી વસ્તુ પણ સાધુએ ન લેવી

અથવા તે સાધુ આહાર લેતા આ પ્રમાણે જાણે, કે માટીની કોઠીમાથી અથવા જમીનમા ખોદેલ અર્ધ ગોળાકાર ખાણમાથી સાધુને ઉદ્દેશીને કાયાને ઉચીનીચી કરીને કુબડી થઇને કાઢે, તથા ખાણમા નીચી નમીને અથવા તીરછી પડીને આહાર લાવીને આપે, તો સાધુએ અધોમાલાહૃત (નીચે પ ડીને લીધેલ) આહાર ગૃહસ્થ પાસેથી મળતો હોય તોપણ લેવો નહિ, હવે પૃથ્વીકાયને આશ્રયી કહે છે

से भिक्खू वा० से ज० असण वा ४ मट्टियाउलित्त तहप्पगार असण वा ४ लाभे स०, केवली०, अस्सजए भि० मट्टिओलित्त असण वा० उब्भिंदमार्ण पुढविकाय समा रभिज्जा तह तेउवाउवणस्सइतसकार्य समारभिज्जा, पुण रवि उलिंपमाणे पच्छाकम्म करिज्जा, अह भिक्खूण पुव्वो० ज तहप्पगार मट्टिओलित्त असण वा लाभे० । से भिक्खू० से ज० असण वा ४ पुढविकायपइट्ठियं तहप्पगार असण वा० अफासुय० । से भिक्खू० स असण वा ४ आउकायप इट्ठिय चेव, एव अगणिकायपइट्ठियं लाभे० केवली०, अस्स ज० भि० अगणि उस्सक्किय निस्सक्किय ओहरिय आहट्टु दलइज्जा अह भिक्खूण० जाव नो पडि० ॥ (सू० ३८)॥

તે ભિક્ષુ ગોચરીમા ગયેલો આ પ્રમાણે જાણે, કે પિઠ રક (માટીના ગોળા) વિગેરેમા માટીથી પ્રથમ લીંપીને ચોડેલ હોય, તેમાથી કાઢીને ચાર પ્રકારના આહારમાથી કોઈપણ આપે તો પશ્ચાત્કર્મના દોષથી મળતો આહાર પણ ન લે, પ્ર૦-શામાટે ? ઉ૦-કેવળી પ્રભુ તેને કર્મ ઉપાદાન કહે છે, કે તે ગૃહસ્થ ભિક્ષુકની નિશ્રાએ માટીથી લીંપેલુ વાસણ હોય, તેમાથી કાઢીને કોઈપણ આહાર આપે, તો તે વાસણ ખોલતા પૃથ્વીકાયનો આરભ કરે, તેજ કેવળી પ્રભુ કહે છે, તથા અગ્નિ વાયુનો તેમજ વનસ્પતિ તથા ત્રસકાયનો પણ આરભ કરે, અને સાધુને આપ્યા પછી બાકી રહેલ માલના રક્ષણ માટે તે વાસણને પાછુ લીંપે માટે સાધુને પૂર્વે કહેલી આ પ્રતિજ્ઞા હોવાથી અને તેજ હેતુ તેજ કારણ હોવાથી આ ઉપદેશ છે કે, તેવુ માટીથી લીંપેલુ વાસણ ઉઘડાવીને મળતુ ભોજન કે વસ્તુ કઇપણ લેવુ નહિ

વળી તે ભિક્ષુક ગૃહસ્થના ઘરમા પેસતા વળી આવુ ભોજન વિગેરે જાણે, તો નલે, એટલે પૃથ્વીકાય ઉપર સ્થાપેલ આહારને જાણીને પૃથિવીકાયના સઘટ્ટન વિગેરેના ભયથી અપ્રાસુક જાણીને મળતુ હોય તોપણ નલે, એજ પ્રમાણે પાણી ઉપર અગ્નિકાયમા સ્થાપેલ હોય તો પોતે લે નહિ, કારણ કે કેવળી તેમા આદાન કહે છે, તેજ બતાવે છે, ‘ અસયત ’ ગૃહસ્થ ભિક્ષુ માટે અગ્નિ ઉપર સ્થાપેલ વાસણને આમતેમ ફેરવી આહાર આપે તેથી તે જીવોને પીડા થાય, માટે સાધુઓની આ પ્રતિજ્ઞા છે કે તેવો આહાર લેવો નહિ

से भिक्खू वा २ से जं० असण वा ४ अच्चुसिणं अ-स्संजए भि० सुप्पेण वा विहुयणेण वा तालियंटेण वा पत्तेण वा साहाए वा साहाभंगेण वा पिहुणेण वा पिहुणहत्थेण वा चेलेण वा चेलकण्णेण वा हत्थेण वा मुहेण वा फुमिज्ज वा वीइज्ज वा, से पुव्वामेव आलोइज्जा-आउसोत्ति वा भइणित्ति वा ! मा एत तुमं असण वा अच्चुसिण सुप्पेण वा जाव फुमाहि वा वीयाहि वा अभिकंखसि मे दाउं एमेव दल-याहि, से सेव वयतस्स परो सुप्पेण वा जाव वीइत्ता आहट्टु दलइज्जा तहप्पगार असण वा ४ अफासुय वा नो पडि० ॥ (सू० ३१) ॥

તે ભિક્ષુ ગૃહસ્થના ઘરમાં પેઠેલો જો આ પ્રમાણે જાણે કે આ ઘણો ઉનો ભાત વિગેરે સાધુને ઉદ્દેશીનેજ ગૃહસ્થ ઠંડો કરવા માટે સૂપડાથી, વીંજણાથી, મોરના પીંછાના પંખાથી અથવા શાખાથી કે શાખાના ભાગવડે અથવા પીંછાથી અથવા પીંછાના સમૂહવડે, વસ્ત્રથી કે વસ્ત્રના છેડાથી, હાથથી, મોઢેથી અથવા તેવા કંઈપણ ઓજારથી ફુંકીને ઠંડો કરે, અ થવા વસ્ત્રથી વીંઝે, આ પ્રમાણે કરવા પહેલાં સાધુ લક્ષ રા ખીને તેવું ગૃહસ્થ કરે, તે પહેલાં તેને નામ દઈને બોલે કે હે ભાઈ ! હે બહેન ! આવું તમે કરીને મને આપવાની ઈચ્છા ધરાવો છો, તો તેમ ફુંકયા વિનાજ અમને આપો, આવું સાધુ કહે તોપણ ગૃહસ્થ હઠથી સૂપડેથી કે મુખના વાયુવડે ફુંકીને આપે તો તેને અનેષણીય (દોષિત) આહાર જાણીને લેવો નહિ

" પિડના અધિકારથીજ એષણા દોષોને ઉદ્દેશીને કહે છે

से भिक्खू वा २ से जं० असणं वा ४ वणस्सइकायपइ-ट्ठियं तहप्पगारं असणं वा ४ वण० लाभे संते नो पडि० । एवं तसकायवि ॥ (सू० ४०) ॥

તે ભિક્ષુ ગૃહસ્થના ઘરમા ગયેલો એવુ જાણે, કે વનસ્પતિકાયમા ચારે પ્રકારનો આહાર છે, તો તે જાણીને લે નહિ, એ પ્રમાણે ત્રસકાયનુ સૂત્ર પણ જાણવુ, અહીં (વનસ્પતિકાયમા રહેલુ) આ સૂત્ર વડે નિક્ષિપ્ત નામનો એષણાદોષ લેનાર આપનાર બંનેનો ભેગો બનાવ્યો, તેજ પ્રમાણે બીજા પણ એષણાદોષ યથાયોગ્ય સૂત્રોમા યોજવા તે આ પ્રમાણે છે

संकिय मक्खिय निक्खित्त पिहिय साहरियदा यगुम्मीसे अपरिणय लित्त छड्डिय, एसण दोसा दस हवंति ॥ १ ॥

(૧) આધાકર્મ વિગેરેથી શકિત આહાર વિગેરે ન લેવુ, (૨) પાણી વિગેરેથી મ્રક્ષિત (લીંપાયેલ) હોય, (૩) પૃથ્વીકાય વિગેરેમા સ્થાપન કરેલુ હોય (૪) બીજોરા વિગેરે ફળથી ઢાંકેલુ હોય (૫) વાસણમાથી તુષ વિગેરે ન આપવા યોગ વસ્તુ બીજી સચિત્ત પૃથ્વી વિગેરે ઉપર નાખીને તે વાસણ વિગેરેથી જે આપે, તે સંહૃત દોષ છે (૬) બાલ વૃદ્ધ વિગેરે દાન દેનાર શુદ્ધિ તથા શક્તિ વિનાનો હોય, (૭) સચિત્ત વિગેરે પદાર્થથી મિશ્રિત વસ્તુ હોય, (૮) દેવાની વસ્તુ બરોબર અચિત્ત ન થઇ હોય, અથવા દેનાર લેનારના ભાવ

વિનાની હોય તે અપરિણુત કહેવાય, (૯) ચરબી વિગેરે નિંદનીક પદાર્થથી લિપ્ત હોય (૧૦) છાંટા પાડતી વહોરાવે આ દશ દોષ એષણાના કહ્યા, તે ટાળવા જોઈએ

હવે પીવાના આશ્રયી કહે છે–

से भिक्खू वा २ से ज पुण पाणगजायं जाणिज्जा, तजहा-उस्सेइम वा १ संसेइम वा २ चाउलोदगं वा ३ अन्नयर वा तहप्पगार पाणगजाय अहुणाधायं अणविलं अव्वुक्कन्त अपरिणय अविद्धत्थ अफासुयं जाव नो पडिगाहिज्जा। अह पुण एय जाणिज्जा चिराधोय अविद्ध वुक्कन्त परिणय विद्धत्थ फासुयं पडिगाहिज्जा । से भिक्खू वा० स जं पुण पाणगजाय जाणिज्जा त जहा-तिलोदग वा ४ तुसोदगं वा ५ जवोदग वा ६ आयाम वा ७ सोवीर वा ८ सुद्धवियडं वा ९ अन्नयर वा तहप्पगारं वा पाणगजाय पुव्वामेव आलोइज्जा-आउसोत्ति वा भइणित्ति वा ! दाहिसि मे इत्तो अन्नयर पाणगजायं ? से सेवं वयतस्स परो वइज्जा-आउस्स तो समाणा ! तुम चेवय पाणगजाय पडिग्गहेण वा उस्सिचिया णं उयत्तिया ण गिण्हाहि तहप्पगारं पाणगजाय सयं वा गिण्हिज्जा परो वा से दिज्जा फासुयं लाभे सत पडिगाहिज्जा ॥ (सू० ४१)

તે સાધુ ગૃહસ્થના ઘરમા પાણી માટે ગયેલ હોય, ત્યા એવુ જાણે કે આટો ગુંદળવાનુ આ પાણી છે, તે ઉસ્સેઇમ છે, તથા તલને ધોવાનુ પાણી છે, તે સ સેઇમ છે, અથવા અ રણિકા વિગેરે ધોવાનુ પાણી છે, તેમ પ્રથમના બે તો પ્રાસુક

છેજ, પણ ત્રીજા ચોથા નબરના પાણી મિશ્ર છે, તે અમુક કાળે પરિણત (ફાસુ) થાય છે, તે ચાવલ (ચોખા) નુ ધોવણ છે, તેમા ત્રણ અનાદેશ છે, પરપોટા થતા હોય, પાણીના બિદુઓ વાસણને લાગેલા શોષાઇ ગયા હોય, અથવા તદુલ રંધાઈ ગયા હોય, પણ તેનો ખરો આદેશ આ છે, કે પાણી સ્વચ્છ થઇ ગયુ હોય, (પરપોટા બેસીને સ્વચ્છ થયુ હોય તેજ લેવાય)–અનામ્લ તે પોતાના સ્વાદથી અચલિત અવ્યુત્ક્રાંત અપરિણત અવિધ્વસ્ત અપ્રાસુક માલુમ પડે તે સાધુએ લેવુ નહિ, અને તેથી વિપરીત હોય તો ગ્રહણ કરવુ, ફરી પાણીના અધિકારથીજ વિશેષ કહે છે

તે ભિક્ષુ ગૃહસ્થના ઘરમા પેઠેલો આવુ પાણી જાણે, કે (૪) તલનુ ધોવણ કોઇપણ પ્રકારે પ્રાસુક કરેલુ પાણી, ગૃહસ્થના ઘરમા છે, એ પ્રમાણે (૫–૬) તુષથી, જવથી, અચિત્ત થયુ હોય, (૭) આચામ્લ (ઓસામણ) (૮) આરનાલ સોવીર (૯) બરોમર ઉનુ પાણી શુદ્ધ વિકટ અથવા તેવુ દ્રાક્ષનુ ધોવણ વિગેરે અચિત્ત પાણી જુએ, તો ગૃહસ્થને કહે, કે હે ભાઇ ! હે બાઇ ! જે કઇ આવુ અચિત્ત પાણી હોય, તે મને આપો ! તે વખતે ગૃહસ્થ બોલે, કે હે સાધુ ! તમેજ આ પાણી પોતાના પાતરા વડે કે કાચલીવડે કે કડાયુ ઉચકીને કે વાકુવાળીને વાસણમાથી લો, તે પ્રમાણે કહે તો સાધુ પોતે ગ્રહણ કરે, અથવા ગૃહસ્થ તેને આપે, તો પ્રાસુક પાણી સાધુએ લેવુ વળી–

से भिक्खू वा० से जं पुण पाणग जाणिज्ञा-अणंतरहियाए पुढवीए जाव मक्कडासंताणए उद्धट्टु २ निक्खित्ते सिया, असंजए भिक्खुपडियाए उदउल्लेण वा ससिणिद्धेण वा सकसाएण वा मत्तेण वा सीओदगेण वा संभोइत्ता आहट्टु दलइज्जा, तहप्पगारं पाणगजायं अफासुयं० पय लद्धे सामग्गिय० ॥ (सू० ४२) ॥ पिण्डेषणाया मसम २-१-१-७।

તે ભિક્ષુ એ આવુ જાણે કે તે અચિત્ત પાણી, સચિત્ત પૃથ્વીકાય વિગેરેમા આંતરા વિના મુકેલુ છે, અથવા કરોળીયાના જાળા વિગેરેમા બીજા વાસણમાથી લઈ લઈને તેમા વાસણ મુકેલુ છે, અથવા તે ગૃહસ્થ ભિક્ષુને ઉદ્દેશીનેજ નાચા પાણીના ગળતા ટપકાવડે અથવા સચિત્ત પૃથ્વી વિગેરેના અવયવથી ખરડાયેલુ ભાજન હોય, અથવા ઠડા પાણીથી મિશ્ર કરીને-ભેળુ કરીને આપે, તેવુ પાણી ' અનેષણીય ' જાણીને લેવુ નહિ, આ ભિક્ષુની સપૂર્ણ સાધુતા છે

સાતમો ઉદ્દેશો સમાપ્ત

आठमो उद्देशो.

સાતમો કહીને આઠમો ઉદ્દેશો કહે છે, તેનો આ પ્રમાણે સબધ છે ગયા ઉદ્દેશામા પાણીનો વિચાર બતાવ્યો, અહિ પણ તેજ પાણી સબધી વિશેષ કહે છે—

से भिक्खू वा २ स ज पुण पाणगजाय जाणिज्जा, तंजहा-अंबपाणग वा १० अबाडगपाणग वा ११ कविट्ठपाण० १२ माउलिंगपा० १३ मुद्दियापा० १४ दालिमपा० १५ खजूरपा० १६ णालियेरपा० १७ करीरपा० १८ कोलपा० १९ आमलपा० २० चिंचापा० २२ अन्नयर वा तहप्पगार पाणगजात सअट्ठिय सकणुय सबीयग अस्संजए भिक्खुपडियाए छव्वेण वा दूसेण वा वालगेण वा आविलियाण परिपीलियाण परिसावियाण आहट्टु दलइज्जा तहप्पगार पाणगजाय अफा० लाभे सते नो पडिगाहिज्जा ॥ (सू० ४३)॥

તે સાધુ ગૃહસ્થના ઘરમા ગયેલ આવા પ્રકારનું પાણી જાણે, કે કેરીનુ તથા અબાડાનુ ધોવણ (૧૦-૧૧) છે, તથા કોઠ (૧૨) નુ ધોવણ છે, બીજોરૂ (૧૩) મુદ્રિકા (દ્રાક્ષ) નુ ધોવણ (૧૪) છે, દાડમ (૧૫) નુ, ખજુર (૧૬) નુ, નાળિયેર (૧૭) કેર (૧૮) કોલ (બોર) નુ (૧૯) આમળા (૨૦) ચિચા આબલી (૨૧) તથા તેવા બીજા બધા પાણી-એટલે દ્રાક્ષ, બોર, આબલી વિગેરે કોઇપણ પાણીને તે ક્ષણેજ ચુરીને કરાય છે, તથા અબાડા વિગેરેનુ પાણી બે ત્રણ દિવસ સાથે રાખીને પલાળે, આવુ પાણી હોય અથવા તેવી જાતનુ બીજુ હોય, તે ઠળિયાસાથે વર્ત્તે, અથવા કણુક (છાલ વિગેરે અવયવ) સાથે હોય, તથા બીજ સહિત વર્ત્તે, ઠળીયો તથા બીજ આમળા વિગેરેમા જુદાપણુ પ્રતીત છે, આવુ પાણી ગૃહસ્થ સાધુને ઉદ્દેશીને દ્રાક્ષ વિગેરે ચુરીને અ

યવા વાસની છાલથી બનાવેલ છાબડી વિગેરે પલાળીને અથવા વસ્ત્ર પલાળીને અથવા ગાય વિગેરેના પૂછડાના વાળના બના વેલ ચાલણાવડે અથવા સુગૃહીપક્ષીના માળાવડે ઠળીયો વિ ગેરે દૂર કરવા એકવાર મસળીને કે વાર વાર ચોળીને તથા પરિ શ્રવણ કરીને–ગાળીને સાધુ પાસે લાવીને આપે, આવુ પાણી ઉદ્ગમદોષથી દુષ્ટ જાણીને મળતુ હોય, તોપણ લે નહિ, ઉદ્ગમદોષો નીચે મુજબ છે

आहाकम्मुद्देसिय पुतीकम्मे अ मीसजाए अ ॥
ठवणा पाहुडियाए पाओअर कीय पामिच्चे ॥ १ ॥
परियट्टिए अभिहडे उब्भिन्ने मालाहडे इअ
अच्छज्जे अणिसट्ठे, अज्झोअरए अ सोलसमे ॥ २ ॥

(૧) સાધુના માટે જે સચિત્તનુ અચિત્ત કરે, અથવા અચિત્ત રાંધે તે આધાકર્મ દોષ છે (૨) જે પોતાના માટે તૈયાર રસોઇ થઇ હોય તે લાડુના ચૂર્ણ વિગેરે ગોળ વિગેરેથી સાધુને ઉદ્દેશીને વધારે સંસ્કારવાળુ બનાવે, આ સામાન્યથી છે, (પણ વિશેષથી જાણવા ઇચ્છનારે વિશેષ સૂત્ર થી જાણવુ), (૩) આધાકર્મના ભાગથી મિશ્ર કરે તે પૂતીકર્મ છે, (૪) સાધુ તથા ગૃહસ્થને આશ્રયી પ્રથમથી આહાર ભેગો રંધાય તે મિશ્ર છે (૫) સાધુને માટે ખીર વિગેરે જુદી કાઢી રાખે તે સ્થાપના દોષ છે, (૬) ઘરમા લગ્ન વિગેરેનો અવસર આવવાનો હોય તે સાધુને આવેલા જાણીને કે આવવાના જાણી તેમને તે મિષ્ટાન્ન વિગેરે આપવા માટે આગળ પાછળ કરે, તે પ્રાભૃતિકા-

દોષ છે, (७) સાધુને ઉદ્દેશીને ઝરૂખા બારી વિગેરે ઉઘાડની, અથવા અંધારામાથી લાવીને અજવાળામા મુકવુ તે પ્રાદુષ્ક રણ છે, (८) દ્રવ્ય વિગેરે આપીને ખરીદ કરે તે ક્રીતદોષ છે સાધુ માટે કોઈનું ઉછીકુ–ઉછીનુ લે તે ' પામિચ્ચ ' દોષ છે (१०) કોદરા વિગેરે આપીને પાડોશીના ઘરમાથી શાલિ વિગેરેના ચોખા બદલે લાવે તે પરિવર્તિતદોષ છે, (११) ઘર વિગેરેથી સાધુના ઉપાશ્રયમા લાવીને આપે તે અભ્યાહૃત દોષ છે, (१२) છાણ વિગેરેથી લીંપેલુ વાસણ ખોલીને આપે, તે ઉદ્ભિન્ન દોષ છે, (१३) માળા ઉપર વિગેરેથી–નિસરણી વડે લાવીને આપે તે માલાહૃત દોષ છે, (१४) નોકર વિગે રેથી છીનવી લઈને આપે તે આ છેદ્ય દોષ છે, (१५) સમુ દાય આશ્રયી રધાયલુ, બધાની રજા લીધા સિવાય એકલો આપે તે અનિસૃષ્ટ દોષ છે, (१६) પોતાના માટે રધાતા અ નમા પાછળથી તાદુલ વિગેરે સાધુને આવતા સાભળીને રાંધે લા ઉમેરે તે ' અધ્યવપૂરક ' દોષ છે, આવા કોઈપણ દોષથી દોષિત આહાર હોય તો સાધુએ તે આહાર લેવો નહિ

[illegible] સાધુ પણ ભોજન પાણી વિગેરે શાથી કહે છે, [illegible]

॥ से भिक्खू वा० २ आगतारेसु वा आरामागारेसु वा गाहावईगिहेसु वा परियावसहेसु वा अन्नगधाणि वा पाण- गधाणि वा सुरभिगधाणि वा आघाय २ से तत्थ आसायप- डियाए मुच्छिए गिद्धे गढिए अज्झोववन्ने अहो गधो २ नो गधमाघाइज्जा (सू० ४४)

તે સાધુ આગતાર તે શહેરની બહાર મુસાફરો આવીને ઉતરે તેવી ધર્મશાળા કે મુસાફરખાનામા અથવા આરામ ઘરે (બગીચા ની અંદરના મકાન) મા અથવા ગૃહસ્થના ઘરોમા પૂજાના ઘરોમા અથવા ભિક્ષુકના મઠમા જ્યા અન્ન-પાણીની સુગંધીના ગંધોને સુંઘી સુંઘીને તેના સ્વાદની પ્રતિજ્ઞાથી મૂછિત ગૃદ્ધ થયો બનેલો અહાહા ! શુ સુગંધ છે ! એવો પ્રેમી બનીને તે ગંધને સુંઘે નહિ ફરી પણ આહારને આગથી કહે છે—

से भिक्खू वा २ से ज० सालुयं वा विरालियं वा सासवनालियं वा अन्नयरं वा तहप्पगारं आमगं असत्थपरिणयं अफासु० । से भिक्खू वा० से ज पुण० पिप्पलिं वा पिप्पलचुण्णं वा मिरियं वा मिरियचुण्णं वा सिंगबेरं वा सिंगबेरचुण्णं वा अन्नयरं वा तहप्पगारं वा आमगं वा असत्थप० । से भिक्खू वा० से जं पुण पलंबजायं जाणिज्जा, तंजहा—अंबपलंबं वा अंबाडगपलंबं वा तालप० झिज्झिरिप० सुरहि० सल्लरप० अन्नयरं तहप्पगारं पलंबजायं आमगं असत्थप० । से भिक्खू ५ से जं पुण पवालजायं जाणिज्जा, तंजहा—आसोट्ठपवालं वा निग्गोहप० पिलुंखुप० निपूरप० सल्लइप० अन्नयरं वा तहप्पगारं पवालजायं आमगं असत्थपरिणयं० । से भि० से जं पुण० सरडुयजायं जाणिज्जा, तंजहा—सरडुयं वा कविट्ठसर० दाडिमसर० बिल्लस० अन्नयरं वा तहप्पगारं सरडुयजायं आमं असत्थ परिणयं० । से भिक्खू वा० से ज पु० तंजहा—अंबरसयं वा अमोट्ठ० पि-

સણુને બહાર છાલ હોય છે, તે જ્યાસુધી લીલી હોય ત્યાસુધી સચિત્ત જાણવી, अच्छिय તે કોઇ વૃક્ષનુ ફળ છે, તથા ટીબરૂ, બીલુ કાસવનાલિય તે શ્રીપર્ણીનુ ફળ છે, આ કાચા ફળોને એકદમ પકવવા ખાડામા નાખીને પકવે તે પાકેલા પણ સચિત્ત જાણવા, તે સાધુને ન કલ્પે (આમ જે પકવે તે કુભીપાક કહેવાય છે)

તથા શાલિ વિગેરેના કણુ તે કણિકા છે, તેમા કોઈ નાભિ (સચિત્તયોનિ) હોય, કણિકકુ ડ તે કણુકીમિશ્રિત કુકસા તથા કણુપૂયલિય તે કણુકીથી મિશ્રિત પૂપલિક (   ) કહે વાય છે, આમા પણ થોડુ ક પકવેલ હોય તો નાભિ (સચિત્ત યોનિ) સભવે છે, (બાકી તેમા તલ, તલનો પીઠ, તલનો પાપડ વિગેરેમા વખતે સચિત્ત યોનિ હોય માટે કાચુ લેવુ નહિ, આવી ચીજ મળે તોપણુ લેવી નહિ,) આજ સાધુની સપૂર્ણ સાધુતા છે

આઠમો ઉદ્દેશો સમાપ્ત થયો

નવમો ઉદ્દેશો.

આઠમો કહીને નવમો ઉદ્દેશો કહે છે, તેનો આ પ્રમાણે સબધ છે, ગયા ઉદ્દેશામા અનેષણીય પિડનો ત્યાગ બતાવ્યો, અહીં પણ બીજે પ્રકારે તેજ બતાવે છે

इह खलु पाईणं वा ४ सतेगइया सड्ढा भवंति, गाहावई वा जाव कम्मकरी वा, तेसिं च णं एवं वुत्तपुव्वं भवइ-जे इमे भवंति समणा भगवंता सीलवंता वयवंता गुणवंता संजया संवुडा बंभयारी उवरया मेहुणाओ धम्माओ, नो खलु एएसिं कप्पइ आहाकम्मिए असणे वा ४ भुत्तए वा पायए वा, से जं पुण इमं अम्हं अप्पणो अट्ठाए निट्ठियं तं असणं ४ सव्वमेयं समणाणं निसिरामो, अवियाइं वयं पच्छा अप्पणो अट्ठाए असणं वा ४ चेइस्सामो, एयप्पगारं निग्घोसं सुच्चा निसम्म तहप्पगारं असणं वा अफासुयं० ॥ (सू० ४९)

'इह' शब्द वाक्यना उपन्यास माटे छे, अथवा प्रज्ञापकना क्षेत्र आश्रयी छे खलु शब्द वाक्यनी शोभा माटे छे) प्रज्ञापकनी अपेक्षाए पूर्व विगेरे दिशाओ छे, अर्थात् गुरु-शिष्यने कहे छे, के-पुरुषोमा केटलाक एवा श्रद्धाळुओ श्रावक अथवा प्रकृतिभद्रक अन्य पुरुषो होय छे, ते गृहस्थ अथवा कर्म करी (काम करनारा) होय छे, तेमने मालीक कहे के, आ गाममा आ आवेला साधु भगवतो १८००० भेदे शील व्रत पाळनारा छे, तथा पाच महाव्रत तथा छठु रात्रिभोजन विरमणव्रत धारनारा, तथा पिंडविशुद्धि विगेरे उत्तरगुणयुक्त इंद्रिय मनने दमन करवाथी संयत छे, तथा आस्रवद्वार (पापस्थान) रोकवाथी संवृत छे, नवविध ब्रह्मचर्यनी गुप्ति पाळवाथी ब्रह्मचारी छे, मैथुन (कुसंग) थी दूर छे, १८ प्रकारनु ब्रह्मचर्य पाळनारा छे, आवा साधुओने आधाकर्मी वि

गेरे દોષિત ભોજન વિગેરે કલ્પતુ નથી, માટે આપણે આપ ણ રાધેલું બધુ તેમને વોહ્રાવી દઈએ, આપણા માટે પછવાડે રાધી લઇશું તેથી તેઓ આવુ કરે, તેમ સાધુ પોતે સાક્ષાત્ સાંભળે અથવા બીજા પાસે સાંભળીને જાણીને તેવુ ભોજન વિગેરે અનેષણીય જાણીને મળવા છતા પોતે લે નહિ

से भिक्खू वा० वसमाणे वा गामाणुगाम वा दूइज्जमाणे से ज० गाम वा जाव रायहाणि वा इमसि खलु गामसि वा रायहाणिसि वा सतेगइयस्स भिक्खुस्स पुरेसथुया वा पच्छा सथुया वा परिवसति, तजहा—गाहावई वा जाव कम्म० तहप्पगाराइ कुलाइ नो पुव्वामेव भत्ताए वा निक्खमिज्ज वा पविसेज्ज वा २, केवली बूया—आयाणमेय, पुरा पेहाए तस्स परो अट्ठाए असण वा ४ उवकरिज्ज वा उवक्खडिज्ज वा, अह भिक्खूणं पुव्वोवइट्ठा ४ ज नो तहप्पगाराइ कुलाइ पुव्वामेव भत्ताए वा पाणाए वा पविसिज्ज वा निक्खमिज्ज वा २, से तमायाय एगतमवक्कमिज्जा २ अणावायमसलोए चिट्ठिज्जा, से तत्थ कालेण अणुपविसिज्जा २ तत्थियरेयरेहिं कुलेहिं सामुदाणिय एसियं वेसिय पिंडवाय एसित्ता आहार आहारिज्जा, सिया से परो कालेण अणुपविट्ठस्स आहाकम्मिय असण वा उवकरिज्ज वा उवक्खडिज्ज वा त चेग इओ तुसिणीओ उवेहेज्जा, आहडमेय पच्चाइक्खिस्सामि, माइट्ठाण सफासे, नो एव करिज्जा, स पुव्वामेव आलोइज्जा आउसोत्ति वा भइणित्ति वा ! नो खलु मे कप्पइ आहाकम्मियं असण वा ४ भुत्तए वा पायए वा, मा ,उवकरेहि मा

उवक्खडेहि, से सेव परतस्स परो आहाकम्मियं असणं वा ४ उवक्खडावित्ता आहट्टु दलइज्जा तहप्पगारं असणं वा० अफासुयं० ॥ (सू० २०)

તે ભિક્ષુ આવુ જાણે કે ગામ તી લઈને રાજધાની સુધીના આ સ્થાનોમા અમુક સાધુના પૂર્વના સગા તે કાકા વિગેરે ને અને પછવાડેથી થએલા સગા સાસરીયા વિગેરે છે, તે ત્યા ઘરવાસ કરીને રહેલા છે, તેમા ગૃહસ્થથી લઈને કામ કરનાર નોકર બાઈ સુધા છે, તેવા કુળો જે સગ-સબધીના છે તેમા ન જવુ, ન આવવુ, સુધર્માસ્વામી કહે છે કે, તેનુ કેવલી પ્રભુ કહે છે, કે તેમા અશુભકર્મ બધાય છે

પ્ર૦—શામાટે દોષ છે ? ઉ૦—તે ઘરમા સાધુને માટે પ્રથમથી વિચાર કરી રાખે એટલે પ્રથમથી ગૃહસ્થ તે સાધુ માટે ઉપકરણ તૈયાર કરાવી રાખે, તથા રસોઈ વિગેરે રધાવી તૈયાર કરાવે, તેથી સાધુઓ માટે આ પ્રતિજ્ઞા વિગેરે પ્રથમથી કહેલ છે, કે તેવા સગા-સબધીના કુલોમાં ભિક્ષાકાળથી પહેલાં જવુ-આવવુ નહિ, ત્યારે શુ કરવુ ? તે કહે છે, તે આત્માર્થી સાધુએ તે ગામમાં પોતાનુ કુળ જાણીને સગા ન જાણે તેવી રીતે પોતે જાય અને ત્યા ઘરવાળા ન આવે, ન દેખે, ત્યાં એકાતમા રહે, અને ગોચરીના વખતે જુદા જુદા કુળમાથી એષણીય આહાર બધેથી એટલે સગાં કે બીજા નો ભેદ રાખ્યા વિના વેષમાત્રથી મેળવે, એટલે ઉત્પાદન દોષ વિગેરે લાગવા ન દે, તે ઉત્પાદન દોષો નીચેમુજબ છે

धाई दूइ निमित्ते, आजीव वणीमगे तिगिच्छा य ।
कोहे माणे माया, लोभे य हवन्ति दस एए ॥ १ ॥
पुव्विंपच्छासंथव-विज्जा मंते अचुण्ण जोगे य ।
उप्पायणाय दोसा सोलसमे मूलकम्मे य ॥ २ ॥

ગોચરી માટે ગૃહસ્થના છોકરા રમાડવા વિગેરેનુ કૃત્ય કરે, તે (૧) ધાત્રીપિંડ છે, (૨) દૂતીપિંડ ગોચરી માટે ગૃહસ્થનો સદેશો દૂતની માફક લઇ જાય (૩) અગુઠો તથા પ્રશ્ન રેખા વિગેરેનુ ફળ બતાવી આહાર લે તે નિમિત્તપિંડ છે, (૪) આજીવપિંડ તે પોતાની પૂર્વની ઉત્તમજાતિ વિગેરે બતાવી પિંડ લે તે, (૫) વણીમગપિંડ તે ગૃહસ્થ જેનો ધર્મ પાળતો હોય તેની પ્રશસા કરી ગોચરી લે, (૬) ચિકિત્સા પિંડ તે, ગૃહસ્થને નાની મોટી દવા બતાવી ગોચરી લે તે, (૭) ક્રોધથી, (૮) અહકારથી, (૯) કપટ કરીને, (૧૦) લોભથી વેષ વિગેરે બદલીને ગોચરી લે, (૧૧) પૂર્વપશ્ચાત્ સસ્તવપિંડ તે ગૃહસ્થ દાન આપે તે પહેલા તેના સબધીની પ્રશસા કરે કે તમે આવા કુળમા જન્મ્યાછો, આવા કુળમા પરણ્યાછો-ઇત્યાદિ બોલીને ગોચરી લે, (૧૨) વિદ્યાપિંડ, તે વિદ્યા બતાવી છોકરા ભણાવીને પિંડ લે, (૧૩) મત્રપિંડ, મત્રનો જાપ બતાવીને ગોચરી લે, (૧૪) ચુર્ણપિંડ, વશીકરણ વિગેરે માટે દ્રવ્ય (સુગધી) ચુર્ણ મત્રીને આપીને ગોચરી લે, (૧૫) યોગપિંડ-તે અજન વિગેરે આપીને ગોચરી લે, (૧૬) જે અનુષ્ઠાનથી ગર્ભપાત વિગેરે થાય તેવુ કરીને ગોચરી લે, આ સોળે દોષો સાધુથી ઉત્પન્ન થાય છે માટે

ઉત્પાદન કહેવાય છે, (તે ન લગાડવા જોઇએ) ગ્રાસ એષ ણાના દોષો નીચે મુજબ છે

૧ સંજોગણા ૨ પમાણે ૩ ઇંગાલે ૪ ધુમ ૫ કારણે ચેવ

(૧) આહારના લોલુપપણાથી દહિ, ગોળ, (સાકર) મેળવીને શીખ ડ બનાવીને ખાય, તે સયોજના દોષ છે, બત્રી શ કોળીયાથી વધારે પ્રમાણમા આહાર ખાય તો પ્રમાણુ અ તિરિક્ત (વધારે) દોષ કહેવાય, (૩) સારી ગોચરી રાગ કરીને ખાય તો ચારિત્રને અંગારા માફક બાળવાથી અંગાર દોષ તથા (૪) અંત પ્રાંત આહાર મળતા આહાર તથા આ હાર આપનારની નિંદા કરતો ખાય તો ચારિત્રને કાળુ કર વાથી ધુમ્ર દોષ છે, (૫) વેદના વિગેરે કારણ વિના આહાર કરે તો કારણ અભાવ દોષ છે

આ પ્રમાણે સાધુના વેષમાત્રથી પ્રાપ્ત કરેલુ ગ્રાસ એષ ણા વિગેરે દોષ રહિત આહાર લેઇને વાપરવો, કદાચ એમ થાય, કે ગૃહસ્થ ગોચરીના સમયે સાધુ જાય તોપણ આધા કર્મી અશન વિગેરે બનાવે, તે વખતે સાધુ ઉપેક્ષા કરે, શા માટે ? કે તે લેતાજ હુ પચ્ચખાણ કરીશ, અને હુ તે નહીં લઉ એવુ ધારે અને સ્વાદથી પછી કપટ કરે, અને લે.પણ આવુ પ્રથમજ ન કરવું, કેવી રીતે કરવુ ? તે કહે છે, પ્રથમ ગોચરી લેતા ઉપયોગ રાખે, અને તેવુ જાણે તો કહે, કે હે શેઠ ! હે બાઇ ! અમને અમારા માટે બનાવેલો આહાર વિગેરે ખાવા પીવાને (આધાકર્મી) કલ્પતો નથી ! માટે તેને માટે તમારે

યત્ન ન કરવો। આવુ કહેવા છતા પણ ગૃહસ્થ આધાકર્મી આહાર કરે તો મળે છતા પણ લેવો નહિ

से भिक्खू वा से जं० मंस वा मच्छ वा भज्जिज्जमाणं पेहाए तिल्लपुय वा आएसाए उवक्खडिज्जमाण पेहाए नो खद्ध २ उवसकमित्तु ओभासिज्जा, नन्नत्थ गिलाणणीसाए ॥ (सू० ५१)

તે સાધુ જો આવુ જાણે, કે માસ અથવા માછલા અથવા તેલના પૂડાઓ તે ગૃહસ્થના ઘરમા મેમાન આવવાના છે, તેથી તેવો આહાર બનતો ત્યા જુએ, તો જીભની લાલચથી દોડતો દોડતો શીઘ્ર ન જાય, અથવા ત્યા જઈને યાચના કરે નહિ, પણ પૂર્વે બતાવ્યા પ્રમાણે ત્યા દવા વિગેરે કારણસર માદા માટે જવુ પડે તોપણ સભાળથી જાય–(આ બાબતમા ફ્રેકલીનનો દષ્ટાંત પા જુઓ)

से भिक्खू वा० अन्नयरं भोयणजायं पडिगाहित्ता सुब्भिं सुब्भिं भुच्चा दुब्भिं २ परिट्ठवेइ, माइट्ठाणं सफासे, नो एवं करिज्जा । सुब्भिं वा दुब्भिं वा सव्वं भुंजिज्जा नो किंचिवि परिट्ठविज्जा ॥ (सू० ५२)

તે ભિક્ષુ કોઈપણ જાતનુ ભોજન લઈને સારૂં સારૂં ખાઇ જાય, ખરાબ ખરાબ ત્યજી દે, તે કપટ છે, માટે તેવુ કૃત્ય સાધુએ ન કરવુ પણ સારૂ માઠુ જેવુ આવે તેવુ સતોષથી સમભાવે ખાઇ લેવુ પણ પરઠવવુ નહિ

से भिक्खू वा २ अन्नयरं पाणगजायं पडिगाहित्ता

पुप्फ २ आविइत्ता कसाय २ परिट्ठवेइ, माइट्ठाणं संफासे, नोएवं करिज्जा । पुप्फं पुप्फेइ वा कसायं कसाइ वा सव्वमेयं भुंजिज्जा, नो किंचिवि परि० ॥ (सू० ५३)

આ પ્રમાણે પાણીનુ પણ સમજવુ, સારા રંગનુ સારી ગંધનુ હોય તો પુષ્પ કહેવાય અને તેથી વિપરીત તે કષાય, એટલે સુગંધી પીવુ પીએ, અને બીજુ ફેંકી દે, તેવુ કપટ ન કરવુ, કારણ કે આહારના ગૃદ્ધપણાથી સૂત્રાર્થની હાનિ થાય અને કર્મબંધ થાય—

से भिक्खू वा० बहुपरियावन्नं भोयणजायं पडिगाहित्ता बहवे साहम्मिया तत्थ वसंति संभोइया समणुन्ना अपरिहारिया अदूरगया, तेसिं अणालोइया अणामंतेत्ता परिट्ठवेइ, माइट्ठाणं संफासे नो एवं करेज्जा, से त्तमायाए तत्थ गच्छिज्जा २ स पुव्वामेव आलोइज्जा—आउसंतो समणा ! इमे मे असणे वा पाणे वा ४ बहुपरियावन्ने तं भुंजह ण, से सेवं वयंतं परो वइज्जा—आउसंतो समणा ! आहारमेयं असणं वा ४ जावइयं २ सरइ तावइयं २ भुक्खामो वा पाहामो वा सव्वमेयं परिसडइ सव्वमेयं भुक्खामो वा पाहामो वा ॥ (सू० ५४)

તે સાધુ કોઈ વખત ઘણુ ભોજન વિગેરે આચાર્ય તથા માંદા તથા પરોણા વિગેરે માટે આણેલુ બધાને આપતા ઘણુ વધી જવાથી ન ખવાય, તો પોતાના સાધર્મિક ગોચ્ચરીના વહેવારવાળા સંવિજ્ઞ સાધુઓ નજીક હોય, અથવા ઘણે

દૂર ન હોય, તેવા સાધુને પૂછયા વિના ફક્ત જવાના પ્રમાદથી પરઠવીદે, તો સાધુપણાને દોષ લાગે, માટે શું કરવું ? તે કહે છે, તે વધેલો આહાર લઇને તે સાધુ બીજા સાધુઓ પાસે જઈને બતાવે અને કહે, કે હે શ્રમણ ! આ મારે વધી ગયું છે, તે હું ખાઈ શકતો નથી, જેથી તમે કિંચિત્ ખાઓ, ત્યારે, તેઓ કહે, કે અમારાથી બને તેટલું ખાઈશું, દેખીશું, અથવા બધું ખાઈશું, દેખીશું

से भिक्खू वा २ से जं० असण वा ४ पर समुद्दिस्स बहिया नीहडं जं परेहिं असमणुन्नाय अणिसिट्ठं अफा० जाव नो पडिगाहिज्जा जं परेहिं समणुन्नायं सम्मं णिसिट्ठं फासुयं जाव पडिगाहिज्जा, एयं खलु तस्स भिक्खुस्स भिक्खुणीए वा सामग्गियं (सू० ५५)॥२-१-१-९॥ पिण्डैषणाया नवम उद्देशक ।

તે સાધુ આવો આહાર જાણે કે, ચાર ભટ વિગેરેને ઉદ્દેશીને ઘરમાંથી કાઢેલ છે, પણ તે આહારને ચાર ભટ વિગેરેએ સ્વીકાર્યો નથી, તો તે બહુ દોષવાળો જાણીને લેવો નહિ, પણ જો તે આહાર તે ધણીએ સ્વીકારી પોતાનો કર્યો હોય, અને તે આપે તો લેવો, આ સાધુની સર્વ સાધુતા છે

નવમો ઉદ્દેશો સમાપ્ત

दशमो उद्देशो

नवमो कह्यो, हवे दशमो कहे छे, तेनो आ प्रमाणे संबंध छे, नवमामां पिंड ग्रहणविधि कह्यो, अहीं यां साधारण विगेरे पिंड मेळवीने वसतिमां गयेल साधुए शुं करवुं, ते कहे छे

से एगइओ साहारण वा पिंडवायं पडिगाहित्ता ते साहम्मिए अणापुच्छित्ता जस्स जस्स इच्छइ तस्स तस्स खद्धं खद्धं दलइ, माइट्ठाणं संफासे, नो एवं करिज्जा। से तमायाय तत्थ गच्छिज्जा २ एवं वइज्जा—आउसंतो समणा! संति मम पुरेसंथुया वा पच्छा० तंजहा—आयरिए वा १ उवज्झाए वा २ पवित्ती वा ३ थेरे वा ४ गणी वा ५ गणहरे वा ६ गणावच्छेइए वा ७ अवियाइं एएसिं खद्धं खद्धं दाहामि, सेणेवं वयंतं परो वइज्जा—काम खलु आउसो। अहापज्जत्तं निसिराहि, जावइयं २ परो वदइ तावइयं २ निसिरिज्जा सव्वमेयं परो वयइ सव्वमेयं निसिरिज्जा ॥ (सू० ५६)

ते भिक्षुने बधा साधुओ माटे सामान्य आहार आपेल होय, ते लइने ते बधा साधुओने पूछया विना जेने जे रुचे, तेवुं पोतानी बुद्धिथी शीघ्र शीघ्र आपे तो दोष लागे, माटे तेवुं न करवुं, असाधारण पिंड मळता पण जे करवुं ते कहे छे

ते साधु ऐषणाथी मेळवेलो पिंड मेळवीने आचार्य

વિગેરે પાસે જાય, અને-આ પ્રમાણે કહે, હે આયુષ્મન્ ! હે શ્રમણ મે અહીં જેની પાસે દીક્ષા લીધી છે, તેના સગા છે, તથા જેની પાસે સિદ્ધાંત ભણ્યો, તેના સબંધીઓ અન્યત્ર રહ્યા છે, તેમના નામ બતાવે છે, આચાર્ય અનુયોગધર (૧), ઉપાધ્યાયઅધ્યાપક (૨), વૈયાવચ્ચ વગેરેમા યથાયોગ સાધુઓને પ્રવર્ત્તાવે તે પ્રવર્ત્તક (૩) છે, સયમ વિગેરેમા સીદાતા સાધુઓને સ્થિર કરવાથી સ્થવિર (૪) છે, ગચ્છનો અધિપ તે ગણી (૫) છે, આચાર્ય જેવો સાધુ ગુરુની આજ્ઞાથી સાધુના સમુદાયને લઈને જુદો વિચરે તે ગણધર (૬) છે, ગણનો અવચ્છેદક તે ગચ્છના નિવાહની ચિંતા કરનાર (૭) છે, આ પ્રમાણે આવા સાધુઓને ઉદ્દેશીને બોલે, કે હુ તેમને તમારી આજ્ઞાથી શીઘ્ર શીઘ્ર આપુ, આ પ્રમાણે સાધુની વિજ્ઞપ્તિથી મોટા સાધુ તેને આજ્ઞા આપેથી જેને જોઈએ તેટલુ દરેકને આપે, અથવા બધાની આજ્ઞા આપે તો બધુ આપે, (આ સૂત્રમા પોતાના સગા આશ્રયી છે, અને ટીકામા આચાર્યદિના સગાને આશ્રયી છે, તેથી રહસ્યમા ભેદ પડતો નથી)

से परगइओ मणुन्न भोयणजाय पडिगाहित्ता पत्तेण भोयणेण परिच्छाएइ मा मेय दाइय सतं दट्ठूण सयमाइए आयरिए वा जाव गणावच्छेए वा, नो खलु मे कस्सइ किंचि दायव्वं सिया, माइट्ठाण सफासे, नो एव करिज्जा। से तमायाए तत्थ गच्छिज्जा २ पुव्वामेव उत्ताणए हत्थे पडिग्गहं कट्टु इम खलु इमं खलुत्ति आलोइज्जा, नो किंचिवि णिगू-

हिज्जा । से एगइओ अन्नयरं भोयणजायं पडिगाहित्ता भद्दयं २ भुच्चा विवन्नं विरसमाहरइ, माइ० नो एवं० (सू० ५७)

તે સાધુ કોઈ જગ્યાએ ગોચરી ગયો હોય, ત્યાં સારૂ મિષ્ટાન્ન વિગેરે ભોજન મળ્યું હોય, તે લેઈને તેના ઉપર તુચ્છ લૂખું ભોજન વિગેરે ઢાંકી દે, કે મારૂ આ સારૂ ભોજન આચાર્ય વિગેરે દેખશે તો લેઈ લેશે, અને મારે તો આ થોડું સારૂ ભોજન કોઈને આપવું નથી, એમ ધારી છુપાવે તો કપટ કહેવાય, માટે તેવું ન કરવું, ત્યારે શું કરવું ? તે કહે છે.

તે બધો આહાર લઈને છુપાવ્યા વિના સારો માઠો બતાવી દેવો, હવે ગોચરી જતાં કપટ સ્થાન ન કરવાનું બતાવે છે, કે રસ્તામાં બીજે ગામ ગોચરી જતાં સારૂ સારૂ ભોજન મળે, તો ત્યાં આઈ જઈને નબળું નબળું ત્યાં લઈ જવું એ કપટ સ્થાન છે, તે ન કરવું, વળી—

से भिक्खू वा० से जं० अंतरुच्छियं वा उच्छुगंडियं वा उच्छुचोयगं वा उच्छुमेरगं वा उच्छुसालगं वा उच्छुडालगं वा सिंबलिं वा सिंबलथालगं वा अस्सिं खलु पडिग्गहियंसि अप्पे भोयणजाए बहुउज्झियधम्मिए तहप्पगारं अंतरुच्छुयं वा० अफा० ॥ से भिक्खू वा २ से जं० बहुअट्ठियं वा मंसं वा मच्छं वा बहुकंटयं अस्सिं खलु० तहप्पगारं बहुअट्ठियं वा मंसं० लाभे संते० । से भिक्खू वा० सिया णं परो बहुअट्ठिएणं मंसेण वा मच्छेण वा उवनिमंतिज्जा—आउ-

सतो समणा ! अभिक्खसि बहुअट्ठियं मंसं पडिगाहित्तए ? एयप्पगारं निग्घोसं सुच्चा निसम्म से पुव्वामेव आलोइज्जा- आउसोत्ति वा २ नो खलु मे कप्पइ बहु० पडिगा०, अभिकंखसि मे दाउं जावइयं तावइयं पुग्गलं दलयाहि, मा य अट्ठियाइं, से सेवं वयंतस्स परो अभिहट्टु अंतो पडिग्गहगंमि बहु० परिभाइत्ता निहट्टु दलइज्जा, तहप्पगारं पडिग्गहं परहत्थंसि वा परपायंसि वा अफा० नो० । से आहच्च पडिगाहिए सिया तं नोहित्ति वइज्जा नो अणिहित्ति वइज्जा, से तमायाय एगंतमवक्कमिज्जा २ अहे आरामंसि वा अहे उवस्सयंसि वा अप्पंडे जाव संताणए मंसगं मच्छगं भुच्चा अट्ठियाइं कंटए गहाय से तमायाय एगंतमवक्कमिज्जा २ अहे झामथंडिलंमि वा जाव पमज्जिय पमज्जिय परट्ठविज्जा ॥ (सू० ५८)

તે ગોચરી ગયેલો સાધુ આવા પ્રકારનો આહાર જાણે કે શેરડીના ગાંઠોના વચલા ટુકડા, અથવા ગાંઠાવાળા ટુકડા અથવા પીલેલા શેરડીના છોદિકા (છોતરા) મેરૂક (ત્વચ) શેરડીના સાલગ તે દીર્ઘ શાખા (આંઠો) ડાલગ તે એક ટુકડો સિંબલી મગ ચોળા વિગેરેની અચિત્ત થએલી સીંગ (ફળી) 'સિંબલી થાલગ ' વાલપાપડીની થાળી અથવા ફ્ળીઓ રાંધેલી હોય, આવી વસ્તુ જો સાધુએ ખાવા માટે લીધી હોય તો શેરડી વિગેરેના કુચા ઘણા નીકળે, ખાવાનુ થોડુ, અને કુચામાં કીડીઓ વિગેરે સંખ્યાબંધ જીવો ખુરા

હાલે મરે, માટે અપ્રાસુક હોય તો પણ ન લેવા, અને પ્રાસુક હોય તો પણ ન લેવા,

તેજ પ્રમાણે કોઇ જગ્યાએ ઠળીયા વાળા ફળ તે ફણુસ વિગેરે અને કાટાવાળા તે અનનાસ વિગેરે ફળ પાકેલા ટુકડા કર્યા હોય, અને કોઈ ગૃહસ્થ તે સાધુને આપે તો પણ સાધુએ લેવા નહિ હવે કોઈ ગૃહસ્થ ઘણો ભક્તિમાન હોય અને બહુ આગ્રહ કરે અને પૂછે કે આપ લેશો કે ? આ પ્રમાણે તેની પ્રાર્થના સાભળીને સાધુ કહે કે હે આયુષ્મન ! મને તે લેવુ કલ્પતુ નથી, પણ જો તારો ખાસ આગ્રહ હોય તો ઠળીયા રહિત કાટા રહિત એવો જે વચલો ફળનો ગર્ભ છે, તે આપ, પણ ધ્યાન રાખજે કે ઠળીયા કે કાટા ન આવે આ પ્રમાણે સાભળી ને પેલો ગૃહસ્થ ઠળીયા વિનાનુ કાટા વિનાનુ શોધી શોધીને સાધુને આપે, પણ તે વખતે સચિત્ત ભાગ તેના હાથમાથી કે તેના વાસણમાથી આવે તો પોતે ન લે. તે પ્રમાણે અચિત્ત ફળનો ગર્ભ આપે તો પોતે નોહિ ( ) બોલે, તેમ અણિહિ ( ) પણ ન બોલે,

પછી તે લેઈને તે બગીચામા કોઈ આડ નીચે અથવા મકાનના છાપરા નીચે બેસીને જ્યા જીવ જ તુ એકે દ્રિયથી પ ચે દ્રિય સુધી ન હોય ત્યા પોતે શાતિથી બેસીને ફળનો ગર્ભ લીધેલો હોય તેને ફરીથી જોઈલે, અને પોતાના કે ગૃહસ્થના પ્રમાદથી ઠળીયો કે કાટો રહી ગયો હોય, તો તેને

ખાતા બાજુએ રાખીને ખાઈ રહ્યા પછી એકાતમા જઈને અ ચિત્ત જગ્યા કુભારનો નિભાડો વિગેરે હોય ત્યા જગ્યા પુ છી પુ છીને પરઠવે

આ જગ્યાએ કેટલાક આચાર્યનો એવો અભિપ્રાય છે કે આગળ ગળત કોઢ વિગેરેમા તે સાધુને અધિક પીડા થતી હોય, અને તેને સ સારી ન કરી શકવાથી તેની ઉમર જુવાન હોય, અને વૈદ એમ સલાહ આપે કે આ રોગની શાતિ માટે મરેલા જનાવર કે માછલાનો વચલો ગર્ભ તેના ઉપર બા ધવો, આવા અપવાદના કારણે છેદસૂત્રના અભિપ્રાય પ્રમાણે કદાચ પેલા સાધુના રક્ષણ માટે લીધુ હોય તો પણ તેમા ર- હેલ હાડકુ અથવા કાટો સ ભાળથી એકાતમા લેઈ જઇ પ રઠવવો અહીં 'ભુજ' ધાતુનો અર્થ ભોગવવાનો છે, પણ ખાવા માટે નહિ, જેમ પદાતિ (પાયદળ સેના) નો રાજા ભોગ કરે છે, અથવા સાધુ પાટ પાટલાને ભોગવે છે, *

* (હરમન જેકોબી નામના જરમન વિદ્વાને કલ્પ સૂત્ર તથા આચાગગ સૂત્રના મૂળ ઉપરથી અ ગ્રેજી ભાષાતર કરેલુ છે, તેમા આવા સુત્રોમા માસ અને માછલા સ બ ધી જ્યા જ્યા પાઠો છે, ત્યા પોતાનો એવો અભિપ્રાય આપ્યો છે, કે આગળના સાધુઓ માસ ભક્ષણ કરતા, પર તુ તે વિદ્વાનને જો આ દેશની રીતિ કે જૈન સૂત્રોના આગલા પાછલા ભાગ તપાસ્યા હોત તો આવી શ કા સ્વપ્ને પણ ન થાત, કા રણકે નરકમાં જવાના કારણમા આજ સૂત્રમા પા

લખેલ છે કે માંસ ભક્ષણથી જીવ નરકમાં જાય છે, તથા આજ સૂત્રમાં પા- લખાયેલ છે કે માંસની જ્યાં ગંધ પણ આવે ત્યાં દવા લેવા પણ ખાસ કારણ વિના જવું નહિ, તેમજ કુમારપાળને માંસની વાસના ઘેબર ખાતાં થવાથી બત્રીશ દાંત પડાવી નાખવાનું પ્રાયશ્ચિત હેમચંદ્રાચાર્યે આપ્યું હતું, માંસ ભક્ષણનો રીવાજ આ 'ભારત વર્ષ' માં કદાપી પણ નહોતો, પણ જ્યારે કોઈ વખતે ઉપરા ઉપરી દુકાળ પડવા માંડ્યા, ત્યારે ગરીબ શાક માણસો કે ફળાહારને હજારો રૂપિયે પણ પેટ ન ભરાતું, ત્યારે કાંતો પોતાના ઢોરાને મારી ખાતા, કાંતો મરેલા પશુ પક્ષી માછલાંને ખાતા શીખ્યા અને તેનાથી પણ વધારે ખરાબ સમય આવતાં અનાજ ને પશુના અભાવે જબરા માણસો નબળાને મારી ખાવા માંડ્યા અને તે વખતે પડેલી કુટેવ કોઈને રહી જવાથી ધીરે ધીરે મનુષ્ય તો સામે થાય તેમ તેનો વગ વસીલો હોવાથી તેને ખાવું છોડી બાકી પશુ પક્ષીને મારી ખાવાનો રીવાજ થોડે ઘણે અંશે આ દેશમાં કાયમ રહ્યો છે અને જીભના સ્વાદુઓએ એવું ઠોકી બેસાડયું કે માંસથી શરીરમાં પુષ્ટિ આવે છે, આ બહાનાથી કેટલાક ભોળા દયાળુ પણ અશક્તિ આવતાં ખાવા લાગ્યા અને ક્ષત્રિયોને શીકારની દુષ્ટ પ્રથા પડી અને તેમણે પણ નિર્દોષ પ્રાણીના પ્રાણ લેઇ પોતાના પ્રાણની પુષ્ટિ કરવા પ્રયત્ન કર્યો, ત્યારે કેટલાક નામમાત્ર બ્રાહ્મણત્વ રાખી તેમણે યજ્ઞો અને દેવીઓના બળિદાનમાં જીવ હિંસા કરવા માંડી, મહિસાસુર રાક્ષસ જેવાના જીવન

ચરિત્ર લખાયા, અને ભય કર હળાહળ કળિયુગ વ્યાપતા સર્વત્ર જીવહિંસા ફેલાઈ ગઈ, તે સમયે મહાવીર અને ગૌતમબુદ્ધ બને સબળ જીવદયાના હિમાયતી નીકળ્યા મહાવીર પ્રભુએ તો ચોખ્ખુ કહ્યુ કે શરીરને પુષ્ટ કરવાથી ઇંદ્રિયો પુષ્ટ થતા કુકર્મ કરવાથી દુર્ગતિમા જવુ પડશે, માટે શરીર રક્ષણના માટે વનસ્પતિનો આહાર પણ વિવેકપૂર્વક ખાવો અને ગૌતમબુદ્ધે તો ક્ષણિકત્વની પુષ્ટિ કરી ઇંદ્રિયોના સ્વાદ છોડાવ્યા, પણ તેમના અનુયાયીઓમા ધીમે ધીમે મરેલા પશુ પક્ષીના માસનો પ્રચાર ચાલુ થયો અને જૈનમા તો તેનો સર્વથા નિષેધ અદ્યાપિ પર્યંત કાયમ જ છે અહીં એટલુ જરૂર લખવુ પડશે કે—સ્વામી નારાયણપથે ગુજરાત કાઠીયાવાડમા જીવદયાનો કાઇક અશે સારો ફેલાવો કર્યો છે અને કાઇક અશે વૈષ્ણવોએ ફેલાવ કર્યો છે, પણ ઉત્તર પૂર્વ હિદુસ્તાનમા જ્યા ઘણો ભાગ માસ ભક્ષક છે, ત્યા આર્યસમાજીઓએ જીવદયાનો સારો ફેલાવ કર્યો છે, પણ બગાળ તથા મગધ તથા સિધ વિગેરે દેશમા ઘણા ભાગમા હજુ પણ આ બુરી પ્રથા બ્રાહ્મણ, ક્ષત્રિય, વણિક, શુદ્રમા છે, ત્યા જવુ હોય તો વિના પૂછે પાણી પણ પીવુ ઉચિત નથી, તે દેશમા ગયેલા ગુજરાતી, મારવાડી, બ્રાહ્મણ, વણિક, કણબી વિગેરે જ જીવદયાળુ છે

માસ શરીર પુષ્ટ કરે છે એ ભ્રમ હાલ દૂર થયો છે, કારણ કે હાથી માસ ખાતો નથી, છતા શક્તિ અત્યત છે

અને સિંહ માસ ખાવા છતાં ક્રૂરતાને લીધે પોતાનું કે પારકાનું ભલું કરતો નથી, તેમજ માસ ભક્ષણને માથે દારૂ પરમ મિત્ર થવાથી પછી સાતે વ્યસન લાગુ પડે છે તે આગળ કહી ગયા છીએ અમારા દરેક બંધુ આ વિષય વાંચીને બને ત્યાં લગી માસ પ્રચાર દૂર કરવા પ્રયાસ કરશે)

से भिक्खू० सिया से परो अभिहट्टु अंतो पडिग्गहे बिलं वा लोणं उब्भियं वा लोणं परिभाइत्ता नीहट्टु दलइज्जा, तहप्पगारं पडिग्गहं परहत्थंसि वा २ अफासुयं नो पडि०, से आहच्च पडिगाहिए सिया तं च नाइदूरगए जाणिज्जा, से तमायाए तत्थ गच्छिज्जा २ पुव्वामेव आलोइज्जा—आउसोत्ति वा २ इमं किं ते जाणया दिन्नं उयाहु अजाणया ?, से य भणिज्जा—नो खलु मे जाणया दिन्नं, अजाणया दिन्नं, कामं खलु आउसो ! इयाणिं निसिरामि, तं भुंजह वा णं परिभाएह वा णं तं परेहिं समणुन्नायं समणुसट्ठं तओ संजयामेव भुंजिज्ज वा पीइज्ज वा, जं च नो संचाएइ भोत्तए वा पायए वा साहम्मिया तत्थ वसंति संभोइया समणुन्ना अपरिहारिया अदूरगया, तेसिं अणुप्पयायव्वं सिया, नो जत्थ साहम्मिया जहेव बहुपरियावन्नं कीरइ तहेव कायव्वं सिया, एवं खलु० ॥ (सू० ५९) ॥२-१-१-१०॥ पिण्डैषणाया दशम उद्देशकः ॥

તે ભિક્ષુ ઘર વિગેરેમાં ગોચરી જતાં કદાચ ગૃહસ્થ પાસે માદા વિગેરે માટે ખાંડ વિગેરે માગતાં બિડ લવણ

ખાણમા ઉત્પન્ન થએલ મીઠુ તથા ઉદ્‌ભિજ્જ તે સમુદ્રનુ મીઠુ ભૂલથી આપે, તે વખતે સાધુએ તેના હાથમા કે વાસણમાથી તપાસીને લેવુ કે ભૂલથી ખાંડને બદલે મીઠુ ન આવે, પણ કદાચ બંનેને ઉતાવળ હોવાથી સાધુના પાત્રમા આવી ગયુ હોય અને થોડે દૂર ગયા પછી સાધુને ખબર પડે તો પાછો આવીને તે ગૃહસ્થને કહે કે, આ તમે ખાંડને બદલે મીઠુ આપેલ છે તે જાણમા કે અજાણમા ? જો અજાણમા આપ્યાનુ કહે અને પછી એમ કહે કે તમને જો ખપ હોય તો વાપરજો, આ પ્રમાણે ગૃહસ્થ જો રજા આપે તો પ્રાસુક હોય તો સાધુએ વહેરીને ખાવુ, કદાચ અપ્રાસુક આવે અને ગૃહસ્થ પાછુ ન લે તો પરઠવવાનો મહાન દોષ જાણીને પોતે ખાય પીયે, વધારે હોય તો નજીક રહેલા ઉત્તમ સાધુઓને વહેરી આપે, તેવા સાધર્મિક ન હોય તો પોતાની શક્તિ પ્રમાણે વાપરે, (બાકીનું પરઠવી દે) આ સાધુનુ સર્વથા સાધુપણુ છે (એટલા માટે બને ત્યા લગી ગોચરી જનારે ગોચરીમાજ પુરતુ લક્ષ રાખીને વસ્તુ લેવી કે પછવાડે આવી તકલીફ ન પડે)

દશમો ઉદ્દેશો સમાપ્ત

अग्यारमो उद्देशो.

દશમો ઉદ્દેશો કહ્યો, હવે અગ્યારમો કહે છે તેનો આ પ્રમાણે સંબંધ છે, ગયા ઉદ્દેશામા મળેલા પિંડનો (લેવા ન લેવા તથા વાપરવા પરઠવવા સંબંધી) વિધિ કહ્યો, તેનેજ અહીં વિશેષથી કહે છે

भिक्खागा नामेगे एवमाहंसु समाणे वा वसमाणे वा गामाणुगाम वा दूइज्जमाणे मणुन्न भोयणजाय लभित्ता से भिक्खू गिलाइ, से हंदह ण तस्साहरह, से य भिक्खू नो भुंजिज्जा तुम चेव ण भुंजिज्जासि, से एगइओ भोक्खामित्ति कट्टु पलिउंचिय २ आलोइज्जा, तंजहा--इमे पिंडे इमे लोए इमे तित्त इमे कडुयए इमे कसाए इमे अंबिले इमे महुरे, नो खलु इत्तो किंचि गिलाणस्स सयइत्ति माइट्ठाण संफासे, नो एवं करिज्जा, तहाठिय आलोइज्जा तहाठिय गिलाणस्स सयइत्ति, त तित्तय तित्तएत्ति वा कडुय कडुय कसायं कसाय अंबिल अंबिल महुर महुर० ॥ (सू० ६०)

(ભિક્ષા માટે વિહાર કરે શુદ્ધ ગોચરી લે માટે ભિક્ષણશીલ) તે સાધુઓ સમાન આચાર વિચાર વ્યવહારવાળા એકજ જગ્યાએ રહ્યા હોય, અથવા બહારગામથી વિહાર કરતા આવ્યા હોય, (વા શબ્દથી અસમાન આચારવાળા પણ ભેળા સમજવા) તેમા કોઈ સાધુ માંદો પડે, તો ભિક્ષામા ફરનારા સાધુઓ- ગોચરીમા મનોજ્ઞ ભોજનનો લાભ

યતા બીજા ઓબતી સાધુને કહે કે આ સારૂ ભોજન તમે લેઈને માદા સાધુને આપો, અને જો તે ન ખાય, તો તમેજ ખાઈ લે જો, આ પ્રમાણે માદાની વેયાવચ્ચ કરનાર ને કહેતા તે સાધુ માદા માટે આહાર લેઈને વિચાર કરે છે, આ સારૂ મિષ્ટાન વિગેરે સ્વાદિષ્ટ વસ્તુ હુ ખાઈશ, પછી તે માદા પાને જઈને સારો આહાર છુપાવીને માદાને કહે કે આ આહાર તમને આપતા વાયુ વિગેરે વધી જશે માટે તમારે ખાવા યોગ્ય નથી, કારણ કે આ અપથ્ય છે એટલે તેના આગળ આહારનુ પાત્રુ મુકી કહે કે તમારે માટે સાધુએ આ હાર આપ્યો છે, પણ આ તો લૂખો છે, તીખો છે, કડવો છે, કષાયેલો ખાટો મધુર છે, તે અમુક રોગ ઉત્પન્ન કરે તેવો છે માટે તમને તેનાથી ઉપકાર થાય તેમ નથી, આ પ્રમાણે કહી માદાને ઠરાવીને–ઠગીને પોતે ખાઈ જાય તે માટે કપટ કર્યુ કહેવાય, તેવુ પાપ સાધુએ ન કરવુ, ત્યારે તેણે શુ કરવુ ? તે કહે છે—

જેવુ હોય તેવુ માદાને દેખાડવુ, અર્થાત્ કપટ કર્યા વિના તેને અનુકુળ હોય તે બધો આહાર સમજાવીને આપી દેવો

भिक्खागा नामेगे एवमाहंसु—समाणे वा वसमाणे वा गामाणुगाम दूइज्जमाणे वा मणुन्नं भोयणजायं लभित्ता से य भिक्खू गिलाइ से हंदह णं तस्स आहरह, से य भिक्खू नो भुंजिज्जा आहारिज्जा, से णं नो खलु मे अंतराए आहरिस्सामि, इच्चेयाइं आयतणाइं उवाइक्कम्म ॥ (सू० ६१)

તે સાધુઓ સુંદર આહાર લાવીને પોતાને ત્યાં રહેલા અથવા નવા પરોણા આવેલા સાધુઓને માંદાને ઉદ્દેશીને કહે કે, આમાંથી માંદાને યોગ્ય સારૂં સારૂં ભોજન લો અને તે ન ખાય તો પાછું લાવજો, પછી લેવાવાળો કહે કે હું તેને અ તરાય પાડયા વિના તેને યોગ્ય આપીને બાકીનું વધેલું પાછું લાવીશ પછી આહાર લઈને માંદાને આહાર ગયા સૂત્રમાં બતાવ્યા પ્રમાણે ખોટું સમજાવી તેને ઠગી તે પોતે બધુ ખાઈ લે, અને આહાર આપનાર સાધુઓને મોઢેથી જઈને કહે કે, તે સાધુએ કંઈ લીધું નહિ તો તે પાછું લાવતા મને વૈયાવચ્ચ કરતા ગોચરી યોગ્ય સમયે ન વાપરવાથી શૂળ ઉઠી, તેથી તમારી પાસે પાછો આહાર ન લાવ્યો, (પણ મે જેમ તેમ હું એથી ખાઈ લીધો !) આવું કપટ ન કરવું માટે શું કરવું ? તે કહે છે—

તેવું કપટ કર્યા વિના માંદાને બધો આહાર બતાવી સત્ય સમજાવીને તે જેટલો આહાર લે, તે આપવો, અને ન લે, તે બીજા સાધુઓને પાછો આપી આવવો

પિંડના અધિકારથીજ સાતપિંડૈષણાને આશ્રયી સૂત્ર કહે છે

अह भिक्खू जाणिज्जा सत्त पिंडेसणाओ सत्त पाणेसणाओ, तत्थ खलु इमा पढमा पिंडेसणा—असंसट्ठे हत्थे असंसट्ठे मत्ते, तहप्पगारेण असंसट्ठेण हत्थेण वा मत्तेण वा असणं वा ४ सयं वा णं जाइज्जा परो वा से

पडिगाहिज्जा, पढमा पिंडेसणा १ ॥ अहावरा दुचा पिंडेसणा—ससट्ठे हत्थे ससट्ठे मत्ते, तहेव दुचा पिंडेसणा २ ॥ अहावरा तच्चा पिंडेसणा—इह खलु पाईणं वा ४ सतेगयाइ सड्ढा भवंति—गाहावई वा जाव कम्मकरी वा, तेसिं च णं अन्नयरेसु विरूवरूवेसु भायणजाएसु उवनिक्खित्तपुव्वे सिया, तंजहा—थालंसि वा पिढरंसि वा सरगंसि वा परगंसि वा वरगंसि वा, अह पुणेवं जाणिज्जा—असंसट्ठे हत्थे ससट्ठे मत्ते, ससट्ठे वा हत्थे असंसट्ठे मत्ते, से य पडिग्गहधारी सिया पाणिपडिग्गहिए वा, से पुव्वामेव०–आउसोत्ति वा ! २ एयण तुमं असंसट्ठेण हत्थेण ससट्ठेण मत्तेण ससट्ठेण वा हत्थेण असंसट्ठेण मत्तेण अस्सि पडिग्गहगंसि वा पाणिंसि वा निहट्टु उचित्तु दलयाहि तहप्पगारं भोयणजायं सयं वा ण जाइज्जा २ फासुयं० पडिगाहिज्जा, तइया पिंडेसणा ३ ॥ अहावरा चउत्था पिंडेसणा—से भिक्खू वा० से जं० पिहुयं वा जाव चाउलपलंबं वा अस्सिं खलु पडिग्गहियंसि अप्पे पच्छाकम्मे अप्पे पज्जवजाए, तहप्पगारं पिहुयं वा जाव चाउलपलंबं वा सयं वा णं० जाव पडि०, चउत्था पिंडेसणा ४ ॥ अहावरा पंचमा पिंडेसणा—से भिक्खू वा २ उग्गहियमेव भोयणजायं जाणिज्जा, तंजहा—सरावंसि वा डिंडिमंसि वा कोसगंसि वा, अह पुणेवं जाणिज्जा बहुपरियावन्ने पाणीसु दगलेवे, तहप्पगारं असणं वा ४ सयं० जाव पडिगाहि०, पंचमा पिंडेसणा ५ ॥ अहावरा छट्ठा पिंडेसणा–से भिक्खू वा २ पग्गहियमेव भोयणजायं जाणिज्जा, जं च सयट्ठाए पग्गहियं, तं पायपरियावन्नं तं पाणिपरियावन्नं फासुयं जं च परट्ठाए पग्गहियं पडि०, छट्ठा पिंडेसणा ६ ॥ अहावरा

सत्तमा पिंडेसणा—से भिक्खू वा० बहुउज्झियधम्मियं भोयणजायं जाणिज्जा, जं चऽन्ने बहवे दुपयचउप्पयसमणमाहण अतिहिकिवणवणीमगा नावकंखंति, तहप्पगारं उज्झियधम्मियं भोयणजायं सयं वा णं जाइज्जा परो वा से दिज्जा जाव पडि०, सत्तमा पिंडेसणा ७ ॥ इच्चेयाओ सत्त पिंडेसणाओ, अहावराओ सत्त पाणेसणाओ, तत्थ खलु इमा पढमा पाणेसणा—असंसट्ठे हत्थे असंसट्ठे मत्ते तं चेव भाणियव्वं, नवरं चउत्थाए नाणत्तं । से भिक्खू वा० से जं० पुण पाणगजायं जाणिज्जा, तंजहा—तिलोदगं वा ६, अस्सि खलु पडिग्गहियंसि अप्पे पच्छाकम्मे तहेव पडिगाहिज्जा ॥ (सू० ६२)

અથ શબ્દ અધિકારના અતરમા આવે છે પ્ર૦—શુ અધિકાર બતાવે છે? ઉ૦—સાતપિડ એષણા અને પાન (પાણી) ની એષણા અર્થાત્ ભિક્ષુ એમ જાણે કે નીચે બનાવેલી પિડ એષણા તથા પાન એષણા છે,

१ असंसट्ठा २ संसट्ठा ३ उद्धडा ४ अप्पलेवा ५ उग्गहिया ६ पग्गहिया ७ उज्झियधम्मा

સાધુઓના બે ભેદો છે, ગચ્છમા રહેલ સ્થવિર કલ્પી અને ગચ્છથી નીકળેલા જિનકલ્પી, ઉપરની સાતે પિડએષણા સ્થવિર કલ્પીને લેવાય, પણ જિનકલ્પીને પ્રથમની બે છોડીને પાછળની પાચ લેવાય છે

પ્રથમની પિંડ એષણાનુ સ્વરૂપ—

અસસૃષ્ટ હાથ, અસસૃષ્ટ વાસણ, અને વહોરાવ્યા

પછી વાસણમા દ્રવ્ય રહે અથવા ન રહે, તેમા જો ,બીલકુલ દ્રવ્ય ન રહે તો તુર્ત વાસણ ધોવાને પશ્ચાત્ કર્મનો દોષ લાગે, છતા પણ ગચ્છમા બાલક, બુઢા, તપસ્વી વિગેરેના આકુળપણાના કારણે નિષેધ નથી, તેથીજ સૂત્રમા તેની ચિ તા કરી નથી, ન ખરડેલો હાથ, ન ખરડેલુ વાસણ, તેથી અસન વિગેરે ચાર પ્રકારનો આહાર યાચે, અથવા ગૃહસ્થ પોતે યાચ્યા વિના પણ આપે, તો ખપ હોય તે પ્રમાણે ફાસુ આહાર ગ્રહણ કરે,

બીજી પિંડએષણા.

ખરડેલો હાથ, ખરડેલુ વાસણ, ગૃહસ્થ પોતાના માટે તે વસ્તુ લેવા હાથ અને વાસણ ખરડે—

ત્રીજી પિંડએષણા.

પ્રજ્ઞાપકની અપેક્ષાએ પૂર્વ વિગેરે દિશામા કેટલાક શ્રદ્ધાળુ શ્રાવકો કે ભદ્ર ગૃહસ્થો રહેતા હોય, તે શેઠથી લઈને નોકરડી સુધી હોય છે, તેમના ઘરમા અનેક જાતિના વાસણોમા અન્ન વિગેરે પ્રથમ નાખેલુ હોય છે, તે થાલમા પિઠર ( ) સરગ તે શારિકા (સરકીયા) ના ઘાસનુ બનાવેલુ સૂપડુ વિગેરે પગ્ગ તે વાસની બનાવેલી છાબડી વિગેરે છે, ' વરગ ' તે મણિ વિગેરે રત્નો જડીને બનાવેલુ કિંમતી વાસણ હોય, તેમા કોઈ ચીજ કાઢીને મુકી હોય, તો હાથ ન ખરડેલો હોય અને વાસણ ખરડેલુ હોય, તો પાતરા ધારણ કરનાર સ્થવિર કલ્પી અથવા પાના છોડીને

હાથમા ખાનાર જિનક પી હોય, તો ગૃહસ્થને પ્રથમજ કહે, હે આયુષ્મન્ ! અથવા હે બાઈ ! તમે ન ખરડેલા હાથે, ખરડેલા વાસણે અથવા ખરડેલા હાથે, ખરડેલા વાસણે આ પાતરામા કે આ હાથમા સભાળથી લઈને આપો, અથવા પોતે જે વસ્તુ જોઈતી હોય, તેનુ નામ કહીને યાચે અને તે ગૃહસ્થ આપે તો ફાસુ આહાર લે

અહીં ખરડેલો હાથ, ખરડેલુ વાસણ અને થોડુ દ્રવ્ય પછવાડે રહે એવો આઠમો ભાગો જિનકલ્પીને કલ્પે, સ્થવિર કલ્પીને તો સૂત્ર અર્થની ' હાનિ ' વિગેરેના કારણોને લઈને બધા ભાગા કલ્પે છે—

અલ્પલેપા નામની ચોથી પિંડએષણા.

કુરમુરા મમરા પૃથુક વિગેરે ચોખા શેકીને બનાવેલા હોય, તો તે લેતા વાસણ હાથને લેપ લાગતો નથી તથા અલ્પ તે ચોખાની કણકી વિગેરેના બનાવેલ હોય, તો અલ્પપર્યાય ક હેવાય, તે બ નેને લેવાય છે તેમ વાલ, ચણા વિગેરે પણ કલ્પે

અવગૃહિતા—(૫)

એટલે ગૃહસ્થે પોતાને ખાવા માટે વાસણ ધોયુ હોય કે હાથ ધોયા હોય, તેવા વાસણમા જો પાણીનો લેપ દેખાતો હોય તો લેવુ ન કલ્પે પણ બહુ સુકાઈ ગયુ હોય તેવા શરાવલા, ડિંડિમ (કાસાનુ વાસણ) તથા કોશક ( )મા ખાવાનુ કાઢેલુ હોય, તો સાધુને લેવુ કલ્પે

પ્રગૃહીતા—

ગૃહસ્થે સ્વાર્થ માટે કે બીજા માટે ચરૂ, હાડી વિગેરે રાંધવાના વાસણમાથી ચાટવા વિગેરેથી લઈને બીજાને વસ્તુ આપી હોય તે બીજાએ ન લીધી હોય, અથવા સાધુને અપાવી હોય તો પ્રગૃહીતા કહેવાય, તે ગૃહસ્થના વાસણમા કે હાથમા વસ્તુ હોય તો ફાસુ હોય તે લે

ઉજ્ઝિત ધર્મા—

તે ઘરની અદર ઘણા નોકર ચોપગા કે અન્ય સાધુ બ્રાહ્મણ અતિથિ માગણ ઈચ્છે નહિ તેવી લૂખી સાદી રસોઈ હોય તે પરઠવવા યોગ્ય હોય તેવુ ભોજન પોતે યાચે અથવા ગૃહસ્થ આપે તો લે

હવે સાત પાણીની એષણાઓ કહે છે

તેમા પ્રથમની ત્રણ તો ભોજન માફક છે અને ચોથીમા ભેદ છે, કારણ કે તે પાણી સ્વચ્છ હોવાથી તેમા અલ્પ લેપ પણ છે, તેથી સસૃષ્ટ વીગેરેનો અભાવ છે, આ પછીની ત્રણ પાણીની એષણાઓ વધારે વધારે વિશુદ્ધ હોવાથી એવોજ ક્રમ છે (અન્ન માફક પાણીનું પણ જાણવું)

હવે આ બતાવેલા અથવા પૂર્વે બતાવેલા સૂત્ર વડે શું કરવુ તે કહે છે

इच्चेयासिं सत्तण्ह पिंडेसणाण सत्तण्ह पाणेसणाण अन्न यर पडिम पडिवज्जमाणे नो एव वइज्जा—मिच्छापडिवन्ना

खलु एए भयंतारो, अहमेगे सम्म पडिवन्ने, जे एए भयंतारो एयाओ पडिमाओ पडिवज्जित्ता ण विहरति जो य अहमंसि एय पडिमं पडिवज्जत्ताण विहरामि सव्वेऽवि ते उ जिणाणाए उवट्ठिया अन्नुन्नसमाहीए, एव च ण विहरंति, एय खलु तस्स भिक्खुस्स भिक्खुणीए वा सामग्गियं ॥ (सू० ६३) २-१—१-११ पिण्डैषणायामेकादश उद्देशक ॥

આ સાત પિંડેષણા અથવા પાન એષણામાની કોઈપણ પ્રતિમાને સાધુ સ્વીકારીને આવુ પછીથી ન બોલે, કે-"બીજા સાધુ ભગવ તો સારી રીતે પિંડેષણા વિગેરે અભિગ્રહો પાળતા નથી, હુ જ એકલો બરોબર પાળુ છુ " તેથી મે જ વિશુદ્ધ અભિગ્રહ લીધો છે, પણ બીજાઓએ નથી લીધો, આ ઉપ રથી ગચ્છમાથી નીકળેલાએ કે ગચ્છમા રહેલાએ પરસ્પર સમદૃષ્ટિથી દેખવા, પણ ઉત્તમ રીતે પિંડેષણા પાળનારા ચડતી અવસ્થાએ પહોચેલા ગચ્છમા રહેલા સાધુએ પણ પોતાનાથી નીચા સાધુ જેઓ પ્રથમની પિંડેષણામા રહ્યા હોય તેમને પણ દોષ દેવો નહિ

પ્ર૦—ત્યારે શુ કરવુ ? તે કહે છે

આજે સાધુ ભગવ તો પિંડેષણા વિગેરે વિશેષ અભિ ગ્રહોને ધારણ કરીને ગામ ગામ વિચરે છે, અને હુ જે પ્રતિમાને ધારણ કરીને વિચરૂ છુ તેથી અમે બધા જિને શ્વરની આજ્ઞામા છીએ, અથવા જિનાજ્ઞાએ વિચરે છે, તેથી અભ્યુદ્યત વિહાર કરનાર સ વરવાળા છે, તેઓ બધા એક બીજાને સમાધિવડે જે ગચ્છમા જેને જે સમાધિ અતાવી

હોય તેને 'તે' પાળે, કારણ કે ગચ્છવાસિઓને ઉપર બતાવી તે સાતે યથાશક્તિ પાળવાની છે ગચ્છથી નીકળેલાઓને પાછળની પાચનો અભિગ્રહ છે, તે વડે તેઓ પ્રયત્ન કરે, તે પ્રમાણે તે પાળીને વિચરતા હોય તે બધા જિનેશ્વરની આજ્ઞા ઉલંઘતા નથી, તે સબધમા પૂર્વે બતાવેલી ગાથા કહે છે

जोऽवि दुवत्थ तिवत्थो, यहुवन्थ अचेलओवि संथरइ,
न हु ते हीलंति पर, सव्वेविअ ते जिणाणाए ॥ १ ॥

કોઈ બે કોઈ ત્રણ કોઈ વધારે કોઈ બીલકુલ વસ્ત્ર ન પહેરે, તો પણ તે પરસ્પર નિંદા ન કરે, કારણ કે તે બધા જિનેશ્વરની આજ્ઞામા છે આજ તે સાધુનુ સમગ્ર સાધુપણુ છે, (આ છેવટના સૂત્રનો પરમાર્થ એ છે કે સ્વ-પરને દુખ ન થાય, તેમ વિચારપૂર્વક ગોચરી વિગેરે લેવુ વાપરવુ, પણ તે પ્રમાણે નિર્વાહ ન થાય, તો બને તેટલુ નિર્મળ ભાવથી પાળવા પ્રયત્ન કરવો પણ વધારે ઉત્કૃષ્ટ માર્ગ પાળનારે પણ પોતે અહકાર કરીને બીજાની નિંદા ન કરવી, તેમ પોતાની શક્તિ વધતા સામાન્ય પાળનારે પણ ઉત્કૃષ્ટ પાળવા પ્રયત્ન કરવો)

શય્યાએષણા નામનુ બીજુ અધ્યયન—

બીજા શ્રુતસ્કધનુ પ્રથમ અધ્યયન કહીને હવે બીજુ કહે છે, તેનો આ પ્રમાણે સબધ છે, ગયા અધ્યયનમા ધર્મના આધાર રૂપ શરીરની પ્રતિપાલના માટે પ્રથમજ પિંડ

ગ્રહણનો વિધિ બતાવ્યો અને તે પિંડ (આહાર પાણી) લઈને ક્યા ગૃહસ્થો ન હોય તેવા સ્થાનમા વાપરવું તેથી તે સ્થાનના ગુણ દોષ બતાવવા આ બીજુ અધ્યયન કહે છે, આ સબધે આવેલા આ અધ્યયનના ચાર અનુયોગદ્વારો કહેવા, તેથી નામ નિષ્પન્ન નિક્ષેપામા " શય્યા એષણા " નામ છે, તેના નિક્ષેપા કરવામા " પિંડૈષણા નિર્યુક્તિ " જ્યા સભવે ત્યા ટુકાણમા પ્રથમ ગાથા વડે અને બીજી એષણાઓની નિર્યુક્તિઓને યથાયોગ સભવતી બીજી ગાથા વડે પ્રકટ કરીને ત્રીજી ગાથા વડે " શય્યા " શબ્દના ' છ નિક્ષેપા ' ના વિચારમા નામ સ્થાપના છોડીને નિર્યુક્તિકાર કહે છે

दव्वे खित्ते काले भावे, सिज्जाय जा तहिं पगय
केरिसियासिज्जा खलु संजय जोगत्ति नायव्वा* ? ॥२९८॥

દ્રવ્ય શય્યા ક્ષેત્ર શય્યા કાળ શય્યા અને ભાવ શય્યા એ ચાર પ્રકારે શય્યા છે, તેમા દ્રવ્ય શય્યાની જરૂર છે, તેથી સયતોને કેવી શય્યા યોગ્ય છે તેજ હવે બતાવશે દ્રવ્ય શય્યાની હવે વ્યાખ્યા કરે છે

---

* છાપેલા આચાગગા સશોધકથી બીજા સ્કધના ૧ લા અધ્યયનની નિર્યુક્તિની નકલ કરતા આકડાની ભૂલ થઈ છે, એટલે ટીકાકારના ત્રણ શ્લોક સાથે લેતા નિર્યુક્તિની ગાથાના ૧૬ આક આવેલ છે પણ ખરી રીતે નિર્યુક્તિકારની કૃતિ પ્રમાણે ગણતરી ૪ ના આંકડાથી ગાથાઓ ગણતા ૨૮૫ થી ગણતા ૨૯૭ આવે છે તેથી બીજા અધ્યયનમા આંક ૨૯૮ નો જોઈએ તે મળી રહે છે

तिविहा य दव्वसिज्ञा सचित्ताऽचित्त मीसगा चेव ।
खित्तंमि जंमि खित्ते काले जा जंमि कालंमि ॥ २९९ ॥

ત્રણ પ્રકારની દ્રવ્ય શય્યા છે, સચિત્ત અચિત્ત અને મિશ્ર તેમા સચિત્ત તે પૃથ્વીકાય વિગેરે ઉપર, અને અચિત્ત તે પ્રાસુક પૃથ્વી વિગેરે ઉપર, અને મિશ્ર તેજે અર્ધપરિણુત પૃથ્વી વિગેરે ઉપર જે શય્યા હોય તે અથવા સચિત્ત શય્યાનુ વર્ણન નિર્યુક્તિકાર હવે પછીની ગાથામા પોતેજ કહે છે, ક્ષેત્ર શય્યા તે જે ગામ વિગેરે ક્ષેત્ર (સ્થાન)મા શય્યા કરાય તે, કાલશય્યા તે જે ઋતુ બદ્ધકાળ વિગેરેમા જે શય્યા કરાય, તે કાળ શય્યા છે, તેમા સચિત્ત દ્રવ્ય શય્યાનુ દૃષ્ટાંત બતાવે છે

उक्कल कलिंग गोअम वग्गुमई चेव होइ नायव्वा ।
मय तु उदाहरण नायव्व दव्वसिज्ञाए ॥ ३०० ॥

આ ગાથાનો ભાવાર્થ કથાથી જાણવો.

એક અટવીમા બે ભાઈઓ ઉત્કલ અને કલિંગ નામના વિષમ (વિકટ) પ્રદેશમા પલ્લિ બનાવીને ચોરી કરે છે તેમની બેન વલ્ગુમતી નામની છે, ત્યા ગૌતમ નામનો નિમિત્તિઓ આવ્યો, બે ભાઈઓએ તેનો સત્કાર કર્યો, પણ વલ્ગુમતીએ ખાનગીમા કહ્યું કે આ આપણું ભલુ કરનાર ભદ્રક નથી, આ અહીં રહીને આપણી પલ્લીનો વિનાશ કરશે, માટે તેને કાઢવો જોઈએ, તેથી તે બે ભાઈઓએ તેના વચનથી તેને કાઢ્યો, પેલા નિમિત્તિઆએ પણ તેના ઉપર દ્વેષી બનીને આ

પ્રતિજ્ઞા કરી કે " જો હુ વર્ગુમતીના ઉદરને ચીરીને તેમા ન મુઉ તો મારૂ નામ ગોતમ નહિ " બીજા આચાર્યો કહે છે કે તે સમયે તેને બાળકો નાના ટોવાથી વર્ગુમતી પોતેજ પલ્લીની માલીક હતી, અને ત્યા ઉત્કલ અને કલિગ નામના બે નવા નિમિત્તિયા આવેલ હતા, તેથી પૂર્વે આવેલ ગોતમ નિમિત્તિયાને પોતે કાઢયો, તેથી ગોતમે દ્વેષથી પ્રતિજ્ઞા કરીને માર્ગમા સર્સવને વાવતો ગયો, ચોમાસામા સરસવો ઉગ્યા, તે ઉગેલા સરસવોને આધારે બીજા રાજાનો પ્રવેશ કરાવી તે બધી પલ્લીને લુટાવીને બાળી નાખી, ગોતમે પણ વર્ગુમતીને કેદ પકડી તેનુ પેટ ચીરાવીને થોડી જીવતી તરફડતી હતી, તે સમયે તેના પેટ ઉપર સૂતો, આ સચિત્ત દ્રવ્યશય્યા જાણવી

ભાવશય્યાનુ વર્ણન

दुविहा य भावसिज्जा कायगए छव्विहे य भावंमि ।
भावे जो जत्थ जया सुहदुहगब्भाइसिज्जासु ॥ ३०१ ॥

બે પ્રકારની ભાવશય્યા છે (૧) કાય વિષય સબધી અને છ ભાવ સબધી તેમા જે જીવ ઔદયિક વિગેરે ભાવમા જે કાળે વર્તે, તે તેની છ ભાવરૂપ ભાવશય્યા છે, કારણ કે શયન તે શય્યા સ્થિતિ છે, તેજ પ્રમાણે જે જીવ સ્ત્રી વિગેરેની કાય (ઉદર)મા ગર્ભપણે રહેલો હોય, તે જીવને સ્ત્રી વિગેરેની કાયા ભાવશય્યા છે કારણ કે સ્ત્રી વિગેરેની કાયામા સુખમા દુખમા સુતા ઉઠતા દરેક વખતે તે જીવ તેની અદર

રહેલી બધી અવસ્થાવાળો થાય છે, માટે તે કાય સબધી ભાવશય્યા છે

આ અધ્યયનનો બધો અર્થાધિકાર શય્યા વિષય સબધી છે, અને હવે ઉદ્દેશાનો અર્થાધિકાર બતાવવા નિર્યુક્તિકાર કહે છે

सव्वेवि य सिज्जविसोहिकारगा तहवि अत्थि उ विसेसो।
उद्देसे उद्देसे वुच्छामि समासओ किंचि ॥ ३०२ ॥

આ બધા એટલે ત્રણે ઉદ્દેશા જો કે શય્યા વિશુદ્ધિ કરનારા છે, તોપણ તેમા દરેકમા કાઈક વિશેષ છે, તેને હુ ટુકાણમા કહીશ, તે કહે છે—

उग्गमदोसा पढमिल्लुयंमि ससत्त पच्चवाया य १।
बीयंमि सोअवाई बहुविहसिज्जाविवेगो २ य ॥ ३०३ ॥

તેમા પ્રથમ ઉદ્દેશામા વસતિના ઉદ્ગમ દોષો આધાકર્મ વિગેરે છે, તથા ગૃહસ્થ વિગેરેના સસર્ગથી અપાયો ચિંતવેલા છે, તથા બીજા ઉદ્દેશામા શૌચવાદિ (ગૃહસ્થો) ના બહુ પ્રકારના દોષો તથા શય્યાનો વિવેક (ત્યાગ) બતાવે છે આ અર્થાધિકાર છે—

तइए जयंतछलणा सज्झायस्सऽणुवरोहि जइयव्वं।
समविसमाईएसु य समणेणं निज्जरट्ठाए ३ ॥ ३०४ ॥

ત્રીજા ઉદ્દેશામા જયણા પાળનાર ઉદ્ગમ વિગેરે દોષો ત્યજનાર સાધુને જે છલના થાય, તે દૂર કરવા પ્રયત્ન કરવો, તથા સ્વાધ્યાયને અનુકૂળ એ સમવિષમ વિગેરે ઉપાશ્રયમા

નિર્જરાના અર્થી સાધુએ રહેવું, એ વિષય છે, નિર્યુક્તિ અનુગમ કહ્યો, હવે સૂત્રાનુગમમા સૂત્ર કહે છે—

से भिक्खू वा० अभिकम्खिज्ञा उवस्सय पसित्तए अणुपविसित्ता गामं वा जाव रायहाणिं वा, से ज पुण उवस्सय जाणिज्ञा सअंड जाव ससताणय तहप्पगारे उवस्सए नो ठाण वा सिज्ञ वा निसीहिय वा चेइज्ञा ॥ से भिक्खू वा० से ज पुण उवस्सय जाणिज्ञा अप्पड जाव अप्पसताणयं तहप्पगारे उवस्सए पडिलेहित्ता पमज्जित्ता तओ संजयामेव ठाणं वा ३ चेइज्ञा ॥ से ज पुण उवस्सयं जाणिज्ञा अस्सि प डियाए एगं साहम्मिय समुद्दिस्स पाणाइ ४ समारब्भ समुद्दिस्स कीय पामिच्च अच्छिज्ज अणिसट्ठ अभिहड आहट्टु चेएइ, तहप्पगारे उवस्सए पुरिसतरकडे वा जाव अणासेविए वा नो ठाण वा ३ चेइज्ञा। एव बहवे साहम्मिया एग साहम्मिणि बहवे साहम्मिणीओ ॥ से भिक्खू वा० से जं पुण उ० बहवे समणवणीमए पगणिय २ समुद्दिस्स त चेव भाणियव्व ॥ से भिक्खू वा० से ज० बहवे समण० समुद्दिस्स पाणाइ ४ जाव चेएति, तहप्पगारे उवस्सए अपुरिसतरकडे जाव अणासेविए नो ठाण वा ३ चेइज्ञा ३, अह पुणेवं जाणिज्ञा। पुरिसंतरकडे जाव सेविए पडिलेहित्ता २ तओ संजयामेव चेइज्ञा ॥ से भिक्खू वा० से ज पुण अस्संजए भिक्खुपडियाए कडिए वा उक्कंबिए वा छन्ने वा लित्ते वा घट्ठे वा मट्ठे वा समट्ठे वा संपधूमिए वा तहप्पगारे उवस्सए अपुरिसतरकडे जाव अणासेविए नो ठाण वा सेज्ज वा निसीहिं वा चेइज्ञा, अह पुण एव जाणिज्ञा पुरिसंतरकडे जाव आसेविए पडिलेहित्ता २ तओ चेइज्ञा ॥ (सू० ६४)

તે ભિક્ષુ ઉપાશ્રયમા રહેવાને જો ઈચ્છિતો હોય તો ગામ વિગેરેમા જાય, ત્યા જઈને સાધુને યોગ્ય વસતિ શોધે, ત્યા જો ઇડા વિગેરે, જ તુ યુક્ત મકાન હોય, ત્યા વાસ વિગેરે ન કરવો, તે બતાવે છે સ્થાન તે કાઉસગ્ગ, શય્યા તે સ થારો કરવો, નિષીધિકા તે સ્વાધ્યાય (ભણવાનુ) આ ત્રણ ન કરવા, (અર્થાત્ જીવ જ તુવાળા મકાનમા ઉતરવુ નહિ) પણ જેમા જ તુ ન હોય ત્યા ઉતરી તે કાઉસગ્ગ વિગેરે કરવો હવે ઉપાશ્રય સ બ ધી ઉદ્ગમ વિગેરે દોષો બતાવે છે

તે ભિક્ષુ એવુ જાણે કે કોઈ શ્રાવકે આ ઉપાશ્રય કરાવ્યો છે, પણ તે એક સાધુ જે જિનેશ્વરની આજ્ઞા પ્રમાણે અનુષ્ઠાન કરે છે, તેને ઉદ્દેશીને જીવોનો આર ભ કરીને બનાવેલો છે અથવા તે સાધુને ઉદ્દેશીને વેચાતો લીધો છે, અથવા અન્ય પાસેથી ઉછીનો લીધો છે, અથવા નોકર વિગેરે પાસેથી બળ–જબરીથી લીધો છે, બધાનો સામટો હોય, તેમા બધાની રજા લીધા વિના લીધો હોય અથવા તૈયાર થયેલુ મકાન કે ત ભુ વિગેરે બીજી જગ્યાથી લાવેલ હોય, આવા સ્થાનને શ્રાવક સાધુની પાસે આવીને આપે, તો તેવા ઉપાશ્રયમા જ્યા સુધી બીજો પુરુષ તેવા મકાનને ન વાપરે, ત્યા સુધી પોતે તેમા કાઉસગ્ગ વિગેરે કે રહેવાસ ન કરે, આ એક સાધુ આશ્રયી કહ્યુ તે પ્રમાણે ઘણા સાધુ એક સાધ્વી કે ઘણી સાધ્વીને ઉદ્દેશીને તે આશ્રયી પણ સમજવુ, વળી ત્યારપછી શ્રમણ વણીમગ આશ્રયી સૂત્રમા પણ પિ ડૈષણા સૂત્ર પ્રમાણે

જાણવુ, એટલે તે સૂત્રમા સમજવુ કે પ્રથમ પોતે ન ઉતરવુ પણ સાધુ સિવાય બીજો કોઈ ગૃહસ્થ ઉતરે, ત્યારપછી પોતે ઉતરે તથા સાધુ જાણે કે આ ઉપાશ્રય સાધુને માટે ગૃહસ્થે વાસની કાબી (ખાપટો) વિગેરેથી બાધેલ છે, દર્ભ વિગેરેથી છાયેલ છે, છાણ વિગેરેથી લીંપ્યો છે, ખડી વિગેરે ખડબચડા પ દાર્થથી ઘસ્યો છે, અને તેને કળિ વિગેરેના લેપથી કોમળ બનાવ્યો છે, તથા જમીન સાફ કરી સ મ્કાર્યો છે, દુર્ગંધી દૂર કરવા ધુપ વિગેરેથી ધુપાવ્યો છે, આવુ જો સાધુ માટે કરેલુ હોય તો જ્યા સુધી કોઈ ગૃહસ્થ ન વાપરે, ત્યા સુધી તે મકાનમા પોતે કાઉસગ્ગ વિગેરે ન કરે, પણ જ્યારે બીજો વાપરે, તેવુ જાણે ત્યાર પછી તે મકાન પડિલેહી પ્રમાર્જીને કાઉસગ્ગ વિગેરે કરે

से भिक्खू या० से जं० पुण उवस्सयं जा० अस्सजए भिक्खुपडियाए खुड्डियाओ दुवारियाओ महल्लियाओ कुज्जा, जहा पिंडेसणाए जाव संथारगं संथारिज्जा बहिया वा निन्न-क्खु तहप्पगारे उवस्सए अपु० नो ठाणं ३ अह पुणेवं० पुरि-संतरकडे आसेविए पडिलेहित्ता २ तओ संजयामेव जाव चेइज्जा ॥ से भिक्खू या० से जं० अस्संजए भिक्खुपडियाए उदग्गप्पसूयाणि कंदाणि वा मूलाणि वा पत्ताणि वा पु-प्फाणि वा फलाणि वा बीयाणि वा हरियाणि वा ठाणाओ ठाणं साहरइ बहिया वा निण्णक्खू त० अपु० नो ठाणं वा चेइज्जा, अह पुण० पुरिसंतरकडं चेइज्जा ॥ से भिक्खू वा से जं० अस्संज० भि० पीढं वा फलगं वा निस्सेणिं वा उदूखलं वा

ठाणाओ ठाण साहरइ वहिया वा निण्णयवू तहप्पगारे उ० अ-पु० नो ठाण वा चेइज्जा, अह पुण० पुरिस० चेइज्जा ॥ (सू० ६५)

તે ભિક્ષુ આવા પ્રકારનો ઉપાશ્રય જાણે કે તે ગૃહસ્થે સાધુને ઉદ્દેશીને નાની બારીનુ મોટુ બારણુ કર્યું છે, તેવા મકાનમા જ્યા સુધી ગૃહસ્થ વિગેરે બીજો પુરૂષ તે મકાન ન વાપરે ત્યા સુધી સાધુ તેને ન વાપરે આ બને સૂત્રમા પણ ઉત્તર ગુણો વર્ણવ્યા છે, તે પૂર્વે બતાવેલા દોષથી દુષ્ટ થયા હોય તોપણ બીજા પુરૂષે સ્વીકાર્યા પછી કલ્પે છે, પણ મૂળ ગુણથી દુષ્ટ હોય તો બીજા પુરૂષે સ્વીકાર્યા પછી પણ કલ્પતી નથી, મૂળ ગુણના દોષો નીચે મુજબ છે, "पट्ठी वसोदो धारणा उचत्तारि मूल्वेलीओ" એટલે પ્રષ્ઠ વાસ વિગેરેથી સાધુ વિગેરે માટે જે વસતિ તૈયાર કરાવાય, તે મૂળ ગુણથી દુષ્ટ છે

પીઠનો વાસડો, બે ધારણ કરનાર, તથા ચાર મૂળ વેલીઓ હોય-(સાધુ માટે વાસડા ઉભા કરીને મકાન બનાવે તે સાધુને કલ્પે નહિ) વળી તે સાધુ આવો ઉપાશ્રય જાણે કે ગૃહસ્થ સાધુને ઉદ્દેશીને પાણીથી તૈયાર થયેલા કદ વિગેરે બીજા મકાનમા (તે ખાલી કરવા માટે) લઇ જાય છે, અ-થવા તેનો બહાર ઢગલો કરે છે, તેવા મકાનમા જ્યા સુધી બીજો માણસ આવીને ન રહે, ત્યા સુધી સાધુ તેમા ન ઉતરે, પણ બીજાએ વાપર્યા પછી સાધુ તેમા રહે, તેજ પ્રમાણે અ-ચિત્ત વસ્તુ પણ ઘરમાથી બહાર કાઢે તોપણ પુરૂષાતર થયા પછી સાધુએ તે મકાન વાપરવુ, કારણ કે તેમા પણ ફેરફાર કરતા ત્રસ જીવનો વધ થવાનો સભવ છે વળી—

से भिक्खू वा० से जं० तंजहा-खधंसि वा मचंसि वा भालंसि वा पासा० हम्मि० अन्नयरंसि वा तहप्पगारंसि अंतलिक्खजायंसि, नन्नत्थ आगाढाणागाढेहिं कारणेहिं ठाणं वा नो चेइज्जा ॥ से आहच्च चेइए सिया नो तत्थ सीओदगवियडेण वा २ हत्थाणि वा पायाणि वा अच्छीणि वा दंताणि वा मुहं वा उच्छोलिज्ज वा पहोइज्ज वा, नो तत्थ ऊसढं पकरेज्जा, तंजहा—उच्चारं वा पा० खे० सिं० वंतं वा पित्तं वा पूयं वा सोणियं वा अन्नयरं वा सरीरावयवं वा, केवली बूया आयाणमेयं, से तत्थ ऊसढं पगरेमाणे पयलिज्ज वा २, से तत्थ पयलमाणे वा पवडमाणे वा हत्थं वा जाव सीसं वा अन्नयरं वा कायंसि इंदियजालं लूसिज्ज वा पाणि ४ अभिहणिज्ज वा जाव ववरोविज्ज वा, अथ भिक्खूणं पुव्वोवइट्ठा ४ जं तहप्पगारं उवस्सए अंतलिक्खजाए नो ठाणंसि वा ३ चेइज्जा ॥ (सू० ६६)

તે ભિક્ષુ આવો ઉપાશ્રય જાણે, કે તે એક થાભાના ઉપર બનાવેલુ મકાન છે, અથવા માચડા ઉપર છે, અથવા માળા ઉપર છે, પ્રાસાદ તે બીજે મજલે મકાન આવ્યુ છે, (પ્રાસાદ તે સારૂ પાકુ મકાન બાધ્યુ હોય તે છે)–હર્મ્યતલ તે ભોયરા વાળુ મકાન છે, આવા મકાનમા બને ત્યાસુધી સાધુએ નિવાસ ન કરવો, પણ બીજા મકાનના અભાવે તેવુ મકાન વાપરવુ પડે તો શુ કરવુ તે કહે છે ત્યા ઠડા પાણી વિગેરેથી હાથ ધુવે નહિ, તથા ત્યા રહીને ટટ્ટી જવા વિગેરેની ક્રિયા ન કરે, કારણ કે કેવળી પ્રભુ તેમા કર્મ બધ અને સયમની વિરાધના બતાવે છે, ત્યા ત્યાગ કરતો પડી જાય, અને પડતા હાથ પગ

વિગેરે શરીરના અવયવને નુકશાન થાય તથા પોતે પડતા બીજા જીવોને પીડ, અથવા જીવથી હણે, આ પ્રમાણે નુકશાન જાણીને સાધુએ કાતો તેવા અધરના કે ભોયરાના સ્થાનમા ઉતરવુ નહિ, (અથવા ઉતરવુ પડે તો સભાળીને ચડવુ–ઉતરવુ કે જગ્યા વાપરવી) વળી—

से भिक्खू या० से जं० सइत्थिय सखुड्डं सपसुभत्तपाण तहप्पगारे सागारिए उवस्सए नो ठाण वा ३ चेइज्जा । आयाणमेय भिक्खुस्स गाहावइकुलेण सद्धिं सवसमाणस्स अलसगे वा विसूइया वा छड्डी वा उव्वाहिज्जा अन्नयरे वा से दुक्खे रोगायंके समुप्पज्जिज्जा, अस्संजए कलुणपडियाए त भिक्खुस्स गायं तिल्लेण वा घएण वा नवणीएण वा वसाए वा अब्भंगिज्ज वा मक्खिज्ज वा सिणाणेण वा कक्केण वा लुद्धेण वा वण्णेण वा चुण्णेण वा पउमेण वा आघंसिज्ज वा पघंसिज्ज वा उव्वलिज्ज वा उव्वट्टिज्ज वा सीओदगवियडेण वा उसिणोदगवियडेण वा उच्छोलिज्ज वा पक्खालिज्ज वा सिणाविज्ज वा सिंचिज्ज वा दारुणा वा दारुपरिणामं कट्टु अगणिकायं उज्जालिज्ज वा पज्जालिज्ज वा उज्जालित्ता कायं आयाविज्जा वा प० अह भिक्खूण पुव्वोवइट्ठा०ज तहप्पगारे सागारिए उवस्सए नो ठाण वा ३ चेइज्जा ॥ (सू० ६७)

તે ભિક્ષુ વળી આવો ઉપાશ્રય જાણે કે તેમા સ્રીઓ રહેલી છે, અથવા તે બાળકોવાળુ છે, અથવા તે મકાન શિહ કુતરો બિલાડી વિગેરે ક્ષુદ્ર પ્રાણીથી રોકાયેલુ છે, પશુઓ ર ખાય છે, તથા ભોજન પાણી છે, અથવા પશુઓને ચારો પાણી આપવામા આવે છે, આવા ગૃહસ્થથી આકુળ ઉપાશ્રયમાં

साधुए स्थान विगेरे न करवु, कारणके तेमा नीचे मुजब दोषो छे, तथा आ ' कर्म ' बंधनना कारणो छे (१) गृहस्थना कुटुंब साथे वसता त्यां शंका रहित भोजन विगेरेनी क्रिया न थाय, अथवा कोई पण जातनो व्याधि थाय, ते बतावे छे, ' अलसग ' ते हाथपग विगेरेनो अटकाव, अथवा श्वयथु ते लकवानो रोग थाय, विसूचिका (शूळ) छर्दी ( ) नो रोग थाय, आवी व्याधिओ साधुने उत्पन्न थाय अथवा तेवो बीजो ताव विगेरे कोई रोग थाय, अथवा तुर्त प्राण लेनारो शूल विगेरे रोग थाय, तेवा रोगथी पीडायेला साधुने देखीने करुणाथी अथवा भक्तिथी गृहस्थ ते भिक्षुना शरीरने तेल विगेरेथी चोळे, अथवा थोडु मसळे, पछी सुगंधी द्रव्यथी उवटण करे, कल्क ते कषाय द्रव्यनो क्वाथ (नाशक छूटलामा शीखाखाई विगेरे पाणीमा उकाळी ' नाहवामा उपयोग करे छे,) लोध्र ते सुगंधी द्रव्य छे, वर्णक ते कपीलो विगेरे छे, जव विगेरेनु चूर्ण–पद्मक जातणीतु छे, विगेरे द्रव्य वडे थोडु थोडु घसे, अने चोळीने तेनु उद्वर्त्तन करे, पछी ठंडा के उना पाणीथी थोडु स्नान करावे, अथवा पाणी छांटे, अथवा वारंवार स्नान करावे, अथवा माथा विगेरेमां के नाभिना उपरना अंगमा पाणी सींचे, अथवा लाकडाथी अथवा लाकडा मांहोमांहे घसीने अग्नि बाळे, भडको करे, तेम करीने पछी साधुना शरीरने एकवार तपावे, के वारंवार तपावे, आवा दोषो जाणीने साधुने

આ પ્રતિજ્ઞા વિગેરે છે કે તેવા ગૃહસ્થના રહેવાસવાળા મકાનમા કાઉસગ્ગ વિગેરે ન કરવુ, (તેમ નિવાસ પણ ન કરવો)

आयाणमेयं भिक्खुस्स सागारिए उवस्सए संवसमाणस्स इह खलु गाहावई वा जाव कम्मकरी वा अन्नमन्न अक्कोसति वा पचति वा रुंभति वा उद्दविंति वा, अह भिक्खूणं उच्चावयं मणं नियंछिज्जा, एए खलु अन्नमन्नं अक्कोसंतु वा मा वा अक्कोसंतु जाव मा वा उद्दविंतु, अह भिक्खूणं पुव्व० जं तहप्पगारे सा० नो ठाणं वा ३ चेइज्जा ॥ (सू० ६८)

ગૃહસ્થના રહેવાસવાળા ઘરમા ઉતરતા સાધુને કર્મનુ ઉપાદાન છે, તેથી ત્યા બહુ દોષો છે, તેજ બતાવે છે, કે આવા ઘરમા ગૃહસ્થ માહોમાહે આક્રોશ વિગેરે કરે, તે કલેશ કરતા દેખીને સાધુ કદાચ ઉંચુ નીચુ મન કરે, (ઉચુ મન તે આવુ ન કરે તો ઠીક, અને અવશ્ય તે ભલે કરે,) તેવીજ રીતે માહોમાહે ગૃહસ્થના ઘરમા ઘરવાળા પરસ્પર કલેશ ઉપદ્રવ વિગેરે કરે તોપણ સાધુને અસમાધિ થાય, માટે ત્યા ન ઉતરવુ

आयाणमेयं भिक्खुस्स गाहावईहिं सद्धिं संवसमाणस्स, इह खलु गाहावई अप्पणो सयट्ठाए अगणिकायं उज्जालिज्जा वा पज्जालिज्ज वा विज्झविज्ज वा, अह भिक्खू उच्चावयं मणं नियंछिज्जा, एए खलु अगणिकायं उ० वा २ मा वा उ० पज्जालिंतु वा मा वा प०, विज्झविंतु वा मा वा वि०, अह भिक्खूणं पु० जं तहप्पगारे उ० नो ठाणं वा ३ चेइज्जा ॥ (सू० ६९)

ગૃહસ્થ સાથે એક મકાનમા રહેતા ગૃહસ્થ નિશ્ચયથી

પોતાના માટે અગ્નિકાય બાળશે, ભડકો કરશે, અથવા બુઝાવશે, તે સમયે સાધુના મનમાં ગયા સૂત્રમાં કહ્યા પ્રમાણે ઉંચા નીચા ભાવ પ્રકટ થશે અને વ્યર્થ કર્મ બંધ થશે, માટે તેવા સ્થાનમાં સાધુએ ઉતરવું નહિ,

आयाणमेयं भिक्खुस्स गाहावईहिं सद्धिं संवसमाणस्स, इह खलु गाहावइस्स कुंडले वा गुणे वा मणी वा मुत्तिए वा हिरण्णेसु वा सुवण्णेसु वा कडगाणि वा तुडियाणि वा तिसराणि वा पालंबाणि वा हारे वा अद्धहारे वा एगावली वा कणगावली वा मुत्तावली वा रयणावली वा तरुणीयं वा कुमारिं अलंकियविभूसियं पेहाए, अह भिक्खू उच्चाव० एरिसिया वा सा नो वा एरिसिया इय वा ण बूया इय वा णं मणं साइज्जा, अह भिक्खूणं पु० ४ जं तहप्पगारे उवस्सए नो० ठा० ॥ (सू० ७०)

વળી ગૃહસ્થ સાથે વસતાં નીચલા દોષો છે, ઘરમાં ગૃહસ્થને માટે બનાવેલા દાગીના કુંડલ, સોનાનો દોરો, મણી, મોતી આદી સોનાના કડાં બાજુબંધ ત્રણસેર વાળો હાર ઝુમખા હાર અર્ધ હાર એકાવલિ કનકાવલિ મુક્તાવલિ રત્નાવલિ વિગેરે જુએ, અથવા તેવા દાગીના પહેરેલી સુંદર કુમારિકાને જુએ, તેને દેખીને તે સાધુ ઉંચા નીચા વચન બોલે કે આ સારો દાગીનો કે સુંદર કન્યા છે, અથવા આ ખામીવાળો દાગીનો કે કન્યા છે, તેજ પ્રમાણે મનમાં રાગદ્વેષ કરે, (ટીકાકારે હિરણ્યનો અર્થ સોના મહોરો વિગેરેનો બનાવેલ દાગીના લીધા છે)

आयाणमेयं भिक्खुस्स गाहावईहिं सद्धिं संवसमाणस्स, इह खलु गाहावइणीओ वा गाहावइधूयाओ वा गा० सुण्हाओ वा गा० धाईओ वा गा० दासीओ वा गा० कम्मकरीओ वा तासिं च णं एवं वुत्तपुव्वं भवइ—जे इमे भवंति समणा भगवंतो जाव उवरया मेहुणाओ धम्माओ नो खलु एएसिं कप्पइ मेहुणधम्मं परियारणाए आउट्टित्तए, जा य खलु एएहिं सद्धिं मेहुणधम्मं परियारणाए आउट्टाविज्जा पुत्तं खलु सा लभिज्जा उयस्सिं तेयस्सिं वच्चस्सिं जसस्सिं संपराइयं आलोयणदरसणिज्जं, एयप्पगारं निग्घोसं सुच्चा निसम्म तासिं च णं अन्नयरी सड्ढी तं तवस्सिं भिक्खु मेहुणधम्मं पडियारणाए आउट्टाविज्जा, अह भिक्खूणं पु० ज तहप्पगारे सा० उ० नो ठा ३ चेइज्जा एयं खलु तस्स० ॥ (सू० ७१) पढमा सिज्जा सम्मत्ता २-१-२-१ ॥

વળી ગૃહસ્થ સાથે વસતાં આ દોષો છે, ગૃહસ્થની સ્ત્રી, દીકરી, દીકરાની વહુ, ધાવમાતા, દાસી, નોકરડી બોલે અથવા તેમના આગળ પૂર્વે કોઈએ બોલ્યું હોય, કે જે આ જૈનના સાધુ ભગવંતો મહાવ્રત પાળનાર મૈથુન (મ સાર સ ગ) થી વિરત થએલા છે, તેમને નિશ્ચયથી મૈથુન સેવન કરવું કલ્પતું નથી, અને તેથી જે કોઈ સ્ત્રી તેમની સાથે સંબંધ કરે, અને પુત્ર સંપાદન કરે તો તે પુત્ર બળવાન દીપ્તિમાન રૂપવાન કીર્તિવાળો થાય, આવું સાંભળીને તેઓ વિચારીને કોઈ પુત્ર વાંછક (વાંઝણી) સ્ત્રી સાધુને કુસંગ કરવા પ્રાર્થના

કરે, આવા દોષો જાણીને સાધુઓને તેવા મકાનમાં ઉતરવાની મના કરેલી છે, આજ ભિક્ષુનું સર્વથા સાધુપણું છે

બીજો ઉદ્દેશો. (પ્રકરણ)

પહેલો ઉદ્દેશો કહીને બીજો કહે છે, તેનો આ પ્રમાણે સંબંધ છે, કે ગયા ઉદ્દેશામાં ગૃહસ્થના ઘરમાં વાસ કરતા થતા દોષો બતાવ્યા, અહીંયા પણ તેવા વિશેષ દોષો વસતિ સંબંધી બતાવે છે

गाहावई नामेग सुइसमायारा भवंति, से भिक्खू य असिणाणए मोयसमायारे से तग्गंधे दुग्गंधे पडिकूले पडिलोमे यावि भवइ, जं पुव्वं कम्मं तं पच्छा कम्मं जं पच्छा कम्मं, तं पुरे कम्मं, तं भिक्खुपडियाए वट्टमाणा करिज्जा वा नो करिज्जा वा, अह भिक्खूणं पु० जं तहप्पगारे उ० नो ठाणं० ॥ (सू० ७२)

કેટલાક ગૃહસ્થો શુચિ સમાચારવાળા ભાગવત વિગેરેના ભક્ત અથવા ભોગીઓ (વારવાર સ્નાન કરનારા અથવા સુગંધી ચંદન અગર કેસર કર્પૂર વિગેરે વસ્તુનો લેપ કરનારા શોખીનો) હોય છે, અને સાધુઓ તેવી રીતે વાર વાર કે એકવાર ખાસ કારણ વિના કાચા પાણીથી પણ બ્રહ્મચર્યના ભંગના દોષને લીધે સ્નાન કરનારા નથી, તથા મરણ પ્રસંગે મોયા (પેશાબ) નો પણ ઉપયોગ કરનારા

છે (જ્યારે જંગલમાં ઉતર્યા હોય અથવા ઉજડ જગ્યા
ઉતર્યા હોય, ત્યાં ઓચીંતો સાપ કરડે તો તેના ઝેરથી બચ
રાતના વૈદની ખટપટ ન બની શકે, માટે પેશાબનો ઉપયે
પૂર્વે થતો, સાભળવા પ્રમાણે ઓચીંતો ખીલો કે ઠો
લાગી લોહી પુષ્કળ નીકળતુ હોય, તો પેશાબની ધા
કરવાથી બંધ પડે છે, તેવા કોઇ પણ કારણે વખતે કે
સાધુએ ઉપયોગ કર્યો હોય તો વારવાર સ્નાન કરના
ગૃહસ્થને દુગંચ્છા થાય) માટે ભિક્ષુ તેની ગંધવાળા છે, ત
કોઇનો પેશાબ ગંધાતો હોય, પરસેવા વાસ મારતો હોય,
તે ગૃહસ્થને ખોટુ લાગે, અને ગૃહસ્થને તે ગમે નહિ
(બંનેના રસ્તા ઉલટા છે) માટે ફાવે નહિ (સૂત્રમાં પ
ફલ પડિલોમ એક અર્થવાળા છતા બંને મુકવાનુ કાર
ફક્ત અતિશય વિરૂદ્ધતા બતાવી છે) તથા તે ગૃહસ્થ સા
ના કારણેજ ભોજન તથા જમવાના સ્થાનમાં તેમને સ્ના
પૂર્વે કરવુ હોય, તે પછીથી કરે છે, અને પાછળ કરવા
હોય તે પહેલુ કરે એમ આગળ પાછળ ઘરમાં કાર્ય થ
સાધુઓને અધિકરણ દોષ થાય છે, અથવા તે ગૃહસ્થો
જમવાનો કાલ થયો હોય તો પણ સાધુને લીધે ન ખાય, તે
અંતગય કર્મ બધાય, મનની પીડા વિગેરેનો સભવ થાય
અથવા તે સાધુઓ ગૃહસ્થની શરમથી પૂર્વે પડિલેહણ
કરવાની તે પછી કરે, અથવા કાળ વીતી ગયા પછી કરે
અથવા ન પણ કરે, માટે સાધુઓની આ પ્રતિજ્ઞા છે, કે તેવ
ગૃહસ્થના વપરાતા ઘરમાં નિવાસ ન કરવો

आयाणमेयं भिक्खुस्स गाहावईहिं सद्धिं सं०, इह खलु गाहावइस्स अप्पणो सयट्ठाए विरूवरूवे भोयणजाए उवक्खडिए सिया, अह पच्छा भिक्खुपडियाए असणं वा ४ उवक्खडिज्ज वा उवकरिज्ज वा उवकरिज्ज वा, तं च भिक्खू अभिकंखिज्जा भुत्तए वा पायए वा वियट्टित्तए वा, अह भि० ज नो तह० ॥ (सू० ७३) आयाणमेयं भिक्खुस्स गाहावइणा सद्धिं सव० इह खलु गाहावइस्स अप्पणो सयट्ठाए विरूवरूवाइं दारुयाइं भिन्नपुव्वाइं भवंति, अह पच्छा भिक्खुपडियाए विरूवरूवाइं दारुयाइं भिंदिज्ज वा किणिज्ज वा पामिच्चेज्ज वा दारुणा वा दारुपरिणामं कट्टु अगणिकायं उ० प०, तत्थ भिक्खू अभिकंखिज्जा आयावित्तए वा पयावित्तए वा वियट्टित्तए वा, अह भिक्खू० जं नो तहप्पगारे० ॥ (सू० ७४)

વળી જો ગૃહસ્થ સાથે સાધુ ઉતરે તો તેને આવા પણ કર્મ બંધન છે, કે ગૃહસ્થ પ્રથમ પોતાના માટે જુદી જુદી જાતનું રાંધે, અને પાછળથી સાધુ માટે અશન વિગેરે ચારે પ્રકારનો આહાર રાંધે, અથવા ભોજનનું વાસણ આગળ મૂકે તે દેખીને ભિક્ષુક તેને આવા પીવાની ઇચ્છા કરે, અથવા ત્યાં બેસવાની સાધુ ઇચ્છા કરે, તેટલા માટે રહેવાના ઘરમાં ન ઉતરવું (૭૩)

એજ પ્રમાણે ગૃહસ્થે પોતાના માટે જુદી જુદી જાતિના લાકડાં ચીરીને મુકયાં હોય છે, અને પાછળથી સાધુ માટે જુદાં જુદાં લાકડાં ચીરાવે, ખરીદ કરે, ઉદલો કરે, અથવા

ઠ ડીના દિવસ હોય તો તાપણા માટે અગ્નિકાય સળગાવે, ભડકો કરે, ત્યાસુધી તાપવાની એકવાર ઇચ્છા કરે, વાર વાર તાપવાની ઇચ્છા કરે, અથવા ત્યા જઈને બેસે, માટે તેવા સ્થાનમા કર્મબધનનુ કારણ જાણીને સાધુએ ઉતરવુ નહિ. (સૂ–૭૪) વળી

से भिक्खू वा० उच्चारपासवणेण उव्वाहिज्जमाणे राओ वा वियाले वा गाहावईकुलस्स दुवारबाह अवगुणिज्जा, तेणे य तस्सधिचारी अणुपविसिज्जा, तस्स भिक्खुस्स नो कप्पइ एव वइत्तए–अय तेणो पविसइ वा नो वा पविसइ उवल्लियइ वा नो वा० आवयइ वा नो वा० वयइ वा नो वा० तेण हडं अन्नेण हड तस्स हड अन्नस्स हड अय तेणे अय उवचरए अय हंता अय इत्थमकासी तं तवस्सिं भिक्खु अतेण तेणंति संकइ, अह भिक्खूण पु० जाव नो ठा० ॥ (सू० ७५)

તે ભિક્ષુ ગૃહસ્થના ઘરમા સાથે રહેલો સ્થડીલ વિગેરેના કારણે રાત્રે કે પરોઢીયે ઉપાશ્રયનુ દ્વાર ઉઘાડે, ત્યા છિદ્ર શોધનારો ચોર પેસી જાય, તે દેખીને સાધુને આવુ બોલવુ ન કલ્પે, કે આ ચોર ઘરમા પેસે છે, તથા ચોર પેસતો નથી, તેજ પ્રમાણે છુપી જાય છે કે છુપતો નથી, અથવા કુદી આવે છે, અથવા નથી આવતો, તે બોલે છે, અથવા નથી બોલતો, તે અમુક માણસે ચોર્યું, અથવા બીજે ચોર્યું, તેનુ ચોર્યું કે બીજાનુ ચોર્યું, આ ચોર છે અથવા તેને સહાયતા કરવા પાછળ ચાલનારો છે, આ શસ્ત્ર ધારક છે, આ મારનારો ઘાતક છે, એણે આ અહીં કર્યું છે, વિગેરે

ન બોલવુ, કારણ કે તેથી ચોરને પીડા થાય, અથવા તે ચોર સાધુ ઉપર દ્વેષ કરીને તેનેજ મારશે, વિગેરે દોષો છે, અને જે સાધુ તે પ્રમાણે ચોરી કરનારા ચોરને ન બતાવે તો તે ઘરવાળાને આ સાધુ નથી પણ ચોર છે એવી શકા થાય માટે આવા દોષો જાણીને સાધુએ ગૃહસ્થને રહેવાના ઘરમા ન ઉતરવુ ફરીથી વસતિના દોષો બતાવે છે

से भिक्खू वा से जं० तणपुंजेसु वा पलालपुंजेसु वा सअंडे जाव मक्कडासंताणए तहप्पगारे उ० नो ठाणं वा० ॥ १ ॥ से भिक्खू वा० से जं० तणपु० पलाल० अप्पंडे जाव चेइज्जा ॥ (सू० ७६)

તે સાધુ ઘાસનો ઢગલો હોય, પરાળનો પુંજ હોય, પણ ત્યા ઇંડા પડેલા હોય, તેવા મકાનમા સાધુ ન રહે, પણ ઉપર બતાવેલા ઘાસ કે પરાળમા ઇંડા ન હોય તેવા મકાનમા ઉતરવુ, (અલ્પ શબ્દનો અર્થ અભાવવાચી છે)

હવે વસતિના પરિત્યાગના ઉદ્દેશાનો અર્થાધિકાર કહે છે–

से आगंतारेसु आरामागारेसु वा गाहावइकुलेसु वा परियावसहेसु वा अभिक्खणं साहम्मिएहिं उवयमाणेहिं नो उवइज्जा ॥ (सू० ७७)

લોકોને ઉતરવાના મુસાફરખાના કે બગીચાની અંદરના ઘરો કે મઠો અથવા જ્યા પોતાના સરખી સમાચારીવાળા સાધુઓ વારવાર આવીને ઉતરતા હોય, તેવા સ્થાનમા માસ કલ્પ વિગેરે ન કરવો. (કે બીજાને ઉતરતા સંકોચ ન થાય)

હવે કાલાતિક્રાંત વસતિના દોષો કહે છે—

से आगंतारेसु वा ४ जे भयतारो उडुबद्धियं वा वासावासियं वा कप्पं उवाइणित्ता तत्थेव भुज्जो संवसंति, अयमाउसो ! कालाइक्कंतकिरियावि भवति १ ॥ (सू० ७८)

જે સાધુ ભગવતો તે મુસાફરખાના વિગેરેમા શીતોષ્ણ ઋતુમા માસકલ્પ કરીને પાછા ચોમાસુ તે મકાનમા કરીને ફરીથી કારણ વિના રહે, તો (ગુરૂ શિષ્યને કહે છે) હે આયુષ્મન્ ! કાલ અતિક્રમ દોષ સંભવે છે, તેજ પ્રમાણે સ્ત્રી વિગેરેનો પ્રતિબંધ અથવા સ્નેહથી ઉદ્ગમ વિગેરે દોષનો સંભવ થાય છે, માટે તેવુ સ્થાન સાધુને ન કલ્પે

હવે ઉપસ્થાન દોષને બતાવે છે—

से आगंतारेसु वा ४ जे भयंतारो उडु० वासा० कप्पं उवाइणावित्ता तं दुगुणा दु (ति) गुणेण वा अपरिहरित्ता तत्थेव भुज्जो० अयमाउसो ! उवट्ठाणकि० २ ॥ (सू० ७९)

જે સાધુઓ મુસાફરખાના વિગેરેમા શીયાળા ઉનાળામા માસકલ્પ કરીને અથવા ચોમાસુ કરીને અથવા બીજે એક માસ રહીને બમણો ત્રણગણો કલ્પવડે ન છોડીને અર્થાત્ બે ત્રણ માસ સુધી તે મકાનમા ન વસવુ તેવો કલ્પ ઉલંઘીને પાછા ત્યાંજ વસે છે, માટે આવો ઉપાશ્રય ઉપસ્થાન ક્રિયા દોષથી દુષ્ટ થાય છે, માટે તેવા ઉપાશ્રયમા સાધુને ઉતરવુ કલ્પતુ નથી

હવે અભિક્રાંત વસતિ બતાવવા કહે છે—

इह खलु पाईणं वा ४ सतेगइया सड्ढा भवंति, तंजहा-गाहावई वा जाव कम्मकरीओ वा, तेसिं च ण आयारगोयरे नो सुनिसंते भवइ, तं सद्दहमाणेहिं पत्तियमाणेहिं रोयमाणेहिं बहवे समण माहण अतिहिकिवियणवणीमए समुद्दिस्स तत्थ २ अगारीहिं अगाराइ चेइयाइं भवंति, तंजहा— आएसणाणि वा आयतणाणि वा देवकुलाणि वा सहाओ वा पवाणि वा पणियगिहाणि वा पणियसालाओ वा जाणगिहाणि वा जाणसालाओ वा सुहाकम्मंताणि वा दब्भकम्मंताणि वा वद्धक० वक्कय० इंगालकम्म० कट्ठ० सुसाणक० सुण्णागारगिरिकंदरसंतिसेलोवट्ठाणकम्मंताणि वा भवणगिहाणि वा, जे भयंतारो तहप्पगाराइ आएसणाणि वा जाव गिहाणि वा तेहिं उवयमाणेहिं उवयंति अयमाउसो! अभिक्कतकिरिया यावि भवइ ३ ॥ (सू० ८०)

(અહી પ્રજ્ઞાપક વિગેરેની અપેક્ષાએ) પૂર્વ વિગેરે દિશામા શ્રાવકો અથવા પ્રકૃતિભદ્રક અન્ય ગૃહસ્થો નોકરડી સુધી હોય, તેઓને સાધુનો " આવો ઉપાશ્રય કલ્પે " એવી ખબર ન હોય પણ ઉપાશ્રય આપવાથી સ્વર્ગ વિગેરેનુ ફળ પ્રાપ્ત થાય, તેવુ કથાયથી જાણીને શ્રદ્ધા કરીને હૃદયમા તે રૂચવાથી ઘણા સાધુ વિગેરેને ઉદ્દેશીને ત્યા આરામ વિગેરેમા યાનશાલા વિગેરે પોતાના માટે કરતા સાધુ વિગેરેને જગ્યા આપવા માટે તે મકાનો મોટા કરાવ્યા હોય, તે મકાનોના નામ કહે છે, આદેશન (લુહારની શાળા) આયતન (દેવકુલની જોડે બનાવેલ ઓરડાઓ) દેવકુલ (દેવળ) સભા (ચારવેદને

ભણવાની પાઠશાળા) પરબ પણ્ય (દુકાનો) પણ્યશાળા (ઘ ઘશાળા) યાન ગ્રહ (રથ વિગેરે રાખવાનુ સ્થાન) યાન ચાળા (રથ વિગેરે બનાવવાનુ સ્થાન) સુધાકર્મ તે (જ્યા ખડીનુ પરિકર્મ થાય) આ પ્રમાણે દર્ભ વર્ધ વલ્કજ અ ગાર કાષ્ઠ કર્મ વિગેરે છે, એટલે જેમા ઘાસ ચામડા ઝાડની છાલ કે કોયલા કે લાકડાના કામનુ કારખાનુ હોય, મસાણુ હોય, શૂન્ય ઘર હોય, શાંતિકર્મનુ ઘર હોય, પર્વત ઉપરનુ ઘર હોય, સુધારેલી પહાડની ગુફા હોય, શૈલ ઉપસ્થાન (પા ષાણનો મડપ) હોય, આવા ઘરો ગ્રહ બ્રાહ્મણો વિગેરેથી પૂર્વે વપરાયા હોય, પછી ખાલી પડેલા હોય, તો પછવાડે સાધુ તેમા ઉતરે, તો તેમા અલ્પ દોષ (નિર્દોષ) હોય છે, આવુ ગુરૂ શિષ્યને કહે છે, (અર્થાત્ તેવા મકાનમા ઉતરાય છે)

इह खलु पाईणं वा जाव रीयमाणेहिं बहवे समणमाह- णअतिहिकिवणवणिमए समुद्दिस्स तत्थ तत्थ अगारिहिं अगाराइ चेइयाइ भवंति, तं०—आएसणाणि वा जाव भव णगिहाणि वा, जे भयतारो तहप्प० आएसणाणि जाव गि हाणि वा तेहिं अणोवयमाणेहिं उवयंति अयमाउसो! अण भिक्कतकिरिया यावि भवइ ॥ (सू० ८१)

ઉપરના સૂત્ર પ્રમાણે પૂર્વ વિગેરે દિશામા ગૃહસ્થથી તે કર્મકરી સુધીના માણસોએ સાધુને મકાન ઉતરવા આપવાનુ વિશેષ પુણ્ય ફળ જાણીને શ્રમણ બ્રાહ્મણ અતિથિ વિગેરેને આશ્રયી આદેશન ઘર વિગેરે બનાવ્યા હોય, તેમા પૂર્વે શ્ર

મલુ બ્રાહ્મણો વિગેરે ન ઉતર્યા હોય, તેમા સાધુ ઉતરે, તો તે દોષવાળી જગ્યા છે, માટે તે ઉતરવા યોગ્ય નથી

હવે ન ઉતરવા યોગ્ય વસતિ કહે છે—

इह खलु पाईणं वा ४ जाव कम्मकरीओ वा, तेसिं च णं एवं वुत्तपुव्वं भवइ—जे इमे भवंति समणा भगवंतो जाव उवरया मेहुणाओ धम्माओ, नो खलु एएसिं भयंताराणं कप्पइ आहाकम्मिए उवस्सए वत्थए, से जाणिमाणि अम्हं अप्पणो सयट्ठाए चेइयाइं भवंति, तं०—आएसणाणि वा जावगिहाणि वा, सव्वाणि ताणि समणाणं निसिरामो, अवियाइं वयं पच्छा अप्पणो सयट्ठाए चेइस्सामो, तं०—आएसणाणि वा जाव०, एयप्पगारं निग्घोसं सुच्चा निसम्म जे भयंतारो तहप्प० आएसणाणि वा जाव गिहाणि वा उवागच्छंति इयराइयरेहिं पाहुडेहिं वट्टंति, अयमाउसो! वज्ज किरियावि भवइ ८ ॥ (सू० ८०)

આ પૂર્વ વિગેરે દિશામા ગૃહસ્થ અથવા નોકરડી હોય, અને તેઓને પૂર્વે એવુ કહેવામા આવ્યુ હોય કે આ સાધુ ભગવતો પોતે બ્રહ્મચર્ય પાળનારા છે, તેઓને સાધુ માટે બનાવેલુ મકાન ઉતરવાને કલ્પતુ નથી, એટલા માટે આ પણે આપણા માટે બનાવેલુ ઘર છે, તે રહેવા આપી દઈએ, અને આપણે માટે નવુ બનાવી લઈશુ, આવી રીતે ગૃહસ્થે બનાવેલુ મકાન સૂત્ર ૮૦ મા બતાવેલ વિગતવાળુ હોય, તે સુદર કે મધ્યમ હોય, તોપણ સાધુઓને રહેવા આપે, તો

તે વર્જ્ય ક્રિયાવાળુ (ત્યાજ્ય મકાન) હોવાથી તેમા ઉતર વુ નહિ

હવે મહાવર્જ્યા નામની વસતિનુ વર્ણન કરે છે

इह खलु पाईण वा ४ सतेगइआ सड्ढा भवति, तेसिं च ण आयारगोयरे जाव त रोयमाणेहिं बहवे समणमाहण जाव वणीमगे पगणिय २ समुद्दिस्स तत्थ २ अगारीहिं अगाराइ चेइयाइ भवति, त०—आएसणाणि वा जाव गिहाणि वा, जे भयंतारो तहप्पगाराइ आएसणाणि वा जाव गिहाणि वा उवागच्छंति इयराइयरेहिं पाहुडेहिं०, अयमाउसो! महावज्जकिरियावि भवइ ६ ॥ (सू० ८३)

આ બધુ સુગમ છે, કે શ્રાવકે શ્રમણમાહણ વણીમગ માટે મકાન બધાવ્યુ હોય, તેમા જો સાધુઓ સ્થાન કરે, તો મહાવર્જ્ય નામની વસતિ થાય છે, માટે આ વિશુદ્ધ કોટી અકલ્પ્ય છે, તેમા ઉતરવુ નહિ, ૬ ॥

હવે સાવદ્ય અભિધાન (નામની) વસતિ કહે છે

इह खलु पाईण वा ४ सतेगइया जाव तं सद्दहमाणेहिं त पत्तियमाणेहिं त रोयमाणेहिं बहवे समणमाहणअतिहिकिवणवणीमगे पगणिय २ समुद्दिस्स तत्थ २ आगाराइं चेइयाइ भवंति त०—आएसणाणि वा जाव भवणगिहाणि वा, जे भयंतारो तहप्पगाराणि आएसणाणि वा जाव भवणगिहाणि वा उवागच्छंति इयराइयरेहिं पाहुडेहिं, अयमाउसो! सावज्जकिरिया यावि भवइ ७ ॥ (सू० ८४)

આ પ્રાયે સુગમ છે, ફક્ત વિશેષ આ છે કે, પાચ પ્રકારના નિર્ગ્રંથો શાકય તાપસ ગૈરિક અને આજીવિક એના શ્રમણો માટે કલ્પીને બનાવેલ વસતિ હોય, તો તે સાવદ્ય અભિધાન વસતિ થાય છે, આ અકલ્પનીય છે, પણ વિશુદ્ધ કોટી છે, આમા સ્થાન કરતા સાવદ્ય ક્રિયા થાય છે

હવે મહાસાવદ્ય વસતિનુ વર્ણન કરે છે

इह खलु पाईणं वा ४ जाव तं रोयमाणेहिं एग समण जायं समुद्दिस्स तत्थ २ अगारीहिं अगाराइ चेइयाइ भवन्ति, तं० आएसणाणि जाव गिहाणि वा महया पुढविकायसमारंभेण जाव महया तमकायसमारंभेणं महया विरूवरूवेहिं पावकम्मकिच्चेहिं, तंजहा—छायणओ लेवणओ संथारदुवार पिहणओ सीओदए वा परट्ठवियपुव्वे भवइ अगणिकाए वा उज्जालियपुव्वे भवइ, जे भयंतारो तह० आएसणाणि वा० उवागच्छंति इयराइयरेहिं पाहुडेहिं दुपक्खं ते कम्मं सेवंति, अयमाउसो! महासावज्जकिरिया यावि भवइ ८ ॥ (सू० ८८)

અહીં એક સાધર્મિક (સાધુ) ને ઉદ્દેશીને કોઇ ગૃહપતિ વિગેરેએ પૃથ્વીકાય વિગેરેનો સરભ સમારભ આરભ વિગેરે કઈ પણ મહાન આરભ કરીને જુદા જુદા પાપ કૃત્યોવડે એટલે છાપરૂ ઢાકવુ, લીંપાવવુ, સંથારા માટે બારણું ઢાકવા માટે, વિગેરે પ્રયોજનને ઉદ્દેશીને પ્રથમ કાચુ પાણી નાખે, અથવા અગ્નિ પ્રથમ બાળે, વિગેરેથી આરભ કરેલા મકાનમા સ્થાન વિગેરે કરતા બે પક્ષનુ કર્મ સેવન

કરે છે તે આ પ્રમાણે—આધાકર્મી વસતિના સેવનથી ગૃહસ્થપણુ અને તેમા મમત્વના કારણે રાગ દ્વેષપણુ છે, તેથી તથા ઈર્યાપથ અને સાંપરાયિક ઈત્યાદિ દોષો છે તેથી તે મહાસાવદ્ય ક્રિયા અભિધાન વસતિ છે

હવે અલ્પ ક્રિયાવાળી વસતિ કહે છે

इह खलु पाईण वा० रोयमाणेहिं अप्पणो सयट्ठाए तत्थ २ अगारीहिं जाव उज्जालियपुव्वे भवइ, जे भयंतारो तहप्प० आएसणाणि वा० उवागच्छंति इयराइयरेहिं पाहुडेहिं एगपक्खं ते कम्मं सेवंति, अयमाउसो ! अप्पसावज्जकिरिया यावि भवइ ९ ॥ एयं खलु तस्स० (सू० ८६) ॥ २-१-२-२ ॥ शय्यैषणाया द्वितीयोद्देशकः ॥

પ્રથમ બતાવ્યા પ્રમાણે તે ઘરમા ગૃહસ્થોએ પોતાના માટે તે ઘરમા કંઈ પણ સાવદ્ય ક્રિયા કરી હોય, તેવા મકાનમા પાછળથી સાધુઓ આવી ઉતરે તો તે એક પક્ષનુ કર્મ સેવન કરે છે, આવા મકાનમા ઉતરતા સાધુઓને અલ્પ (દોષ વિનાની) ક્રિયા છે, અર્થાત્ તે મકાનમા ઉતરતા દોષ નથી. આજ સાધુનુ સર્વસ્વ છે

"कालाइक्कंतु १ वठाण २ अभिक्कंता ३ चेव अणभिक्कंता ४ य । वज्जा य ५ महावज्जा ६ सावज्ज ७ मह ८ ऽप्पकिरिआ ९ य ॥ १ ॥"

૧ કાલ અતિક્રાત ૨ ઉપસ્થાન ૩ અભિક્રાત ૪ અનભિક્રાત ૫ વર્જ્ય ૬ મહાવર્જ્ય ૭ સાવદ્ય ૮ મહાસાવદ્ય ૯ અલ્પક્રિયા

એમ નવ પ્રકારે નવ મત્રોમા વસતિ બતાવી તેમા અભિક્રાંત અને અલ્પક્રિયા એ બે વસતિ યોગ્ય છે, બાકીની અયોગ્ય છે

આ પ્રમાણે બીજા અધ્યયનનો બીજો ઉદ્દેશો પૂરો થયો.

ત્રીજો ઉદ્દેશો,

બીજો કહ્યા પછી ત્રીજો ઉદ્દેશો કહે છે, તેનો આ પ્રમાણે સબધ છે, ગયા ઉદ્દેશામા અલ્પક્રિયાવાળી શુદ્ધ વસતિ બતાવી અહીં પણ પ્રથમ સૂત્રથી તથી વિપરીત શય્યા બતાવે છે —

से य नो सुलभे फासुए उंछे अहेसणिज्जे नो य खलु सुद्धे इमेहिं पाहुडेहिं तंजहा—छायणओ लेवणओ संथारदुवारपिहणओ पिंडवायेसणाओ, से य भिक्खू चरियारए ठाणरए निसीहियारए सिज्जासंथारपिंडवायेसणारए, संति भिक्खुणो एवमक्खाइणो उज्जुया नियागपडिवन्ना अमायं कुव्वमाणा वियाहिया, संतेगइया पाहुडिया उक्खित्तपुव्वा भवइ, एवं निक्खित्तपुव्वा भवइ, परिभाइयपुव्वा भवइ, परिभुत्तपुव्वा भवइ परिट्ठवियपुव्वा भवइ, एवं वियागरेमाणे समियाए वियागरेइ ?, हंता भवइ ॥ (सू० ८७)

અહિં કોઈ વખત કોઈ સાધુ વસતિ શોધવા માટે અથવા ભિક્ષા લેવા માટે ગૃહસ્થને ઘરે જતા કોઈ શ્રદ્ધાળુ શ્રાવક

આ પ્રમાણે કહે, કે આ ગામમા ઘણુ અન્ન પાણી મળે છે, માટે અહિયા આપે વસતિ યાચીને રહેવુ યોગ્ય છે,—

આ પ્રમાણે કહેવાથી સાધુ કહે, કે હે શ્રાવક ! પિંડ (અન્ન પાણી) પ્રાસુક (નિર્દોષ) દુર્લભ નથી ! પણ તે મળવા છતા જ્યા બેસીને ગાચરી કરીએ તે આધાકર્માદિ દોષ રહિત ઉપાશ્રય મળવો દુર્લભ છે, તેમ ' ઉ છ ' એટલે છાદન વિગેરે ઉત્તર ગુણના દોષોથી પણ રહિત હોય (તે મળવો દુર્લભ છે) તેજ બતાવે છે—

' અહેસણિજ્જે ' એટલે મૂળ ઉત્તર ગુણમા દોષ ન લગાડે તે એષણીય ઉપાશ્રય હોય છે, તેવો મળવો દુર્લભ છે તે મૂળ ઉત્તર ગુણો આ પ્રમાણે છે

पट्टी वसा दो धारणाओ चत्तारि मूलवेलीओ ।
मूलगुणेहिं विसुद्धा एसा आहागडा वसही ॥ १ ॥

પીઠનો વંશ બે ધારણ ચાર મળવેલીઓ આવુ કાઈ પણ સ્થાન ગૃહસ્થે પોતાના માટે બનાવેલુ હોય, તો મૂળ ગુણ વિશુદ્ધ વસતિ જાણવી

वसगकडणोक्कपण छायण लेवण दुवारभूमीओ ।
परिकम्मविप्पमुक्का एसा मूलुत्तरगुणेसु ॥ २ ॥

વાસને કપાવવા, ઠોકઠાક કરવી, બારણાની ભૂમિને આચ્છાદન કરવુ, લેપન કરવુ, આ પરિકર્મથી વિપ્રમુક્તમૂળ ઉત્તર ગુણો વડે વિશુદ્ધ છે

दूमिअ गूमिअ वासिअउज्जोवियबलिकडा अ वत्ता य ।
सित्ता सम्मट्ठावि अ विसोहिकोडीगया वसही ॥ ३ ॥

ધોળેલી, ધુપ કરેલી, સુગંધીવાળી બનાવેલી, ઉદ્યોત કરેલી, બલિપૂજન કરેલી, બુટ્ટી મુકેલી, પાણીથી સિંચેલી, નમૃષ્ટ ઢગેલી, આ વિશોધિ કોટીમા ગયેલી વસતિ છે

આ જગ્યાએ પ્રાયે ઉત્તર ગુણોનો સભવ હોવાથી તેનેજ બતાવે છે, અને આ વસતિ આ કર્મના Cપાન કર્મોવડે શુદ્ધ થતી નથી તે બતાવે છે—

દર્ભ વિગેરેથી છાયેલ હોય, છાણ વિગેરેથી લીંપેલ હોય, અપવર્ત્તક ( ) ને આશ્રયી સસ્તારક ( ) કર્યો હોય તથા બારણુ નાનુ મોટુ કર્યુ હોય, તથા કમાડને આશ્રયી ઢાકવુ, Cઘાડવુ વિગેરે છે વળી—

પિડ પાત એષણાને આશ્રયી કેતા કહે છે

કોઈ સ્થાનમા સાધુ રહેલા હોય તો તેમનેતે ઘરનો માલિક શય્યાતર પોતાના ઘરમા આહાર લેવા પ્રાર્થના કરે, તેના ઘરમા આહાર લેવો ન કલ્પ તેથી ના પાડવાથી તેને દ્વેષ થાય, વિગેરે કારણે ઉત્તર ગુણો યુક્ત ઉપાશ્રય મળવો દુર્લભ છે, માટે બને ત્યા સુધી સાધુએ શુદ્ધ Cપાશ્રય જોઇને ઉતરવુ તેથી કહ્યુ છે કે,—

मूलुत्तरगुणसुद्ध थीपसुपडगविवज्जिय वसहिं ।
सेवेज्ज सव्वकाल विवज्जए हुति दोसा उ ॥ १ ॥

મૂળ ઉત્તર ગુણુથી શુદ્ધ તથા સ્ત્રી પશુ નપુંસકથી વર્જિત મકાન સર્વ કાળ સેવે, અને દોષોને દૂર કરે

મૂળ ઉત્તર ગુણ શુદ્ધ મળવા છતા ભણવા વિગેરેની સગવડતા યુક્ત તથા ખાલી મળવો મુશ્કેલ છે, તે કહે છે— તેમા ભિક્ષાચર્યામા રક્ત, નિરોધના અસહિષ્ણુપણાથી ચક્રમણના સ્વભાવવાળા (યોગ્ય વિહાર કરનારા) તથા સ્થાનરત તે કાયોત્સર્ગ કરનારા, નિષીધિકારત તે સ્વાધ્યાય કરનારા, શય્યાને સર્વાંગ વડે સુખેથી સુવાય, તે સસ્તારક રાા હાથ પ્રમાણવાળો, અથવા શયન તે શય્યા છે, તેને માટે સસ્તારક (સથારા) તે શય્યા સસ્તારક રત તે મહવાડ વિગેરેના કારણે સુતા હોય, તથા ગોચરી મળેથી ગ્રાસ એષણારત છે, આ પ્રમાણે કેટલાક સાધુઓ યથાવસ્થિત વસતિના ગુણ દોષ બતાવનારા થાય છે, તેઓ ઋજુ છે, તથા નિયાગતે સયમ કે મોક્ષ છે, તેને પામેલા છે, તથા તેઓ માયા (કપટ) રહિત હોવાથી ઉત્તમ ગુણવાળા સાધુઓ છે આ પ્રમાણે ગૃહસ્થોને વસતિના ગુણ તથા દોષો બતાવીને સાધુઓ જાય, ત્યાર પછી નિર્દોષ વસતિ સાધુઓને આપવા યોગ્ય ન હોય, તો શ્રાવકો સાધુ માટે વસતિ બનાવે, અથવા પૂર્વે કરેલી અપૂર્ણ હોય તો છાદન વિગેરેથી રહેવા યોગ્ય બનાવે, પછી ઉપદેશ આપનારા અથવા બીજા સાધુઓ આવેથી કેટલાક શ્રાવકો છળ કરે છે, અને કહે કે (પ્રાભૃતિકાની પેઠે પ્રાભૃતિક વસતિ હોય તેનો અર્થ આ છે કે,

દાનને માટે કલ્પેલી રાખેલ છે) વસતિ તેની વસતિ પૂર્વે સાધુઓને બતાવેલી હોય કે તમે જ્યારે આવો ત્યારે અહિં ઉતરજો, તે ઉત્ક્ષિપ્ત પૂર્વા વસતિ છે, તથા એમ કહે કે અમે પૂર્વે આ અમારે રહેવા માટે બનાવી છે, તે નિક્ષિપ્ત પ્રપૂર્વા છે, તથા " પરિભાઇ પપુવ્વ " તે અમે આ વસતિ પહેલાથી અમારા ભત્રીજા વિગેરે માટે કલ્પેલી છે, તથા બીજા ગૃહસ્થો એ પણ આ રહેવાનુ મકાન વાપર્યુ છે, તથા તે ગૃહસ્થ કહે છે કે અમે એને પ્રથમથી પાડી નાખવા નાખેલ છે, જો ન મારે આ ઉપયોગમા ન આવે તો અમે એને પાડી નાખીશુ, આ પ્રમાણે ભક્તિથી કોઈ ગૃહસ્થ છલના કરે, તો સાધુએ ઠગાવુ નહિ; પણ દોષોને દૂર કરવા પ્રયત્ન કરવો

પ્ર૦—આ પ્રમાણે છલનાના સભવમા પણ યથાવસ્થિત વસતિના ગુણ દોષો ગૃહસ્થે પૂછતા સાધુ કહે તો શુ સમ્યક જ પ્રકટ કરશે ? અથવા એવુ પ્રકટ કરતો સાધુ શુ સમ્યક પ્રકટ કહેનારો થશે ? આચાર્ય કહે હા ! (હ ત ! અન્યય વિષયના આમ ત્રણમા છે) તે સમ્યક્જ કહેનારો થાય છે હવે તેવા કાર્યના વશથી ચરક કાર્પટિક વિગેરે સાથે ઉતરવુ પડે તો તેની વિધિ કહે છે

से भिक्खू वा० से ज पुण उवस्सयं जाणिज्जा खुड्डि-याओ खुड्डुयारियाओ निययाओ सनिरुद्धाओ भवंति, तहप्पगा० उवस्सए राओ वा वियाले वा निक्खममाणे वा प० पुरा हत्थेण वा पच्छा पाएण वा तओ संजयामेव नि क्खमिज्ज वा २, केवली बूया आयाणमेयं, जे तत्थ समणाण

वा माहणाण वा छत्तए वा मत्तए वा दडग वा लट्ठिया वा भिसिया वा नालिया वा चेल वा चिलिमिली वा चम्मए वा चम्मकोसए वा चम्मछयणए वा दुब्बद्धे दुन्निक्खित्ते अणिकंपे चलाचले भिक्खू य राओ वा वियाले वा निक्खममाणे वा २ पयलिज्ज वा २, स तत्थ पयलमाणे वा० हत्थं वा० लूसिज्ज वा पाणाणि वा ४ जाव ववरोविज्ज वा, अह भिक्खूण पुव्वोवइट्ठं ज तह० उवस्सए पुरा हत्थेण निक्ख० वा पच्छा पाएण तओ संजयामेव नि० पविसिज्ज वा ॥ (सू० ८८)

તે ભિક્ષુ આવા ઉપાશ્રય જાણે, કે નાની વસતિ છે, અથવા દરવાજા નાના છે, અથવા તે નીચી છે, અથવા ગૃહસ્થથી ભરાઈ ગઈ છે, અને તે વસતિમા–સાધુને ઉતરવાની જગ્યામા શય્યાતરે બીજા કેટલાક દિવસ રહેનારા ચરક વિગેરેના સાધુને ઉતરવા આપેલ છે, અથવા સાધુના આવ્યા પહેલા તે જગ્યામા ચરક વિગેરે ઉતરેલા છે, અને પાછળથી સાધુને તેમા જગ્યા આપેલ છે, તો રાત્રે કે પરોડીયે કારણ વશે બહાર જતા આવતા જેમ ચરક વિગેરેના સાધુના ઉપકરણને ઉપઘાત ન થાય, અથવા તેના શરીરના અવયવનો ઉપઘાત ન થાય, તેમ પ્રથમ હાથ ફેરવતાજવુ અને યતનાથી જવા આવવાની ક્રિયા કરવી, જો તેમ ન કરતા અયતનાથી ચાલે તો કેવળી તેમા કર્મ આદાન બતાવે છે એટલે ત્યા શ્રમણ બ્રાહ્મણોના છત્રને માત્રાને દડને લાકડીને ભિસિકા (   ) નાલિકા વસ્ત્રને ચિલિમિલી (યમનિકા–પડદો) ને ચામડાને ચર્મકોશ પગમા તલીયે પહેરવાની ચામડાની ખલ્લક વિગેરે

અમ છેદનક દુર્બદ્ધ દુર્નિક્ષિપ્ત વસ્તુ પડી હોય, ત્યાં અનિ
ષ્કપ હોય તે ચલાચલ થતા દેર લાગે તેથી પોતે ન અથ
ડાય તેમ સાધુએ ચાલવુ, નહિતો તેના ઉપકરણને નુકશાન
થાય અથવા તેના હાથ પગને નુકશાન થાય, માટે સભા
ળીને જવુ આવવુ,

से आगंतारेसु वा अणुवीय उवस्सयं जाइज्जा, जे तत्थ ईसरे जे तत्थ समहिट्ठाए ते उवस्सयं अणुन्नविज्जा—कामं खलु आउसो ! अहालंदं अहापरिन्नायं वसिस्सामो जाव आउसंतो ! जाव आउसंतस्स उवस्सए जाव साहम्मियाई ततो उवस्सयं गिण्हिस्सामो तेण परं विहरिस्सामो ॥ (सू० ८१)

હવે વસતિની યાચનાની વિધિ કહે છે

તે ભિક્ષુ પૂર્વ બતાવેલા આગંતાર વિગેરે મકાનમાં
રહેવા યોગ્ય મકાનમાં પ્રવેશ કરીને અને વિચાર કરીને આ
ઉપાશ્રય કેવો છે ? એનો માલિક કોણ છે ? વિગેરે પૂછીને
ઉપાશ્રયને યાચે,

હવે જે ઘરનો સ્વામી છે, અથવા ઘરના માલિકે તેની
રક્ષા માટે જેને સોપ્યુ હોય, તેની પાસે ઉપાશ્રયની યાચના
કરે, તે આ પ્રમાણે હે આયુષ્મન ! તારી ઇચ્છાથી તુ આજ્ઞા
આપે તો અમુક દિવસ આટલા ભાગમાં અમે રહીશુ ત્યારે
તે વખતે ગૃહસ્થ કહે, કે તમને કેટલા દિવસ જરૂર પડશે ?
ત્યારે સાધુએ કહેવુ, કે શીયાળે, ઉનાળે ખાસ કારણ વિના
એક માસ અને ચોમાસુ હોય તો ચાર માસની જરૂર છે,

એમ યાચના કરની, ત્યારે કદાચ ગૃહસ્થ કહે, કે મારે તેટલો કાળ અહી રહેવુ નથી, અથવા તેટલો કાળ વસતિ અપાય તેમ નથી, ત્યારે સાધુએ તે મકાન લેવાનુ કાંઈ ખાસ કારણ હોય તો કહેવુ કે જ્યા સુધી આપ રહો ત્યા સુધી અથવા આપના કબજામા હોય ત્યા સુધી અમે એમા રહીશુ, ત્યાર પછી અમે વિહાર કરી જઈશુ, પણ ગૃહસ્થ પુછે, કે સાધુની સખ્યા કેટલી છે ? તો કહેવુ, કે અમારા આચાર્ય સમુદ્ર જેવા છે, તેથી પરિમાણુ નક્કી નથી, કારણ કે કાર્યના અ ર્થિઓ કેટલાક આવે, અને ભણવા વિગેરેનુ કૃત્ય થઈ રહેતા કેટલાક જાય છે, તેથી જેટલા હાજર હશે, તેટલા માટે યાચના છે, અર્થાત્ સાધુએ ઘરધણી સાથે સાધુનુ પરિમાણુ નક્કી ન કરવુ, વળી—

से भिक्खू वा० जस्सुवस्सए संवसिज्जा तस्स पुव्वामेव नामगुत्तं जाणिज्जा, तओ पच्छा तस्स गिहे निमंतेमाणस्स वा अनिमंतेमाणस्स वा असणं वा ४ अफासुयं जाव नो पडिगाहेज्जा ॥ (सू० ९०)

તે સાધુ જેના ઘરમા નિવાસ કરે તેનુ પ્રથમ નામ ગોત્ર જાણી લે, ત્યાર પછી તેના ઘરમા નિમત્રણા કરે, અ થવા ન કરે તોપણ ચારે પ્રકારનો અપ્રાસુક આહાર ગ્રહણ ન કરે (નામ—ગોત્ર પૂછવાનુ કારણ એ છે કે આવેલા સાધુ પરોણાઓ સુખેથી ઘર પૂછતા આવી શકે)

से भिक्खू वा० से जं० ससागारियं सागणियं सउदयं

णो पन्नस्स निक्खमणपवेसाए जावऽणुचिंताए तहप्पगारे उवस्सए णो ठा० ॥ (सू० ७१)

તે ભિક્ષુ એવું જાણે કે આ ઉપાશ્રયમાં ગૃહસ્થ રહે છે, અથવા અગ્નિ બળે છે, અથવા પાણી (સચિત્ત) રહે છે, ત્યાં આગળ પ્રજ્ઞાસાધુએ નિકળવા પેસવા કે ધ્યાન કરવા કે ભણવા રહેવું નહિ (ત્યાં નિવાસ ન કરવો)

से भिक्खू वा० से जं० गाहावइकुलस्स मज्झंमज्झेणं गंतुं पंथए पडिबद्धं वा णो पन्नस्स जाव चिंताए तह० उ० णो ठा० ॥ (सू० ७२)

જે ઉપાશ્રયમાં જતાં હોય ત્યાં ગૃહસ્થના ઘર મધ્યેનો મુખ્ય રસ્તો હોય ત્યાં ગતું આવવાનો સબબ હોવાથી તેવી જગ્યાએ ન રહેવું

से भिक्खू वा० से जं०, इह खलु गाहावइ वा० कम्मकरीओ वा अन्नमन्नं अक्कोसंति वा जाव उद्दवेंति वा नो पन्नस्स० सेवं नच्चा तहप्पगारे उ० नो ठा० ॥ (सू० ७३)

તે બુદ્ધિમાન સાધુ એમ જાણે, કે આ જગ્યામાં ગૃહસ્થ અથવા તેના ઘરના કોઈપણ નોકર વિગેરે પરસ્પર લડે છે એક બીજાને ઉપદ્રવ કરે છે, તેવું જાણીને તે ઘરમાં સાધુએ નિવાસ ન કરવો, કારણ કે ત્યાં રહેતાં ભણવામાં કે સમાધિમાં વિઘ્ન થાય છે

से भिक्खू वा० से जं पुण० इह खलु गाहावइ वा कम्मकरीओ वा अन्नमन्नस्स गायं तिल्लेण वा नव० घ० वसाए

वा अदभंगेति वा मक्मेति वा नो पण्णम्म जाव तहप्प० उव० नो ठा० ॥ (सू० ९४)

તે સાધુ એમ જાણે કે આ ઘરમા ગૃહસ્થ અથવા નોકરડી વિગેરે કોઈપણ પરસ્પર એક બીજાના શરીરને તેલ માખણ, ઘી કે ચરબીથી ચોળે છે, અથવા કલ્ક વિગેરેથી ઉદ્વર્ત્તન કરે છે, ત્યા પ્રજ્ઞસાધુને નિવાસ કરવો ન કલ્પે

से भिक्खू वा० से ज पुण०-इह खलु गाहावई वा जाव कम्मकरीओ अन्नमन्नस्स गाय सिणाणेण वा क० लु० चु० प० आघसति वा पघंसति वा उव्वलति वा उव्वट्टिति वा नो पन्नम्म० ॥ (सू० ९५)

તે ભિક્ષુ એમ જાણે કે આ ઘરમા ગૃહસ્થો કે ઘરના માણસો પરસ્પર સ્નાન કરે છે અથવા શરીરે સુગ ધી પદાર્થો તેલ ચૂર્ણ વિગેરે એકવાર ઘસે છે, અથવા વાર વાર ઘસે છે, તેવા મકાનમા બુદ્ધિમાન્ સાધુએ ન ઉતરવુ

से भिक्खू० से ज पुण उवस्सयं जाणिज्जा, इह खलु गाहावती वा जाव कम्मकरी वा अण्णमण्णस्स गाय सिओदग० उसिणो० उच्छो० पहोयति सिंचति सिणावति वा नो पन्नस्स जाव नो ठाण० ॥ (सू० ९६)

તે ભિક્ષુને એમ માલમ પડે કે આ ઉપાશ્રયમા ગૃહસ્થના ઘરના માણસો ઠડા પાણીથી કે ઉના પાણીથી પરસ્પર છાટે છે, ધુએ છે, સિચે છે, સ્નાન કરાવે છે, તેવા સ્થાનમા બુદ્ધિમાન્ સાધુને ઉતરવુ ન કલ્પે

से भिक्खू वा० से जं० इह खलु गाहावई वा जाव कम्मकरीओ वा निगिणा ठिया निगिणा उल्लीणा मेहुणधम्मं विन्नविंति रहस्सियं वा मंतं मंतंति नो पन्नस्स जाव नो ठाणं वा ३ चेइज्जा ॥ (सू० १७)

જે ઘરમા સ્ત્રીઓ કપડા કાઢીને બેમર્યાદપણે બેસે, અથવા સમાગમ સબંધી કંઈ પણ છાની વાત એક બીજાને રાત્રિ સબંધી કહે, અથવા કાંઈપણ ખાનગી વાત અકાર્ય સબંધી ચિંતવે, તેવા સ્થાનમા સાધુએ નિવાસ ન કરવો, કારણ કે ત્યા રહેવાથી સ્વાધ્યાયમા વિઘ્ન થાય, અને ચિત્તમા કુધ્યાનના વિગેરેના દોષો થાય છે વળી—

से भिक्खू वा से जं पुण उ० आइन्नसंलिक्खं नो पन्नस्स० ॥ (सू० १८)

તે ભિક્ષુ એમ જાણે કે આ ઘરમા ઉત્તમ શૃંગારરસના ચિત્રો છે, ત્યા પ્રજ્ઞસાધુએ ન ઉતરવુ, કારણ કે ત્યા ઉતરવાથી ભીંતોના ચિત્રો જોવાથી ભણવામા વિઘ્ન થાય, તથા તેવા સ્ત્રી સબંધી ચિત્રો જોવાથી પૂર્વે ભોગવેલા સસાર ભોગો યાદ આવે, તથા ન ભોગવેલા નવા સાધુને કૌતુક વિગેરેનો સંભવ થાય છે

હવે ફલહક વિગેરે સસ્તારક સબંધી કહે છે

से भिक्खू वा० अभिकंखिज्जा संथारगं एसित्तए, से जं० संथारगं जाणिज्जा सअंडं जाव ससंताणयं, तहप्पगारं संथारगं लाभे संते नो पडि० १ ॥ से भिक्खू वा से जं० अप्पंडं जाव ससंताणगरुयं तहप्पगारं नो प० २ ॥ से भिक्खू वा० अप्पंडं

लहुय अपाडिहारियं तह० नाप० ३ ॥ से भिक्खू वा० अप्पंडं जाव अप्पसंताणगं लहुअं पाडिहारियं नो अहाबद्धं तहप्पगारं लाभे संते नो पडिगाहिज्जा ४ ॥ से भिक्खू वा २ से ज पुण संथारगं जाणिज्जा अप्पंडं जाव संताणगं लहुअं पाडिहारिअं अहाबद्धं, तहप्पगारं संथारगं लाभे संते पडिगाहिज्जा ५ ॥ (सू० ११)

તે સાધુને સુવા માટે પાટીઉં જોઇએ તે સબધી આનુક્રમા પાચભાગા બતાવ્યા છે

(૧) જો તે પાટીયામા ઘુણ વિગેરેના કીડાના ઇંડા જણુવામા આવે, અર્થાત્ તે સડેલુ હોય, કાણા પડેલા હોય, તેમા ' જીવાત ' ના કારણે સયમ વિરાધનાથી તે ન કલ્પે, (૨) જો તે પાટીયુ ઘણુ ભારે હોય તો વજનના લીધે ઉંચુ નીચુ કરતા પોતાની આત્મવિરાધના થાય તેથી તે પણ ન કલ્પે (૩) તે પાટીયાને પ્રતિહાર (ગૃહસ્થ પાછુ રાખવા તૈયાર) ન હોય તો લેવુ –મુકવુ ન કલ્પે કારણકે પરઠવતા દોષ લાગે, (૪) સાધા બરોબર ન જોડયા હોય તો તેના સાધા નીકળી જવાથી પડી જવાય કે અગને નુકસાન થાય આ ચારે ભાગાવાળુ પાટીઉં દોષિત હોવાથી બુદ્ધિમાન્ સાધુએ લેવુ નહિ, પણ પાચમા ભાગામા બતાવેલ તથા કાણા વિનાનુ ઘણુ ભારે નહિ, પાછુ રાખવા હા પાડે, તથા પાટીયાના કે લાકડાના ટુકડા જડેલા હોય, સાંધા મજબુત કર્યા હોય તેવુ દોષ વિનાનુ પાટીયુ મળે તો સાધુએ લેવુ

હવે સથારાને ઉદ્દેશીને અભિગ્રહોનુ વિશેષ કહે છે

इच्चेयाइं आयतणाइं उवाइकम्म—अह भिक्खू जाणिज्जा इमाइं चउहिं पडिमाहिं संथारगं एसित्तए, तत्थ खलु इमा पढमा पडिमा—से भिक्खू वा २ उद्दिसिय २ संथारगं जाइज्जा, तंजहा—इक्कडं वा कढिणं वा जंतुयं वा परगं वा मोरगं वा तणगं वा सोरगं वा कुसं वा कुच्चगं वा पिप्पलगं वा पलालगं वा, से पुव्वामेव आलोइज्जा—आउसोत्ति वा भ० दाहिसि मे इत्तो अन्नयरं संथारगं? तह० संथारगं सयं वा णं जाइज्जा परो वा देज्जा फासुयं एसणिज्जं जाव पडि० पढमा पडिमा॥ (सू० १००)

પૂર્વે બતાવેલા ઘરોના દોષો તથા સ થારાના દોષો દૂર કરીને તથા હવેપછીના પણ સ થારાના દોષો ટાળીને સ થારો લેવો તે કહે છે તે ભિક્ષુ એમ જાણે, કે આચાર અભિગ્રહની પ્રતિમાઓ વડે સ થારો શોધવાનો છે, બતાવે

(૧) ઉદ્દિષ્ટ (૨) પ્રેક્ષ્ય (૩) તેના ઘરનો જ (૪) યથાસ સ્તૃત છે તેમા ઉદ્દિષ્ટમા ફલહક વિગેરેમાથી કોઈપણ એક લઈશ, પણ બીજો નહિ આ પ્રથમ પ્રતિમા છે,

(૨) જેવી મનમા પૂર્વે ધારી છે, તેવી આખે દેખીશ તોજ લઈશ પણ બીજી નહિ

(૩) તેપણ તે શય્યાતરના ઘરમા તૈયાર હશે તોજ લઈશ, પણ બીજેથી લાવીને સુઈશ નહિ,

(૪) તેપણ સ સ્તારક ફલહક વિગેરે જેવો હશે તેવો જ વાપરીશ આ ચાર પ્રતિમાઓમા ગચ્છમાથી નિકળેલા જિન

કલ્પી વિગેરેને પ્રથમની બે કલ્પતી નથી, પાછલી બેમાથી કોઈપણ કલ્પે છે, પણ સ્થવિર કલ્પીને ચારે કલ્પે છે, તે સૂત્ર વડે બતાવે છે, તેમાની પહેલીને ઉદ્દેશી ઉદ્દેશીને ઈક્કડ વિગેરે કોઈપણ લઈશ, તેને તે મળ્યા પછીથી બીજુ મળતુ હોય તો પણ લે નહિ, ઈક્કડ તથા નીચલા પાથરણા ઘણી ગન્દી (ભીનાશ) વાળા દેશમા સાધુ સાધ્વીઓને પાથરવાની આજ્ઞા છે તે ઇક્કડ, કઢિણ (આદડી) જંતુક તે એક જાતના ઘાસનુ પાથરણુ છે, પરક જેનાવડે ફુલો ગુથાય તેનુ બનાવેલુ અથવા મોરના પીછા ગુથીને બનાવેલ, તથા ઘાસનુ, તથા શરના સાઠાનુ, દર્ભના ઘાસનુ, કુચડાના રેસાનુ, પીપળાના પાનનુ, તથા પરાળના ઘાસનુ હોય, તેવુ કોઈ પણ પાથરણુ યાચે, તેમાનુ કોઈ પણ પાથરણુ આપે, તો તે લેઈને વાપરે

अहावरा दुचा पडिमा—से भिक्खू वा० पेहाए संथारगं जाइज्जा, तंजहा—गाहावइं वा कम्मकरिं वा से पुव्वामेव आलोइज्जा—आउ० ! भइ० ! दाहिसि मे ? जाव पडिगाहिज्जा दुचा पडिमा २ ॥ अहावरा तच्चा पडिमा—से भिक्खू वा० जस्सुवस्सए संवसिज्जा जे तत्थ अहासमन्नागए, तंजहा—इक्कडे इ वा जाव पलाले इ वा तस्स लाभे संवसिज्जा तस्सालाभे उक्कुडुए वा नेसज्जिए वा विहरिज्जा तच्चा पडिमा ३ ॥ (सू० १०१)

પ્રથમની પ્રતિમા કરતા આ બીજીમા આટલુ વિશેષ છે, કે આ સંસ્તારક નજરે દેખે, તોજ માગે, તે ગૃહસ્થ

મ્વય આપે, અથવા સાધુ યાચના કરે, અને આપે તો લઈને વાપરે

ત્રીજી પ્રતિમા—જેને ત્યા ઉતર્યો હોય, તેના ઘરમાજ તેવુ કઈ આસન મળે તો લેઈને વાપરે, પણ જો ન મળે તો તે ગચ્છમા રહેલ અથવા જિન કલ્પી વિગેરે હોય તે ઉત્કટુક આસને બેસીને અથવા પદ્માસન (પલાઠી મારીને) વિગેરેથી રાત્રી પૂરી કરે

अहावरा चउत्था पडिमा—से भिक्खू वा अहासयड-मेव संथारगं जाइज्जा, तजहा—पुढविसिलं वा कट्ठसिलं वा अहासयडमेव, तस्स लाभे सते संवसिज्जा, तस्स अलाभे उक्कुडुए वा २ विहरिज्जा चउत्था पडिमा ४ ॥ (सू० १०२)

આ પ્રતિમા ધારી સાધુ જ્યા ઉતર્યો હોય, ત્યા પત્થરની શિલા અથવા લાકડાનુ સુવા યોગ્ય પાટીઉ વિગેરે મળે અને ગૃહસ્થ પાસે યાચતા મળે તો વાપરવુ, નહિ તો ઉત્કટુક અથવા પલાઠી મારીને રાત પૂરી કરવી

इच्चेयाणं चउण्हं पडिमाणं अन्नयरं पडिमं पडिवज्जमाणे तं चेव जाव अन्नोऽन्नसमाहीए एवं च णं विहरति ॥ (सू० १०३)

આ ચારે પ્રતિમાઓમાની કોઈ પણ પ્રતિમાને સ્વીકારનારો સાધુ હોય તે બીજી પ્રતિમા સ્વીકારનારને નિંદે નહિ, કારણ કે તે બધા જિનેશ્વરની આજ્ઞાને અવલબીને સમાધિથી રહે છે

से भिक्खू वा० अभिकंखिज्जा संथारगं पच्चप्पिणित्तए,

से अ पुण सथारग जाणिज्जा सअंड जाव ससंताणय तहप्प० सथारग नो पच्चप्पिणिज्जा ॥ (सू० १०४)

હવે સ થારો પાછો આપવાની વિધિ કહે છે

ભિક્ષુ પાછો આપવાનો સ થારો જ્યારે પાછો આપવા ચાહે ત્યારે તેમા દેખે કે ગરોળી વિગેરેના ઇડાથી વ્યાપ્ત હોય અને પડિલેહણ કરવા યોગ્ય ન હોય તો તે પાછુ આપે નહિ

से भिक्खू० अभिकखिज्जा स० से ज० अप्पंड० तहप्पगार० सथारग पडिलेहिय २ प० २ आयाविय २ विहुणिय २ तओ सजयामेव पच्चप्पिणिज्जा ॥ (सू० १०५)

પછી તે અમુક વખત પછી જાણે કે તે સ થારામાનુ ઇડુ જીવ રહિત થયુ છે તેવા સ થારાની પ્રતિલેખના કરીને પુજીને તડકે તપાવીને નેજ સાજ જયણાથી ઝાટકીને ગૃહસ્થને પાછો આપે

હવે વસતિમા વસવાની વિધિ કહે છે

से भिक्खू वा० समाणे वा वसमाणे वा गामाणुगाम दूइज्जमाणे वा पुव्वामेव पन्नस्स उच्चारपासवणभूमिं पडिलेहिज्जा, केवली बूया आयाणमेय—अपडिलेहियाए, उच्चारपासवणभूमीए, से भिक्खू वा० राओ वा वियाले वा उच्चारपासवणं परिट्ठवेमाणे पयलिज्ज वा २, से तत्थ पयलमाणे वा २ हत्थ वा पायं वा जाव लूसेज्ज व पाणाणि वा ४ ववरोविज्जा, अह भिक्खू ण पु० ज पुव्वामेव पन्नस्स उ० भूमिं पडिलेहिज्जा ॥ (सू० १०६)

તે સાધુ-સાધ્વીએ એક જગ્યાએ રહેતા કે વિહાર કરતા પ્રથમથી સ્થંડિલ માત્રાની જગ્યા જોઈ લેવી, જો દિવસ છતા જોઈ ન ગએ તો કેવળી પ્રભુ તેમા દોષ બતાવે છે, કારણ કે તે ભિક્ષુ કે સાધ્વી રાત્રે કે વિકાલે તેવા સ્થાનમા સ્થંડિલ માત્રુ પરઠવતા પગ ખસી જતા તેના હાથ પગ ભાગે, અથવા ઇંદ્રિયોને નુકસાન થાય અથવા અન્ય પ્રાણીના પ્રાણ પણ લે, એટલા માટે સાધુ-સાધ્વીએ પ્રથમથી કહ્યા માત્રાની જગ્યા દિવસ છતા જોઈ લેવી

से भिक्खू वा २ अभिकंखिज्जा सिज्जासंथारगभूमिं पडिलेहित्तए नन्नत्थ आयरिएण वा उ० जाव गणावच्छेएण वा बालेण वा वुड्ढेण वा सेहेण वा गिलाणेण वा आएसेण वा अंतेण वा मज्झेण वा समेण वा विसमेण वा पवाएण वा निवाएण वा, तओ संजयामेव पडिलेहिय २ पमज्जिय २ तओ संजयामेव बहुफासुयं सिज्जासंथारगं संथरिज्जा॥(सू० १०७)

તે સાધુએ પ્રથમથી આચાર્ય ઉપાધ્યાય વિગેરેથી ગણાવચ્છેદક સુધીના અથવા બાળ વૃદ્ધ નવા શિષ્ય, માંદા અથવા પરોણા ની જગ્યા છોડી દઈને છેડેની જગ્યા અથવા મધ્યમા અથવા સમ કે વિસમ (ખડબચડી) જગ્યા હોય, પવન આવે ન આવે, તો પણ તેમા સતોષ રાખી પડિલેહણા પ્રમાર્જન કરીને સથારો પાથરવો

હવે શયનની વિધિ કહે છે

से भिक्खू वा० बहु० संथरित्ता अभिकंखिज्जा बहुफा-

सुए सिज्जामथारए दुरुहित्तए ॥ से भिक्खू० बहु० दुरूहमाणे पुव्वामेव ससीसोवरियं कायं पाए य पमज्जिय २ तओ संजयामेव बहु० दुरुहित्ता तओ संजयामेव बहु० सइज्जा ॥ (सू० १०८)

તે સાધુ-સાધ્વીએ બહુ પ્રાસુક (નિર્દોષ) જગ્યામાં સ-થારો પાથરીને તેમાં પોતે યતનાથી શયન કરવું, પણ તે સાધુ-સાધ્વી પ્રથમથી તે શય્યામાં સુવા પહેલાં પગથી માથા સુધીની જગ્યા પૂંજની તથા પોતાનું આખું શરીર તથા પગ પ્રમાર્જીને બહુ સભાળીને યતનાથી સુવું

હવે સુનેલાની વિધિ કહે છે,

से भिक्खू वा० बहु० सयमाणे नो अन्नमन्नस्स हत्थेण हत्थं पाएण पायं काएण कायं आसाइज्जा, से अणासायमाणे तओ संजयामेव बहु० सइज्जा ॥ से भिक्खू वा उस्सासमाणे वा नीसासमाणे वा कासमाणे वा छीयमाणे वा जंभायमाणे वा उड्डोए वा वायनिसग्गं वा करेमाणे पुव्वामेव आसयं वा पोसयं वा पाणिणा परिपिहित्ता तओ संजयामेव ऊससिज्जा वा जाव वायनिसग्गं वा करेज्जा ॥ (सू० १०९)

તે સાધુ વિગેરેએ પોતે સંથારામાં સુતાં એક બીજા સાધુને હાથ પગથી કે કાયાથી અડકવું નહિ, તે પ્રમાણે અ-ડક્યા વિના સુવું (આમ સૂચવ્યું કે સાધુએ બંનેના હાથ ન પહોંચે તેટલે દૂર સંથારો કરવો) તથા સાધુએ શ્વાસોશ્વ-સલેતાં, ખાંસી આવતાં, છીંક ખાતાં, બગાસું આવતાં, ઓડ-કાર આવતાં અથવા વાયુ સંચાર થતાં પ્રથમ પોતાના હાથ

[illegible]

[illegible]

विशेषतया [illegible]

[illegible]

ગાથા નામનું બીજું અધ્યયન સમાપ્ત થયું.

ઈર્યા નામનું ત્રીજું અધ્યયન.

બીજું અધ્યયન કહીને ત્રીજું કહે છે, તેનો આ પ્રમાણે સંબંધ છે, પ્રથમ અધ્યયનમાં ધર્મ શરીરનું પાલન કરવા પિંડ બતાવ્યો, તે પિંડ આ લોક પરલોકના અપાયના રક્ષણ માટે અવશ્યે વસતિ (મકાન)માં વાપરવો, તેથી બીજા અધ્યયનમાં વસતિનું સ્વરૂપ બતાવ્યું, હવે તે પિંડ તથા વસતિને શોધવા માટે ગમન કરવું, તે આ પ્રમાણે કરવું, આ પ્રમાણે ન કરવું, તે અહીં બતાવવાનું છે, આ સંબંધે આવેલા આ અધ્યયનના ચાર અનુયોગદ્વાર કહેવા જોઈએ, તેમાં નિક્ષેપ નિર્યુક્તિ અનુગમમાં નામ નિક્ષેપણ માટે નિર્યુક્તિકાર કહે છે

नाम १ ठवणाइरिया २ दव्वे ३ खित्ते ४ य काल ५ भावे ६ य।
एसो खलु इरियाए निक्खेवो छव्विहो होइ ॥ ३०५ ॥

નામ સ્થાપના દ્રવ્ય ક્ષેત્ર કાળ અને ભાવ એમ છ પ્રકારે ઈર્યાનો નિક્ષેપો છે, તેમાં નામ સ્થાપના સુગમ છોડીને દ્રવ્ય ઈર્યા બતાવવા માટે કહે છે

दव्वइरियाओ तिविहा सचित्ताचित्तमीसगा चेव।
खित्तंमि जंमि खित्ते काले कालो जहिं होइ ॥ ३०६ ॥

તેમાં દ્રવ્ય ઈર્યા સચિત્ત અચિત્ત મિશ્ર એમ ત્રણ ભેદે છે, અર્થાત્ ઈર્યા, ઈરણ, ગમન ત્રણે એક અર્થમાં છે, તેમાં સચિત્ત એવો વાયુ અથવા પુરુષ હોય તેનું ગમન તે સચિત્ત ઈર્યા જાણવી, એજ પ્રમાણે પરમાણુ આદિ દ્રવ્યનું ગમન તે

અચિત્ત ગમન છે, તથા મિશ્ર દ્રવ્ય ઈર્યા તે રથાદિ (જેમાં અચિત્ત રથ સચિત્ત બળદ કે માણસ) નુ ગમન જાણવુ, ક્ષેત્રઈર્યા તે જે ક્ષેત્રમા ગમન કરાય, અથવા ઈર્યાનુ વર્ણન કરાય તે ક્ષેત્રઈર્યા, તેજ પ્રમાણે જે કાળમા ગમન થાય, અથવા ઈર્યાનુ વર્ણન થાય તે કાળઈર્યા જાણવી

હવે ભાવ ઈર્યા બતાવવા કહે છે

भावइरियाओ दुविहा चरणरिया चेव संजमरिया य।
समणस्स कह गमणं निद्दोस होइ परिसुद्धं ॥ ३०७ ॥

ભાવ વિષયની ઈર્યા બે પ્રકારની છે, ચરણ ઈર્યા, અને સયમ ઈર્યા તેમા સયમ ઈર્યા ૧૭ પ્રકારનુ સયમ અનુષ્ઠાન છે, અથવા અસખ્ય સયમ સ્થાનમા એક સયમ સ્થાનથી બીજા સયમ સ્થાનમા જતા સયમ ઈર્યા થાય છે, પણ ચરણ ઈર્યા તો " અગ્ર વગ્ર મગ્ર ચર " ધાતુનો ગતિ અર્થ છે, ચગતિનો ભાવ ક્ષ્યુટ રૂપ ચરણ તેજ રૂપે ઈર્યા તે ચરણ ઈર્યા છે અર્થાત્ ચરણનો અર્થ ગતિ અથવા ગમન છે, અને તે શ્રમણનુ ચરણ કયા પ્રકારે ભાવરૂપ (નિર્દોષ) ગમન થાય ? તે કહે છે

आलंबणे य काले मग्गे जयणाइ चेव परिसुद्धं।
भंगेहिं सोलसविहं जं परिसुद्धं पसत्थं तु ॥ ३०८ ॥

પ્રવચન સઘ ગચ્છ આચાર્ય વિગેરેના માટે પ્રયોજન આવતા સાધુ ગમન કરે, તે આલબન છે, તથા સાધુને વિચરણ યોગ્ય અવસર છે, તે કાળ છે, તથા જનો (માણસો)

એ પગવડે ખુદેલા માર્ગે યતના તે યુગમાત્ર દૃષ્ટિ રાખવી તેજ આલંબન કાળમાર્ગ યતનાના પદોવડે એકેક પદ વ્યભિચારથી જે ભંગો થાય તે પ્રમાણે ગણતા ૧૬ ભાગા થાય, તેમા જે પરિશુદ્ધ હોય તેજ પ્રશસ્ત છે, અને હવે તે બતાવે છે

चउकारणपरिसुद्धं अहवावि (हु) होज्ज कारणज्जाए।
आलंबणजयणाए काले मग्ग य जइयव्व ॥ ३०९ ॥

ચાર કારણોએ સાધુનુ ગમન શુદ્ધ થાય છે, આલંબન વડે દિવસે માર્ગવડે યતનાથી જાય છે, અથવા અકાલમા પણ ગ્લાન વિગેરેના આલંબને યતનાથી જતા શુદ્ધ ગમન હોય છે, અને આવે માર્ગે સાધુએ યત્ન કરવો, નામ નિષ્પન્ન નિક્ષેપો કહ્યો, હવે ઉદ્દેશ અર્થાધિકારને આશ્રયી કહે છે

सव्वेवि ईरियविसोहिकारगा तहवि अत्थि उ विसेसो।
उद्देसे उद्देसे वुच्छामि जहक्कमं किंचि ॥ ३१० ॥

સર્વે એટલે આ ત્રણે પણ જો કે ઈર્યા વિશુદ્ધિકારક છે, તો પણ ત્રણે ઉદ્દેશામા અર્થ વિશેષ છે, તે દરેકને યથાક્રમે કિંચિત્ કહીશુ હવે પ્રતિજ્ઞા પ્રમાણે કહે છે

पढमे उवागमण निग्गमो य अद्धाण नावजयणा य।
बिइए आरूढ छलण जघासतार पुच्छा य ॥ ३११ ॥

પહેલા ઉદ્દેશામા વર્ષાકાળ વિગેરેમા ઉપાગમન તે સ્થાન લેવુ, તથા નિર્ગમ તે ઋતુકાળ વિગેરેમા વિહાર જેવો હોય, તેવો અને કહેવાય છે, અને યતનાથી માર્ગમા ચાલવુ

આ ત્રણ વાતો પહેલા ઉદ્દેશામા છે, બીજા ઉદ્દેશામા નાવ વિગેરેમા ચડનારનુ છવન (પ્રવેશપણ) વર્ણવશે, અને જઘા સતાર પાણીમા યતના નાખવી, તથા જુદા જુદા પ્રશ્નમ સાધુએ શુ કરવુ તે અહી કહે છે,

सइयंमि अदायणया अप्पडिबंधो य होइ उवहिमि ।
वज्जेयव्वं च सया ससारियगयगिहगमणं ॥ ३१२ ॥

ત્રીજા ઉદ્દેશામા જે કોઈ પાણી વગેર સબધી પુછે, તે જાણતો હોય છતા ન જાણવાપણુ બતાવવુ તે અધિકાર છે, તથા ઉપધિમા અપ્રતિબધપણ રાખવુ, તે કદાચ ચાનાઈ જાય તો પણ સ્વજન પાસે અથવા રાજગ્રહમા ફરીયાદ કરવા ન જવુ, હવે સૂત્રાનુગમમા અસ્ખલિત વિગેરે ગુણોવાળુ સૂત્ર ઉચ્ચારવુ તે આ પ્રમાણે છે

अब्भुवगए खलु वासावासे अभिपवुट्ठ बहवे पाणा अभिसभूया बहवे बीया अहुणाभिन्ना अंतरा से मग्गा बहुपाणा बहुबीया जाय ससंताणगा अणभिक्कंता पंथा नो विन्नाया मग्गा सेवं नच्चा नो गामाणुगाम दूइज्जिज्जा, तओ संजयामेव वासावासं उवल्लिइज्जा ॥ (सू० १११)

મુખ્યત્વે વર્ષાઋતુ આવે છતે અને વરસાદ વરસે છતે સાધુએ શુ કરવુ, તે કહે છે અહી વર્ષાકાળ અને વૃષ્ટિ આશ્રયી ચાર ભાગા થાય છે, તેમા સાધુઓને આજ સમાચારી છે એટલે નિર્વ્યાઘાત તે અષાઢ ચોમાસુ આવ્યા પહેલાજ ઘાસ, ફલક, ડગલ, ભસ્મ માત્રકાદિનો પરિગ્રહ કરવો, અર્થાત્

ચોમાસુ બેસતા પહેલા પણ વધારે વરસાદ પડતા ઘણા નાના પ્રાણીઓ ઇંદ્રગોપક બીયાવડ ગર્દભક વિગેરે (સમૂર્છિમ જતુઓ) ઉત્પન્ન થાય છે, તથા ઘણા નવા ઘાસના અકુરા પ્રકટ થાય છે, તેથી તેવે માર્ગે જતા તે પ્રાણીઓ તથા ઘાસના અકુરાથી તે કરોળીયાના સમૂહ સુધી માર્ગમા પથરાયેલા હોય, તેથી રસ્તો ગોધવો મુશ્કેલ પડે તેથી તે જીવોના રક્ષણ માટે એક ગામથી બીજે ગામ ન જાય, તેથી સયત (સાધુ) પોતેજ સમય જોઈને અવસર આવતા ચોમાસુ કરી લે (આને માટે કલ્પસૂત્રમા ખુલાસો કરે છે કે અષાડ ચોમાસા પહેલા વરસાદ આવી જાય તો એક માસ પ્રથમથી પણ ચોમાસુ કરે, પણ અસાડમા તો અવશ્યે સ્થિરતા કરવી)

હવે અપવાદ માર્ગ કહે છે

से भिक्खू वा॰ सेज्ज गाम वा जाव रायहाणिं वा इमसि खलु गामसि वा जाव राय॰ नो महई विहारभूमी नो महई वियारभूमी नो सुलभे पीढफलगसिज्जासथारगे नो सुलभे फासुए उंछे अहेसणिज्जे जत्थ बहवे समण॰ वणीमगा उवागया उवागमिस्सति य अच्चाइन्ना वित्ती नो पन्नस्स निक्खमणे जाव चिताए, सेव नच्चा तहप्पगार गाम वा नगर वा जाव रायहाणिं वा नो वासावास उवल्लिइज्जा ॥ से भि॰ से ज॰ गाम वा जाव राय॰ इमसि खलु गामसि वा जाव महई विहारभूमी महई वियार॰ सुलभे जत्थ पीढ ४ सुलभे फा॰ नो जत्थ बहवे समण॰ उवागमिस्सति वा अप्पाइन्ना वित्ती जाव रायहाणिं वा तओ सजयामेव वासावास उवल्लिइज्जा ॥ (सू॰ ११२)

તે ભિનુ તેવી રાજધાની વિગેરે કોઈપણ સ્થાનમા આવ્યા પછી એમ જાણે કે વિહાર (સ્વાધ્યાય) ભૂમી તથા વિચાર (સ્થંડિલ) ભૂમિ ઉચિત મળે તેવી નથી, તથા સાધુને યોગ્ય પીઠ ફલક શય્યા સંથારો વિગેરે ચોમાસામા ખાસ વાપરવા યોગ્ય ઉપકરણો કે વસ્તુઓ મળવી દુર્લભ છે, તથા પ્રાસુક ગોચરી મળવી દુર્લભ છે, તથા એષણીય આહાર ન મળે, તેજ કહે છે—એટલે સાધુને ઉદ્ગમ વિગેરે દોષરહિત ગોચરી લેવાની છે, તે ન મળે, તથા તે નગર વિગેરેમા ઘણા શ્રમણ, બ્રાહ્મણો, કૃપણ, વનીમગ વિગેરે આવીને ભરાયેલા છે, અને બીજા આવવાના છે, તેથી ઘણા માગણ ભરાવાથી આકીર્ણ વૃત્તિ છે, એટલે ભિક્ષા માટે અગર તથા સ્વાધ્યાય ધ્યાન કરવા બહાર જતા આવતા તે ઘણા ભિક્ષુક માણસોના ભરાવાથી તે ગામ વિગેરે ન ફેલાયેલ છે, ત્યા જૈનસાધુને જવુ આવવુ તથા ધર્મ ચિંતવન વિગેરે ક્રિયા ઉપદ્રવ રહિત ન થાય જો આવી અગવડો હોય, તો તેવા ક્ષેત્રમા ચોમાસુ ન કરે, પણ જો ઉપર બતાવેલી અગવડો ન હોય એટલે ભણવાની અને સ્થંડિલની જગ્યા હોય, ઉચિત ઉપકરણ મળતા હોય, પિંડ શુદ્ધ મળતો હોય, અન્ય ભિક્ષુકો સામાન્ય પ્રમાણમા હોય, જતા આવતા ઘણો સમય ન લાગતો હોય, તો ત્યા ચોમાસુ કરવુ હવે વર્ષાકાળ પુરો થયે ક્યારે વિહાર ન કરવો તે કહે છે

अह पुणेवं जाणिज्जा-चत्तारि मासा वासावासाणं वीइक्कंता हेमंताण य पंचदसरायकप्पे परिवुसिए, अंतरा से

मग्गे बहुपाणा जाव ससंताणगा नो जत्थ बहवे जाव उवागमिस्संति, सेवं नच्चा नो गामाणुगामं दूइज्जिज्जा ॥ अह पुणेवं जाणिज्जा चत्तारि मासा० कप्पे परिवुसिए, अंतरा से मग्गे अप्पंडा जाव ससंताणगा बहवे जत्थ समण० उवागमिस्संति सेवं नच्चा तओ संजयामेव० दूइज्जिज्जा ॥ (सू०११३)

હવે આ પ્રમાણે સાધુઓ જાણે, કે ચોમાસા ના બધી ચારમાસ પુરા થયા છે, અર્થાત્ કાર્તિકી ચોમાસુ પુરૂં થયું છે, ત્યાં જો ઉત્સર્ગથી વૃષ્ટિ ન હોય, તો એકમેજ બીજે સ્થળે જઈને પારણું કરવું, પણ જો વૃષ્ટિ ચાલુ હોય તો હેમંત ઋતુના પાંચ-દસ દીવસ ગયે થકે વિહાર કરવો, તેમાં પણ જો બીજે ગામ જતાં માર્ગમાં નાના જંતુના ઈંડા પડ્યા હોય, ગારો હોય, કરોળીયાના જાળા બાઝી ગયેલા હોય, અને બ્રાહ્મણ શ્રમણ વિગેરે માગણ ન આવેલા હોય, અથવા થોડા વખતમાં આવવાના ન હોય તો માગસર શુદ ૧૫ સુધી ત્યાં રહેવું ત્યારપછી ગમે તેમ હોય તોપણ ત્યાં રહેવું નહિ, પણ જો વૃષ્ટિ ન હોય, કાદવ ન હોય, માર્ગ ઈંડા વિનાનો હોય, શ્રમણ બ્રાહ્મણ આવ્યા હોય, આવવાના હોય, તો કાર્તિકી પુર્ણિમા પછી તુર્ત વિહાર કરવો.

હવે માર્ગની યતના કહે છે—

से भिक्खू वा० गामाणुगामं दूइज्जमाणे पुरओ जुगमायाए पेहमाणे दट्ठूण तसे पाणे उद्धट्टु पादं रीइज्जा साहट्टु पायं रीइज्जा वितिरिच्छं वा कट्टु पायं रीइज्जा, सइ परक्कमे

संजयामेव परिक्कमिज्जा नो उज्जुयं गच्छिज्जा, तओ संजयामेव गामाणुगामं दूइज्जिज्जा ॥ से भिक्खू वा० गामा० दूइज्जमाणे अंतरा से पाणाणि वा बी० हरि० उदए वा मट्टिआ वा अविद्धत्थ सइ परक्कमे जाव नो उज्जुयं गच्छिज्जा, तओ संजया० गामा० दूइज्जिज्जा ॥ (सू० ११४)

તે ભિક્ષુ બીજે ગામ જતા મોઢા આગળ યુગમાત્ર (ચાર હાથ પ્રમાણ) ગાડાના ઉદ્ધિ (ધમરા) ના આકારે ભૂભાગ (જમીન) દેખતા ચાલે, ત્યા માર્ગમા ત્રસ જીવો જે પતંગ વિગેરે છે, તે પગને અડકીને અથવા પાદના તળીયા નીચે અડકીને નીકળે, તો તે જીવોની રક્ષા ખાતર શરીરમા શક્તિ હોય ત્યા સુધી બીજે માર્ગે જવુ, પણ બીજો રસ્તો કે જવાની શક્તિ ન હોય, તો તે રસ્તે જતા જ્યારે તેવા જંતુઓ પગ પાસે આવે, ત્યારે ત્યા પગ સભાળીને મુકવો કે તે ચગદાઈ ન જાય, એટલે જ્યારે સામે આવે ત્યારે તેને પગ સાથે અથડાવા દેવા નહી, પણ જો પગ નીચે દબાઈ જાય તેમ હોય તો નીચે દેખીને તે જગ્યાએ પગ ન મુકવો, અથવા પગની એડી મુકીને ચાલવુ, અથવા પગ વાંકો કરીને ચાલવુ, આ પ્રમાણે એક ગામથી બીજે ગામ જીવ જંતુની રક્ષા કરતા જવુ

વળી સાધુને એક ગામથી બીજે ગામ જતા માર્ગમા નાના જીવ જંતુ બીજ હરિયાળી (લીલુ ઘાસ) પાણી, માટી અથવા રસ્તો ન પડ્યો હોય, તો તેવા સીધા માર્ગે ન જવુ, પણ જીવ-જંતુ વિનાના તથા કાદવ માટી પાણી

વિનાના માર્ગે ચકાવો ખાઇને જ્યાથી લોકો જતા હોય તેવા રસ્તે સાધુએ જવુ, પણ બીજો રસ્તો ન હોય, અથવા જવાની શક્તિ ન હોય, તો તે માર્ગે યતનાથી ચાલવુ વળી–

से भिक्खू वा० गामा० दूइज्जमाणे अंतरा से विरूवरूवाणि पच्चंतिगाणि दसुगाययाणि मिलक्खूणि अणायरियाणि दुसन्नप्पाणि दुप्पन्नवणिज्जाणि अकालपडिबोहीणि अकालपरिभोईणि सइ लाढे विहाराए संथरमाणेहिं जाणवएहिं नो विहारवडियाए पवज्जिज्जा गमणाए, केवली बूया आयाणमेयं, तेणं बाला अयं तेणे अयं उवचरए अयं ततो आगमित्तिकट्टु तं भिक्खु अक्कोसिज्ज वा जाव उद्दविज्ज वा वत्थ प० क० पायं० अच्छिदिज्ज वा भिंदिज्ज वा अवहरिज्ज वा परिट्ठविज्ज वा, अह भिक्खूणं पु० ज तहप्पगाराइं विरू० पच्चंतियाणि दस्सुगा० जाव विहारवत्तियाए नो पवज्जिज्ज वा गमणाए तओ संजया गा० दू० ॥ (सू० ११८)

તે ભિક્ષુને બીજે ગામ જતા એમ માલુમ પડે, કે આ માર્ગે જતા વચમા વિરૂપ રૂપવાળા મહાદુષ્ટ એવા ચોરોના સ્થાન છે, તથા બર્બર શબર પુલિંદ વિગેરે મ્લેચ્છથી પ્રધાન એવા અનાર્ય લોકો જે ગંગા સિંધુની વચમાના રપા આર્ય દેશ છોડીને બીજા દેશોમા રહેલા છે, તેઓ દુઃખેથી આર્યોની સંજ્ઞા સમજે છે, તથા મહા કષ્ટથી આર્ય ધર્મને સમજે અને અનાર્ય સંકલ્પને છોડે, તથા અકાળમા પણ ભટકનાર છે, કારણકે અડધીરાત્રે પણ શિકાર વિગેરે માટે જાય છે, તથા અકાલે (વખત વિના) ભોજન કરનાર છે, માટે જ્યા સુધી

બીજા દેશોના સારા ગામો વિચરવાના હોય, ત્યાં સુધી તેવા અનાર્ય દેશોના ક્ષેત્રોમાં હું જઈશ, એવી પ્રતિજ્ઞા સાધુએ ન કરવી, (અર્થાત્ ત્યાં જવું નહિ) ત્યાં જવાથી કેવળી પ્રભુ તેમાં દોષ બતાવે છે, કારણ કે ત્યાં જવાથી સંયમની વિરાધના થાય છે, તથા ત્યાં આત્માની વિરાધનામાં સંયમની વિરાધના પણ થાય છે, તે બતાવે છે, તે મ્લેચ્છ વિગેરે અનાર્યો આ પ્રમાણે બોલે છે, " આ ચોર છે ! આ શત્રુનો ચર તેના ગામથી આવેલો દૂત છે ! એમ કહીને વચનથી તિરસ્કાર કરે, દંડથી તાડના કરે, અને છેવટે જીવ પણ લે, તથા વસ્ત્રો વિગેરે પણ ખુચવી લે, પછી સાધુને કાઢી મુકે, માટે સાધુઓને આ શીખામણ છે, કે તેમણે તેવા માર્ગે જવું નહિ, પણ તેવા માર્ગને છોડીને સંયત સારે માર્ગે વિહાર કરીને બીજે ગામ જાય

से भिक्खू० दूइज्जमाणे अंतरा से अरायाणि वा गणरायाणि वा जुवरायाणि वा दोरज्जाणि वा वेरज्जाणि वा विरुद्धरज्जाणि वा सइ लाढे विहाराए संथ० जण० नो विहारवत्तियाए० केवली बूया आयाणमेयं, तेण वाला तं चेव जाव गमणाए तओ सं० गा० दू० ॥ (सू० ११६)

તે ભિક્ષુને વિહાર કરતાં એમ માલુમ પડે કે તે માર્ગે રાજા મરીગયો છે, અને સામંતોએ રાજ્ય તે વહેંચી લીધું છે, અથવા યુવરાજને ગાદી મળી નથી, બે રાજ્ય થયાં હોય, વૈર વધ્યાં હોય, વિરુદ્ધ (શત્રુ) રાજાનું જોર હોય, તો તેવા લડાઈ તોફાનના ઉપદ્રવવાળા માર્ગે બીજો સારો દેશ અથવા

ગામો વિચરવાના હોય તો તેવા માર્ગે વિહાર ન કરવો, કેવળી પ્રભુ તેમા કર્માદાન બતાવે છે, ત્યા જતા તે વિરૂદ્ધ પક્ષના માણુસો તે સાધુને ચોર કે જાસુસ માનીને પૂર્વના સૂત્રમા કહ્યા મુજબ પીડા પમાડશે, ઉપદ્રવ કરશે, અથવા જીવથી પણ હણશે, કપડા પુસ્તકી ઘુટા હાલે કાઢી મુકશે, માટે તેવા માર્ગે ન જવુ,

से भिक्खू वा गा० दूइज्जमाणे अंतरा से विहं सिया, से जं पुण विहं जाणिज्जा एगाहेण वा दुआहेण वा तिआहेण वा चउआहेण वा पंचाहेण वा पाउणिज्ज वा नो पाउणिज्ज वा तहप्पगारं विहं अणेगाहगमणिज्जं सइ लाढे जाव गमणाए, केवली बूया आयाणमेयं, अंतरा से वासे सिया पाणेसु वा पणएसु वा बीएसु वा हरि० उद० मट्टियाए वा अविद्धत्थाए, अह भिक्खू जं तह० अणेगाह० जाव नो पव० तओ स० गा० दू० ॥ (सू० ११७)

તે ભિક્ષુ ગ્રામાતર જતા એમ જાણે કે તે માર્ગમા જતા મેદાન ઉલ્લઘવામા કેટલાક દિવસો લાગશે, એટલે એક આખો દિવસ અથવા બે ત્રણ ચાર પાચ દિવસે તે માર્ગ ઉલ્લઘાશે, તેવા માર્ગે બીજો ટુકો માર્ગ મળતો હોય તો તેવા ઉજડ રસ્તે જવુ નહિ કારણકે તેવા માર્ગે જતા કેવળ જ્ઞાનીએ અનેક દોષો બતાવ્યા છે, જેમકે વખતે વરસાદ આવે, તો પાણી ભરાઈ જાય, લીલણ ફૂલણ થઈ જાય, લીલાઘાસના બીજ અકુરા ફુટી નીકળે, રસ્તો કાદવથી (ગા-

આથી) બહાર કાઢ્યું, માટે ગ્રહણ કરવું નહિ, માટે તેવા અનેક દિ વસના એકઠા કરેલ ગ્રહણ કરવું નહિ

વળી ભાષ્યને આધારે કહે છે:—

से भि० जाव समाणे दुरुक्खिस्सामि० अंतरा से आगमणागमि उदय विवा अ जे पुण जाव जाणिज्जा असंजए अ भिक्खु पडियाए विजिज्ज वा पमिज्जिज्ज वा आयाए वा जावे पवि णाये अहु दशाओ वा जावे सन्नि आगाढिज्ज वा सणाओ वा जावे दर्जेति उदर्तिज्जा पुव्वं वा जावे उसिणविज्जा जाव वा जावे उज्जालिज्जा सप्पणाए जावे उदूगामिति वा अजणा० निविदणामि० पर आयणयाए अद्धआयणयाए अणुगए वा भुत्तगए वा वा दुरुहिज्जा णयणाए ॥ से भिक्खू वा० पुत्वायण निविट्ठगंगाइय जावे आविज्जा आविज्जा वा समायाए पतीलमक्कमिज्जा ० संवट्टं पडिग्गहिज्जा २ पायाओ आयणमदुगं पविज्जा ० सणायाइमणं जावे पाय प महिज्जा णायार अज्ज पवच्चारज्जा, पणे पावं मंडे विसा पणे पाय सा विसा सभा सं० जावे दुरुहिज्जा ॥ (सू० ११८)

તે ભિક્ષુ ગૃહસ્થને ઘેર ગોચરી જતાં એમ જાણે કે આ પ્રથમ આપેલી નહીં નાખ વિના ઉપરથી તેમ નથી તો ભાર નાખી તપાસ કરે કે ગૃહસ્થ આ ભિક્ષુ માટે નાખ મહીક કરે અથવા ઉડેલી છે, અથવા અહીંઆ ગાદલો કરે, અથવા સ્થળથી જગામા કે જગાથી સ્થળમા નાખે, અહીંઆ મદાલુને ખાલી કરે, અથવા ખુરશી નસુ ઉચ્ચ સ્થાને આપુ મા

રૅજ બહાર કઢાવે, તેવી નાવને ઉચે લઈ જવા નીચે લઈ જવા અથવા તીરછી દિશામા અથવા કોઈપણ દિશામા લઈ જવી પડે તો એક જોજન મર્યાદા માટે અડધા જોજન (બે ગાઉ) માટે અથવા થોડે ઘણે દૂર જવા માટે સાધુએ તેવી નાવમા બેસવુ નહિ, પણ સાધુ એમ જાણે કે નાવ તેના માલિકે પોતાના પ્રયોજને તીરછી દિશામા હ કારી છે, તો તે વહાણમા જતા પહેલા પોતાના ઉપકરણોને એકાતમા જઈને પડિલેહવા ગોચરીના પાત્રા તપાસી લેવા તથા પોતાના શરીરને પગથી માથા સુધી પુજવુ, તથા સાગારી અણુસણ કરવુ (એટલે આ જળથી બહાર નીકળુ તો મને આહાર પાણી વાપરવુ કલ્પે, નહિતો નહિ) પછી એક પગ જળમા એક પગ થળમા (પાણીના ઉપર) મુકી સાધુએ નાવ ઉપર ચડવુ (આ સૂત્રમા સાધુ માટે જો નાવ પેલેપાર લઈ જાય તો બને ત્યાસુધી તેવી નાવમા ન બેસવુ પણ ગૃહસ્થોને માટે જવા આવવા માટે નાવ ચાલુ થઈ હોય તેમા બેસવુ) હવે કારણ પડે નાવમા બેસવુ પડે તો નાવમા ચડવાની વિધિ કહે છે

से भिक्खू वा० नाव दुरूहमाणे नो नावाओ पुरओ दुरूहिज्जा नो नावाओ मग्गओ दुरूहिज्जा नो नावाओ मज्झओ दुरूहिज्जा नो बाहाओ पगिज्झिय २ अंगुलियाए उद्दिसिय २ ओणमिय २ उन्नमिय २ निज्झाइज्जा। से णं परो नावागओ नावागयं वइज्जा-आउसंतो! समणा एयं ता तुमं नावं उक्कसाहिज्जा वा वुक्कसाहि वा खिवाहि वा

रज्जुयाए वा गहाय आकसाहि, नो से तं परिन्नं परिजा णिज्जा, तुसिणीओ उवेहिज्जा। से णं परो णावागओ णावाग० वइ०-आउसं० नो संचाएसि तुमं णावं उक्कसित्तए वा ३ रज्जुयाए वा गहाय आकसित्तए वा आहर एयं णावाए रज्जूए सयं चेव णं वयं णावं उक्कसिस्सामो वा जाव रज्जूए वा गहाय आकसिस्सामो, नो से तं प० तुसि०। से णं प० आउसं० एयं ता तुमं णावं आलित्तेण वा पीढएण वा वंसेण वा वलएण वा अवल्लुएण वा वाहेहि नो से तं प० तुसि०। से णं परो० एयं ता तुमं णावाए उदयं हत्थेण वा पाएण वा मत्तेण वा पडिग्गहेण वा णावाउस्सिंचणेण वा उस्सिंचाहि, नो से तं०। से णं परो० समणा! एयं तुमं णावाए उत्तिंगं हत्थेण वा पाएण वा बाहुणा वा ऊरुणा वा उदरेण वा सीसेण वा काएण वा उस्सिंचणेण वा चेलेण वा मट्टियाए वा कुसपत्तएण वा कुविंदएण वा पिहेहि, नो से तं०॥ से भिक्खू वा २ णावाए उत्तिंगेण उदयं आसवमाणं पेहाए उवरुवरिं णावं कज्जलावेमाणिं पेहाए नो परं उवसंकमित्तु एवं बूया-आउसंतो! गाहावइ एयं ते णावाए उदयं उत्तिंगेण आसवइ उवरुवरिं णावा वा कज्जलावेइ, एयप्पगारं मणं वा वायं वा नो पुरओ कट्टु विहरिज्जा अप्पुस्सुए अबहिल्लेसे एगंतगएण अप्पाणं विउसेज्जा समाहीए, तओ सं० णावा संतारिमे उदए आहारियं रीइज्जा, एयं खलु सया जइ-ज्जासि त्तिबेमि॥ इरियाए पढमो उद्देसो (सू० ११९) २-१-३-१॥

તે સાધુએ નાવમા બેસતા નાવના અગ્ર ભાગે બેસવુ નહિ, કારણ કે તેથી નિર્યામક (ખલાસી) ને પોતાના કાર્યમા હર કત થાય, તથા બીજા લોકોને ચડવા પહેલા પોતે ચઢી ન બેસે, કારણ કે વહાણને ચલાવવાના અધિકરણનો દોષ લાગે, તેમ નાવના બરોબર મધ્ય ભાગમા ચડી ન બેસે, તેમ વહાણના (પડખા) પકડીને આગળીઓવડે તાકી તાકીને ઉચા નીચા થઈને જોવુ નહિ

નાવમા ચડેલા સાધુને નાવવાળો કહે, કે હે સાધુઓ ! આ નાવને તમે ખેચો, આ દિશા તરફ વાળો, અમુક વસ્તુ દરિયામા ફેકો, અથવા દોરડેથી પકડીને ખેચો, તે પ્રમાણે કહે તોપણ સાધુએ તેમ ન કરવુ, પણ ચૂપ બેસી રહેવુ

, વળી તે નાવિક સાધુને કહે, કે હે સાધુઓ! જો તમે નાવ ન ખેચી શકો, કે સામાન ન ફેકી શકો, તો દોરડુ લાવીને અમને આપો, એટલે દોરડુ હાથમા આવતા અમે નાવને ખેચીશુ, તે વચન પણ મુનિએ સ્વીકારવુ નહિ,- પણ ચૂપ રહેવુ

તે નાવમા ચડેલા સાધુને નાવિક કહે, કે હે સાધુ! તમે નાવને આલિત્ત (   ) વડે પીઢ હલેસાવડે વાસ વડે વળાવડે અવલ્લકવડે આગળ ચલાવો, તે વાત પણ સાધુએ સ્વીકારવી નહિ, પણ ચૂપ બેસી રહેવુ

તે નાવમા ચડેલા સાધુને નાવિક એમ કહે, કે-આ નાવમા ભરાએલા પાણીને હાથવડે પગવડે વાસણથી કે પાતરાથી

અથવા નાવના હથીઆરથી કાઢી નાખો, પણ તે સાધુએ કરવુ નહિ, પણ મૌન ધારણ કરીને બેસવુ

તે નાવમા બેઠેલા સાધુને નાવિક કહે, કે હે સાધુઓ! તમે નાવમા પડેલા કાણાને હાથ, પગ, બાહુ, જાઘ, ઉરૂ, પેટ, માથા કે કાયાવડે અથવા વહાણમા રહેલા ઉન્ક્ષિચણવડે અથવા વસ્ત્ર, માટી, કમળપત્ર કે કુરૂવિંદ નામના ઘાસવડે ઢાંકો, પણ તે સ્વીકારવુ નહિ, મૌન બેસી રહેવુ

તે ભિક્ષુએ અથવા સાધ્વીએ નાવમા છિદ્ર પડતા પાણી ભરાતુ દેખીને-ઉપર ઉપર નાવમા પાણી ચડતુ દેખીને બીજા માણસોને એમ કહેવુ નહિ કે હે ગૃહસ્થ! આ વહાણમા પાણી ભરાય છે, અને નાવ ડુબી જશે, આ પ્રમાણે મનથી અને વચનથી સકલ્પ-વિકલ્પ ન કરતા કે બરાડા ન પાડતા શાત રહેવુ, શરીર ઉપકરણની ઉત્સુકતા તથા બહારનુ ધ્યાન છોડીને એકાતમા આત્માને સમાધિમા રાખવો, અને જે પ્રમાણે નાવ પાણીમા ચાલે તેમ ચાલવા દઈ કિનારે પહોચવુ, આ પ્રમાણે સદા યત્ન કરવો, અર્થાત્ નાવના ઉપર ધ્યાન ન રાખતા આત્મ સમાધિએ વર્ત્તવુ, આજ ભિક્ષુની સર્વ સામગ્રી છે

ત્રીજા અધ્યયનનો પહેલો ઉદ્દેશો સમાપ્ત થયો.

બીજો ઉદ્દેશો.

—०<>०—

પહેલો ઉદ્દેશો કહીને હવે બીજો ઉદ્દેશો કહે છે, તેનો આ પ્રમાણે સંબંધ છે, ગયા ઉદ્દેશામાં નાવમાં બેઠેલા સાધુની વિધિ કહી, અહીં પણ તેજ કહે છે, આ સંબંધે આવેલા ઉદ્દેશાનું આ પ્રથમ સૂત્ર છે

से णं परो णावा० आउसंतो! समणा एयं ता तुमं छत्तगं वा जाव चम्मछेयणगं वा गिण्हाहि एयाणि तुमं विरूवरूवाणि सत्थजायाणि धारेहि एयं ता तुमं दारगं वा पज्जेहि, णो से तं० ॥ (सू० १२०)

તે નાવમાં બેઠેલા સાધુને નાવિક વિગેરે ગૃહસ્થ કહે, કે તમે આ છત્રને પકડો, અથવા ચામડું છેદવાનું હથીઆર અથવા બીજા હથીઆર પકડો, અથવા આ બાળકને પાણી પીવડાવ, આવી પ્રાર્થના નાવિક વિગેરે કરે તો તે સ્વીકારવી નહિ, પણ મૌન રહેવું.

ઉપર પ્રમાણે નાવિકનું કહેવું ન કરવાથી તે કોપી કરીને સાધુને નાવમાંથી ફેંકી દે તો શું કરવું તે કહે છે —

से णं परो णावागए णावागयं वएज्जा—आउसंतो! समणा अयं समणे णावाए भंडभारिए भवइ से णं बाहाए गहाय णावाओ उदगंसि पक्खिविज्जा, एयप्पगारं निग्घोसं सुच्चा निसम्म से य चीवरधारी सिया खिप्पामेव चीवराणि उव्वेढे०

दिज्ज वा निर्धे दज्ज वा उप्फेस वा करिज्जा, अह० अभिक्कंतकूरकम्मा खलु बाला बाहाहिं गहाय ना० पक्खिविज्जा से पुव्वामेव वइज्जा–आउसंतो' गाहावई मा मेत्तो बाहाए गहाय नावाओ उदगंसि पक्खिवह, सयं चेव णं अहं नावाओ उदगंसि ओगाहिस्सामि, से णेवं वयंतं परो सहसा बलसा बाहाहिं ग० पक्खिविज्जा तं नो सुमणे सिया नो दुम्मण सिया नो उच्चावयं मणं नियंछिज्जा नो तेसिं बालाणं घायाए वहाए समुट्ठिज्जा, अप्पुस्सुए जाव समाहीए तओ सं० उदगंसि पविज्जा ॥ (सू० १२१)

તે સાધુને ઉદ્દેશીને નાવિક બીજા માણસને કહે, કે આ સાધુ કામ કર્યા વિના વહાણમા માત્ર ભાર અથવા ઉપકરણવટે બોજા રૂપ બેઠો છે, માટે તેને બાહુથી પકડીને નદીમા ફેંકી દો. આ પ્રમાણે તેમની વાત સાભળે, અથવા બીજા પાસેથી તે વાત જાણીને જિનકલ્પી કે સ્થવિરકલ્પી મુનિ હોય, તેમા સ્થવિર કલ્પી મુનિએ તુર્ત પોતાની પાસે ઓળાવાળા નકામા કપડા ઉતારીને જરૂર જોગા હલકા વસ્ત્ર ઉપધિ વિગેરેને શરીરે વીંટી લેવા, અથવા માથે બાધી લેવા, આ પ્રમાણે ઉપકરણ વીંટી લીધેલો સાધુ નિર્વ્યાકુલતાથી સુખેથી પાણીમા તરે છે, પછી તૈયાર થઈ તેમને ધર્મોપદેશ આપે, સાધુનો આચાર સમજાવે, છતા એમ નહી જાણે કે આ દુષ્ટો મને બાહુથી પકડીને પાણીમા નાખવાના જ છે, તો નાખે તે પહેલા મુનિએ કહેવુ કે તમારે મને બાહુથી પકડીને પાણીમા નાખવાની જરૂર નથી હુ જાતેજ પાણીમા

જ પલાવુ છુ આવુ બોલવા છતા પણ તે દુષ્ટો બાહુથી પકડી-ને સાધુને પાણીમા નાખી દે, તો મુનિએ મનમા રાગદ્વેષ ન કરવો, તથા દીનતા કે સ કલ્પ–વિકલ્પ પણ ન કરવા, તેમ તેમને મારવા કે દુ ખ દેવા તૈયાર ન થવુ, પણ ઉત્સુકતા રહિત પાણીમા પડવુ

હવે ઉદકમા પડેલાની વિધિ કહે છે

से भिक्खू वा० उदगंसि पवमाणे नो हत्थेण हत्थं पाएण पायं काएण कायं आसाइज्जा, से अणासायणाए अणासायमाणे तओ सं० उदगंसि पविज्जा ॥ से भिक्खू वा० उदगंसि पवमाणे नो उम्मुग्गनिमुग्गियं करिज्जा, मामेयं उदगं कन्नेसु वा अच्छीसु वा नक्कंसि वा मुहंसि वा परियावज्जिज्जा, तओ० संजयामेव उदगंसि पविज्जा ॥ से भिक्खू वा उदगंसि पवमाणे दुब्बलियं पाउणिज्जा खिप्पामेव उवहिं विगिंचिज्ज वा विसोहिज्ज वा, नो चेव णं साइज्जिज्जा, अह पु० पारए सिया उदगाओ तीरं पाउणित्तए, तओ संजयामेव उदउल्लेण वा ससिणद्धेण वा काएण उदगतीरे चिट्ठिज्जा ॥ से भिक्खू वा० उदउल्लं वा २ कायं नो आमज्जिज्जा वा णो पमज्जिज्जा वा संलिहिज्जा वा निल्लिहिज्जा वा उव्वलिज्जा वा उव्वट्टिज्जा वा आयाविज्ज वा पया०, अह पु० विगओदओ मे काए छिन्नसिणेहे काए तहप्पगारं कायं आमज्जिज्ज वा पयाविज्ज वा तओ सं० गामा० दूइज्जिज्जा ॥ (सू० १२२)

તે મુનિએ પાણીમા પડયા પછી હાથ સાથે હાથ, પગ સાથે પગ કે શરીરવડે કોઈ પણ ભાગમા અપકાય વિગેરેની રક્ષા માટે સ્પર્શ કરવો નહિ, તથા પાણીમા તણાતા ડુબકી એ મારવી નહિ, કારણ કે ડુબકી ન મારવાથી કાન આખ નાક મોઢા વિગેરેમા પાણી ન ભરાય તેમ પોતે ડુબી જાય નહિ, પણ જ્યારે પોતાને ડુબવા વખત આવે અને થાકી ગયો હોય, તો ઉપધિનો મોહ છોડી દેવો, અથવા ભારવાળી ઉપધિ છોડી દેવી, પછી પોતે જાણે કે હુ કિનારે જવા સમર્થ છુ, ત્યારે કિનારે નીકળી આવે, અને પાણી ટપકતા શરીરે કીનારા ઉપર ઉભો રહે, અને ઈર્યાવહી પડિક્કમે

પણ તે મુનિએ ભીના શરીરને પાણી રહિત કરવા આમળવુ ઘસવુ દાબવુ છાટવુ કે તપાવવુ નહિ, પણ પાણીને પોતાની મેળે નીતરવા દેવુ, પણ જ્યારે જાણે કે પાણી નીતરી ગયુ છે, ભીનાશ ઓછી થઈ ગઈ છે, ત્યારપછી કાયાને શરદી રહિત કરવા તડકે તપાવવી, અને ત્યા સુધી કિનારેજ ઉભા રહેવુ, અને શરીર સૂકાયા પછીજ બીજા ગામ તરફ વિહાર કરવો, પણ ત્યા ઊભા રહેવાથી ચોરનો ભય લાગતો હોય તો તુર્ત કાયાને સ્પર્શ કર્યા વિનાજ હાથ લાબા રાખી ગામ તરફ ચા ચા જવુ

से भिक्खू वा गामाणुगाम दूइज्जमाणे नो परेहिं सद्धिं परिजविय २ गामा० दूइ०, तओ० स० गामा० दूइ० ॥ (सू० १२३)

मुनिએ વિહાર કરતા મળેલા ગૃહસ્થો સાથે બહુ બડબડાટ કરતા જવું નહિ, પણ શાંતિથી ચાલવું, હવે જંઘા સુધીના પાણીમા ઉતરવાની વિધિ કહે છે

से भिक्खू वा गामा० दू० अतरा से जंघासतारिमे उदगे सिया, से पुव्वामेव ससीसोवरियं कायं पाए य पमज्जिज्जा २ एग पायं जले किच्चा एग पायं थले किच्चा तओ स० उदगंसि आहारियं रीएज्जा ॥ से भि० आहारियं रीयमाणे नो हत्थेण हत्थं जाव अणासायमाणे तओ संजयामेव जघासतारिमे उदए आहारियं रीएज्जा ॥ से भिक्खू वा० जघासतारिमे उदए आहारियं रीयमाणे नो सायावडियाए नो परिदाहपडियाए महइमहालयंसि उदयंसि कायं विउसिज्जा, तओ संजयामेव जघासतारिमे उदए अहारियं रीएज्जा, अह पुण एवं जाणिज्जा पारए सिया उदगाओ तीरं पाउणित्तए, तओ संजयामेव उदउल्लेण वा २ काएण दगतीरए चिट्ठिज्जा ॥ से भि० उदउल्लं वा कायं ससि० कायं नो आमज्जिज्ज वा नो० अह पु० विगओदए मे काए छिन्नसिणेहे तहप्पगारं कायं आमज्जिज्ज वा० पयाविज्ज वा तओ सं० गामा० दूइ० ॥ (सू० १२४)

તે સાધુ વિહાર કરી બીજે ગામ જતા માર્ગમા જાઘ સુધી તેટલુ પાણી હોય, તો ઉપરનુ શરીર મુહુપત્તિથી તથા નાભી નિચેનુ અડધુ શરીર ઓઘાથી પુજીને પાણીમા પ્રવેશ કરે, અને પાણીમા પેઠા પછી એક પગ જલમા મુકવો, બીજો પગ ઉંચો કરીને જવુ, પણ બે પગ વડે પાણી ડોળતા

જવુ નહિ, પણ જયણાથી પાણી ઉતરવુ, જેમ સરલતાથી જવાય તેમ જાય, પણ વિકાર કરતો આમ તેમ જોતો ન ચાલે

તે ભિક્ષુ જ ઘાસુધીના પાણીમા ઉતરી જતા હાથ સાથે હાથ પગ સાથે પગ વિગેરે, અપકાયની રક્ષા માટે લગા ડવા નહિ, તેજ પ્રમાણે સુખ મેળવવા દાહ મટાડવા ઉંડાપા ણીમા-છાતી સુધીના પાણીમા ઉતરવુ નહિ, ફકત જ ઘા સુ ધીના પાણીમાજ ઉતરવુ, પણ પાણીમા ઉતર્યા પછી ઉપકરણ સહિત ચાલવા પોતાને અસમર્થ જુએ અને ડુબવાનો વખત આવે તો બોળવા મા ઉપકરણ ત્યજી દેવા, પણ શક્તિવાન હોય તો ઉપકરણ સહિત ઉતરે, પછી કિનારે જઈને ઈર્યા વહિ કરી પાણી નીતરી ગયા પછી કાયા ની ભીનાશ ઓછી થયા પછી શરીર તપાવીને વિહાર કરે

હવે પાણીમાથી નીકળ્યા પછીની ગમન વિધિ કહે છે

से भिक्खू वा० गामा० दूइज्जमाणे नो मट्टियागएहिं पाएहिं हरियाणि छिंदिय २ विकुज्जिय २ विफालिय २ उम्मग्गेण हरियवहाए गच्छिज्जा, जमेयं पाएहिं मट्टियं खि प्पामेव हरियाणि अवहरंतु, माइट्ठाणं संफासे, नो एवं क-रिज्जा, से पुव्वामेव अप्पहरियं मग्गं पडिलेहिज्जा तओ० सं० गामा० ॥ से भिक्खू वा २ गामाणुगामं दूइज्जमाणे अं-तरा से वप्पाणि वा फ० पा० तो० अ० अग्गलपासगाणि वा गड्डाओ वा दरीओ वा सइ परक्कमे संजयामेव परिक्कमिज्जा नो उज्जु०, केवली०, से तत्थ परक्कममाणे पयलिज्ज वा २,

से तत्थ पयलमाणे वा २ रुक्खाणि वा गुच्छाणि वा गुम्माणि वा लयाओ वा वल्लीओ वा तणाणि वा गहणाणि वा हरियाणि वा अवलंबिय २ उत्तरिज्जा, जे तत्थ पाडिपहिया उवागच्छंति ते पाणी जाइज्जा २, तओ सं० अवलंबिय २ उत्तरिज्जा तओ सं० गामा० दू० ॥ से भिक्खू वा० गा० दूइज्जमाणे अंतरा से जवसाणि वा सगडाणि वा रहाणि वा सचक्काणि वा परचक्काणि वा से णं वा विरूवरूवं संनिरुद्धं पेहाए सइ परक्कमे सं० नो उ० से णं परो सेणागओ वइज्जा आउसंतो ! एस णं समणे सेणाए अभिनिवारियं करेइ, से णं बाहाए गहाय आगसह, से णं परो बाहाहिं गहाय आगसिज्जा, तं नो सुमणे सिया जाव समाहीए तओ सं० गामा० दू० ॥ (सू० १२८)

તે ભિક્ષુ નદીના પાણીમાથી નીકળેલા હોય, તે વખતે જો ઉન્માર્ગે જઈને ગારાથી ખરડેલા પગે લીલા ઘાસને છેદીને કે વાકુ વાળીને તથા એ ચી કાઢીને પોતાના પગ સાફ કરવાના ઇરાદાથી વનસ્પતિને દુ ખ દે તો એ કપટનુ નિંદિત કાર્ય છે, માટે તેમ ન કરવુ, પણ પ્રથમથી તદ્દન ઓછા ઘાસ વાળો માર્ગ જોવો, અચિત્ત જગ્યામા જઇ પ્રથમ બતાવ્યા પ્રમાણે ગારો દૂર કરવો, પછી બીજે ગામ વિહાર કરવો,

સાધુને વિહાર કરતા માર્ગમા વપ્ર (કિલ્લો) ફલિહ (ખાઈ) પ્રાકાર (કોટ) તોરણ અર્ગલ અર્ગલપાસક ખાડા ગુફા (કોતર) ઓળગવાના આવે, તો છતી શક્તિએ તેવા સીધા માર્ગે ન જવુ, પણ દૂરના ખાડા વિનાના રસ્તે જવુ,

કારણકે ત્યા જતા ખાડા વિગેરેમા પડતા સચિત્ત ઝાડ વિગેરેને પકડે, તો કેવળી પ્રભુએ તેમા દોષો બતાવ્યા છે, પણ બીજો રસ્તો ન હોય અને ખાસ કારણે તે માર્ગે જવુ પડે અને પગ ખમે તેવુ હોય, તો ઝાડ ગુચ્છા ગુલ્મલતા વેલા ઘાસ છોડવા અથવા જે પકડવા જોગ હાથમા આવે, તે લઇને ઉતરવુ, અથવા રસ્તામા જતા મુસાફરની મદદ માગીને હાથ પકડીને ઉતરવુ, પછી ગાળાથી કે ખાડાથી બહાર આવી સમાધાનથી બીજે ગામ વિહાર કરવો

તે ભિક્ષુને વિહાર કરતા માર્ગમા ઘઉ જવના ખેતર આવે, ગાડા રથ હોય કે તે ગામના રાજાનુ કે બીજા રાજાનુ લશ્કર પડેલુ હોય, તો બીજો રસ્તો મળતા તે રસ્તે ન જવુ, કારણકે ત્યા જતા બહુ અપાયો છે, પણ બીજો રસ્તો ન હોય, શક્તિ ન હોય, તો તે માર્ગે જતા સેનાનો અજાણ્યો માણસ સાધુને ન ઓળખવાથી બીજા માણસને કહે, કે "આ જાસુસ આવેલો છે, માટે ધક્કા મારીને બાહુમાથી પકડીને બહાર કાઢો" અને તે પ્રમાણે કદાચ કરે, તો પણ તેમના ઉપર ક્રોધ ન લાવતા સમાધિથી વિહાર કરે

से भिक्खू वा० गामा० दूइज्जमाणे अतरा से पाडिपहिया उवागच्छिज्जा ते ण पाडिपहिया एव वइज्जा—आउ० समणा ! केवइए एस गामे वा जाव रायहाणी वा केवईया इत्थ आसा हत्थी गामपिंडोलगा मणुस्सा परिवसंति ! से बहुभत्ते बहुउदए बहुजणे बहुजवसे से अप्पभत्ते

अप्पुदए अप्पजणे अप्पजवसे ? पयप्पगाराणि पसिणाणि पुच्छिज्जा, पयप्प० पुट्ठो वा अपुट्ठो वा नो वागरिज्जा, पयं खलु० ज० सव्वट्ठेहिं० (सू० १२६) ॥ २-१-३-२

તે સાધુ સાધ્વીને માર્ગે ચાલતા મુસાફરો મળે, તેઓ આ પ્રમાણે પૂછે કે હે સાધુઓ ! તમારા વિહારમા આવેલુ ગામ કે રાજ્યધાની કેવી મોટી છે ! તથા અહીં કેટલા ઘોડા હાથી ગામના ભીખારીઓ કે માણસો વસે છે, અથવા ઘણુ રાધેલુ અન્ન પાણી કે અનાજ મળે છે ? કે ઓછુ ભોજન પાણી કે અનાજ મળે છે ? એવા પ્રકારના પ્રશ્નો પૂછે, અથવા ન પણ પૂછે, તો પણ પોતે બોલવુ નહિ, (ભાષાતર વાળા આચારાગસૂત્રમા પાઠ વિશેષ છે पतप्पा गाराणि पसिणाणि णो पुच्छेज्जा " આવા પ્રશ્નો મુનિએ પણ મુસાફરને પૂછવા નહિ)

આજ સાધુનુ સર્વ સાધુપણુ છે

त्रीजो उद्देशो.

' બીજો ઉદ્દેશો કહીને હવે ત્રીજો કહે છે, તેનો આ પ્રમાણે સબધ છે ગયામા ગમનવિધિ બતાવી, અહીં પણ તેજ કહે છે આ સબધે આવેલા ઉદ્દેશાનુ આ પ્રથમ સૂત્ર છે

से भिक्खू वा गामा० दूइज्जमाणे अंतरा से वप्पाणि वा जाव दरीओ वा जाव कूडागाराणि वा पासायाणि वा नुमगिहाणि वा रुक्खगिहाणि वा पव्वयगि० रुक्खं वा चेइयकडं आएसणाणि वा जाव भवणगिहाणि वा नो बाहाओ पगिज्झिय २ अंगुलिआए उद्दिसिय २ ओणमिय २ उन्नमिय २ निज्झाइज्जा, तओ सं० गामा० ॥ से भिक्खू वा० गामा० दू० माणे अंतरा से कच्छाणि वा दवियाणि वा नुमाणि वा वलयाणि वा गहणाणि वा गहणविदुग्गाणि वणाणि वा वणवि० पव्वयाणि वा पव्वयवि० अगडाणि वा तडागाणि वा दहाणि वा नईओ वा वावीओ वा पुक्खरिणीओ वा दीहियाओ वा गुंजालियाओ वा सराणि वा सरपंतियाणि वा सरसरपंतियाणि वा नो बाहाओ पगिज्झिय २ जाव निज्झाइज्जा, केवली०, जे तत्थ मिगा वा पसू वा पंखी वा सरीसिवा वा सीहा वा जलचरा वा थलचरा वा खहचरा वा सत्ता ते उत्तसिज्ज वा वित्तसिज्ज वा वाडं वा सरणं वा कं खिज्जा, चारित्ति मे अयं समणे, अह भिक्खू णं पु० जं नो बाहाओ पगिज्झिय २ निज्झाइज्जा, तओ संजयामेव आयरियउवज्झाएहिं सद्धिं गामाणुगामं दूइज्जिज्जा ॥ (सू० १२७)

તે ભિક્ષુ બીજે ગામ જતા વચમા જુએ કે ખાઈ, કોટ, મેડાવાળા ઘર, પર્વત ઉપરના ઘર, ભોંયરા, વૃક્ષથી પ્રધાન ઘર, અથવા ઝાડ ઉપરના નિવાસસ્થાન, ગુફાઓ, ઝાડના નીચે વ્યંતરના સ્થાન, વ્યંતર માટે કરેલી દેરડીયો, મઠો, ભવનગૃહ વિગેરે જે કંઈ રમણીય સ્થાન હોય, તે હાથ ઉંચા કરી કરીને

અ ગુલીથી ઉદ્દેશી ઉદ્દેશીને ઉંચા નીચા થઇને જોવા નહિ, તેમ બીજાનેબતાવવા પણ નહિ, તેમા દોષો આ છે કે, તે સ્થાનમા આગ લાગે કે ચોરી થાય તો તે સાધુ ઉપર શ કા આવે, તથા ગૃહસ્થો એમ જાણે કે, આ ઉપરથી ત્યાગી છતા અ દરથી ઇંદ્રિયોથી પરવશ છે, તથા ત્યા બેઠેલો પક્ષીનો સમુદાય ત્રાસ પામે, માટે સાધુ તેવુ ન કરતા શાંતિથી વિહાર કરે, તથા માર્ગે વિહારમા નીચલી બાબતો હોય, નદીના નીચાણુ ભાગમા વસેલા (કચ્છ) દેશો અથવા મૂળા વાલોળની વાડીઓ, દવિયાણિ (બીડ) જેમા રાજા તરફથી ઘાસ માટે જમીન રોકેલી હોય છે તે, તથા નીચાણના ખાડા (ખીણો) વલયો (નદીએ વી ટેલા ભૂમીભાગો) ગહન ઉજાડ પ્રદેશ, અથવા પાણી વિનાનુ રણ અથવા ઉજાડ પહાડી કિલ્લા વન મોટા વન પર્વત પર્વતસમૂહ હોય, કુવા તળાવ કુ ડ નદીઓ વાવડીઓ કમળવાળી તથા લાબી વાવડીઓ ગુંજાલિકા વાકી વા વડીઓ સરોવર સરોવરની શ્રેણિ હોય, જોડે જોડે તળાવો હોય, આ બધુ દેખવા યોગ્ય હોય, છતા પણ હાથ ઉંચા કરીને કે આગળીથી ઇશારત કરીને બતાવવુ નહિ, તથા દે ખુ નહિ, કેવળી પ્રભુ તેમા નીચલા દોષો બતાવે છે, કારણ કે તેમા રહેલા મૃગો બીજા પશુ પક્ષી સાપ સી હ જલ ચર થલચર ખેચર વિગેરે જીવો હોય, તે ત્રાસ પામે, ભડકે, અથવા શરણુ લેવા આમ તેમ દોડે, તેથી તેની નજીકમા રહેનાર લોકોને સાધુ ઉપર શક આવે માટે સાધુએ માર્ગમા ચાલતા તેમ ન કરવુ, માટે શાસ્ત્ર

જાણનારા એવા આચાર્ય ઉપાધ્યાય વિગેરે ગીતાર્થ સાધુઓ સાથે પોતે વિચરે હવે આચાર્ય વિગેરે સાથે ચાલતા સાધુની વિધિ કહે છે

से भिक्खू वा २ आयरिउवज्झा० गामा० नो आयरिय उवज्झायस्स हत्थेण वा हत्थं जाव अणासायमाणे तओ संजयामेव आयरिउ० सद्धिं जाव दूइज्जिज्जा ॥ से भिक्खू वा आय० सद्धिं दूइज्जमाणे अंतरा से पाडिवहिया उवागच्छिज्जा, से णं पा० एवं वइज्जा—आउसंतो! समणा! के तुब्भे? कओ वा एह? कहिं वा गच्छिहिह?, जे तत्थ आयरिए वा उवज्झाए वा से भासिज्ज वा वियागरिज्ज वा, आयरिउवज्झायस्स भासमाणस्स वा वियागरेमाणस्स वा नो अंतरा भासं करिज्जा, तओ सं० अहाराइणिए वा० दूइज्जिज्जा ॥ से भिक्खू वा अहाराइणियं गामा० दू० नो राइणियस्स हत्थेण हत्थं जाव अणासायमाणे तओ सं० अहाराइणियं गामा० दू० ॥ से भिक्खू वा २ अहाराइणिअं गामाणुगामं दूइज्जमाणे अंतरा से पाडिवहिया उवागच्छिज्जा, से णं पाडिपहिया एवं वइज्जा—आउसंतो! समणा! के तुब्भे? जे तत्थ सव्वराइणिए से भासिज्ज वा वागरिज्ज वा, राइणियस्स भासमाणस्स वा वियागरेमाणस्स वा नो अंतरा भासं भासिज्जा, तओ संजयामेव अहाराइणियाए गामाणुगामं दूइज्जिज्जा ॥ (सू० १२८)

તે ભિક્ષુ આચાર્ય વિગેરેની સાથે વિહાર કરતા ગુરૂ વિગેરેથી એટલો દૂર ઉભો રહે, કે હાથ વિગેરેનો સ્પર્શ ન થાય,

તથા તે ભિક્ષુ આચાર્ય વિગેરેની સાથે જતા મુસાફરો પૂછે કે હે સાધુઓ ! તમે કોણ છો ? કયાથી આવો છો ? કયા જ વાના છો ? તે સમયે જે આચાર્ય ઉપાધ્યાય વિગેરે જે મોટા હોય, તે ઉત્તર આપે, અથવા ખુલાસાથી સમજાવે, પણ આચા ર્યાદિ ઉત્તર આપે, તેમા પોતે વચમા કઈ પણ ન બોલે, તેમ જ જે રત્નાધિક (ચારિત્રપર્યાયે કે જ્ઞાને મોટા હોય તે) આગ ળ ચાલે, પોતે પછવાડે ચાલે, અને ચાર હાથની દૃષ્ટિ રાખી ચાલે, તે ભિક્ષુ વળી જે આચાર્યને બદલે રત્નાધિક સાથે ચાલતો હોય, તેમને પણ હાથ વિગેરેથી સ્પર્શ ન કરે, અને રસ્તામા મુસાફરો મળતા તે પૂછે તો રત્નાધિકે ઉત્તર આ પવો, એટલે સૌથી મોટાએ ઉત્તર આપવો, પણ તે મોટા સાધુ બોલતા હોય, ત્યારે વચમા અન્ય સાધુએ બોલવુ નહિ, તેજ પ્રમાણે સયતોએ મોટા રત્નાધિક સાધુને આગળ ક રીને વિહાર કરવો વળી —

से भिक्खू वा० दूइज्जमाणे अतरा से पाडिवहिया उवागच्छिज्जा, ते ण पा० एवं वइज्जा—आउ० स० ! अवियाई इत्तो पडियहे पासह, त०—मणुस्स वा गोण वा महिसं वा पसु वा पक्खि वा सिरीसिव वा जलयर वा से आइक्खह दसेह, त नो आइक्खिज्जा नो दसिज्जा, नो तस्स त परिन्नं परिजाणिज्जा, तुसिणिए उवेहिज्जा, जाणं वा नो जाणति वइज्जा, तओ सं० गामा० दू० ॥ से भिक्खू वा० गा० दू० अतरा से पाडि० उवा०, ते ण पा० एव वइज्जा—आउ० स० ! अवियाई इत्तो पडिपहे पासह उदगपसूयाणि कदाणि

वा मूलाणि वा तया पत्ता पुप्फा फला बीया हरिया उदगं वा सन्निहियं अगणिं वा संनिखित्त से आइक्खह जाव दूइ-ज्जिज्जा ॥ से भिक्खू वा० गामा० दूइज्जमाणे अंतरा से पाडि० उवा०, से णं पाडि० एवं आउ० स० अवियाई इत्तो पडिपहे पासह जवसाणि वा जाव से णं वा विरूवरूवं संनिविट्ठं से आइक्खह जाव दूइज्जिज्जा ॥ से भिक्खू वा० गामा० दूइज्जमाणे अंतरा पा० जाव आउ० स० केवइए इत्तो गामे वा जाव रायहाणि वा से आइक्खह जाव दूइज्जिज्जा ॥ से भिक्खू वा २ गामाणुगामं दूइज्जिज्जा, अंतरा से पाडिपहिया आउसंतो समणा ! केवइए इत्तो गामस्स नगरस्स वा जाव रायहाणीए वा मग्गे से आइक्खह तहेव जाव दूइज्जिज्जा ॥ (सू० १२९)

ते साधुने मार्गमा जता कोई मुसाफर पूछे के, हे साधु ! तमे रस्तामा आवता कोई माणस जोयो ? बळद भेंस पशु पखी सरीसृप जलचर जे कई देख्युं होय ते कहो, अथवा बतावो, तो ते समये साधुए कई पण बोलवु नहि, तेम बतावबु नहि, तेनी ते वात साधुए कबुल राखवी नहि, मौन रहेवु, अथवा जाणतो होय तो पण नथी जाणतो एम कहेवु, तेज प्रमाणे समाधिथी विहार करवो, तेज प्रमाणे साधुने मार्गमा पूछे, के जळमा थनार कंद मूळ छाल पांदडा फूल फळ बीज हरित (भाजी) पाणी अथवा स्थापेली अग्नि होय तो बतावो, ते समये पण मौन रहेवु, जाणवा

છતાં, 'નથી જાણુતો.' એમ કહેવુ, અથવા પુછે કે માર્ગમા જવ ઘઉના ખેતર અથવા જુદુ જુદુ જે જોયુ હોય તે કહો, તોપણ મૌન રહેવુ, તેજ પ્રમાણે પૂછે કે અહીંથી ગામ અથવા રાજધાની કેટલી દૂર છે? તો પણ મૌન રહેવુ, અથવા અમુક ગામ અથવા નગર કે રાજ્યધાનીએ કયો રસ્તો જાય છે? વિગેરે પૂછે તો મૌન રહેવુ, પણ તે સબધી ઉત્તર આપવો નહિ

से भिक्खू० गा० दू० अतरा से गोणं वियाल पडिवहे पेहाए जाव चित्तचिल्लडं वियाल प० पेहाए नो तेसिं भीओ उम्मग्गेण गच्छिज्जा नो मग्गाओ उम्मग्ग सकमिज्जा नो गहण वा वण वा दुग्गं वा अणुपविसिज्जा नो रुक्खसि दूरु-हिज्जा नो महइमहालयसि उदयसि काय विउसिज्जा नो वाड वा सरण वा सेण वा सत्थ वा कखिज्जा अप्पुस्सुए जाव समाहीए तओ सजयामेव गामाणुगाम दूइज्जिज्जा ॥ से भिक्खु० गामाणुगाम दूइज्जमाणे अतरा से विहं सिया, से ज पुण विहं जाणिज्जा इमसि खलु विहसि बहवे आमोसगा उवगरणपडियाए सपिंडिया गच्छिज्जा, नो तेसिं भीओ उ म्मग्गेण गच्छिज्जा जाव समाहीए तओ सजयामेव गामाणु-गामं दूइज्जेज्जा ॥ (सू० १३०)

તે ભિક્ષુને વિહાર કરતા માર્ગમા બળધ કે સાપ ઉન્મત્ત થએલો જુએ, સિહ ચીતરો અથવા તેનુ બચ્ચુ જુએ, તો તેના ભયથી ડરીને ઉન્માર્ગે જવુ નહિ, તેમ ઉજ્જડ અર-

કુવમા ઘુસવુ નહિ, તેમ ઝાડ ઉપર પણ ચડવુ નહિ, તેમ પાણીમા પણ પેસવુ નહિ, તેમ વાડમા પેસવુ નહિ, બીજાનુ શરણુ ચાહવુ નહીં, પણ ઉત્સુકતા રાખ્યા વિના શાતિથી જવુ, આ સૂત્ર જિનકલ્પી આશ્રયી છે, પણ સ્થવિર કલ્પીએ તો સાપ વિગેરેને બાજુએ ટાળી નીકળવુ, વળી તે માર્ગે ચાલતા લાબી ઉજ્જડ અટવી આવે, અને તેમા ચોરો રહેતા હોય, અને તે ચોરો ઉપધિ લેવા આવતા હોય, તોપણ તેના ડરથી ઉન્માર્ગે જવુ નહિ, પણ સીધે રસ્તે શાતિથી વિહાર કરતા જવુ

से भिक्खू वा० गा० दू० अंतरा से आमोसगा संपिडिया गच्छिज्जा ते ण आ० एव वइज्जा--आउ० स०! आहर एय वत्थ वा० ४ देहि निक्खिवाहि, से नो दिज्जा निक्खिविज्जा, नो वंदिय २ जाइज्जा, नो अंजलिं कट्टु जाइज्जा नो कलुणपडियाए जाइज्जा, धम्मियाए जायणाए जाइज्जा, तुसिणीयभावेण वा ते णं आमोसगा सय करणिज्जंतिकट्टु अक्कोसंति वा जाव उद्दवितिं वा वत्थं वा ४ अच्छिंदिज्ज वा जाव परिट्ठविज्ज वा, त नो गामसंसारिय कुज्जा, नो रायसंसारियं कुज्जा, नो परं उवसंकमित्तु बूया—आउसंतो! गाहावई एए खलु आमोसगा उवगरणपडियाए सयकरणिज्जंतिकट्टु अक्कोसंति वा जाव परिट्ठवंति वा, एयप्पगारं मण वा वायं वा नो पुरओ कट्टु विहरिज्जा, अप्पुस्सुए जाव समाहीए तओ संजयामेव गामा० दूइ० ॥ एय

मलु० सया जइ० (सू० १३१) त्तिबेमि ॥ समात्तमीर्याख्य तृतीयमध्ययनम् ॥ २-१-३-३

ભિક્ષુને વિહાર કરતા ચોરો ભેગા થઈને ઉપકરણ યાચે, તો તેમને હાથમા અર્પણ કરવા નહિ, બલથી ગ્રહણ કરે તો જમીન ઉપર નાખી દેવા, અને ચોરે લીધા પછી તેને વદન કરીને યાચવા નહિ, તેમ હાથ જોડીને દીનતાથી પણ યાચવા નહિ, પણ ધર્મ સમજાવીને યાચવા અથવા ચુપ રહીને ઉપેક્ષા કરવી, તથા તે ચોરો પોતાના કર્ત્તવ્ય પ્રમાણે આક્રોશ કરે, દડથી મારે અથવા જીવ લે, તોપણ તેના સામે થવુ નહિ, પણ તેઓ માલ વિનાના સમજી પાછા ફેંકી દે, ફાડી નાખે તોપણ તેમની ચેષ્ટા ગામમા કે રાજકુળમા કહેવી નહિ, અથવા બીજા ગૃહસ્થને પણ એમ ન કહેવુ કે આ ચોરોએ આ પ્રમાણે કર્યુ છે તથા મનથી કે વચનથી તેના ઉપર દુર્ભાવ બતાવવો નહિ, પણ ઉત્સુકતા છોડી સમાધિથી વિહાર કરી બીજે ગામ જવુ આજ સાધુની સાધુતા છે

ત્રીજુ અધ્યયન સમાપ્ત થયુ

ચોથુ અધ્યયન ભાષા જાતમ્.

ત્રીજુ અધ્યયન કહ્યુ, હવે ચોથુ કહે છે, તેનો આ પ્રમાણે સબધ છે, ત્રીજા અધ્યયનમા પિંડવિશુદ્ધિ માટે ગમનવિધિ કહી, ત્યા ગયેલાએ માર્ગમા આ પ્રમાણે બોલવુ

આમ ન બોલવુ, તે બતાવશે, આ અ બ ધે આવેલા આ ભાષા જાત અધ્યયનના ચાર અનુયોગદ્વાર થાય છે, તેમા નિક્ષેપનિર્યુક્તિ અનુગમમા ભાષાજાત શબ્દોના નિક્ષેપા માટે નિર્યુક્તિકાર કહે છે

जह वक्क तह भासा जाए छक्क च होइ नायव्वं । उप्पत्तीए १ तह पज्जवं २ तरे ३ ग्गहणे ४ य ॥ ३१३

વાક્ય શુદ્ધિ નામના અધ્યયનમા જેમ વાક્યનો પૂર્વે નિક્ષેપ કર્યો છે, તે પ્રમાણે ભાષાનો પણ કરવો

જાત શબ્દના નિક્ષેપાનુ વર્ણન.

પણ જાત શબ્દનો ૭ પ્રકાર નિક્ષેપો કરવો, નામ સ્થાપના ક્ષેત્ર કાળ અને ભાવ છે, એમા નામ સ્થાપના સુગમ છે, દ્રવ્ય જાત આગમથી અને નો આગમથી છે, તેમા વ્યતિરિક્તમા નિર્યુક્તિકાર પાછળની અડધી ગાથાથી કહે છે, તે ચાર પ્રકારે ઉત્પત્તિજાત, પર્યવજાત, અ તરજાત, અને ગ્રહણ જાત છે (૧) તેમા ઉત્પત્તિજાત તે જે દ્રવ્યો ભાષા વર્ગણાની અ દર પડેલા કાયયોગથી ગ્રહણ કરેલા તે વાગ્યોગવડે નિસૃષ્ટ થયેલા ભાષાપણે ઉત્પન્ન થાય, તે ઉત્પત્તિજાત છે, અર્થાત જે દ્રવ્ય ભાષાપણે ઉત્પન્ન થાય તે (૨) તેજ વાચાથી નિસૃષ્ટ ભાષા દ્રવ્યોવડે જે વિશ્રેણીમા રહેલા ભાષા વર્ગણાની અ દર રહેલા નિસૃષ્ટ દ્રવ્યના પરાઘાતવડે ભાષાપર્યાય પણે જે ઉત્પન્ન થાય છે, તે દ્રવ્યો **પર્યવજાત** કહેવાય છે, (૩) જે દ્રવ્યો અ ન

રાલે સમશ્રેણિમાજ નિસૃષ્ટ દ્રવ્યની સાથે મિશ્રિત ભાષા પરિણામને ભજે, તે અ તગ્જાત છે (૪) વળી જે દ્રવ્યો સમશ્રેણિમા રહેલા ભાષાપણે પરિણમેલા કર્ણ શષ્કુલી (કાનની અન્દર) ના કાણામા પેઠેલા ગ્રહણ કરાય છે, તે અન ત પ્રદેશવાળા દ્રવ્યથી છે, તથા અસ ખ્યપ્રદેશવાળા અવગાહમા અવગાઢેલા ક્ષેત્રથી છે, કાળથી એક બે ત્રણથી માંડીને અસ ખ્યાત સમય સુધીની સ્થિતિવાળા છે, ભાવથી વર્ણ ગ ધ રસ સ્પર્શવાળા છે, તે આવા દ્રવ્યો ' ગ્રહણજાત ' છે, દ્રવ્યજાત કહ્યુ,

ક્ષેત્રાદિજાત તો સ્પષ્ટ હોવાથી નિર્યુક્તિકારે કહ્યા નથી, તે આ પ્રમાણે છે, જે ક્ષેત્રમા ભાષાજાતનુ વર્ણન ચાલે, અથવા જેટલુ ક્ષેત્ર સ્પર્શ કરે, તે ક્ષેત્રજાત છે, એજ પ્રમાણે જે કાળમા વર્ણન ચાલે તે કાળજાત છે,

ભાવજાત તો તેજ ઉત્પત્તિ પર્યવ અ તર ગ્રહણ દ્રવ્યો સાભળનારના કાનમા જણાય, કે " આ શબ્દ " છે, એવી બુદ્ધિ ઉત્પન્ન કરે,

પણ અહિં અધિકાર દ્રવ્ય ભાષાજાત વડે છે કારણ કે દ્રવ્યની પ્રધાન વિવક્ષા છે,

દ્રવ્યનો વિશિષ્ટ અવસ્થા ભાવ છે, તે માટે ભાવ ભાષાજાત વડે પણ અધિકાર છે

ઉદ્દેશાના અર્થાધિકાર માટે કહે છે —

सव्वेऽवि य वयणविसोहिकारगा तहवि अत्थि उ विसेसो । वयणविभत्ती पढमे उप्पत्ती वज्जणा बीए ॥३१४॥

હવે કે જે ઉદ્દેશા પણ વચન વિશુદ્ધિ કરનારા છે, તોપણ તે દરેકમાં વિશેષ છે, તે આ છે, પ્રથમના ઉદ્દેશામાં વચનની વિભક્તિ છે, એટલે એક વચનથી લઈને સોળ પ્રકારના વચનનો વિભાગ છે તથા આવું વચન બોલવું, આવું નહિ. તેનું વર્ણન છે, બીજા ઉદ્દેશામાં ક્રોધ વિગેરેની ઉત્પત્તિ જેમ ન થાય, તેમ બોલવું, હવે સૂત્ર અનુક્રમમાં અસ્ખલિતાદિ ગુણયુક્ત સૂત્ર છે, તે આ પ્રમાણે છે —

से भिक्खू वा २ इमाइं वयायाराइं सुच्चा निसम्म इमाइं अणायाराइं अणायरियपुव्वाइं जाणिज्जा — जे कोहा वा वायं विउंजंति जे माणा वा० जे मायाए वा० जे लोभा वा वायं विउंजंति जाणओ वा फरुसं वयंति अजाणओ वा फ० सव्वं चेयं सावज्जं वज्जिज्जा विवेगमायाए धुवं चेयं जाणिज्जा अधुवं चेयं जाणिज्जा असणं वा ४ लभिय नो लभिय भुंजिय नो भुंजिय अदुवा आगओ अदुवा नो आगओ अदुवा एइ अदुवा नो एइ अदुवा एहिइ अदुवा नो एहिइ इत्थवि आगए इत्थवि नो आगए इत्थवि एइ इत्थवि नो एति इत्थवि एहिति इत्थवि नो एहिति ॥ अणुवीइ निट्ठाभासी समियाए संजए भासं भासिज्जा, तंजहा — एगवयणं १ दुवयणं २ बहुव० ३ इत्थि० ४ पुरि० ५ नपुंसगवयणं ६ अज्झत्थव० ७ उवणीयवयणं ८ अवणीयवयणं ९ उवणीयअवणीयव० १० अवणीयउवणीयव० ११ तीयव० १२ पडुप्पन्नव० १३ अणागयव० १४ पच्चक्खवयणं १५ परुक्खव० १६, से एगवयणं वइस्सामीति एगवयणं वइज्जा जाव परुक्खवयणं वइज्जा

मीति परुक्खजयण वइज्जा, इत्थी वेस पुरि सोयेस नपुंसग वेस पय वा चेय अन्न वा चेय अणुवीइ निट्ठाभामी समियाए सजए भास भासिज्जा, इच्चेयाइ आययणाइ उवातिकम्म ॥ अह भिक्खू जाणिज्जा चत्तारि भासज्जायाइ, तजहा—सच्चमेग पढम भासज्जाय १ बीय मोस २ तईय सच्चामोस ३ ज नेव सच्च नेव मोस नेव सच्चामोसं असच्चामोस नाम त चउत्थ भासज्जाय ४ ॥ से बेमि जे अईया जे य पडुप्पन्ना जे अणागया अरहता भगवतो सव्वे ते एयाणि चेव चत्तारि भासज्जायाइ भासिसु वा भासति वा भासिस्सति वा पन्नविसु वा ३, सव्वाइ च ण एयाइ अचित्ताणि वण्णमताणि गधमताणि रसमताणि फासमताणि चओवचइयाई विप्परिणामधम्माइ भवतीति अक्खायाइ ॥ सू० १३२)

સાધુને આ અ ત કરણુમ ઉત્પન્ન થએલા (ઇદિમ્ આ પ્રત્યક્ષ સમીપ વાચી શબ્દવડે બતાવેલ હોવાથી) તથા નૈકાલનેડ વાણી મ બ ધી આચાર ને વાગાચાર (વાણીના આચાર) સૂત્રકાર બતાવે છે, તે સાભળીને તથા હૃદયમા જાણીને ભાષા સમિતિ વડે તે સાધુએ વચન બોલવુ તે હવે વિગત વાર કહે છે

તેમા પ્રથમ આવી ભાષા ન બોલવી, તે અનાચરિત ભાષાનુ વર્ણન કરે છે, તે ન બોલવા યોગ્ય અનાચાર કહે છે, એટલે જે ક્રોધથી વાચા બોલે છે, જેમકે તુ ચોર છે દાસ છે! તથા કેટલાક માનથી બોલે છે, જેમકે હુ ઉત્તમ જાતિનો છુ તુ અધમ જાતિનો છે, તથા માયાથી બોલે છે જેમકે હુ માદો

શુ (પણ માઠો હોય નહિ) અથવા બીજાનો સાવદ્ય (પાપ વાળો) મંદેશો કોઇ ઉપાય વડે કહીને પછી મિથ્યાદુષ્કૃત કરે છે, આ તો મારાથી સહના (ઉતાવળથી) બોલાઇ ગયુ છે ! તથા કોઈ લોભથી બોલે કે આ વચન બોલવાથી હું ઠીક મેળ વીશ તથા કોઇનો દોષ જાણતા હોય, તેનો દોષ ઉઘાડવાવડે કઠોર વચન બોલે છે, અથવા અજાણ્યુ પણ બોલે છે, આ બધુ ઉપર કહેલું સઘળું ક્રોધાદિનું વચન પાપ સહિત હોવાથી (સાવદ્ય છે માટે) તે વર્જવુ, અર્થાત્ વિવેકી બનીને સાધુએ તેવુ વચન ન બોલવુ

તથા કોઇ સાથે સાધુએ બોલતા નિશ્ચયાત્મક વાચા ન બોલવી કે "અમુક વરસાદ વિગેરે બનશેજ" તેવીજ રીતે અધ્રુવ પણ જાણવુ, (કે આમ નહિજ બને) અથવા કોઈ સાધુને ભિક્ષા માટે કોઈ જ્ઞાતિ કે કુલમા પ્રવેશ કરતો જોઈને તને ઉદ્દેશીને બીજા સાધુઓ આવુ બોલે કે આપણે ખાઈ લો, તે લઈનેજ આવશે, અથવા તેને માટે નાખી મુકો, તે કઈ પણ લીધા વિનાજ આવશે અથવા ત્યાજ ખાઈને અથવા ખાધા વિનાજ આવશે, તેવુ નિશ્ચયાત્મક વચન પણ ન બોલવુ, તથા આવી વાણી ન બોલવી, કે રાજા વિગેરે આવ્યો છેજ, તથા તે નથીજ આવ્યો, અથવા આવે છેજ, આવવાનો નથીજ, તથા તે આવશેજ, અથવા આવશેજ નહિ, એ પ્રમાણે પત્તન મઠ વિગેરે આશ્રયી પણ ભૂત વિગેરે ત્રણે કાળ આશ્રયી યોજવુ, તે બધાનો સાર આ છે કે જે અર્થ ને પોતે

ખરોબર ન જાણે ત્યા આગળ આ 'એમજ છે' એમ ન બોલવુ,

સામાન્યથી સાધુને બધી જગ્યાએ લાગુ પડતો આ ઉપદેશ છે કે વિચારીને, સમ્યગ્ રીતે નિશ્ચય કરીને અથવા શ્રુત ઉપદેશ વડે પ્રયોજનવડે સાધારણ 'નિશ્ચય આત્મક' બનીને ભાષા સમિતિવડે અથવા રાગદ્વેષ છોડીને સોળ વચનની વિધિ જાણીને ભાષા બોલે, જેવી ભાષા બોલવી તે સોળ પ્રકારના વચનની વિધિવાળી ભાષા બતાવે છે

સોળ પ્રકારની ભાષા.

(૧) એકવચન જેમકે 'વૃક્ષ' (૨) દ્વિ વચન 'વૃક્ષૌ' (૩) બહુ વચન 'વૃક્ષા' આ ત્રણ વચન થયા

ત્રણ પ્રકારના લિંગ આશ્રયી કહે છે

(૪) સ્ત્રી વચન વીણા, કન્યા, (૫) પુવચન ઘટ પટ (૬) નપુંસક વચન પીઠ, દેવકુલ (દેવળ)

અધ્યાત્મવચન.

(૭) આત્મામા રહેલુ તે અધ્યાત્મ (હૃદયમા રહેલુ) તેના પરિહાર કરવાવડે અન્ય બોલવા જતા બીજુજ (ખરૂ) સહસાત્કારે બોલાઈ જાય (૮) ઉપનીત વચન તે પ્રશંસાનુ વચન જેમ સુંદર સ્ત્રી (૯) તેથી ઉલટુ અપનીત નિંદાવાળુ વચન કુરૂપવાળી સ્ત્રી (૧૦) ઉપનીત અપનીત વચન કંઈક પ્રશંસા યોગ્ય ગુણ બતાવી નિંદા આત્મકગુણ બતાવે જેમકે–

આ સ્ત્રી સુંદર છે, પણ કુલટા છે (૧૧) અપનીત ઉપનીત વચન તે પ્રથમથી ઉલટુ છે જેમકે આ સ્ત્રી કુરૂપા છે પણ શીલવ્રત પાળનારી બની છે (૧૨) અતીત વચન કૃતવાન્ કર્યું (૧૩) વર્ત્તમાન વચન કરે છે, (૧૪) અનાગત વચન 'કરશે' (૧૫) પ્રત્યક્ષ વચન આ દેવદત્ત છે (૧૬) પરોક્ષ વચન તે દેવદત્ત છે, આ પ્રમાણે સોળ વચનો છે, આ સોળ વચનોમા સાધુને જરૂર પડે, ત્યારે એક વચનની વિવિક્ષામા એક વચન બોલે, તે પરોક્ષ વચન સુધીમા જ્યા જેવુ યોગ્ય હોય ત્યા તેવુ બોલે, તથા સ્ત્રી વિગેરે દેખે છતે આ સ્ત્રીજ છે, અથવા પુરૂષ અથવા નપુંસક છે, જેવુ હોય તેવુ બોલે, આ પ્રમાણે વિચારી નિશ્ચય કરીને સત્ય બોલનારો સમિતિ વડે અથવા સમપણે વચન ભાષા બોલે, તથા પૂર્વે કહેલા અથવા હવે પછી કહેવાતા દોષાના સ્થાન છોડીને ભાષા બોલે, તે ભિક્ષુ ચાર પ્રકારની ભાષાઓ જાણે, તે આ પ્રમાણે—

(૧) સત્યભાષાજાત—તે યથાર્થ વચન અવિતથ (ખરેખરૂ) બોલવુ ગાય હોય તો ગાય અશ્વ હોય તો અશ્વ કહેવો

(૨) એથી વિપરીત તે મૃષા (જૂઠ) બોલવુ—એટલે ગાયને અશ્વ કહેવો, અશ્વને ગાય કહેવી

(૩) સત્યમૃષા—જેમા થોડુ સત્ય થોડુ અસત્ય જેમકે—દેવદત્ત ઘોડા ઉપર બેઠીને જતો હોય તો ઉંટ ઉપર બેઠીને દેવદત્ત જાય છે એમ કહેવુ

(४) બોલાયેલી ભાષામા સત્ય, જુઠ કે મિશ્રપણુ ન હોય, તે આમ ત્રણ આજ્ઞાપન વિગેરેમા સત્ય જુઠ નથી તે 'અસત્યામૃષા' ચોથી ભાષા છે, આ બધુ સુધર્મા સ્વામીએ પોતાની બુદ્ધિથી નથી કહ્યુ તેથી કહે છે, કે જે પૂર્વે તીર્થંકર થયા, વર્ત્તમાનમા છે અને ભવિષ્યમા થશે તે બધા તીર્થંકરોએ કહ્યુ છે, હમણા કહે છે અને કહેશે, કે આ બધાએ ભાષાદ્રવ્ય અચિત્ત છે, વર્ણ ગધ રસ સ્પર્શવાળા, ચય, ઉપચય વિગેરે વિવિધ પરિણામ ધર્મવાળા છે, એવુ તીર્થંકરે કહેલ છે, અહીં વર્ણ વિગેરે ગુણો બતાવવાથી શબ્દનુ મૂર્ત્ત પણુ બતાવ્યુ, પણ અન્યલોક એવુ માને છે, કે 'શબ્દ આકાશનો ગુણ' છે, તે આકાશને વર્ણ વિગેરે નથી માટે શબ્દ રૂપી નહિ પણ અરૂપી છે, તેમ જૈનો માનતા નથી, તથા ચય-ઉપચય ધર્મ બતાવવાથી શબ્દનુ અનિત્યપણુ બતાવ્યુ, કારણ કે શબ્દદ્રવ્યોનુ વિચિત્રપણુ સિદ્ધ થાય છે હવે શબ્દોનુ કૃતત્ત્વ પ્રકટ કરવા કહે છે

से भिक्खू वा० से ज पुण जाणिज्जा पुव्विं भासा अभासा भासिज्जमाणी भासा भासा भासासमयवीइक्कता च णं भासिया भासा अभासा ॥ से भिक्खू वा• से ज पुण जाणिज्जा जा य भासा सच्चा १ जा य भासा मोसा २ जा य भासा सच्चामोसा ३ जा य भासा असच्चऽमोसा ४, तहप्पगार भास सावज्ज सकिरियं कक्कस कडुय निट्ठुर फरुस अण्हयकरिं छेयणकरिं भेयणकरिं परियावणकरिं उद्दवणकरिं

मूओवघाइय अभिकंख नो भासिज्जा ॥ से भिक्खू वा भिक्खुणी वा से जं पुण जाणिज्जा, जा य भासा सच्चा सुहुमा जा य भासा असच्चामोसा तहप्पगारं भासं असावज्जं जाव अभूओवघाइय अभिकंख भासं भासिज्जा ॥ (सू० १३३)

તે ભિક્ષુ આ પ્રમાણે શબ્દને જાણે, કે ભાષા દ્રવ્ય વર્ગણાઓનો વાક્યોગ નિસરવાથી પૂર્વે જે આ ભાષા હતી, તે વાક્યોગવડે નિસરવાથીજ ભાષા કહેવાય છે, આ કહે નારી તાલવુ હોઠ વિગેરેના વ્યાપારથી પૂર્વે જે શબ્દ નહોતા, તે તે ઉત્પન્ન કરવાથી ખુલેખુલુ (પ્રકટ) કૃતક (બનાવવા) પણુ સૂચવ્યુ છે જેમ માટીના પિડમા પ્રથમ ઘટો નહોતો, તે કુભારે પ્રયોજન આવતા દડચક્રવડે ઘડાને બનાવ્યો, તેમ તે ભાષા બોલાયા પછી નાશ પામતી હોવાથી શબ્દોનુ બોલાયા પછીના કાળમા અભાવપણુ છે, જેમકે ઘડો ફુટવાથી ઠીકરા થયા, ત્યારે તે કપાળ (ઠીકરૂ—ઠીબ) ની અવસ્થામા ઘડો તે અઘટો થયો છે, આ વાક્યોવડે શબ્દોનો પૂર્વ અભાવ તથા પ્રધ્વસ (નાશ થવાથી) અભાવ બતાવ્યો છે, હવે ચારે ભાષાઓમાથી ન બોલવા યોગ્ય ભાષાને કહે છે, તે ભિક્ષુ આ પ્રમાણે જાણે કે ૧ સત્ય ૨ મૃષા ૩ સત્યામૃષા ૪ અસત્યામૃષા એમ ભાષા ચાર ભેદે છે તેમા મૃષા સત્યામૃષા તો બોલવા યોગ્ય નથી, પણુ સત્ય વચન પણુ કર્કશ વિગેરે દુર્ગુણુવાળુ ન બોલવુ, તે બતાવે છે

(૧) અવદ્ય (પાપ) સહિત વર્તે, તે ' સાવદ્ય ભાષા '

સત્ય હોય તોપણ ન બોલવી, (૨) સક્રિય-તે જેમા અનર્થ દંડની ક્રિયા પ્રવર્તે, તે પણ ભાષા સાધુએ ન બોલવી (૩) કર્કશ તે ચાવેલા અક્ષરવાળી (૪) કટુક-તે ચિત્તને ઉદ્વેગ કરનારી (૫) નિષ્ઠુર તે હક્ક પ્રધાન (ઠપકા રૂપ) (૬) પરૂષા તે પારકાના મર્મ ઉઘાડવા રૂપ (૭) કર્માસ્રવ કરનારી, તેજ પ્રમાણે છેદન ભેદન ને ઠેઠ અપદ્રાવણ કરનારી સુધી જે જીવોને ઉપતાપ કરનારી હોય, તે મનથી વિચારીને સત્ય હોય તો પણ ન બોલવી, હવે બોલવાની ભાષા કહે છે તે ભિક્ષુ આ પ્રમાણે જાણે, કે જે ભાષા સત્ય છે, તથા કોમળ વિગેરે ગુણોવાળી જીવોને ઉપતાપ ન કરનારી ભાષા છે, તે બોલવી, તથા કુશાગ્રબુદ્ધિવડે વિચારીને જે સૂક્ષ્મ ભાષા બોલાય, તે વખતે મૃષા પણ સત્ય જેવી ગુણકારી થાય, જેમ કે મૃગ દેખ્યુ હોય, છતા શિકારી આગળ તે મૃગની રક્ષા ખાતર 'ન દેખ્યુ' કહે, તો સત્ય જેવુજ ગુણકારી છે, કહ્યુ છે કે

अलिअं न भासिअव्वं अत्थि हु सच्चपि ज न वत्तव्वं।
सच्चपि होइ अलिअं ज परपीडाकरं वयणं ॥ १ ॥

જેમ જૂઠ ન બોલવુ, તેમ સત્ય પણ જે પરને પીડા કારક વચન હોય તે જૂઠા જેવુ જાણીને બોલવુ નહિ, તથા જે અસત્યામૃષા છે તે આમ ત્રણી (આવો) આજ્ઞાપની (આમ કરો) વિગેરે પણ જે અસાવદ્ય અક્રિય અકઠોર જીવને દુ ખ ન દેનારી હોય, તે 'મનથી' વિચારીને હમેશા સાધુએ બોલવી—

से भिक्खू वा पुमं आमंतेमाणे आमंतिए वा अपडिसुणेमाणे णो एवं वइज्जा-होलित्ति वा गोलित्ति वा वसुलेत्ति वा कुपक्खेत्ति वा घडदासित्ति वा साणेत्ति वा तेणित्ति वा चारिएत्ति वा माईत्ति वा मुसावाईत्ति वा, एयाई तुमं ते जणगा वा, एतप्पगारं भासं सावज्जं सकिरियं जाव भूओवघाइयं अभिकंख णो भासिज्जा ॥ से भिक्खू वा० पुमं आमंतेमाणे आमंतिए वा अप्पडिसुणेमाणे एवं वइज्जा-अमुगे इ वा आउसोत्ति वा आउसंतारोत्ति वा सावगत्ति वा उवासगेत्ति वा धम्मिएत्ति वा धम्मपियेत्ति वा, एयप्पगारं भासं असावज्जं जाव अभिकंख भासिज्जा॥ से भिक्खू वा २ इत्थिं आमंतमाणे आमंतिए य अप्पडिसुणमाणे नो एवं वइज्जा-होली इ वा गोलीति वा इत्थीगमणं नेयव्वं ॥ से भिक्खू वा २ इत्थिं आमंतेमाणे आमंतिए य अप्पडिसुणेमाणी एवं वइज्जा—आउसोत्ति वा भइणित्ति वा भाइत्ति वा भगवईत्ति वा साविगेति वा उवासिएत्ति वा धम्मिएत्ति वा धम्मप्पिएत्ति वा,एयप्पगारं भासं असावज्जं जाव अभिकंख भासिज्जा ॥ (सू० १३४)

તે સાધુ જરૂર પડતાં કોઇ માણસને બોલાવે, અથવા પૂર્વે બોલાવ્યો હોય, પણ તે માણસે લક્ષ ન આપ્યું હોય, તો તેને આવા કઠોર શબ્દો ન કહેવા, કે તું હોલ, ગોલ (આ બંને શબ્દો બીજા દેશમાં અપમાન રૂપે છે) તથા વૃષલ અથવા કજાત ઘટદાસ કુત્તો ચોર, અથવા ચારિકમાયી મૃષાવાદી અથવા તું આવો ! અથવા તારા માબાપ આવા છે ! આ ભાષા કઠોર હોવાથી સાધુએ ન બોલવી, પણ તેણી

વિપરીત તે અકઠોર ભાષા બોલવી, એટલે આમંત્રણ કર્યા છતા પેલા પુરૂષનુ લક્ષ્ય ન હોય, તો શાંતિથી કહેવું કે હે ભાઈ ! આયુષ્મન્ ! અથવા બહુ આયુષ્મન્ત શ્રાવક ધર્મ પ્રિય–અર્થાત્ તેને પ્રિય લાગે, તેવુ વચન કહેવુ, તેજ પ્રમાણે સ્ત્રીને આ રથી પણ હોલી ગોલી વિગેરે કઠોર વચન ન કહેવા, પણ તેનુ લક્ષ્ય ખેચવા આયુષ્મતી, બાઈ, ભોગી ભગવતી શ્રાવિકા ઉપાસિકા ધાર્મિકા ધર્મ પ્રિયા ઇત્યાદિ અસાવદ્ય વચન વિચારીને બોલવુ એજ પ્રમાણે અભાષણીય ભાષાના બીજા પ્રકારો બતાવે છે

से भि० नो एवं वइज्जा —नभोदेवित्ति वा गज्जदेवित्ति वा विज्जुदेवित्ति वा पवुट्ठदे० निवुट्ठदेवित्तिए वा पडउ वा वास मा वा पडउ निप्फज्जउ वा सस्स मा वा नि० विभाउ वा रयणी मा वाविभाउ उदेउ वा सूरिए मा वा उदेउ सो वा राया जयउ वा मा जयउ, नो एयप्पगारं भासं भासिज्जा ॥ पन्नव से भिक्खू वा २ अंतलिक्खेत्ति वा गुज्झाणुचरिएत्ति वा समुच्छिए वा निवइए वा पओ वइज्जा वुट्ठबलाहगेत्ति वा, एयं खलु तस्स भिक्खुस्स भिक्खुणीए वा सामग्गियं जं सव्वट्ठेहिं समिए सहिए सया जइज्जासि त्तिबेमि २-१-४-१ ॥ भाषाध्ययनस्य प्रथम ॥ (सू० १३९)

વળી તે સાધુ અસ તને યોગ્ય આવી જે ભાષા છે તેને ન બોલે, જેમકે નભોદેવ, ગર્જતોદેવ, વિજળીદેવ પ્રવૃષ્ટદેવ નિવૃષ્ટદેવ (આમા વર્ષાદ વીજળી વિગેરેને દેવ ન કહેવો તે સૂચવ્યુ છે)

તથા વર્ષાદ પડો અથવા ન પડો, સૂર્ય ઉગો, અથવા ન ઉગો, આ રાજા જીતો અથવા ન જીતો, આવી ભાષા પણ ન બોલે, પણ કારણપડે વરસાદને અગે બોલવુ પડે, તો સયત ભાષાએ આ પ્રમાણે બોલવુ કે અતરિક્ષમાથી વરસાદ પડે છે અથવા ગુહ્યાનુ ચરિત (   ) છે, સમૂર્છિમ છે અથવા વાદળા વર્ને છે, આ પ્રમાણે સાધુ સાધ્વીએ ખુશામત વિનાનુ ગાઢુ વચન બોલવુ, તેજ સાધુની સાધુતા છે, તે સર્વ અર્થોવડે સમજીને સમિતિ સહિતપણે બોલવામા પ્રયત્ન કરવો ચોથા અધ્યયનનો ૧ લો ઉદ્દેશો પૂરો થયો

બીજો ઉદ્દેશો

પહેલો કહીને બીજો કહે છે, તેનો આ પ્રમાણે સબધ છે ગયા ઉદ્દેશામા વાચ્ય અવાચ્યનુ વિશેષપણુ બતાવ્યુ, અહીં પણ તેજ બાકીનુ કહે છે, આ સબધે આવેલા ઉદ્દેશાનુ આ પ્રથમ સૂત્ર છે,

से भिक्खू वा जहा वेगईयाइ रूवाइं पासिज्ञा तहावि ताइं ना एव वइज्ञा, तजहा—गंडी गडीति वा कुट्ठी कुट्ठीति वा जाय महुमेहुणीति हत्यच्छिन्न वा हत्यच्छिन्नेत्ति वा एवं पायछिन्नेत्ति वा नक्कछिण्णेइ वा कण्णछिन्नेइ वा उट्ठछिन्नेतिया, जेयावन्ने तहप्पगारा पयप्पगाराहिं भासाहिं वुइया ?

कुप्पति माणधा ते याधि तहप्पगाराहिं भासाहिं अभिकख नो भासिज्जा ॥ से भिक्खू धा० जहा वेगइयाइं रूवाइं पासिज्जा तहावि ताइं एव वइज्जा—तंजहा—ओयसी ओयसित्ति वा तेयसी तेयसीति वा जससी जसमीइ वा वचसी वचसीइ वा अभिरूयसी २ पडिरूयंसी २ पासाइय २ दरिसणिज्ज दरिसणीयत्ति वा, जे यावन्ने तहप्पगारा तहप्पगाराहिं भासाइ बुइया २ नो कुप्पति माणवा तेयावि तहप्पगारा पयप्पगाराहिं भासाहिं अभिकख भासिज्जा ॥ से भिक्खू वा० जहा वेगइयाइ रूवाइ पासिज्जा, तंजहा—वप्पाणि वा जाव गिहाणि वा तहावि ताइं नो एव वइज्जा, तंजहा—सुकडे इ वा सुट्ठुकडे इ वा साहुकडे इ वा कल्लाणे इ वा करणिज्जे इ वा, एयप्पगार भास सावज्ज जाव नो भासिज्जा ॥ से भिक्खू वा० जहा वेगईयाइ रूवाइ पासिज्जा, तंजहा—वप्पाणि वा जाव गिहाणि वा तहावि ताइ एव वइज्जा, तंजहा—आरभकडे इ वा सावज्जकडे इ वा पयत्तकडे इ वा पासाइय पासाइए वा दरिसणीय दरसणीयंति वा अभिरूयं अभिरूयंति वा पडिरूव पडिरूवति वा एयप्पगार भास असावज्ज जाव भासिज्जा ॥ (सू० १३६)

તે ભિક્ષુ કોઇ પણ રૂપો જુએ, તો પણ તેવા રૂપો બોલે નહિ, જેમકે કોઈને ગ ડ માળનો રોગ થયો હોય ગ ડીપદ (ગુમડાવાળા) તથા કોઢીયા અથવા પૂર્વે બતાવ્યા પ્રમાણે ૧૬ રોગવાળાને તે રોગવાળો કહી ચીડવવો નહિ, તે છેવટે મધુ મેહી સુધી છે (આ રોગવાળાને મધુ જેવો

પેસાબ વાર વાર આવે છે તે ચોથા ભાગમા ધૃત અધ્યયનમા સોળે રોગનુ સ્વરૂપ બતાવ્યુ છે, અહીં ગ ડીમા વિશેષ આ છે કે ઉન્ઝૂન ગુલ્ફપાદ હોય તેને પણ ગ ડી કહ્યો છે) આ રોગીઓ સિવાય કોઈને પાછળથી અગમા ખોડ આવી હોય, હાથ છેદાયલો હોય, તેમ પગ નાક કાન ઓઠ વિગેરે છેદાય લા હોય, તથા કાણો હોય કુટ હોય, તેવાને તેવા શબ્દોએ બોલાવવાથી તેઓ કોપાયમાન થાય છે, માટે તેવાને તેવા વચનથી બોલાવવો નહિ, (લૌકિકમા પણ કહેવત છે કે અ ધાને અ ધો કહે, કડવુ લાગે વે'ણ, ધીરે ધીરે પૂછીએ, ભાઈ શાથી ખોયા નેણ, ')

તેવાને જરૂર પડતા કેવી રીતે બોલાવવા તે કહે છે, તે ભિક્ષુ કદાચ ગ ડીપદ વિગેર વ્યાધિવાળા માણસને જુએ, અને તેને બોલાવવો હોય, તો તેનો કોઈપણ સારો ગુણ જો ઈને તેને ઉદ્દેશીને હે ઓજસ્વી ! હે તેજસ્વી ! ઈત્યાદિ આમ ત્રણે બોલાવવો

આ સ બ ધમા કૃષ્ણવાસુદેવનુ દષ્ટાત છે

એક સડેલો કુતરો રાજમાર્ગ મા પડેલો તેની દુર્ગ ધથી કૃષ્ણના માણસો આડે રસ્તે ઉતર્યા, પણ કૃષ્ણે પોતે તેજ રસ્તે જઈ તેની દુર્ગ ધીની ઉપેક્ષા કરી ફક્ત તેના મોઢામા સુદર દાતની શ્રેણી જોઇ તેની પ્રશ સા કરી, તેજ પ્રમાણે સાધુએ તેવા રોગીમાથી કોઈ પણ ગુણ શોધી તેને બોલાવવો, એટલે પરાક્રમી તેજસ્વી વક્તા યશસ્વી સુરૂપ મનોહર રમ-

ણીય દેખવા યોગ્ય અથવા તેવો જે ગુણ હોય, તેને ઉદ્દેશી બોલાવવો, કે તેનાથી તે નાખુશ ન થાય

તથા મુનિએ કોટ કિલ્લા ઘર વિગેરે જોઈને એમ ન કહેવું કે આ રૂડા બનાવેલા છે, ખુબ બનાવ્યા છે, ફાયદાકારક છે, અથવા તમારે આવા કરવા લાયક છે, એવા પ્રકારની બીજી પણ અધિકરણ ને અનુમોદનારી સાવદ્ય ભાષા બોલવી નહિ

છતા જરૂર પડે, તો કહેવુ, કે મહા આરભથી આ કરેલ છે, તથા બહુ મહેનતે કરેલ છે, તથા પ્રાસાદ વિગેરે રમણિક દેખવાયોગ્ય છે, સગવી બાધણીવાળા શોભીતા છે, વિગેરે નિરવદ્ય ભાષા બોલવી

से भिक्खू वा २ असण वा० उवक्खडियं तहाविहं नो एवं वइज्जा, त० सुकडेत्ति वा सुठुकडे इ वा साहुकडे इ वा कल्लाणे इ वा करणिज्जे इ वा, एयप्पगार भास सावज्ज जाव नो भासिज्जा ॥ से भिक्खू वा २ असण वा ४ उवक्खडिय पेहाय एव वइज्जा, त०-आरभकडेत्ति वा सावज्जकडेत्ति वा पयत्तकडे इ वा भद्दय भद्देति वा ऊसढ ऊसढे इ वा रसिय २ मणुन्न २ एयप्पगार भास असावज्ज जाव भासिज्जा ॥ (सू० १३७)

સાધુએ કોઈ જગ્યાએ રસોઇ તૈયાર થએલી જોઇ હોય તો એમ ન કહેવુ કે પકવાન્ન સારા કર્યા છે, સારા તળ્યા છે,

સુકૃત બનાવ્યા છે, કલ્યાણ કરનારા છે, બીજાએ આવા કરવા યોગ્ય છે, આવુ સાવદ્ય વચન સાધુએ બોલવુ નહિ

પણ જરૂર પડતા તેનુ ચારે પ્રકારનુ અશન વિગેરે જોઈને કહેવું કે આરંભથી સાવદ્ય પ્રયાસે બનાવેલુ છે, તથા સારા હોય તો સારા તાજા હોય તો તાજા રસવાળા મનોજ્ઞ એમ નિર્દોષ ભાષા બોલવી

ફરીથી ભાષાપ્રિય બતાવે છે–

से भिक्खू वा भिक्खुणी वा मणुस्सं वा गोणं वा महिसं वा मिगं वा पसुं वा पक्खिं वा सरीसिवं वा जलचरं वा से त्तं परिवूढकायं पेहाए नो एवं वइज्जा—थूले इ वा पमेइले इ वा वट्टे इ वा वज्झे इ वा पाइमे इ वा, एयप्पगारं भासं सावज्जं जाव नो भासिज्जा ॥ से भिक्खू वा भिक्खुणी वा मणुस्सं वा जाव जलयरं वा सेत्तं परिवूढकायं पेहाए एवं वइज्जा—परिवूढकायेत्ति वा उवचियकाएत्ति वा थिरसंघयणेत्ति वा चियमंससोणिएत्ति वा बहुपडिपुण्णइंदिएत्ति वा, एयप्पगारं भासं असावज्जं जाव भासिज्जा ॥ से भिक्खू वा २ विरूवरूवाओ गाओ पेहाए नो एवं वइज्जा, तंजहा—गाओ दुज्झाओत्ति वा दम्मेत्ति वा गोरहत्ति वा वाहिमत्ति वा रहजोग्गत्ति वा, एयप्पगारं भासं सावज्जं जाव नो भासिज्जा ॥ से भि० विरूवरूवाओ गाओ पेहाए एवं वइज्जा, तंजहा—जुवंगवित्ति वा धेणुत्ति वा रसवइत्ति वा हस्से इ वा महल्ले इ वा महव्वए इ वा संवहणित्ति वा, एयप्पगारं भासं असावज्जं जाव अभिकंख भासिज्जा ॥

से भिक्खू वा० तहेव गनुमुज्ञाणाइं पव्वयाइं वणाणि वा रुक्खा महल्ले पेहाए नो एव वइज्जा, तं०—पासायजोग्गाति वा तारणजोग्गाइ वा गिहजोग्गाइ वा फलिहजो० अग्गलजो० नावाजो० उदग० दोणजो० पीढचंगबेरनगलकुलियजतलट्ठीनाभिगंडीआसणजो० सयणजाणउवस्सयजोगाइं वा, एयप्पगार० नो भासिज्जा ॥ से भिक्खू वा० तहेव गनु० एव वइज्जा, तंजहा—जाइमंता इ वा दीहवट्टा इ वा महालया इ वा पयायसाला इ वा विडिमसाला इ वा पासाइया इ वा जाव पडिरूवाति वा एयप्पगारं भासं असावज्जं जाव भासिज्जा ॥ से भि० बहुसंभूया वणफला पेहाए तहावि ते नो एवं वइज्जा, तंजहा—पक्का इ वा पायखज्जा इ वा वेलोइया इ वा टाला इ वा वेहिया इ वा, एयप्पगारं भासं सावज्जं जाव नो भासिज्जा ॥ से भिक्खू० बहुसंभूया वणफला अबा पेहाए एवं वइज्जा, तं०—असंथडा इ वा बहुनिवट्टिमफला इ वा बहुसंभूया इ वा भूयरूवित्ति वा, एयप्पगारं भा० असा० ॥ से० बहुसंभूया ओसही पेहाए एवं यवि ताओ न एवं वइज्जा, तंजहा—पक्का इति वा पयतकडे इ छवीइया इ वा लाइमा इ वा भज्जिमा इति वा बहुखज्जा इ वा, एयप्पगा० नो भासिज्जा ॥ से० बहु० भिज्जतहावि एवं वइज्जा, तं०—रूढा इ वा बहुसंभूया इ वा थिरा इ वा ऊसढा इ वा गब्भिया इ वा पसूया इ वा ससारा इ वा, एयप्पगारं भासं असावज्जं जाव भासि० ॥ (सू० १३८)

તે સાધુ કે સાધ્વી રસ્તામા માણુસ બળદ મૃગ પશુ પક્ષી સરીસૃપ જલચર કોઇ પણ પુષ્ટ શરીરવાળુ દેખે તો આવુ ન બોલવુ, કે "આ સ્થુલ પ્રમેદુર વૃત્ત અથવા વધ કરવા યોગ્ય અથવા વહન કરવા યોગ્ય છે, અથવા મારીને રાધવા યોગ્ય છે, અથવા દેવતાને બળી આપવા યોગ્ય છે"

પણ માણુસથી લઇને જલચર સુધીનુ કોઇ પણ પશુ પખી કે જતુ પરિવૃદ્ધ (જાડા) શરીરવાળુ દેખીને જરૂર પડતા આવી રીતે બોલવુ કે આ જાડા શરીરનો છે, ઉપચિત (પુષ્ટ) કાયવાળો છે, સ્થિર સઘયણવાળો છે, અથવા લોહી માને પુષ્ટ છે, અથવા પાચે ઇદ્રિયો પુરી છે, આવી નિર્દોષ ભાષા બોલે

તેજ પ્રમાણે જુદા જુદા રૂપવાળી ગાયોને સાધુ દેખે, તો તેણે આવુ ન કહેવુ, કે આ ગાયો દોહવા યોગ્ય છે, અથવા દોહવાનો વખત છે, અથવા આ ગોધવો (જુવાન બળદ) વાહન કરવા જેવો છે, અથવા રથને યોગ્ય છે, આવી સાવદ્ય ભાષા ન બોલવી, પણ જરૂર પડતા જુદી જુદી ગાયોને જોઈ આ પ્રમાણે બોલવુ કે આ જુવાન ગાય છે, અથવા રસવતી ધેનુ છે, આ નાનો બળદ છે, આ મોટો છે, અથવા મહાન્યય (મૂય) વાળો છે, સવહન છે, આવી નિરવદ્ય ભાષા બોલે

તેજ પ્રમાણે સાધુ ઉદ્યાનમા જતા પર્વત વન વિગેરેમા મોટા ઝાડ દેખીને આવુ ન બોલે કે, આ મહેલ બનાવવા યો ગ્ય, છે, તોરણ યોગ્ય, ઘર યોગ્ય, ફલિહાને યોગ્ય, અર્ગલા

નાવ કે પાણી લાવવાને પરનાળ બનાવવા યોગ્ય અથવા દ્રોણ બનાવવા યોગ્ય પીઢ ચગએર હળ કુલકચ ત્રની લાકડી (ઘાણી) નાભિ ગડી આમણ વિગેરે ઓજારની વસ્તુઓ બનાવવા યોગ્ય છે, તથા સુવાના પાટીઆ ગાડી ગાડા ઉપાશ્રય બનાવવા યોગ્ય છે અથવા તેવુ કઇ પણ બીજુ સાવદ્ય વચન ન બોલે

પણ જરૂર પડતા તેવા વૃક્ષો બતાવવા પડે, તો આ ઉત્તમ જાતિના વૃક્ષો છે, જાડા થડવાળા છે, મોટા ઝાડ વિશાળ શાખાવાળા વિસ્તીર્ણ શાખાવાળા દેખવા યોગ્ય રમણીય છે, આવી નિરવદ્ય ભાષા બોલે

તે સાધુ માર્ગમા ઘણા ફળવાળા ઝાડો દેખે, તો આવુ ન બોલે કે આ પાકા ફળ છે, ગોટલી બધાયેલા ફળ છે તે ખાડામા નાખીને કોદ્રવ કે પરાળના ઘાસથી પકાવીને ખાવા યોગ્ય છે તથા બરોબર પાકેલા હોવાથી ઝાડ ઉપરથી જૂડી લેવા યોગ્ય છે, કારણ કે હવે વધારે વખત ઉપર રહી શકે નેમ નથી 'ટાલ' તે ગોટલી બધાયા વિનાના કોમળ ફળ છે, તથા આ ફળોએ પેશી સપાદન કરવાથી ચીરવા યોગ્ય છે, આવી ફળ સબધી સાવદ્ય ભાષા સાધુએ ન બોલવી, પણ જરૂર પડતા નીચે પ્રમાણે બોલવુ—આ ફળના ભારથી અસમર્થ ઝાડો છે, ઘણા ફળવાળા છે, બહુ સભૂત છે, તથા ભૂતરૂપ તે કોમળ ફળો છે, આવા આબાના ઝાડ પ્રધાન હોવાથી તેનો દૃષ્ટાન્ત આપેલ છે, આવી નિરવદ્ય ભાષા સાધુએ બોલવી.

તથા પાકેલી ઔષધિ દેખીને એમ ન બોલવુ, કે આ પાકી છે, અથવા નીલી આર્દ્રા પાણીવાળી છાલવાળી ધાણી બનાવા યોગ્ય રોપવા યોગ્ય, આ ગધવા યોગ્ય ભજન કરવા યોગ્ય બહુ ખાવા યોગ્ય અથવા પુખ બનાવવા યોગ્ય છે પણ જરૂર પડતા આમ બોલે કે આ રૂઢા ઔષધિ છે, આવી નિરવદ્ય ભાષા બોલવી વળી—

से भिक्खू वा० तहप्पगाराइं सद्दाइं सुणिज्जा तहावि एयाइं नो एवं वइज्जा, तंजहा—सुसद्देत्ति वा दुसद्देति वा, एयप्पगारं भासं सावज्जं नो भासिज्जा ॥ से भि० तहावि ताइं एयं वइज्जा, तंजहा—सुसद्दं सुसद्दित्ति वा दुसद्दं दुसद्दित्ति वा, एयप्पगारं असावज्जं जाव भासिज्जा, एवं रूवाइं किण्हेत्ति वा ५ गंधाइं सुरभिगंधित्ति वा २ रसाइं तित्ताणि वा ५ फासाइं कक्खडाणि वा ८ ॥ (सू० १३९)

કોઈ જગ્યાએ સાધુ શબ્દ સાભળે તો એમ ન બોલે કે આ સુદર છે કે ખરાબ છે, અથવા માગળિક છે કે અમાગળિક છે, પણ તેવા શબ્દો બોલવાની જરૂર પડે તો પડી શોભનને શોભન અને અશોભનને અશોભન કહે, એ પ્રમાણે રૂપ (વર્ણ) પાચેને આશ્રયી બે ગધ સુરભિ વિગેરે તથા રસ તીખા વિગેરે પાચ, અને કર્કશ વિગેરે આઠ ફરસ આશ્રયી પણ વિચારીને નિરવદ્ય ભાષા જરૂર પડતા બોલવી

से भिक्खू वा० वंता कोहं च माणं च मायं च लोभं च अणुवीइ निट्ठाभासी निसम्मभासी अतुरियभासी विवेगभासी समियाए संजए भासं भासिज्जा ५ ॥ एवं खलु० सया

(सू० १४०) त्तिबेमि ॥ २-१-४-२ ॥ भाषाऽध्ययनं चतुर्थम् ॥ २-१-४ ॥

ઉપર બધા સૂત્રો કહીને છેવટનો સાર કહે છે કે તે સાધુ સાધ્વીએ ક્રોધ માન માયા લોભને દૂર કરી વિચારી સુદ્દાની વાત નિશ્ચય કરીને ધૈર્યતા રાખી વિવેકપૂર્વક ભાષા સમિતિ યુક્ત પોતે બનીને બોલે આ ભિક્ષુનુ સર્વસ્વ છે

ચોથુ અધ્યયન સમાપ્ત થયુ.

ચોથુ કહીને પાચમુ કહે છે, તેનો આ પ્રમાણે સબધ છે, ચોથામા ભાષા સમિતિ બતાવી, ત્યારપછી એષણા સમિતિ કહેવાય છે તે વસ્ત્રની અદર રહેલી (તેને આશ્રયી) કહે છે—

આ સબધે આવેલા આ અધ્યયનના ચાર અનુયોગ દ્વારો ઉપક્રમ વિગેરે થાય છે, તેમા ઉપક્રમની અદર રહેલ અધ્યયનના અર્થાધિકારમા 'વસ્ત્ર એષણા' બતાવી છે, અને ઉદ્દેશાનો અર્થાધિકાર બતાવવા નિર્યુક્તિકાર કહે છે

पढमे गहण बीए धरण, पगयं तु दव्ववत्थेणं ॥ एमेव होइ पायं, भावे पाय तु गुणधारी ॥ ३१५ ॥

પહેલા ઉદ્દેશામા વસ્ત્રની લેવાની વિધિ બતાવી છે, બીજામા રાખવાની વિધિ છે, નામનિષ્પન્ન નિક્ષેપામા વસ્ત્ર એષણા છે, તેમા વસ્ત્રનો નામ વિગેરે ચાર પ્રકારે નિક્ષેપો છે, નામ સ્થાપના સુગમ છે, દ્રવ્ય વસ્ત્ર ત્રણ પ્રકારનુ છે, એકેન્દ્રિયથી બનેલુ તે રૂ વિગેરેનુ બનાવેલુ સુતરાઊ કાપડ છે,

વિકલેન્દ્રિયથી બનેલું ચીન શુક (રેશમી) વસ્ત્ર છે, પંચેંદ્રિયથી બનેલું તે કંબલ રત્ન વિગેરે છે, અને ભાવ વસ્ત્ર અઢાર હજાર શીલાંગ (નવગુપ્તિ બ્રહ્મચર્ય) છે, પણ અહીં તો દ્રવ્ય વસ્ત્રથી અધિકાર છે, તે નિર્યુક્તિકારે બતાવેલ છે, તેજ પ્રમાણે વસ્ત્ર માફક પાત્રાનો ચાર પ્રકારે નિક્ષેપો છે, એમ આ ઠેકાણે આ ગાથામાં નિર્યુક્તિકારે અતિ ટુંકાણમાં પાત્રાનો નિક્ષેપો અડધી ગાથામાં બતાવ્યો છે, તેમાં દ્રવ્યપાત્ર તે એક ઇંદ્રિય વિગેરેથી બનેલું, અને ભાવપાત્ર તો સાધુ પોતેજ ગુણધારી હોય તે છે હવે સૂત્રાનુગમમાં અસ્ખલિતાદિ ગુણયુક્ત સૂત્ર બોલવું જોઈએ તે આ છે–

से भि० अभिकंखिज्जा वत्थं एसित्तए, से जं पुण वत्थं जाणिज्जा, तंजहा—जंगियं वा भंगियं वा साणियं वा पोत्तगं वा खोमियं वा तूलकडं वा, तहप्पगारं वत्थं वा जे निग्गंथे तरुणे जुगवं बलवं अप्पायंके थिरसंघयणे से एगं वत्थं धारिज्जा नो बीयं जा निग्गंथी सा चत्तारि संघाडीओ धारिज्जा, एगं दुहत्थवित्थारं दो तिहत्थवित्थाराओ एगं चउहत्थवित्थारं, तहप्पगारेहिं वत्थेहिं असंधिज्जमाणेहिं, अह पच्छा एगमेगं संसिविज्जा ॥ (सू० १४१)

જ્યારે તે સાધુને વસ્ત્રની જરૂર પડે, ત્યારે આ પ્રમાણે તપાસ કરે, આ જંગિય–ઉંટ વિગેરેના ઉનનું બનાવેલું છે, તથા ભાંગિક–તે વિકલેંદ્રિયની લાળનું (રેશમી) વસ્ત્ર છે, સાણય તે શણ ઝાડની છાલ વિગેરેનું બનાવેલું છે, પોત્તગ તે તાડ વિગેરેના પાંદડાં સીવીને બનાવેલું છે, (ખોમિય)

તે રૂનુ બનાવેલુ સુતરાઉ કાપડ છે, તૂલકડ 'આકડાના તૂલ' થી બનાવેલુ છે, એજ પ્રમાણે તેવુ બીજુ પણ વસ્ત્ર જરૂર પડતા રાખે, જેવા સાધુએ જેટલા વસ્ત્ર રાખવા તે કહે છે જે સાધુ જુવાન છે, બળવાન્ છે, નિરોગી છે, દૃઢ શરીરવાળો છે, અને ધૈર્ય જેનુ દૃઢ છે, આવો સાધુ શરીરના રક્ષણ માટે એક વસ્ત્ર ધારણ કરે, પણ બીજુ નહિ, પણ બીજુ વસ્ત્ર પોતે આચાર્ય વિગેરે માટે રાખે, તે પોતે ધારણ ન કરે (ઉપયોગમા લે નહિ) પણ જે બાળક હોય, દુર્બલ, વૃદ્ધ અલ્પ શકિતવાળો, અલ્પ ધૈર્યવાળો હોય, તે સાધુ જેમ સમાધિ રહે, તેમ બે ત્રણ પણ ધારણ કરે, પણ જિનકલ્પી તો જેવી પ્રથમથી પ્રતિજ્ઞા કરે તે પ્રમાણે રાખે, તેને અપ વાદ માર્ગ નથી

સાધ્વીના વસ્ત્રો.

સાધ્વીઓ ચાર વસ્ત્રો રાખે એક બે હાથ પરિમાણનુ તે ઉપાશ્રયમા ઓઢીનેજ બેસે, બે ત્રણ હાથ પહોળા હોય તેમાનુ એક ઉજળુ ગોચરી સમયે ઓઢે અને બીજુ બહાર સ્થંડિલ જવુ હોય ત્યારે ઓઢે, ચોથુ વસ્ત્ર ચાર હાથનુ હોય તે સમવસરણ વિગેરેમા (વ્યાખ્યાન સાભળવા જતા) આખા શરીરને ઢાકવાને માટે રાખે, કોઈ વખત આવુ વસ્ત્ર ન મળે તો પૂર્વનુ બીજા સાથે સાંધી લે અને ઓઢે

से भि० पर अद्धजोयणमेराए वत्थपडियाए नो अभि संधारिज्ज गमणाए ॥ (सू० १४२)

વળી તે ભિક્ષુ વસ્ત્ર લેવાને માટે અડધા યોજન (બેગાઉ) થી વધારે દૂર જવાનો વિચાર ન કરે

से भि० से जं० अस्सिपडियाए एग साहम्मिय समुद्दिस्स पाणाई जहा पिंडेसणाए भाणियव्वं ॥ एवं बहवे साहम्मिया एग साहम्मिणिं बहवे साहम्मिणीओ बहवे समणमाहण० तहेव पुरिसंतरकडा जहा पिंडेसणाए ॥ (सू० १४३)

આ સૂત્રના બંને વિભાગો જીવોને દુઃખ દેઇ જે વસ્ત્રો બનાવેલ હોય તે સંબંધી છે તેમાં પ્રથમ વિભાગમાં એ· સાધુને ઉદ્દેશીને બનાવેલ હોય, તો આધાકર્મિક હોવાથી પિંડેષણામાં બતાવ્યા પ્રમાણે જાણવું, કે તે ન કલ્પે

બીજા વિભાગમાં ઘણા સાધુ એક સાધ્વી અથવા ઘણી સાધ્વીઓ આશ્રયી તેમજ ઘણા શ્રમણ માહણ આશ્રયી બનાવેલ હોય તો તેમને વસ્ત્ર આપ્યા પછી પણ સાધુને ન કલ્પે

હવે ઉત્તર ગુણ આશ્રયી કહે છે

से भि० से जं० असंजए भिक्खुपडियाए कीयं वा धोयं वा रत्तं वा घट्ठं वा मट्ठं वा सपधूमियं वा तहप्पगारं वत्थं अपुरिसंतरकडं जाव नो०, अह पु० पुरिसं० जाव पडिगाहिज्जा ॥ (सू० १४४)

સાધુને ઉદ્દેશીને ગૃહસ્થે ખરીદ્યું હોય, ધોયું હોય, રંગ્યું હોય, ઘસ્યું હોય, કોમળ બનાવ્યું હોય, ધુપથી સુગંધીવાળ

બનાવ્યુ હોય, તે જ્યાસુધી બીજા માણુસને ન આપે, ત્યાસુધી ન કલ્પે, પણ બીજાને આપ્યા પછી તે કલ્પે

से भिक्खू वा २ से जाइं पुण वत्थाइ जाणिज्जा विरूव रूवाइं महद्धणमुल्लाइं, त—आईणगाणि वा सहिणाणि वा सहिणकल्लाणाणि वा आयाणि वा कायाणि वा खोमियाणि वा दुगुल्लाणि वा पट्टाणि वा मल्याणि वा पन्नुन्नाणि वा अंसुयाणि वा चीणसुयाणि वा देसरागाणि वा अमिलाणि वा गज्जफलाणि वा फालियाणि वा कोयवाणि वा कंवलगाणि वा पावराणि वा, अन्नयराणि वा तह० वत्थाइ महद्धणमुल्लाइ लाभे संते नो पडिगाहिज्जा ॥ से भि० आइण्णपाउरणाणि वत्थाणि जाणिज्जा, त०—उद्दाणि वा पेसाणि वा पेसलाणि वा किण्हमिगाईणगाणि वा नीलमिगाईणगाणि वा गोरमि० कणगाणि वा कणगकताणि वा कणगपट्टाणि वा कणगखइयाणि वा कणगफुसियाणि वा वग्गाणि वा विवग्घाणि वा [विगाणि वा] आभरणाणि वा आभरणविचित्ताणि वा, अन्नयराणि तह० आईणपाउरणाणि वत्थाणि लाभे संते नो० ॥ (सू० १४५)

તે સાધુ વળી મહા ધન મૂલ્યનાં (કિમતી) વસ્ત્ર જાણે, તો તે મળતા હોય તોપણ લે નહિ, 'આ જિન' તે ઉંદર વિગેરેના ચામડા અથવા વાળના બનેલા (ધુસા કહેવાય છે તે) તથા શ્લક્ષ્ણ તેમા જુદી જુદી જાતના ર ગિન ચિત્ર બનાવ્યા હોય, કલ્યાણ—(ઘણા સુદર) વસ્ત્રો હોય, 'આચાણિ' કોઈ ઠડા દેશમા બકરાના વાળ ઘણા કિમતી હોય

તેના બનાવેલા વસ્ત્ર (શાલ) હોય, તથા કોઇ દેશમા ઇંદ્ર નીલ વર્ણ (રગ) નો કપાસ થાય છે, તેના બનાવેલા ક્ષૌમિક-સામાન્ય રૂના બનાવેલ (પણ કિમતી) હોય, તથા ગૌડ દેશમા બનેલ ઉત્તમ રૂના બનાવેલ હોય, પટ્ટ સૂત્ર (   ) ના બનાવેલ પટ્ટ વસ્ત્ર, મલય દેશના બનાવેલા સૂત્રના મલય વસ્ત્ર, પન્નુન્ન તે ઝાડની છાલના તતુમાથી બનાવેલ, અશુક તથા ચીન અશુક વિગેરે જુદા જુદા દેશમા બનેલા ભારે કિમતના વસ્ત્રો તથા આવા બીજી જાતના પણ જે ભારે વસ્ત્રો હોય તે આ લોક તથા પર લોકના અપાયો (સ્ત્રી મોહિત થઇને દુરાચારની પ્રાર્થના કરે, ચોર લુટે અથવા મારીને છીનવી લે, માહોમાહે સાધુને લડાઇ થાય, વૈયાવચ્ચ કરવા રોગાદિ કારણે બીજા સાધુને અપાય નહિ, ગુરૂથી છુપાવવા જુઠ્ઠુ બોલવુ પડે, વિગેરે ઘણા દોષો છે, તથા પરલોક સબધી તેના ઉપર મૂર્છા કરવાથી વખતે મરીને તેમાજ કથુઆ કે કીડા તરીકે જન્મ પામે, પુણ્ય ક્ષય થઇ જવાથી ઉચ્ચ દેવલોક ન મળે, તથા ગુરૂ આદિથી જુદો પડી અનાચાર સેવતા નરક તિર્યચના દુ ખ પણ ભોગવે) છે, માટે ભારે કિમતનુ વસ્ત્ર મળતુ હોય તોપણ આત્માર્થી સાધુએ લેવુ નહિ

તથા તે સાધુએ અજિનના બનાવેલા વસ્ત્રો લેવા નહિ, જેમકે ' ઉદ્ર ' તે સિધુ (સિધ) દેશમા એક જાતના માછલા થાય છે, તેના સુક્ષ્મ ચામડાના વસ્ત્રો બનાવેલ હોય, ' પેસ '

સ્નિ ધમાજ એક જાતના પશુ થાય છે તેના ચામડામાથી બ-
નાવેલ તથા પેસલ-તેનાજ ચામડાના પણ સૂક્ષ્મ રૂવાથી બ-
નાવેલ હોય તથા કાળા નીલા ગૌરા અનેક જાતિના મૃગો હોય છે,
તેના ચામડાના બનાવેલા, તથા 'કનક' તે વસ્ત્રમા સોનાના રસ-
થી સુ દર કર્યા હોય તથા કનકની કાતિ જેવા સુ દર હોય, કનક
રસ પટ્ટ કર્યા હોય તથા સોનાના રસથી સ્તબક બનાવી સુ-
દર બનાવ્યા હોય, તથા કનક સ્પૃષ્ટ વિગેરે વસ્ત્રો પૂર્વે થતા
હશે, (હાલમા તેના તાર બનાવી જોડે વણે છે, તે જરીવાળા
દુપટ્ટા વિગેરે બને છે) તથા વાઘના ચામડાના વસ્ત્ર તથા વા-
ઘના ચામડાથી વિચિત્ર બનાવ્યુ હોય, તથા આભરણ પ્રધાન
(દાગીના માફક તેમા મોતી હીરા જડ્યા હોય-ગુથ્યા હોય)
તથા આભરણ વિચિત્ર ગિરિ વિડક(   ) વિગે
રેથી વિભૂષિત કર્યા હોય, તથા તેવા બીજા ભારે ચામડાથી
બનાવેલ ભારે કિમતના સુ દર વસ્ત્રો મળતા હોય તોપણ લેવા
નહિ. (વર્ત્તમાનમા કેટલાક શાસ્ત્રથી અજાણ એવા સાધુઓ
રાગવશ થઈને અને કેટલાક ગીતાર્થ પ ડિત ગણાતા સાધુઓ
ભક્તોની અતિ શ્રદ્ધાનો લાભ લઈ ભારે મૂલ્યની કામળો ખાસ
ખરીદાવીને ઓઢે છે, પણ તેમના તેજમા અ જાઇ શ્રાવકવર્ગ
બોલી શકતો નથી, તેવાને માટે ઉપરનુ સૂત્ર વીતરાગની
આજ્ઞાનુ પાલન કરવા માટે હવે પછી પણ વહોરાવતા કે લેતા
ભવ્યાત્મા વિચારશે જ્યારે દેશની આબાદી માટે કરોડપ
તિઓ પણ ખાદી પહેરી અપવિત્ર વસ્ત્રોને ખાદ્યશોભા માટે
જાણીને ત્યાગે છે, ત્યારે ખાસ પૂજ્યમા સાધુવર્ગનો કેટલોક

ભાગ હજુ બેમર્યાદી મલમલ તથા અપવિત્ર વસ્તુના લેપ વાળા નેનકલાકનો મોહ મુકતો નથી, તેથીજ નવો કેળવણી લીધેલો શ્રાવકવર્ગ સાધુ પ્રત્યે કંઈક ઉપેક્ષા ભાવથી જુએ છે સુજ્ઞ પુરૂષોને આટલી પ્રાર્થના જ બસ છે કુમારપાળ જેવા ભક્ત રાજાના ગુરૂ છતા, રાજ્યસભામા જવા છતા પણ ખાદીના કપડાથી સતોષ માનનાર હેમચંદ્રાચાર્યના દ્રષ્ટાંતથી પણ સુજ્ઞ વર્ગ સમજી શકશે)

હવે વસ્ત્ર ગ્રહણના અભિગ્રહની વિશેષ વિધિને કહે છે

इच्चेइयाइ आयतणाइ उवाइकम्म अह भिक्खू जाणिज्जा चउहिं पडिमाहिं वत्थं एसित्तए, तत्थ खलु इमा पढमा पडिमा, से भि० २ उद्देसिय वत्थं जाइज्जा, तं०—जंगियं वा जाव तूलकडं वा, तह० वत्थं सयं वा ण जाइज्जा, परो० फासुयं० पडि० पढमा पडिमा १। अहावरा दुच्चा पडिमा–से भि० पेहाए वत्थं जाइज्जा गाहावइं वा० कम्मकरी वा से पुव्वामेव आलोइज्जा—आउसोत्ति वा २ दाहिसि मे इत्तो अन्नयरं वत्थं ?, तहप्प० वत्थं सयं वा० परो० फासुयं एस० लाभे० पडि०, दुच्चा पडिमा २। अहावरा तच्चा पडिमा—से भिक्खू वा० से जं पुण० तं अंतरिज्जं वा उत्तरिज्जं वा तहप्पगारं वत्थं सय० पडि०, तच्चा पडिमा ३। अहावरा चउत्था पडिमा—से० उज्झियधम्मियं वत्थं जाइज्जा जं चऽन्ने बहवे समण० वणीमगा नावकंखंति तहप्प० उज्झियं वत्थं सयं० परो० फासुयं जाव प०, चउत्थापडिमा ४॥ इच्चेयाण

चउण्ह पडिमाण जहा पिंडेसणाए ॥ सिया णं एताए एस-णाए एसमाणं परो वइज्जा—आउसंतो समणा! इज्जाहि तुमं मासेण वा दसराएण वा पंचराएण वा सुते सुततरे वा तो ते वयं अन्नयरं वत्थं दाहामो, एयप्पगारं निग्घोसं सुच्चा नि० से पुव्वामेव आलोइज्जा—आउसोत्ति वा! २ नो खलु मे कप्पइ एयप्पगारं संगारं पडिसुणित्तए, अभिकंखसि मे दाउं इयाणिमेव दलयाहि, से णेवं वयंतं परो वइज्जा—आउ० स० ! अणुगच्छाहि तो ते वयं अन्न० वत्थं दाहामो, से पुव्वा-मेव आलोइज्जा—आउसोत्ति! वा २ नो खलु मे कप्पइ संगा-रवयणे पडिसुणित्तए०, से सेवं वयंतं परो णेया वइज्जा—आउसोत्ति वा भइणित्ति वा! आहरेयं वत्थं समणस्स दाहा-मो, अवियाइं वयं पच्छावि अप्पणो सयट्ठाए पाणाइं ४ समा रंभ समुद्दिस्स जाव चेइस्सामो, एयप्पगारं निग्घोसं सुच्चा निसम्म तहप्पगारं वत्थं अफासुअं जाव नो पडिगाहिज्जा ॥ सिआ णं परो नेता वइज्जा—आउसोत्ति! वा २ आहर एयं वत्थं सिणाणेण वा ४ आघसित्ता वा प० समणस्स णं दाहामो एयप्पगारं निग्घोसं सुच्चा नि० से पुव्वामेव आउ० भ० ! मा एयं तुमं वत्थं सिणाणेण वा जाव पघंसाहि वा, अभि० एमेव दलयाहि, से सेवं वयतस्स परो सिणाणेण वा पघंसि-त्ता दलइज्जा, तहप्प० वत्थं अफा० नो प० ॥ से णं परो नेता वइज्जा०—भ० ! आहर एयं वत्थं सीओदगवियडेण वा २ उच्छोलेत्ता वा पधोलेत्ता वा समणस्स णं दाहामो०, एय० निग्घोसं तहेव नवरं मा एयं तुमं वत्थं सीओदग० उसि०

उच्छोलेज्ज वा पधोएज्ज वा, अभिकंखसि, एवं तहेव जाव वा पडिगाहिज्जा ॥ से णं परो णे० आ० भ० ! आहरेयं वत्थं कंदाणि वा जाव हरियाणि वा विसोहित्ता समणस्स णं दा हामो, एय० निग्घोसं तहेव, नवरं मा एयाणि तुमं कंदाणि वा जाव विसोहेहि, नो खलु मे कप्पइ एयप्पगारे वत्थे पडि ग्गाहित्तए, से सेव वयंतस्स परो जाव विसोहित्ता दलएज्जा तहप्प० वत्थं अफासुयं ना प० ॥ सिया से परो नेता वत्थं निसिरिज्जा, से पुव्वा० आ० भ० ! तुमं चेव णं संतियं वत्थं अंतोअंतेणं पडिलेहिज्जिस्सामि केवली बूया आ०, वत्थंतेण बद्धे सिया कुंडले वा गुणे वा हिरण्णे वा सुवण्णे वा मणी वा जाव रयणावली वा पाणे वा बीए वा हरिए वा, अह भिक्खू णं पु० जं पुव्वामेव वत्थं अंताअंतेण पडिलेहिज्जा ॥ (सू० १४६)

હવે પછીના કહેવાતા આયતનોને છોડીને સાધુ ચાર અભિગ્રહવાળી પ્રતિમાઓને ધારીને તે પ્રમાણે વસ્ત્રોને શોધવાનુ જાણે, (૧) ઉદ્દિષ્ટ—મે પૂર્વે જે વસ્ત્ર સંકલ્પ્યુ છે, તે યાચીશ, (૨) પ્રેક્ષિત—મે પૂર્વે જે દેખ્યુ છે, તેજ યાચીશ પણ બીજુ નહીં (૩) અંતર પરિભોગ ( ) અથવા ઉત્તરીય પરિભોગનડે શય્યાતરે વસ્ત્રને પહેરીને વાપરી નાખ્યા જેવુ કરી દીધુ હોય તે લઈશ (૪) જે તદ્દન ફેંકી દેવા જેવું વસ્ત્ર હોય તેને યાચીશ આ ઉપર બતાવેલા ચાર સૂત્રોનો સમુદાય અર્થ છે આ ચારે પ્રતિમાઓની બાકીની વિધિ પિંડૈષણા માફક જાણવી (સ્થવિરકલ્પીને ચારે કલ્પે,

જિન કલ્પીને પાછળની બીજા કલ્પે, પણ તે બધા જિનેશ્વરની આજ્ઞામા હોવાથી પરસ્પર નિંદે નહિ)

(ણુ વાકયની શોભા માટે છે) હવે સાધુ વસ્ત્ર શોધવા જતા કોઈ ગૃહસ્થ એમ વાયદો કરે, કે તમે માસ, દશ દિવસ કે પાચ દિવસ પછી આવશો, તો હુ આપીશ આવુ કહે તો સાધુએ તે સ્વીકારવુ નહિ, પણ કહેવુ કે આપવુ હોય તો હમણાજ આપો, અમે વાયદાનુ સ્વીકારતા નથી ફરીથી ગૃહસ્થ કહે કે તો થોડીવાર પછી આવજો હુ આપીશ, તે પણ સ્વીકારવુ નહિ કહેવુ કે ભાઈ! આપવુ હોય તો હમણા આપો, તે વખતે ગૃહસ્થ પોતાની બેન વિગેરેને બોલાવી કહે, કે વસ્ત્ર ઘરમા છે તે લાવ, આપણે સાધુને તે વસ્ત્ર આપી દઈએ અને આપણા માટે પ્રાણી વિગેરેનો આરભ કરીને પછી આપણે બનાવી લઈશુ આવુ વસ્ત્ર 'પશ્ચાત્ કર્મ'ના ભયવાળુ હોવાથી મળતુ હોય છતા પણ લેવુ નહિ તેજ પ્રમાણે ગૃહસ્થ કહે, કે આ વસ્ત્ર સ્નાન કરી સુગધી દ્રવ્યવડે સુદર બનાવી આપીએ, તે સાભળીને સાધુએ ના પાડવી, છતા ગૃહસ્થ હઠ કરીને સુગધીવાળુ બનાવવા જાય તો લેવુ નહિ

એજ પ્રમાણે ગૃહસ્થ પાણીથી ધોઈને આપવા કહે, તો એમને એમ યાચવુ, પણ તે હઠ કરે, તો તે લેવુ નહિ અથવા ગૃહસ્થ કહે કે તેમા કદ વિગેરે છે, તે દૂર કરીને વસ્ત્ર આપીએ, તે વસ્ત્ર મળે તો પણ લેવુ નહિ વળી તે

ગૃહસ્થ નિર્દોષ વસ્ત્ર આપે, તો લેતાં કહેવું કે હું તે વસ્ત્રને બધે જોઈ લઉં, પણ તેની સમગ્ર એક છેડાથી બીજા છેડા સુધી જોયા વિના લેવું નહિ, કારણ કે જોયા વિના લેતાં કેવળી પ્રભુ તેમાં દોષ બતાવે છે, કારણ કે તેમાં કંઈ પણ કુંડળ, દોરો, ચાંદી, સોનું, મણિ, રત્નાવળી વિગેરે આભાર ણ બાંધ્યું હોય, અથવા સચિત્ત વસ્તુ, જંતુ, બીજ, ભાજી હોય તો દોષ લાગે, માટે સાધુની આ પ્રતિજ્ઞા છે, કે વસ્ત્ર દેખીને લેવું

स भि० से ज० सअंड० ससंताणं तहप्प० वत्थं अफा० नो प० ॥ से भि० से जं अप्पंडं जाव संताणगं अनलं अथिरं अधुवं अधारणिज्जं रोइज्जंतं न रुच्चइ तह अफा० नो प० ॥ से भि० से ज० अप्पंडं जाव संताणगं अलं थिरं धुवं धारणिज्जं रोइज्जंतं रुच्चइ, तह० वत्थं फासु० पडि० ॥ से भि० नो नवए मे वत्थेत्तिकट्टु नो बहुदेसिएण सिणाणेण वा जाव पघंसिज्जा ॥ से भि० नो नवए मे वत्थेत्तिकट्टु नो बहुदे० सीओदगवियडेण वा २ जाव पहोइज्जा ॥ से भिक्खू वा २ दुब्भिगंधे मे वत्थेत्तिकट्टु नो बहु० सिणाणेण तहेव बहु-सीओ० उस्सि० आलावओ ॥ (सू० १४७)

તે ભિક્ષુ લેવાના વસ્ત્રને નાના જંતુનાં ઈંડાવાળું સમજે, અથવા કરોળીયાના જાળાવાળું સમજે તો મળવા છતાં પણ લે નહિ, કદાચ ઈંડાં વિનાનું હોય, પણ ઘણું હીન (નાનું) હોય તો કામ પુરતું ન થાય, માટે અનલ કહેવાય તે લેવું નહિ

તથા અસ્થિર (જીર્ણ) હોય, અથવા અધ્રુવ તે સ્વ-ટ્પકાળની અનુજ્ઞાપના હોય તથા અપ્રશસ્ત પ્રદેશવાળુ હોય, અથવા ખજન વિગેરે કલકવાળુ હોય તો લેવુ નહિ, તેજ બતાવે છે

चत्तारि देविया भागा, दो य भागा य माणुसा ।
आसुरा य दुये भागा, मज्झे वत्थस्स रक्खसो ॥ १ ॥
देवीप्पसुत्तमो लाभो, माणुसेसु अ मज्झिमो ।
आसुरेसु अ गेलन्न, मरण जाण रक्खसे ॥ २ ॥

ચાર દેવતા સબધી ભાગ છે, અને બે ભાગ મનુષ્ય સંબધી છે, બે ભાગ અસુર સબધી છે, વસ્ત્રના મધ્ય ભાગમા રાક્ષસના ભાગો છે (૧) દૈવિકમા ઉત્તમ લાભ છે, મનુષ્યમા મધ્યમ છે, આસુર ભાગમા માદાપણુ છે, અને રાક્ષસ ભાગમા મૃત્યુ છે, એવુ જાણ—તેની સ્થાપના આ પ્રમાણે છે—

लक्खण हीणो उवही, उवहणई नाणदंसण चरित्त

લક્ષણથી હીન જે ઉપધિ છે, તે જ્ઞાન, દર્શન અને ચા ત્રિત્રને હણે છે, તેથી હીન હોય તે લેવુ નહિ, તથા પ્રશસ્ય માનવાળુ હોય પણ તે આપતા દાતા (દેનાર) નુ મન ના રાજ થતુ હોય, તો તે સાધુને કલ્પે નહિ

આ પ્રમાણે અનલ અથિર અધ્રુવ અધારણીય એ ચાર પદોથી સોળ ભાગા થાય છે, તેમા પ્રથમના પદર અશુદ્ધ છે, પણ ચારે ભાગે શુદ્ધ એવો સોળમો ભાગોજ કામ લાગે

માટે સૂત્રમાં અલ (સમર્થ) સ્થિર, ધ્રુવ પારણીય એ ચાર ગુણવાળું વસ્ત્ર મળે તો લેવું કહ્યું છે

હવે તે ભિક્ષુ એમ જાણે કે મારૂં વસ્ત્ર નવું નથી, માટે થોડા ઘણા પાણીથી સુગંધી દ્રવ્યથી થોડું મસળીને કે ઘણું મસળીને સુગંધીવાળું બનાવે, અથવા મારૂં વસ્ત્ર નવું ન હોવાથી થોડા પાણીથી ધોઈ લઉં, એવું પણ ન કરે અર્થાત્ આ બન્ને પાઠો જિનકલ્પીને આશ્રયી છે કે ભિક્ષુને કપડું મેલના લીધે ગંધાતું હોય તો પણ તે મેલ દૂર કરવા સુગંધી દ્રવ્યવડે કે પાણીવડે ધુવે નહિ, પણ સ્થવિરકલ્પીને એટલું વિશેષ છે કે સુગંધીવાળું બનાવવા માટે નહિ, પણ લોકોની નિંદા દૂર કરવા તથા રોગાદિના કારણો દૂર કરવા પ્રાસુક પાણી વિગેરેથી મેલ દૂર કરવા યતનાથી ધુવે પણ ખરો

હવે ધોયેલા કપડાને યતનાથી સુકાવવાની વિધિ કહે છે

से भिक्खू वा० अभिकंखिज्ज वत्थं आयावित्तए वा प०, तहप्पगारं वत्थं णो अणंतरहियाए जाव पुढवीए संताणए आयाविज्ज वा प० ॥ से भि० अभि० वत्थं आ० प० त० वत्थं थूणंसि वा गिहेलुगंसि वा उसुयालंसि वा कामजलंसि वा अन्नयरे तहप्पगारे अंतलिक्खजाए दुब्बद्धे दुन्निक्खित्ते अणिकंपे चलाचले नो आ० नो प० ॥ से भिक्खू वा० अभि० आयावित्तए वा तह० वत्थं कुलियंसि वा भित्तंसि वा सिलंसि वा लेलुंसि वा अन्नयरे वा तह० अंतलि० जाव नो आयाविज्ज वा प० ॥ से भि० वत्थं आया० प० तह० वत्थं

मघसि वा म० मा० पासा० ह० अन्नयरे वा तह० अंतलि० नो आयावित्त वा० प० ॥ से० तमायाय एगतमवक्कमिज्जा २ अहे झामथंडिलंसि वा जाव अन्नयरंसि वा तहप्पगारंसि थंडिलंसि पडिलेहिय २ पमज्जिय २ तओ स० वत्थं आयाविज्ज वा पया०, एयं खलु० सया जइज्जासि (सू० १४८) त्तिबेमि ॥ २-१-५-१ वत्थेसणस्स पढमो उद्देसो समत्तो ॥

તે ભિક્ષુ અવ્યવહિત (   ) જગ્યામા વસ્ત્ર ન સુકવે, વળી સુકવવા ઇચ્છે, તો થાભા ઉપર, ઉબરા ઉપર, ઊખળી ઉપર તથા સ્નાન પીઠ (નહાવાના ઓટલા) ઊપર ન સુકવે, તથા કુડિય (   ) ભિત, શિલા, લેલુ અથવા તેવા અધર સ્થાન ઉપર પડવાના ભયથી સુકવે નહિ, તથા સ્કધ માચો પ્રાસાદ હવેલી અથવા તેવા બીજા કોઈ અધર ભાગમા પડવાના ભયથી સુકાવે નહિ, પણ જો સુકાવ વાની ખાસ જરૂર હોય તો, એકાતમા જઇને અચિત્ત જગ્યા જોઇને ઓઘાથી પુજીને આતાપના વિગેરે કરે, આજ ભિક્ષુની સર્વ સામગ્રી છે (આમા કપડા સુકવવાનુ સ્થાન અચિત્ત જગ્યા બતાવી, તથા અધર લટકતા ગળવાની ના પાડી, તથા જમીન પર પડતા યતના ન રહે, માટે જગ્યા પુજીને એકાતમા સુકવવા વધારે સારૂ છે)

પહેલો ઉદ્દેશો કહીને બીજો કહે છે, તેનો આ પ્રમાણે સબધ છે ગયા ઉદ્દેશામા વસ્ત્ર લેવાની વિધિ બતાવી, અને આ ઉદ્દેશામા પહેરવાની વિધિ કહે છે, આ સબધે આવેલા ઉદ્દેશાનુ આ પ્રથમ સૂત્ર છે,

से भिक्खू वा० अहेसणिज्जाइं वत्थाइं जाइज्जा अहाप रिग्गहियाइं वत्थाइं धारिज्जा नो धोइज्जा नो रएज्जा नो धोयरत्ताइं वत्थाइं धारिज्जा अपलिउंचमाणो गामंतरेसु० ओमचलिए, एयं खलु वत्थधारिस्स सामग्गियं ॥ से भि० गाहावइकुलं पविसिउकामे सव्वं चीवरमायाए गाहावइकुलं निक्खमिज्ज वा पविसिज्ज वा, एवं बहिया विहारभूमिं वा वियारभूमिं वा गामाणुगामं वा दूइज्जिज्जा, अह पु० तिव्वदेसियं वा वास वासमाणं पेहाए जहा पिंडेसणाए नवरं सव्वं चीवरमायाए ॥ (सू० १४९)

તે સાધુ સાધુપણાને યોગ્ય કપડા યાચે, અને જેવા લીધા હોય તેવાજ પહેરે, પણ તેમા કઈ પણ શોભા કરે નહિ, તે કહે છે, લીધેલા વસ્ત્રને ધુએ નહિ, રંગે નહિ તથા બકુશપણુ ધારણ કરીને ધોઈને રંગેલા કપડા કોઈ આપે તો પણ લેઈને પહેરે નહિ તથા તેવા સાધુને યોગ્ય કપડા પહેરીને બીજે ગામ જતા વસ્ત્રાને છુપાવ્યા વિના સુખથીજ વિહાર કરે, કારણકે પ્રાયે આ અસાર વસ્ત્રનો ધારણ કરનારો છે, આજ સાધુનુ સંપૂર્ણ સાધુપણ છે, કે આવા સાદા કલ્પનીય વસ્ત્ર પહેરવા

વળી તે ભિક્ષુ ગોચરી જાય તો વસ્ત્રો બધા સાથે લેઈ જાય તેજ પ્રમાણે સ્થંડિલ જાય અથવા અભ્યાસ કરવા બહાર જાય તો પણ લેઈને જાય, પણ એટલુ ધ્યાન રાખવુ કે પિંડએષણામા કહ્યા મુજબ વરસાદ કે ધુમસ વરસતા

હોય તો જિનકલ્પી બહાર ન જાય અને સ્થવિર કલ્પી જોઈએ તેટલાજ વસ્ત્ર બહાર લઈ જાય, (આ સૂત્રો જિનકલ્પી આ શ્રયી છે, તેમ વસ્ત્રધારીનુ વિશેષણ હોવાથી સ્થવિરકલ્પીને પણ લાગુ પડે. તો તેમા વિરૂદ્ધ નથી, પિંડૈષણામા ઉપધિને લેઈ જવાનુ કહ્યુ આ સૂત્રમા વસ્ત્રોને આશ્રયી કહ્યું છે)

હવે વાપરવા લીધેલુ વસ્ત્ર બગડતા શુ કરવુ તે કહે છે

से पगइओ मुहुत्तग २ पाडिहारिय वत्थं जाइज्जा जाव पगाहेण वा दु० ति० चउ० पचाहेण वा विप्पवसिय २ उवागच्छिज्जा, नो तह वत्थ अप्पणो गिण्हिज्जा ना अन्नमन्नस्स दिज्जा, नो पामिच कुज्जा, नो वत्थेण वत्थपरिणाम करिज्जा, नो पर उवसकमित्ता एव वइज्जा—आउ० समणा! अभिकखसि वत्थ धारित्तए वा परिहरित्तए वा ?, थिर वा सत नो पलिच्छिदिय २ परट्ठविज्जा, तहप्पगार वत्थ ससं धिय वत्थ तस्स चेव निसिरिज्जा नो ण माइज्जिज्जा ॥ से पगइओ एयप्पगार निग्घोस सुच्चा नि० जे भयतारो तहप्पगाराणि वत्थाणि ससधियाणि मुहुत्तग २ जाव पगाहेण वा० ५ विप्पवसिय २ उवागच्छति तह० वत्थाणि नो अप्पणा गिण्हति नो अन्नमन्नस्स दलयति त चेव जाव नो माइज्जति, वहुवयणेण भाणियव्व, से हता अहमवि मुहुत्तग पाडिहारिय वत्थं जाइत्ता जाव पगाहेण वा ५ विप्पवसिय २ उवागच्छिस्सामि, अवियाइ एय ममेव सिया, माइट्ठाण सफासे ना एव करिज्जा ॥ (सू० १५०)

કોઇ સાધુ બીજા સાધુ પાસે બે ઘડી વાપરવા માટે વસ્ત્ર માગે અને માગીને કારણ પ્રસગે બીજે ગામ વિગેરે સ્થળે ગયો, ત્યા એકથી પાચ દિવસ સુધી રહ્યો અને ત્યા એકલો હોવાથી સુવામા તે વસ્ત્ર બગડી ગયુ, પાછળથી તે વસ્ત્ર લાવીને જેનુ હતુ તેને તેવુ વસ્ત્ર પાછુ આપે, તો તેના પૂર્વના સ્વામીએ લેવુ નહિ, લઇને બીજાને પણ આપવુ નહિ, તેમ કોઇને ઉછીનુ પણ આપવુ નહિ, કે તુ આ હમણા લે અને થોડા દિવસ પછી બીજુ મને પાછુ આપજે તથા તે વસ્ત્રનો તે સમયે પણ બદલો ન કરે, તેમ બીજા સાધુ પાસે જઇને આવુ બોલવુ પણ નહિ—કે હે આયુષ્મન્! શ્રમણ! તુ આવા વસ્ત્રને પહેરવા કે વાપરવા ઇચ્છે છે કે? પણ તે વસ્ત્ર જો કોઈ બીજો સાધુ કારણ પ્રસગે એકલો જવા ઇચ્છતો હોય તો તેને તે વસ્ત્ર આપવુ, કદાચ તે વસ્ત્ર જીર્ણ થઇ ગયેલુ હોય, તો તેના ઝીણા ઝીણા ટુકડા કરીને પરઠવી દેવુ, પણ ફાટેલા વસ્ત્રને તેનો પૂર્વનો સ્વામી પહેરે નહિ, પણ તે બગાડનાર સાધુનેજ પાછુ આપી દેવુ અથવા કોઇ એકલો જતો હોય તો તેને આપી દેવુ, આ પ્રમાણે ઘણા વસ્ત્ર આશ્રયી (બહુવચનમા પણ) જાણી લેવુ

વળી તે સાધુને આવી રીતે વસ્ત્ર પાછુ મળતુ જોઇ બીજો સાધુ એવી લાલચથી ઉપરનો વિષય સમજીને હુ પણ બીજાનુ વસ્ત્ર મુહૂર્ત્ત માટે યાચીને પાચ દિવસ સુધી બહાર જઇ વાપરી આવીને બગાડી આવુ કે તે વસ્ત્ર પછી મારૂ જ થઇ જાય! આ કપટ છે, માટે સાધુએ તેવુ ન કરવુ

से भि० नो वण्णमताइ वत्थाइ विवण्णाइ करिज्जा वि वण्णाइ न वण्णमताइ करिज्जा, अन्नं वा वत्थं लभिस्सामि त्तिकट्टु नो अन्नमन्नस्स दिज्जा, नो पामिच्चं कुज्जा नो वत्थेण वत्थपरिणामं कुज्जा, नो परं उवसंकमित्तु एवं वदेज्जा—आउसो० ! समभिकंखसि मे वत्थं धारित्तए वा परिहरित्तए वा ?, थिरं वा संतं नो पलिच्छिंदिय २ परिट्ठविज्जा, जहा मेयं वत्थं पावगं परो मन्नइ, परं च णं अदत्तहारी पडिपहे पेहाए तस्स वत्थस्स नियाणाय नो तेसिं भीओ उम्मग्गेणं गच्छिज्जा, जाव अप्पुस्सुए, तओ संजयामेव गामाणुगामं दूइज्जिज्जा ॥ से भिक्खू वा० गामाणुगामं दूइज्जमाणे अंतरा से विहं सिया, से जं पुण विहं जाणिज्जा इमंसि खलु विहंसि बहवे आमोसगा वत्थपडियाए संपिंडिया गच्छेज्जा, णो तेसिं भीओ उम्मग्गेण गच्छेज्जा जाव गामा० दूइज्जेज्जा ॥ से भि० दूइज्जमाणे अंतरा से आमोसगा पडियागच्छेज्जा, ते णं आमोसगा एवं वदेज्जा—आउस० ! आहरेयं वत्थं देहि णिक्खिव वाहि जहा रियाए णाणत्तं वत्थपडियाए, एयं खलु० सया जइज्जासि (सू० १५१) त्तिबेमि वत्थेसणा समत्ता॥ २-१-५-२

તે ભિક્ષુ રંગવાળા વસ્ત્ર કારણ વિશેષથી લીધા હોય, તો ચોર વિગેરેના ભયથી રંગ વિનાના ન બનાવે, ઉત્સર્ગથી તો એજ અધિકાર છે કે તેવા વસ્ત્ર લેવાજ નહિ અને લીધા હોય તો તેને રંગ ઉતારવા પ્રયત્ન ન કરવો, અથવા વર્ણ (ખરાબ રંગના) હોય તો સારા રંગવાળા બનાવવા નહિ

અથવા આ માઠા વસ્ત્રને બદલે સારૂ મેળવીશ, એવી ઈચ્છાથી બીજાને આપી દેવુ નહિ, તેમ પ્રામિત્ય કરવુ નહિ, તથા વસ્ત્રથી વસ્ત્રનુ પરિણામ કરવુ નહિ, તેમ બીજા પાસે જઈને એવુ બોલવુ પણ નહિ, કે હે આયુષ્મન્ ! આ માઠુ વસ્ત્ર ઓઢવા પહેરવાને તુ ઇચ્છે છે ? અથવા સારૂ હોય તો ટુકડા કરીને ફેંકી દેવુ નહિ, કે જેથી માઠુ વસ્ત્ર બીજો ગૃહસ્થ એમ જાણે કે એ ખરાબ હતુ (માટે ફેંકી દીધુ છે) વળી માર્ગમા ચોરના ભયથી વસ્ત્રના રક્ષણ માટે ઉન્માર્ગે કરીને ન જાય તથા દોડવાની ઉત્સુકતા રાખવા વિના ઇર્યાસમિતિ પાળતા જાય અને ગામ ગામ વિહાર કરે

વળી રસ્તામા જતા ઉજ્જડ મેદાન જાણે, જ્યા વસ્ત્ર લુટનારા બહુ ચોરા વસતા હોય, તો તેમના ડરથી પણ ઉન્માર્ગે ન જાય, પણ યતનાથી વિહાર કરે, કદાચ તે રસ્તે જતા ચોરો આવે અને વસ્ત્ર માગે, અથવા લુટી લે, તો શાતિથી ઉપદેશ આપવો ન માને તો બાજુએ પરઠવી દેવુ અને ફરી ઉપદેશ દેતા આપે તો લેવુ, પણ કોઇને કહેવુ નહિ, તેમ ચોરને પકડાવવા નહિ, વગેરે બધુ પૂર્વ માફક જાણવુ

પાચમુ અધ્યયન સમાપ્ત થયુ.

પાત્રએષણા નામનુ છઠ્ઠું અધ્યયન

પાચમુ કહીને હવે છઠ્ઠુ અધ્યયન કહે છે, તેનો આ પ્રમાણે સબધ છે પ્રથમ અધ્યયનમા પિડવિધિ બતાવી, તે આગમમા કહેલ વિધિએ વસતિમા આવીને વાપરવુ, માટે બીજામા વસતિની વિધિ બતાવી, તે શોધવા માટે ત્રીજામા ઈર્યાસમિતિ કહી, પિંડૈષણામા નીકળેલાએ કેવી ભાષા વાપરવી, તેથી ભાષાસમિતિ કહી, અને તે પડલા વિના પિડ ન લેવાય માટે પાચમામા વસ્ત્રએષણા કહી, તે પિડને પાત્ર વિના લેવાય નહિ, માટે આ સબધવડે પાત્ર એષણા અધ્યયન આવ્યુ, એના ચાર અનુયોગદ્વાર થાય છે, તેમા નામ નિષ્પન્ન નિક્ષેપામા પાત્રએષણા અધ્યયન છે, એનો નિક્ષેપો અને અર્થાધિકાર એના પૂર્વના અધ્યયનમાજ ટુકાણમા બતાવવા માટે નિર્યુક્તિકારે કહેલો છે, સૂત્રાનુગમમા અસ્ખલિતાદિ ગુણયુક્ત સૂત્ર ઉચ્ચારવુ જોઇએ તે આ છે

से भिक्खू वा अभिकखिज्जा पाय एसित्तए, से ज पुण पाद जाणिज्जा, तंजहा-अलाउयपाय वा दारुपाय वा मट्टियापाय वा, तहप्पगार पाय जे निग्गथे तरुणे जाव थिरसंघयणे से एग पाय धारिज्जा नो बिइय ॥ से भि० पर अद्धजोयणमेराए पायपडियाए नो अभिसधारिज्जा गमणाए ॥ से भि० से जं० अस्सि पडियाए एगं साहम्मिय समुद्दिस्स पाणाइ ४ जहा पिंडेसणाए चत्तारि आलावगा, पचमे बहवे समण० पगणिय २ तहेव ॥ से भिक्खू वा० अस्सजए भिक्खुपडियाए बहवे

समणमाहणे० वत्थेसणाऽऽलायओ ॥ से भिक्खू वा० से जाइं पुण पायाइं जाणिज्जा विरूवरूवाइं महद्धणमुल्लाइं, तं०-अयपायाणि वा तउपाया० तम्बपाया० सीसगपा० हिरण्णपा० सुवण्णपा० रीरिअपाया० हारपुडपा० मणिकायकंसपाया० संखसिंगपा० दंतपा० चेलपा० सेलपा० चम्मपा० अन्नयराइं वा तह० विरूवरूवाइं महद्धणमुल्लाइं पायाइं अफासुयाइं नो० ॥ से भि० से जाइं पुण पाया० विरूव० महद्धणबंधणाइं, तं० -अयबंधणाणि वा जाव चम्मबंधणाणि वा, अन्नयराइं तहप्प० महद्धणबंधणाइं अफा० नो प० ॥ इच्चेयाइं आयतणाइं उवाइकम्म अह भिक्खू जाणिज्जा चउहिं पडिमाहिं पायं एसित्तए तत्थ खलु इमा पढमा पडिमा—से भिक्खू० उद्दिसिय २ पायं जाएज्जा, तंजहा-अलाउयपायं वा ३ तह० पायं सयं वा ण जाइज्जा जाव पडि० पढमा पडिमा १। अहावरा० से० पेहाए पायं जाइज्जा, तं०—गाहावइं वा कम्मकरीं वा से पुव्वामेव आलोइज्जा, आउ० भ० ! दाहिसि मे इत्तो अन्नयरं पायं तं० —लाउयपायं वा ३ तह० पायं सयं वा जाव पडि०, दुच्चा पडिमा २। अहा० से भि० से जं पुण पायं जाणिज्जा संगइयं वा वेजइयंतियं वा तहप्प० पायं सयं वा जाव पडि०, तच्चा पडिमा ३। अहावरा चउत्था पडिमा—से भि० उज्झियधम्मियं जाएज्जा जावऽन्ने बहवे समणा जाव नावकंखंति तह० जाएज्जा जाव पडि०, चउत्था पडिमा ४। इच्चेइयाणं चउण्हं पडिमाणं अन्नयरं पडिमं जहा पिंडेसणाए॥ से णं एयाए एसणाए एसमाणं पासित्ता परो वइज्जा, आउ० स० ! एज्जासि तुमं मासेण वा जहा वत्थेसणाए, से णं परो नेता व०

—आ० भ० ! आहारेय पाय तिल्लेण वा० घ० नव० वसाए वा अब्भगित्ता वा तहेव सिणाणादि तहेव सीओदगाई कदाइ तहेव ॥ से णं परो ने०—आउ० स० ! मुहुत्तग २ जाव अच्छादि ताव अम्हे असण वा उवकरेंसु वा उवक्खडेंसु वा, तो ते वय आउसो० ! सपाण सभोयण पडिग्गह दाहामो तुच्छए पडिग्गहे दिन्ने समणस्स नो सुट्ठु साहु भवइ, से पुव्वामेव आलोइज्जा—आउ० भइ० ! नो खलु मे कप्पइ आहाकम्मिए असणे वा ४ भुत्तए वा०, मा उवकरेहि मा उवक्खडेहि, अभिकंखसि मे दाउ एमेव दलयाहि, से सेव वयतस्स परो असण वा ४ उवकरित्ता उवक्खडित्ता सपाण सभोयण पडिग्गहग दलइज्जा तह० पडिग्गहग अफासुय जाव नो पडिगाहिज्जा ॥ सिया से परो उवणित्ता पडिग्गहग निसिरिज्जा, से पुव्वामे० आउ० भ० ! तुमं चेव ण संतिय पडिग्गहग अतोअंतेण पडिलेहिस्सामि, केवली० आयाण० अतो पडिग्गहगंसि पाणाणि वा बीया० हरि०, अह भिक्खूण पु० ज पुव्वामेव पडिग्गहग अतोअंतेण पडि० सअंडाइ सव्वे आलावगा भाणियव्वा जहा वत्थेसणाए, नाणत्त तिल्लेण वा घय० नव० वसाए वा सिणाणादि जाव अन्नयरंसि वा तहप्पगा० थडिलसि पडिलेहिय २ पम० २ तओ० संज० आमज्जिज्जा, एय खलु० सया जएज्जा त्तिबेमि ॥ (सू० १५२) २-१-६-१

તે ભિક્ષુ પાત્ર શોધવાની ઈચ્છા કરે, તો આ પ્રમાણે પ્રથમ જાણે, કે આ પ્રમાણે પાત્રા છે, તુંબડાના પાત્ર છે, લાકડાના પાત્ર છે, માટીના પાત્ર છે, આમાથી કોઈપણ જાતિના

પાત્રા (મુખ્યત્વે લાકડાના) હોય, તો તરૂણ અને સ્થિર સ ઘયણવાળો બળવાન સાધુ હોય તો એક પાત્ર ધારણ કરે, પણ બે નહિ, આ જિનકલ્પી વિગેરેને માટે છે, પણ સ્થવિર કલ્પી જુવાન વિગેરે શક્તિવાન હોય તોપણ માત્રક (   ) સહિત બીજુ પાત્રુ ધારણ કરે, તેમા સઘાડામા રહેલા સાધુને એકમા આહાર અને બીજામા પાણી લેવા કામ લાગે, અથવા આચાર્ય વિગેરે માટે અશુદ્ધ વસ્તુ (માત્રુ વિગેરે) લેવા કામ લાગે પોતાના રહેવાના સ્થાનથી જરૂ પડતા બે ગાઉ સુધી પાત્રા લેવા જાય, પણ વધારે નહિ હુવે તે ગૃહસ્થ એક સાધુ ઘણી સાધ્વી એક સાધુ એક સાધ્વી, ઘણા સાધુ એક સાધ્વી, ઘણા સાધુ ઘણી સાધ્વીને ઉદ્દેશીને આરભ કરીને જો પાત્ર તૈયાર કર્યા હોય તે સાધુ સાધ્વીને સદોષ હોવાથી ન કલ્પે, પણ જો શ્રમણ, માહણ, ગામના ભિખારી વિગેરેને ઉદ્દેશીને બનાવેલા હોય તો પુરૂષાતર થયા પછી કલ્પે, આ બધુ પિડેષણામા બતાવ્યા પ્રમાણે જાણી લેવુ,

વળી તે ભિક્ષુ એવી જાતિના જુદા જુદા રગના ભારે મૂલ્યના પાત્રા જાણે તે ન લે, ત બતાવે છે

લોઢાના તથા તૃપુ (કલાઈના જેવી ધાતુ) ના પાત્રા, તાબાના પાતરા, સીસાના, હિરણ્ય (ચાદી) ના, સોનાના પાતરા રીરિય (   ) હારપુડ (બીજી જાતિના લોઢા) ના, મણિરત્નના જડેલા કે કાસાના પાતરા સખસિગ

હાથીદાત ચેલ (   ) ચેલ (   )
ચામડાના તેવા બીજા કોઈપણ જાતિના ભારે મૂલ્યના પાતરા શોભીતા હોય તો તે અપ્રાસુક જાણીને લેવા નહિ તેજ પ્રમાણે પાતરાના બ ધન ઉપર બતાવ્યા પ્રમાણે ભારે મૂલ્યના લોઢાથી તે ચામડા સુધીના હોય તે ન લેવા, (પ્રાસુક હોય છતા પણ ભારે મૂલ્યના હોવાથી મમત્વ થાય, તથા ચોરાવાના કારણે અસમાધિ થાય, માટે સાધુને તેવા પાત્ર તથા પાત્ર બ ધનની મના છે)

આ પ્રમાણે પાપસ્થાન નિવારીને ચાર પ્રતિમાઓથી પાત્રા શોધે (૧) અમુક પાત્રુ જ તુ બાનુ, લાકડાનુ કે માટીનુ લઈશ, (૨) દેખેલુ જ પાતરૂ યાચીશ (૩) સ ગતિક તે પોતે તે પાત્રાને વાપર્યું હોય તથા વૈજ્જય તિઞ -તે એ ત્રણ પાત્રામા પર્યાયવડે વાપર્યું હોય તેવુ યાચે (૪) કોઈ પણ તેને ન ચાહે, તેવુ પોતે લે

આ પ્રમાણે ચાર પ્રતિજ્ઞામાની કોઈ પણ પ્રતિજ્ઞાએ સાધુ પાતરા શોધવા જાય ત્યારે ગૃહસ્થ કહે કે હે સાધુ ! તમે પાતરા લેવા એકમાસ પછી આવજો, પાતરા તમને આપીશ ત્યારે સાધુએ કહેવુ કે તેવુ મુદત કરેલુ પાતરૂ ન કલ્પે, ત્યારે વસ્ત્ર એષણામા બતાવ્યા પ્રમાણે ઓછી મુદતનો વાયદો કરે, ત્યારે પણ તેજ ઉત્તર આપવો, તે બે ઘડીની મુદત સુધીનો પણ વાયદો ન સ્વીકારવો, ત્યારે કહે, કે આપણે આ પણા માટે નવા બનાવીશુ તૈયાર તેમને આપી દો, આવુ

પણ કોઈને ન આપવા, મને આપ — એમ ન કહીને દેતો હોય, ત્યારે પણ સાધુએ ના પાડવી.

વળી ગૃહસ્થ પોતાની મેળે વિચારીને કહે, કે કોઈ ખાતર ન આપે, પણ તે પાત્રને તેલથી ઘસીને ચોળીને આપે, તથા પાણીથી ધોઈને અથવા સાફ કરીને [illegible] આપે, અથવા કહે કે હે સાધુ! તમે થોડી વાર ઠેરો, તો અમે અશનપાન ખાદિમ સ્વાદિમ તૈયાર કરીએ છીએ, અથવા સચિત્તવાળું બનાવીએ છીએ, તેથી હે આયુષ્મન્! હે સાધુ! તમને ભોજન પાણી સહિત પાત્ર આપીશું, એવા જાતની પાત્ર સાધુને આપે ત્યારે લેવા ન જવું. એમ સાંભળીને સાધુએ કહેવું કે હે આયુષ્મન્! અમને અમારા માટે બનાવેલું કે રાંધેલું ભોજન પાણી ખાવા પીવાને કામ લાગતું નથી, માટે તેવાં ન કરો, ન સચિત્તવાળું બનાવો, જો પાત્ર આપવાની ઇચ્છા હોય તો એમને એમજ આપો.

આવું કહેવા છતાં ગૃહસ્થ હઠ કરી સાધુ માટે રાંધીને કે સચિત્તવાળી બનાવીને પાત્રા ભરી આપવા માંડે તો અપ્રાસુક જાણીને સાધુએ લેવા નહિ. કદાચ એમને એમ પાત્રા બહાર લાવીને મૂકે, તો તેને કહેવું, કે હે ગૃહસ્થ! હું તમારા દેખતાં જ આ પાત્રા દેખી લઉં કે તેની અંદર નાના જંતુઓ કે બીજ કે વનસ્પતિ હોય તો કેવળી પ્રભુ તેમાં દોષ બતાવે છે, માટે સાધુએ પ્રથમ જોઈ લેવા, અને જંતુ વિગેરેથી સંયુક્ત હોય

તો તે જીવો દૂર કરી શકાય તેમ ન હોય તો અપ્રાસુક જાણીને પાત્રા લેવા નહિ, પણ જો તેવા જતુ વિગેરે ન હોય તો લેવા, (તે બધુ વસ્ત્રએષણા માફક જાણી લેવુ) આમા વિશેષ એટલુ છે કે તેલ ઘી નવનીત કે વસા (છાશ) થી ધોઈને તે ચીકટવાળુ પાત્રાનુ ધોવણ કોઈ અચિત્ત જગ્યા જોઈને પડિલેહી પ્રમાર્જીને પરઠવે, આજ સાધુની સાધુતા છે કે જય ણાથી દરેક કાર્ય કરે

—※(◎)※—

બીજો ઉદ્દેશો.

પહેલા ઉદ્દેશા સાથે આનો સબધ આ છે, કે ગયા સૂત્રમા પાત્રાનુ જોવુ બતાવ્યુ, અને અહી પણ તેનુજ બાકીનુ બતાવે છે, આ સબધે આવેલા ઉદ્દેશાનુ આ પહેલુ સૂત્ર છે

से भिक्खू वा २ गाहावइकुलं पिंड० पविट्ठे समाणे पुव्वामेव पेहाए पडिग्गहग अवहट्टु पाणे पमज्जिय रय तओ स० गाहावइ० पिंड० निक्ख० प०, केवली०, आउ०! अतो पडिग्गहगंसि पाणे वा बीए वा हरि० परियावज्जिज्जा, अह भिक्खूण पु० ज पुव्वामेव पेहाए पडिग्गह अवहट्टु पाणे पमज्जिय रयं तओ सं० गाहावइ० निक्खमिज्ज वा २ ॥ (सू० १५३)

તે ભિક્ષુ ગૃહસ્થના ઘરમાં ગોચરી લેવા જતાં પહેલાં બરોબર રીતે પાત્રા તપાસે, અને ગોચરી લેતાં પહેલાં પણ તપાસે, અને કીડી વિગેરે પ્રાણી ચઢેલું જોએ તો તેને સંભાળીને બાજુએ મુકે, તથા રજ પુંજીને સાધુ ગૃહસ્થના ઘરમાં પેસે, અથવા નીકળે, તેથી આપણું પાત્રાની જ વિધિ છે, કારણ કે અહીં પણ પ્રથમ પાત્રા બરોબર તપાસીને પુંજીને પિંડ લેવો, તેથી તે પણ પાત્ર સંબંધી જ વિચાર છે, પ્ર૦—પાત્રા શામાટે પુંજીને ગોચરી લેવી ? ઉ—કેવળી પ્રભુ પાત્રા પુંજ્યા વિના ગોચરી લેતાં કર્મબંધ બતાવે છે, તે આ પ્રમાણે છે

પાત્રામાં બે ઇંદ્રિય વિગેરે જીવો ચઢી જાય છે, અથવા બીજે અથવા રજ હોય તેવા પાત્રામાં ગોચરી લેતાં કર્મનું ઉપાદાન થાય છે, માટેજ સાધુઓને આ પ્રતિજ્ઞા વિગેરે પૂર્વે બતાવેલ છે કે, પ્રથમ પાત્રા જોઈને જીવ જંતુ કે રજ હોય તે દૂર કરીને ગૃહસ્થના ઘરમાં જવું આવવું વળી—

से भि० जाव समाणे सिया से परो आहट्टु अंतो पडिग्गहगंसि सीओदगं परिभाइत्ता नीहट्टु दलइज्जा, तहप्प० पडिग्गहगं परहत्थंसि वा परपायंसि वा अफासुयं जाव नो प०, से य आहच्च पडिग्गहिए सिया खिप्पामेव उदगंसि साहरिज्जा, से पडिग्गहमायाए पाणं परिट्ठविज्जा, ससिणिद्धाए वा भूमीए नियमिज्जा ॥ से० उदउल्लं वा ससिणिद्धं वा पडिग्गहं नो आमज्जिज्ज वा २ अह पु० विगओदए मे पडिग्गहए छिन्नसिणेहे तह० पडिग्गहं तओ० सं० आमज्जिज्ज

દ્રવ્ય અવગ્રહ ક્ષેત્ર અવગ્રહ કાળ અવગ્રહ અને ભાવ અવગ્રહ એમ ચાર પ્રકારનો અવગ્રહ છે

અવગ્રહનુ વર્ણન.

અથવા સામાન્યથી પાચ પ્રકારનો અવગ્રહ છે

(૧) દેવેદ્રનો અવગ્રહ–તે લોકના મધ્ય ભાગમા રહેલ મેરૂ પર્વતના રૂચક પ્રદેશથી દક્ષિણના અર્ધ ભાગમા રહેલ જગ્યાનો

(૨) રાજા–તે ચક્રવર્તી મહારાજા કે બાદશાહનો ભરત વિગેરે ક્ષેત્ર આશ્રયી જે જગ્યા તેના વશમા હોય તેમા સાધુ વિચરે તે

(૩) ગૃહપતિ–તે ગામડામા રહેનાર મહત્તર (પટેલ) વિગેરેની પાસે ગામના મહેલ્લા વિગેરેનો અવગ્રહ

(૪) શય્યાતર (ઘરધણી) નો તેની ખાલી પડેલી ઘ ઘ ( ) શાળા વિગેરેમા જ્યા સાધુ ઉતરે છે, તે

(૫) સાધર્મિક તે સાધુઓ–જેઓ માસ કલ્પવડે ત્યા રહ્યા હોય તેઓની પાસે તેમની માગેલી જગ્યામા ઉતરવુ તે વસતિ વિગેરેનો અવગ્રહ ૧૧ જોજન છે, (બને દિશામા ગા–રાા ગાઉ જતા) ચારે દિશામા જાય, આ પ્રમાણે પાચ પ્રકારનો અવગ્રહ વસતિ વિગેરે લેતા યથા અવસરે અનુજ્ઞા લેવા યોગ્ય છે હવે પ્રથમ બતાવેલ દ્રવ્યાદિ અવગ્રહ બતાવવા કહે છે—

दव्वुग्गहो उ तिविहो सचित्ताचित्तमीसओ चेव ।
खित्तुग्गहोऽवि तिविहो दुविहो कालुग्गहो होइ ॥ ३१७ ॥

દ્રવ્યનો અવગ્રહ ત્રણ પ્રકારનો છે શિષ્ય વિગેરેનો સચિત્ત છે, વસ્ત્ર વિગેરેનો અચિત્ત અને શિષ્ય રજોહરણ વિગેરે સાથે સ્વીકારતા મિશ્ર અવગ્રહ છે એમ અવગ્રહ પણ સચિત્ત વિગેરે ત્રણ પ્રકારનોજ છે, અથવા ગામ નગર અરણ્ય ભેદથી ત્રણ પ્રકારનો છે કાળ અવગ્રહ ઋતુબદ્ધ (આઠમાસ) તથા વર્ષાકાળ (ચારમાસ) નો અવગ્રહ એમ બે ભેદે છે—

હવે ભાવ અવગ્રહ બતાવે છે

मइउग्गहो य गहणुग्गहो य भावुग्गहो दुहा होइ ।
इंदिय नोइंदिय अत्थवंजणे उग्गहो दसहा ॥ ३१८ ॥

ભાવ અવગ્રહ બે પ્રકારનો છે, મતિ અવગ્રહ અને ગ્રહણ અવગ્રહ છે, તેમા મતિ અવગ્રહ પણ બે પ્રકારનો છે, અર્થાવગ્રહ અને વ્યંજન અવગ્રહ છે, તેમા અર્થાવગ્રહ ઇંદ્રિય તથા નોઇંદ્રિય (મન) ના ભેદથી ૭ પ્રકારનો છે, અને વ્યંજન અવગ્રહ ચક્ષુ ઇંદ્રિય અને મન છોડીને બાકી ચાર ઇંદ્રિયોનો અવગ્રહ છે, તે બધાએ ભેદવાળો દશ પ્રકારનો મતિભાવ અવગ્રહ (મતિવડે પદાર્થોનો જે સામાન્ય બોધ સમજાય તે) છે, હવે ગ્રહણ અવગ્રહ બતાવે છે—

गहणुग्गहम्मि अपरिग्गहस्स समणस्स गहणपरिणामो ।
कह पाडिहारियाऽपाडिहारिए होइ ? जइयव्वं ॥ ३१९ ॥

અપરિગ્રહવાળો તે મુનિ છે, તેને જ્યારે પિંડ (ગોચરી)

વસતિ (સ્થાન)વસ્ત્ર પાતરા લેવાનો વિચાર થાય, ત્યારે તે ગ્ર-હણુ ભાવ અવગ્રહ છે તે વખતે સાધુને એવી બુદ્ધિ હોવી જોઈએ કે કેવી રીતે તે વસતિ વિગેરે મને શુદ્ધ મળી શકે? તથા પ્રાતિહારિક પાછુ અપાય તે પાટ પાટલા વિગેરે અપ્રતિ-હારક (પાછુ ન અપાય તે ગોચરી વિગેરે) મને શુદ્ધ મળે તેમા યત્ન કરવો, અને પ્રથમ પાચ પ્રકારનો દ્ર વિગેરેનો અવગ્રહ બતાવ્યો, તે આ ગ્રહણ અવગ્રહમા સમજવો આ પ્રમાણે નામ નિષ્પન્ન નિક્ષેપો થયો, હવે સૂત્રાનુગમમા સૂત્ર કહે છે—

समणे भविस्सामि अणगारे अकिंचणे अपुत्ते अपसू परदत्तभोई पावं कम्मं नो करिस्सामित्ति समुट्ठाए सव्वं भंते ! अदिन्नादाणं पच्चक्खामि, से अणुपविसित्ता गामं वा जाव रायहाणिं वा नेव सयं अदिन्नं गिण्हिज्जा नेवऽन्नेहिं अदिन्नं गिण्हाविज्जा अदिन्नं गिण्हतेवि अन्नं न समणुजा-णिज्जा, जेहिवि सद्धिं संपव्वइए तेसिंपि जाइं छत्तगं वा जाव चम्मछेयणगं वा तेसिं पुव्वामेव उग्गहं अणणुन्नविय अपडि-लेहिय २ अपमज्जिय २ नो उग्गिण्हिज्जा वा परिगिण्हिज्ज वा, तेसिं पुव्वामेव उग्गहं जाइज्जा अणुन्नविय पडिलेहिय पमज्जिय तओ सं० उग्गिण्हिज्ज वा प० ॥ (सू० १५५)

શ્રમ સહન કરે તે શ્રમણ (તપસ્વી) છે, તે હુ આવી રીતે બનુ, એમ સાધુ વિચારે તે કહે છે, 'અનગાર' અગ તે વૃક્ષ છે, તેનાથી જે બને તે અગાર (ઘર) છે, તે જેને ન હોય તે અનગાર અર્થાત્ ઘરનો ફાંસો (મમત્વ) જેણે છોડ્યો હોય,

તે છે, 'अकिंचन' જેની પાસે કંઈપણ ન હોય તે અર્થાત્ નિષ્પરિગ્રહ છે તથા 'अपुत्र' તે સ્વજન બધું રહિત અર્થાત્ નિર્મમ છે, એજ પ્રમાણે 'अपशु' તે બે પગવાળા ચાર પગવાળા વિગેરેથી રહિત છે, તથા પરદત્તભોજી (ગોચરી લાવી ખાનારો) હું બનીને પાપ કર્મ કરીશ નહિ, આ પ્રમાણે દીક્ષા લઇને પછી આવી પ્રતિજ્ઞાવાળો થાય તે બતાવે છે, શિષ્ય ગુરૂને કહે છે હે ગુરૂ ! હું સર્વથા અદત્તાદાનનું પચ્ચકખાણ કરૂં છું અર્થાત્ દાંત શોધવા (ખોતરવા) માટે જોઈતી સળી કે તણખલું પણ પારકાએ નહિ આપેલું નહિ લઉં—

આવા વિશેષણો શ્રમણના લેવાથી બૌદ્ધબાવા વિગેરેમાં શ્રમણપણું બહારથી નામ માત્ર હોવા છતાં ગુણોના અભાવે તેમનામાં શ્રમણપણું લીધું નથી, પણ ઉપર બતાવેલ અદત્તાદાન ત્યાગ કરનાર જૈન સાધુજ શ્રમણ છે

એવો અકિંચન સાધુ ગામ અથવા રાજધાનીમાં જઈને પોતે અદત્ત ગ્રહણ ન કરે, ન બીજા પાસે લેવડાવે, અને બીજા ગ્રહણ કરનારની પ્રશંસા ન કરે, વળી જે સાધુઓ સાથે પોતે દીક્ષા લીધી હોય અથવા ઉત્તરેલ હોય તેઓના ઉપકરણ પણ તેમની આજ્ઞા વિના લે નહિ તે બતાવે છે,

છત્ર તે માથાનું ઢાંકણું વરસાદમાં સ્થંડિલ જતા માથા ઉપર વર્ષાકલ્પ (કાંબળો) વિગેરે નાખે તે છત્રક છે, અથવા કુંકણ દેશ વિગેરેમાં ઘણો વરસાદ પડે છે, તેવા દેશમાં કારણ

પ્રમ ગે છત્રી વાપરવાની આજ્ઞા છે, તે છગ લેવુ હોય અથવા ચર્મ છેદનક (   ) વિગેરે કોઇ પણ ચીજ વિના પૂછે લે નહિ, એક વાર પણ ન લે, અનેકવાર પણ લે નહિ

સાથેના સાધુઓની વસ્તુ લેવાની વિધિ—

પ્રથમ જેની વસ્તુ હોય તેને પૂછી લેવુ, અને પછી આ ખેથી જોઇને અને રજોહરણ વિગેરેથી પુજીને એકવાર કે અનેકવાર લે

से भि० आगतारेसु वा ४ अणुवीइ उग्गह जाइज्जा, जे तत्थ ईसरे जे तत्थ समहिट्ठए ते उग्गह अणुन्नविज्जा—कामं खलु आउसो० ! अहालंदं अहापरिन्नायं वसामो जाव आउसो! जाव आउसंतस्स उग्गहे जाव साहम्मिया एइ्ताव उग्गह उग्गिण्हिस्सामो, तेण पर विहरिस्सामो ॥ से किं पुण तत्थोग्गहंसि एवोग्गहियंसि जे तत्थ साहम्मिया संभोइया समणुन्ना उवागच्छिज्जा जे तेण सयमेसित्तए असणे वा ४ तेण ते साहम्मिया ३ उवनिमंतिज्जा, नो चेव णं परव डियाए ओगिज्झिय २ उवनि० ॥ (सू० १५६)

તે મુનિ મુસાફર ખાનામા પ્રવેશ કરીને અને વિચાર કરીને યતિને યોગ્ય ક્ષેત્ર જોઇને સાધુઓને જોઇએ તેટલી વ સતિ વિગેરેનો અવગ્રહ યાચે, કોની પાસે યાચવુ તે કહે છે, જે ઘરનો માલિક હોય અથવા માલિકે જેને ત્યા કામ કરવા રાખ્યો હોય તેમની પાસે જઇને ક્ષેત્ર અવગ્રહ યાચે, કેવી રીતે ? તે બતાવે છે, સાધુ માલિક હોય અથવા તેના ગુમાસ્તા

વિગેરેને ઉદ્દેશીને કહે, હે આયુષ્મન્! તમારી ઈચ્છા પ્રમાણે તમે જેટલો કાળ આજ્ઞા આપો, જેટલી જગ્યા વાપરવા આપો, તે પ્રમાણે અમે અહીં રહીએ, એટલે હે ગૃહસ્થ! તમે જેટલી જગ્યા વાપરવા આપશો, તેટલો સમય અમે તથા અમારા સાધુઓ આ જગ્યા વાપરશું, તેથી આગળ (પછી) વિહાર કરીશું,

પછી માલિકે તે મકાનમાં ઉતરવાની જગ્યા આપ્યા પછી સાધુએ શું કરવું તે કહે છે તે જગ્યાએ કેટલાએક પરોણા સાધુઓ એક સમાચારી આચરનારા ઉદ્યુક્ત વિહારી આવે, તેમને પૂર્વના મોક્ષાભિલાષી સાધુએ ઉતરવા દેવા, તથા વિહાર કરતા પોતાની મેળે ત્યાં તેવા ઉત્તમ સાધુઓ આવ્યા હોય તેમને અશન પાન વિગેરે ચારે આહાર લાવીને તેમની ઇચ્છાનુસાર લેવા પ્રાર્થના કરવી કે આ હું આહાર વિગેરે લાવ્યો છું, આપની ઈચ્છા પ્રમાણે લઈને મારા ઉપર અનુગ્રહ કરો પણ બીજા સાધુના લાવેલા આહારની પગભારી નિમંત્રણા પોતે ન કરે, પણ પોતે જાતે લાવીને તેમની ઈચ્છાનુસાર આપે

से आगतारेसु वा ४ जाव से किं पुण तत्थोग्गहंसि एवोग्गहियंसि जे तत्थ साहम्मिआ अन्नसंभोइआ समणुन्ना उवागच्छिज्जा जे तेण सयमेसित्तए पीढे वा फलए वा सिज्जा वा संथारए वा तेण ते साहम्मिए अन्नसंभोइए समणुन्ने उवनिमंतिज्जा नो चेवणं परवडियाए ओगिज्झिय उवनिमंतिज्जा ॥ से आगंतारेसु वा ४ जाव से किं पुण तत्थुग्गहंसि

पयोग्गहियंसि जे तत्थ गाहावईण वा गाहा० पुत्ताण वा सूई वा पिप्पलए वा कण्णसोहणए वा नहच्छेयणए वा त अप्पणो एगस्स अट्ठाए पाडिहारियं जाइत्ता नो अन्नमन्नस्स दिज्ज वा अणुपइज्ज वा, सयंकरणिज्जंतिकट्टु, से तमायाए तत्थ गच्छिज्जा २ पुव्वामेव उत्ताणए हत्थे कट्टु भूमीए वा ठविणा इमं खलु २ ति आलोइज्जा, नो चेव ण सय पाणिणा परपाणिंसि पच्चप्पिणिज्जा ॥ (सू० १५७)

ટીકાકારે આ સૂત્રનો અર્થ પૂર્વ માફક હોવાથી વિશેષ લખ્યો નથી તે સાધુ મુસાફરખાના વિગેરેમા ઉતરેલો હોય ત્યા બીજા ઉત્તમ સાધુઓ આવે, પણ જો તેમની સમાચારી જુદી હોય તો ગોચરીનો વ્હેવાર ન હોવાથી ફક્ત પીઠ ફલક વિગેરેની નિમ ત્રણા કરે, વળી તે ઘરમાથી ઘર ધણી પાસે કે તેના પુત્ર પાસેથી કારણ વિશેષે સૂઈ અસ્રો કાનખોતરણી અથ વા નયણી પોતાને માટે યાચી હોય, તો એકે બીજાને આપવી નહિ, તેમ લેવી નહિ, પણ જ્યારે પોતાનું કાર્ય પુરૂ થાય, ત્યારે પોતે જાતે જઈને પોતાના હાથમા હથેળીમા રાખીને કહે કે આ તમારી વસ્તુ સૂઈ વગેરે લો, પણ જો તે સ્રી વિગેરે હોય તો જમીન ઉપર મુકીને કહેવુ કે આ તમારી વસ્તુ લો, પણ સાધુએ ગૃહસ્થ કે સ્રીને હાથોહાથ આપવી નહિ (વખ તે લાગી જાય)

से भि० से जं० उग्गहं जाणिज्जा अणंतरहियाए पुढवीए जाव संताणए तह० उग्गहं नो गिण्हिज्जा वा २ ॥ से भि० से ज पुण उग्गहं थूणंसि वा ४ तह० अंतलिक्खजाए दुबद्धे जाव नो उगिण्हिज्जा वा २ ॥ से भि० से जं० कुलि-

यसि वा ४ जाव नो उगिण्हिज्ज वा २ ॥ से भि० स्वधंसि वा ४ अन्नयरे वा तह० जाव नो उग्गह उगिण्हिज्ज वा २ ॥ से भि० से ज० पुण० ससागारियं० सखुड्डपसुभत्तपाणं नो पन्नस्स निक्खमणपवेसे जाव धम्माणुओगचिंताए, सेवं नच्चा तह० उवस्सए ससागारिए० नो उवग्गहं उगिण्हिज्जा वा २ ॥ से भि० से ज० गाहावइकुलस्स मज्झमज्झेण गंतुं पंथे पडिबद्ध वा नो पन्नस्स जाव सेवं न० ॥ से भि० से ज० इह खलु गाहावई वा जाव कम्मकरीओ वा अन्नमन्नं अक्कोसंति वा तहेव तिल्लादि सिणाणादि सीओदगवियडादि निगिणाइ वा जहा सिज्जाए आलावगा, नवरं उग्गहवत्तव्वया ॥ से भि० से ज० आइन्नसंलिक्खे नो पन्नस्स० उगिण्हिज्ज वा २, एयं खलु० ॥ (सू० १५८) उग्गहपडिमाए पढमो उद्देसो ॥ २-१-७-१ ॥

સાધુએ અવગ્રહ લેતા જોવુ કે તે સચિત્ત જગ્યા ન હોય, તથા અધર જગા હોય ત્યાં ન ઉતરે, બાળક તથા પશુઓને ખાવા પીવાનુ અપાતુ હોય, તેવી જગ્યામાં ધર્મ ધ્યાન વિગેરે પંડિત પુરૂષને ન થાય, માટે તેવુ મકાન ન યાચવુ તેમજ તે મકાનમાં થઈને જવાનો રસ્તો હોય, અથવા ઘરના માણસો નોકર-ચાકર વિગેરે ત્યાં લડતા હોય તથા તેલ મસળતા હોય, તથા સ્નાન વિગેરે ઠંડા ઉના પાણીથી કરતા હોય, ત્યાં ન ઉતરવુ આ બધુ પૂર્વે શય્યાના અંગે કહ્યુ છે, તે પ્રમાણે જાણવુ, પણ અહીં વિષય વસતિ અવગ્રહ સંબંધી જાણવો.

ઇતિ પ્રથમ ઉદ્દેશ

બીજો ઉદ્દેશો.

પહેલો ઉદ્દેશો કહ્યો, હવે બીજો કહે છે, તેનો આ પ્રમાણે સંબંધ છે ગયા ઉદ્દેશામાં અવગ્રહ બતાવ્યો અને અહીં પણ તેનું જ બાકી રહેલું કહે છે તેનું આ સૂત્ર છે

से आगंतारेसु वा ४ अणुवीइ उग्गहं जाइज्जा, जे तत्थ ईसर० ते उग्गहं अणुन्नविज्जा कामं खलु आउसो! अहालंदं अहापरिन्नाय वसामो जाव आउसो! जाव आउसंतस्स उग्गहे जाव साहम्मिआए ताव उग्गहं उग्गिण्हिस्सामो, तेण परं वि० से किं पुण तत्थ उग्गहंसि एवोग्गहियंसि जे तत्थ समणाण वा माह० छत्तए वा जाव चम्मछेदणए वा तं नो अंतोहिंतो बाहिं नीणिज्जा बहियाओ वा नो अंतो पवि सिज्जा, सुत्तं वा नो पडिबोहिज्जा, नो तेसिं किंचिवि अप्पत्तियं पडिणीय करिज्जा ॥ (सू० १५९)

તે સાધુ ધર્મશાળા વિગેરેમાં ઉતરેલો હોય, ત્યાં પૂર્વે બ્રાહ્મણ વિગેરે તે ગૃહસ્થની રજા લઈ ઉતર્યો હોય, તેના મકાનમાં બીજી જગ્યાના અભાવે ઉતરવું પડે, તો તે સ્થાને ઉતરેલા બ્રાહ્મણ વિગેરેનું છત્ર વિગેરે જે કંઈ ઉપકરણ હોય, તે મકાનની અંદર પડયું હોય તો બહાર લઈ જવું નહિ તેમ બહારથી અંદર લાવવું નહિ, તેમ સૂતેલા બ્રાહ્મણ વિગેરેને જગાડવા નહિ, તેમજ તેમના મનમાં પણ અપ્રીતિ થાય તેમ ન કરવું તથા તેમની સાથે વિરોધભાવ પણ ન કરવો

से भि० अभिक्खिज्झा अंबवण उवागच्छित्तए जे तत्थ ईसरे २ से उग्गहं अणुजाणाविज्जा—कामं खलु जाव विह रिस्सामो, से किं पुण० पवागहियंसि अह भिक्खू इच्छिज्ञा अंबं भुत्तए वा से जं पुण अंबं जाणिज्ञा सअंडं ससंताण तह० अंबं अफा० नो प० ॥ से भि० से जं० अप्पडं अप्पस ताणग अतिरिच्छछिन्न अच्वोच्छिन्नं अफासुयं जाव नो पडिगाहिज्ञा ॥ से भि० से ज० अप्पडं वा जाव सताणग तिरिच्छछिन्नं वुच्छिन्न फा० पडि० ॥ से भि० अंबभित्तगं वा अंबपेसियं वा अंबचोयगं वा अंबसालगं वा अंबडालगं वा भुत्तए वा पायए वा, से जं० अंबभित्तगं वा ५ सअंडं अफा० नो पडि० ॥ से भिक्खू वा २ से जं० अंबं वा अंबभित्तगं वा अप्पडं० अतिरिच्छछिन्नं २ अफा० नो प० ॥ से जं० अंब डालगं वा अप्पडं ५ तिरिच्छच्छिन्नं वुच्छिन्नं फासुयं पडि० ॥ से भि० अभिकंखिज्ञा उच्छुवणं उवागच्छित्तए, जे तत्थ ईसरे जाव उग्गहंसि० ॥ अह भिक्खू इच्छिज्ञा उच्छुं भुत्तए वा पा०, से जं० उच्छुं जाणिज्ञा सअंडं जाव नो प०, अतिरिच्छछिन्न तहेव, तिरिच्छछिन्नेऽवि तहेव ॥ से भि० अभिकंखि० अंतरुच्छुयं वा उच्छुगंडियं वा उच्छुचोयगं वा उच्छुसा० उच्छुडालं० भुत्तए वा पायए०, से ज पु० अंतरुच्छुयं वा जाव डालगं वा सअंड० नो प० ॥ से भि० से जं० अंतरुच्छुयं वा० अप्पंडं वा० जाव पडि० अतिरिच्छच्छिन्नं तहेव ॥ से भि० ल्हसणवणं उवागच्छित्तए, तहेव तिन्निवि आलावगा, नवरं ल्हसुणं ॥ से भि० ल्हसुणं वा ल्हसुणकंदं

या रह० चोयग वा लहसुणनालग वा भुत्तप वा २ से जं० ल्हसुण वा जाव लसुणचीय वा मअंडं जाव नो प०, पत्र अतिरिच्छच्छिछन्नेऽयि तिरिच्छछिन्ने जाव प० ॥ (सू० १६०)

તે ભિક્ષુ કદાચિત આમ્ર વનમા ગૃહસ્થ પાસે અવગ્રહ યાચે, ત્યા ઉતરીને કારણ પડે આંબા (કેરી) ખાવાને ઇચ્છે, તો સડેલા કે કીડાવાળા કે કરોળીયાના જાળાવાળા અપ્રાસુક હોય તે લેવા નહિ, તથા આંબા ઈંડા વિનાના અને સડયા વિનાના હોય, પણ જો તીરછા ન છેદ્યા હોય તથા અખડિત હોય, તો તેને અપ્રાસુક જાણીને લેવા નહિ, પણ જો કીડા વિનાના તીરછા ચીરેલા અને પ્રાસુક (અચિત) હોય તો કારણ પડે લે, તેજ પ્રમાણે (અ બભિત્તિ) અડધા ફાડીયા, (અબપેસી) આંબાના નાના ફાડીયા, (અબચોયગ) આમ્ર છાલ (સાલગ) રસ, (ડાલગ) કેરીના ઝીણા ટુકડા હોય તે અચિત્ત હોય તો લેવા.

આ પ્રમાણે ઇક્ષુ સૂત્રના ત્રણે આલાવા લેવા તથા અ તરૂચ્છુ પર્વના મધ્ય ભાગ લેવા, આ પ્રમાણે લસણના ત્રણે સૂત્ર લેવા, આમા જે વાતો ન સમજાય તે નિશીથ સૂત્રના સોળમા ઉદ્દેશાથી જાણવી

(આહારના અભાવે સાધુને તેવા ફળ ખાવા પડે તે આશ્રયી આ સૂત્ર છે કે અચિત્ત ફળના ટુકડા થયેલા હોય તો લેવા, શેરડીનો રસ પાણીની ઓછાશમાં કામ લાગે, તથા લસણ આગાઢ રોગાદિ કારણે લેવા પડે છે, તેનુ પ્રાયશ્ચિત

પણ નિશીથમાં આપેલ છે, આ વસ્તુઓ ભોજનના સ્વાદ માટે નહિ, પણ ધર્મના સાધન રૂપ શરીરના રક્ષણ માટે શાસ્ત્રકાર ભગવંતે વાપરવાની અનુમતિ આપી છે, પણ આત્માર્થી સાધુ ખાસ કારણ વિના અનંતકાયની વસ્તુ વાપરે નહિ)

હવે અવગ્રહના અભિગ્રહ સંબંધી વિશેષ કહે છે

से भि० आगंतारेसु वा ४ जावोग्गहियंसि जे तत्थ गाहावइण वा गाहा० पुत्ताण वा इच्चेयाइं आयतणाइं उवाइक्कम्म अह भिक्खू जाणिज्जा इमाहिं सत्तहिं पडिमाहिं उग्गहं उग्गिण्हित्तए, तत्थ खलु इमा पढमा पडिमा — से आगंतारेसु वा ४ अणुवीइ उग्गहं जाइज्जा जाव विहरिस्सामो पढमा पडिमा १। अहावरा० जस्स णं भिक्खुस्स एवं भवइ-अहं च खलु अन्नेसिं भिक्खूणं अट्ठाए उग्गहं उग्गिण्हिस्सामि, अन्नेसिं भिक्खूणं उग्गहे उग्गहिए उवल्लिस्सामि, दुच्चा पडिमा २। अहावरा० जस्स णं भि० अहं च० उग्गिण्हिस्सामि अन्नेसिं च उग्गहे उग्गहिए नो उवल्लिस्सामि, तच्चा पडिमा ३। अहावरा० जस्स णं भि० अहं च० नो उग्गहं उग्गिण्हिस्सामि, अन्नेसिं च उग्गहे उग्गहिए उवल्लिस्सामि, चउत्था पडिमा ४। अहावरा० जस्स णं अहं च खलु अप्पणो अट्ठाए उग्गहं च उ०, नो दुण्हं नो तिण्हं नो चउण्हं नो पंचण्हं पंचमा पडिमा ५। अहावरा० से भि० जस्स एव उग्गहे उवल्लिज्जा जे तत्थ अहासमन्नागए इक्कडे वा जाव पलाले तस्स लाभे संवसिज्जा, तस्स अलाभे उक्कुडुओ वा नेसज्जिओ वा विहरिज्जा, छट्ठा पडिमा ६। अहावरा स० जे भि०

अहासंथडमेव य उग्गहं जाइज्जा, तंजहा—पुढविसिलं वा कट्ठसिलं वा अहासंथडमेव तस्स लाभे संते०, तस्स अलाभे उ० ने० विहरिज्जा, सत्तमा पडिमा ७ । इच्चेयासिं सत्तण्हं पडिमाणं अन्नयरं जहा पिंडेसणाए ॥ (सू० १६१)

તે સાધુ ધર્મશાળા વિગેરેમા અવગ્રહ માગીને ઉતર્યા પછી ત્યા રહેનારા ગૃહસ્થો વિગેરેના પૂર્વે બતાવેલા દોષો ત્યજીને તથા હવે પછી જે કર્મ ઉપાદાનના કારણો બતાવશે તે છોડીને અવગ્રહ લેવાને સમજે

તે ભિક્ષુ સાત પ્રતિમા (અભિગ્રહ વિશેષ) વડે અવગ્રહ લે, તેમા પહેલી પડિમા આ છે કે તે સાધુ ધર્મશાળા વિગેરેમા ઉતરવા પહેલા ચિંતવી રાખે કે મારે આવો ઉપાશ્રય મળે તોજ ઉતરવુ તે સિવાય નહિ

બીજા સાધુને આવો અભિગ્રહ હોય છે કે હુ બીજા સાધુઓ માટે અવગ્રહ યાચીશ અથવા બીજાએ યાચેલા અવગ્રહમા રહીશ

પ્રથમની પ્રતિમામા સામાન્ય છે અને આ પ્રતિમા તો ગચ્છમા રહેલા ઉદ્યુક્ત વિહારીને હોય, તેઓ સાથે ગોચરી કરતા હોય અથવા ન પણ કરતા હોય-તો પણ સાથે ઉતરતા હોવાથી એક બીજા માટે વસતિ યાચે છે

ત્રીજી પ્રતિમાવાળો સાધુ એવો વિચાર કરે કે હુ પોતે બીજાને માટે અવગ્રહ યાચીશ, પણ બીજાના યાચેલામા રહીશ નહિ આ પ્રતિમા આહાલંદિક સાધુઓને માટે

છે કારણ કે તેઓ ગચ્છવાસી આચાર્ય પાસે સૂત્ર અર્થ ભણુતા હોવાથી આચાર્ય માટે મકાન યાચે છે

ચોથી પ્રતિમામા એ અભિગ્રહ છે કે હુ બીજાને માટે અવગ્રહ યાચીશ નહિ પણ બીજાએ માગેલા અવગ્રહમા રહીશ, આ અભિગ્રહ ગચ્છમા રહેલા અભ્યુદ્યત વિહારી ગચ્છમા રહીને જિનકલ્પી થવાને માટે અભ્યાસ કરતા હોય તેમને માટે છે

પાચમી પ્રતિમા આ પ્રમાણે છે કે હુ પોતાના માટે અવગ્રહ યાચીશ, પણ બીજા ત્રણ, ચાર, પાચ માટે અવગ્રહ નહિ યાચુ, આ જિનકલ્પી માટે અભિગ્રહ છે

હુ અવગ્રહ યાચીશ પણ ત્યાજ ઉકટ વિગેરે સથારો લઈશ, નહિ તો ઉત્કુટુક અથવા બેઠેલો કે ઉભેલો આખી રાત પુરી કરીશ આ છઠ્ઠી પ્રતિમા જિનકલ્પી વિગેરેને છે

સાતમી પ્રતિમા ઉપર પ્રમાણે છે કે હુ ઉપર બતાવેલ સથારો કરવા શિલાદિક વિગેરે તૈયાર હશે તેજ લઈશ આમા વિશેષ એટલુ છે કે તૈયાર હોય તોજ લે, નહિ તો બેઠે બેઠે કે ઉભે ઉભે રાત્રી પુરી કરે આ પણ જિનકલ્પી વિગેરેની છે

આ સાતે પ્રતિમા વહેનારા સાધુઓ જિનકલ્પી વિગેરે જિનેશ્વરની આજ્ઞામા હોવાથી યથાશક્તિ પાળતા હોવાથી વધારે પાળનારો હોય તે પોતાને ઉચો ન માને તેમ બીજાની નિદા ન કરે એ બધુ પિડએષણા માફક જાણુવુ

सुयं मे आउसंतेण भगवया एवमक्खायं—इह खलु थेरेहिं भगवंतेहिं पंचविहे उग्गहे पन्नत्ते, तं०—देविंदउग्गहे १ रायउग्गहे २ गाहावइउग्गहे ३ सागारियउग्गहे ४ साह म्मियउग्ग० ५, एयं खलु तस्स भिक्खुस्स भिक्खुणीए वा सामग्गियं (सू० १६२) उग्गहपडिमा सम्मत्ता ॥ अध्ययन समाप्तं सप्तमम् ॥ २-१-७-२ ॥

સુધર્મા સ્વામી જબુસ્વામીને કહે છે કે ભગવાન મહાવીરે આ ઉદ્દેશામા બતાવેલો દેવેદ્ર વિગેરેનો અવગ્રહ સારી રીતે સમજીને સાધુએ પાળવો (એ સાધુની સાધુતા છે) અવગ્રહ પ્રતિમા નામનુ સાતમુ અધ્યયન સમાપ્ત થયુ તથા આચારાગની પહેલી ચુલા સમાપ્ત થઈ

सप्तसप्तिकाख्या द्वितीया चूला ।

પહેલી ચૂલિકાના સાત અધ્યયન કહ્યા હવે બીજી ચૂલિકા કહે છે તેનો પહેલી સાથે આ પ્રમાણે સબધ છે

ગઈ ચૂલામા વસતિનો અવગ્રહ બતાવ્યો, તે સ્થાનમા રહીને કેવા સ્થાનમા કાર્યોત્સર્ગ તથા સ્વાધ્યાય ઉચ્ચાર પેસાબ વિગેરે કરવો તે અહીંઆ બતાવે છે આ ચૂલામા સાત અધ્યયન છે એવુ નિર્યુક્તિકાર બતાવે છે

सत्तिधगाणि इक्कस्सरगाणि पुव्वं भणिय तर्हि ठाणं ।
उद्धट्ठाणे पगयं निसीहियाए तर्हि छक्कं ॥ ३२० ॥

સાત અધ્યયનોમા બીજા ઉદ્દેશા નથી, માટે એક સર

વાળા છે તેમા પહેલુ અધ્યયન સ્થાન નામનુ છે તેની વ્યાખ્યા અહીં કરે છે આ સબધે આવેલા આ અધ્યયનના ચાર અનુયોગદ્વાર થાય છે, (એ પૂર્વે બતાવેલ છે) ઉપક્રમમા અધ્યયનનો અર્થાધિકાર આ છે, કે સાધુએ કેવા સ્થાનમા આશ્રય લેવો, નામ નિષ્પન્ન નિક્ષેપામા સ્થાન એ નામ છે એના નામ વિગેરે ચાર નિક્ષેપા થાય છે, તેમા અહીં દ્રવ્યને આશ્રયી ઉર્દ્ધ્વસ્થાનવડે અધિકાર છે તે નિર્યુક્તિકાર કહે છે ઉર્દ્ધ્વસ્થાનમા પ્રસ્તાવ છે, બીજુ અધ્યયન નિશીથિક છે તેનો છ પ્રકારે નિક્ષેપ છે, તે તેના સ્થાનમા કહીશુ હવે સૂત્ર કહે છે

से भिक्खू वा० अभिकंखेज्जा ठाणं ठाइत्तए, से अणुपविसिज्जा गामं वा जाव रायहाणिं वा, से जं पुण ठाणं जाणिज्जा सअंडं जाव मक्कडासंताणयं तं तह० ठाणं अफासुयं अणेस० लाभे संते नो प०, एवं सिज्जागमेण नेयव्वं जाव उदयपसूयाइंति ॥ इच्चेयाइं आयतणाइं उवाइकम्म २ अह भिक्खू इच्छिज्जा चउहिं पडिमाहिं ठाणं ठाइत्तए, तत्थिमा पढमा पडिमा-अचित्तं खलु उवसज्जिज्जा अवलंबिज्जा काएण विप्परिकम्माइ सवियारं ठाणं ठाइस्सामि पढमा पडिमा। अहावरा दुच्चा पडिमा—अचित्तं खलु उवसज्जेज्जा अवलंबिज्जा काएण विप्परिकम्माइ नो सवियारं ठाणं ठाइस्सामि दुच्चा पडिमा। अहावरा तच्चा पडिमा—अचित्तं खलु उवसज्जेज्जा अवलंबिज्जा नो काएण विपरिकम्माई नो सवियारं ठाणं ठाइस्सामित्ति तच्चा पडिमा। अहावरा चउत्था पडि-

मा—अचित्त खलु उवल्लजेज्जा नो अवलंबिज्जा कायण नो परकम्माई नो सवियार ठाणं ठाइस्सामित्ति वोसट्ठकाए वोसट्ठकेसमंसुलोमनहे सनिरुद्ध वा ठाण ठाइस्सामित्ति चउत्था पडिमा, इच्चेयासिं चउण्ह पडिमाणं जाव पग्गहियतरायं विहरिज्जा, नो किंचिवि वइज्जा. एय खलु तस्स• जाव जइज्जासि त्तिबेमि (सू० १६३)॥ ठाणासत्तिक्कय सम्मत्त ॥ २-२-८ ॥

પૂર્વે બતાવેલો સાધુ જે સ્થાનમા રહેવાને ઈચ્છે, તો ગામ વિગેરેમા પ્રવેશ કરે ત્યા ઈંડાવાળુ તથા કરોળીયાના જાળાવાળુ મકાન જો અપ્રાસુક મળે, તો મળતુ હોય તોપણુ ન લે, તેજ પ્રમાણે બીજા સૂત્રો પણ શય્યા માફક સમજી લેવા, તે જ્યા સુધી પાણી તથા કદથી વ્યાપ્ત હોય તો પણ તે લેવા નહિ, હવે પ્રતિમાના ઉદ્દેશને આશ્રયી કહે છે, એટલે પૂર્વે બતાવેલા દોષોવાળા તથા હવે પછી કહેવાતા દોષોવાળા પણ સ્થાનો છોડીને ચાર પ્રતિમાઓ વડે સાધુ રહેવા ઈચ્છે, તે કારણભૂત અભિગ્રહ વિશેષ ચાર પ્રતિમાઓ છે તેનુ સ્વરૂપ અનુક્રમે બતાવે છે

(૧) કોઈ સાધુને આવોજ અભિગ્રહ હોય કે હુ અચિત્ત ઉપાશ્રયનુ સ્થાન યાચીશ, તેજ પ્રમાણે કોઈ અચિત્ત ભીત વિગેરેને કાયાવડે ટેકો લઈશ, વળી પરિસ્પદ કરીશ, એટલે હાથપગ વિગેરેથી આકુચન વિગેરે કરીશ (લાબા પહોળા કરીશ)

(૨) બીજી પ્રતિમામા વિશેષ આ છે, કે આકુચન પ્રસારણ તથા ભી તનો ટેકો વિગેર લઈશ, પણ પાદ વિહરણ (પગેથી ચાલવાનુ) મકાનમા પણ નહિ કરે

(૩) ત્રીજીમા આકુચન પ્રસારણ કરે, પણ પાદ વિહરણ કે ટેકો લેવાનુ ન કરે

(૪) લાબા પહોળા હાથ વિગેરે ન કરે, તેમ ન ચાલે, ન 'ટેકો' લે, પણ તે કાયાનો મોહ સર્વથા મુકનારો થાય, તથા વાળ દાઢી મૂછ લોમ નખ વિગેરે પણ ન હલાવે આવી રીતે સપૂર્ણ કાયોત્સર્ગ કરનારો મેરૂ પર્વત માફક નિષ્પ્રકપ રહે, તે વખતે જો કોઇ ખારીને તેના કેશ વિગેરે ખેચે, તો પણ સ્થાનથી ચલાયમાન થાય નહિ, આ ચારમાની કોઇ પણ પ્રતિમા ધારણ કરેલો બીજી પ્રતિમા ધારેલાને હલકો ન માને, તેમ પોતે અહકારી ન બને તેમ એવુ વચન પણ ન બોલે, કે હુ શ્રેષ્ઠ છુ, બીજો Cતરતો છે

આ પ્રમાણે પ્રથમ અધ્યયન સમાપ્ત થયુ.

નિપીથિકા–' બીજુ અધ્યયન'

પહેલુ અધ્યયન કહીને બીજુ કહે છે, તેનો સબધ આ છે કે ગયા અધ્યયનમા સ્થાન બતાવ્યુ, તે કેવુ હોય તો લણુવાને યોગ્ય થાય, અને તે સ્વાધ્યાય ભૂમિમા શુ કરવુ, શુ ન કરવુ, તે અહીં કહેશે આ સબધે આ અધ્યયન આવ્યુ છે

ઉચ્ચાર પ્રશ્રવણ-ત્રીજુ અધ્યયન.

હવે ત્રીજુ સપ્તૈકક અધ્યયન કહે છે, તેનો પૂર્વના અધ્યયન સાથે આ પ્રમાણે સબંધ છે, તે ગયા અધ્યયનમા નિષીધિકા કહી છે, ત્યા કેવી જમીન ઉપર સ્થડીલ માત્રુ (ઝાડો પેસાબ) કરવુ તે બતાવે છે, એના નામ નિષ્પન્ન નિક્ષેપામા ઉચ્ચાર પ્રશ્રવણ એવુ નામ છે, તેની નિરૂક્તિને માટે નિર્યુક્તિકાર કહે છે,

उच्चवइ सरीराओ उच्चारो पसवइत्ति पासवण ।
तं कह आयरमाणम्स होइ साही न अइयारो ? ॥३२१॥

શરીરમાથી જોરથી દૂર કરે, અથવા મેલ સાફ કરે (ચવે) તે ઉચ્ચાર (વિષ્ઠા) છે, તથા પ્રકર્ષથી શ્રવે (નીકળે) તે પેસાબ એકિકા (આ શબ્દ કેટલી જગ્યાએ તેજ રૂપે વપરાય છે, એટલે નિશાળમા છોકરાને પેશાબ કરવા જવુ હોય તો માસ્ટરને કહે કે માસ્ટર એકી જાઉ ?) આ સ્થડિલ તથા માત્રુ કેવી રીતે કરે તો અતિચાર ન લાગે તે પછીની ગાથામા બતાવે છે,

मुणिणा छक्कायदयावरेण सुत्तभणियम्मि ओगासे ।
उच्चारविउस्सग्गो, कायव्वो अप्पमत्तेण ॥ ३२२ ॥

છ જીવનિકાયના રક્ષણમા પ્રયત્ન કરનાર સાધુએ હવે પછી કહેવાતા સૂત્ર પ્રમાણે સ્થડિલમા ઉચ્ચાર પ્રશ્રવણ અપ્રમત્તપણે કરવા નિર્યુક્તિ અનુગમ પછી સૂત્ર અનુગમ કહે છે,

से भि० उचारपासवणकिरियाए उब्याहिज्जमाणे स यस्स पायपुछणस्स असईए तओ पच्छा साहम्मिय जाइज्जा ॥ से भि० से अ पु० थंडिलं जाणिज्जा सअडं० तह० थंडिलंसि नो उचारपासवण वोसिरिज्जा ॥ से भि० ज पुण थं० अप्पपाणं जाव सताणयं तह० थं० उचा० वोसिरिज्जा ॥ से भि० से ज० अस्सिंपडियाए एगं साहम्मिय समुद्दिस्स वा अस्सिं० बहवे साहम्मिया स० अस्सिं प० एग साहम्मिणिं स अस्सिंप० बहवे साहम्मिणीओ स० अस्सिं० बहवे समण० पगणिय २ समु० पाणाइ ४ जाव उद्देसियं चेयइ, तह० थंडिलं पुरिसंतरकडं जाव बहियानीहडं वा अनी० अन्नयरंसि वा तहप्पगारंसि थं० उचारं नो वोसि० ॥ से भि० से ज० बहवे समणमा० कि० व० अतिही समुद्दिस्स पाणाई भूयाइं जीवाइं सत्ताइं जाव उद्देसियं चेयइ, तह० थंडिलं पुरिसंतरगडं जाव बहियाअनीहडं अन्नयरंसि वा तह० थंडिलंसि नो उचारपासवणं०, अह पुण एवं जाणिज्जा— अपुरिसंतरगडं जाव बहिया नीहडं अन्नयरंसि वा तहप्पगारं० थं० उचारं० वोसि० ॥ से० जं० अस्सिंपडियाए कयं वा कारियं वा पामिच्चियं वा छन्नं वा घट्टं वा मट्ठं वा लित्तं वा संमट्ठं वा संपधूवियं वा अन्नयरंसि वा तह० थंडि० नो उ० ॥ से भि० से ज पुण थं० जाणेज्जा, इह खलु गाहावई वा गाहा० पुत्ता वा कंदाणि वा जाव हरियाणि वा अतराओ वा बाहिं नीहरंति बहियाओ वा अतो साहरंति अन्नयरंसि वा तह० थं० नो उचा० ॥ से भि० से ज पुण० जाणेज्जा—

यर्धंसि वा पीढंसि वा मचंसि वा माल्ंसि वा अट्टंसि वा पासायंसि वा अण्णयरंसि वा० थं० नो उ० ॥ से भि० से ज पुण० अणंतरहियाए पुढवीए ससिणिद्धाए पु० ससरक्खाए पु० मट्टियाए मक्कडाए चित्तमंताए सिलाए चित्तमंताए लेलुयाए कोलावासंसि वा दारुयंसि वा जीवपइट्ठियंसि वा जाव मक्कडासंताणयंसि अन्न० तह० थं० नो उ० ॥ (सू० १६०)

(કોઈ સાધુ કોઈ વખતે ટટ્ટી પેસાબ કરવાની તાકીદે પીડાતો હોય અને રસ્તામા તેવી છુટની જગ્યા ન મળે તો તેણે કુડી અથવા તેવુ યોગ્ય સાધન સમાધિ માટે મેળવી તેમા સ્થંડિલ જઈ પરઠવી આવવુ, પણ જો પોતાની પાસે હાજર ન હોય તો બીજા સાધુ પાસે યાચવુ, અને તેની પ્રતિ લેખના વિગેરે કરીને તે ઉપયોગમા લેવુ, આથી એમ સૂચવ્યુ કે સ્થંડિલ પેસાબને રોકવા નહિ, વળી વડા થયા પહેલાજ બને ત્યા લગી સાધુએ નીકળવુ, અને જ્યા સ્થંડિલ જાય ત્યા પ્રથમ દેખે કે ઇડા કે નાના જંતુ કીડીઓ કે કરોળીયાના જાળા વગેરે નથી, જો ઇડા વિગેરે હોય તો ત્યા ટટ્ટી ન જાય, હવે તે સાધુ એમ જાણે કે કોઈ માણસે એક અથવા ઘણા સાધુ સાધ્વીને આશ્રયી સ્થંડિલની જગ્યા બનાવી હોય, અથવા શ્રમણ માહણ વિગેરેને ઉદ્દેશીને બનાવી હોય, તો તે જગ્યાને બીજા પુરૂષે સ્વીકારી હોય કે ન સ્વીકારી હોય તો પણ મૂલ ગુણથી દોષિત હોવાથી તેમા ઉચ્ચાર પ્રશ્રવણ ન કરવુ

તે સાધુએ યાવતિક ( ) સ્થંડિલમા

અપુરૂષાતર કૃતમા સ્થંડિલ ન જાય, પણ બીજાએ વાવર્યા પછી તેનો ઉપયોગ પોતે પણ કરે, વળી ઉત્તર ગુણ અશુદ્ધ તે ખરીદ કરી હોય, જેટલે લીધી હોય વિગેરે કાર્યો દોષિત હોવાથી તેમા સ્થંડિલ ન જાય, અથવા સ્થંડિલની જગ્યા માથી કંદ વિગેરેને છોકરા વિગેરે મહાર કાઢે, અથવા, તે જ ગ્યામા કંદ વિગેરે નાખે તો તમા સાધુએ સ્થંડિલ ન જવુ, તથા સ્કંધ ( ) પીઠ માગડો માળો અટ્ટપ્રાસાદ વિગેરેની અધર જગ્યા કે ઉંચી જગ્યા કે નીચી જગ્યા જ્યા સમાધિથી ન બેસાય તેવી જગ્યાએ સ્થંડિલ ન જવુ, તેજ પ્રમાણે સચિત્ત પૃથ્વી વિગેરે ઉપર સ્થંડિલ ન જવુ, તે પૃથ્વી ભિની હોય, સચિત્ત રજવાળી હોય, માટી કરોળીયાના જાળા, સચિત્ત પત્થરની શિલા, માટીના ઢેફા, ઘુણના કીડા વાળુ લાકડુ કે નાના જતુથી વ્યાસ કરોળીયાના જાળાના સમુદાયથી વ્યાસ હોય કે તેવુ કંઇ પણ અપ્રાસુક સ્થાન હોય ત્યા સ્થંડિલ ન જવુ

से भि० से जं० जाणे०—इह खलु गाहावई वा गाहावइपुत्ता वा कंदाणि वा जाव बीयाणि वा परिसाडिंसु वा परिसाडिंति वा परिसाडिस्संति वा अन्न० तह० नो उ० ॥ से भि० से जं० इह खलु गाहावइ वा गा० पुत्ता वा सालीणि वा वीहीणि वा मुग्गाणि वा मासाणि वा कुलत्थाणि वा जवाणि वा जवजवाणि वा पइरिंसु वा पइरिंति वा पइरिस्संति वा अन्नयरंसि वा तह० थंडि० नो उ० ॥ से भि० २ जं० आमोयाणि वा घासाणि वा भिलुयाणि वा विज्जुल-

याणि वा माणुयाणि वा वडयाणि वा पगडाणि वा दरीणि वा पदुग्गाणि वा ममाणि वा २ अन्नयरंसि तह० नो उ० ॥ से भिक्खू० से ज० पुण थंडिलं जाणिज्जा माणुसरंधणाणि वा महिसकरणाणि वा वसहक० अस्सय० कुक्कुडक० मक्कडक० हयक० लावयक० वट्टयक० तित्तिरक० कवोयक० कविंजलकरणाणि वा अन्नयरंसि वा तह० नो उ० ॥ से भि० से ज० जाणे० वेहाणसट्ठाणेसु वा गिद्धपट्ठठा० वा तरुपडणट्ठाणेसु वा० मेरुपडणठा० विसभक्खणयठा० अगणिपडणट्ठा० अन्नयरंसि वा तह० नो उ० ॥ से भि० से ज० आरामाणि वा उज्जाणाणि वा वणाणि वा वणसंडाणि वा देवकुलाणि वा सभाणि वा पवाणि वा अन्न० तह० नो उ० ॥ से भिक्खू० से ज पुण जा० अट्टालयाणि वा चरियाणि वा दाराणि वा गोपुराणि वा अन्नयरंसि वा तह० थं० नो उ० ॥ से भि० से ज० जाणे० तिगाणि वा चउक्काणि वा चच्चराणि वा चउम्मुहाणि वा अन्नयरंसि वा तह० नो उ० ॥ से भि० से ज० जाणे० इंगालदाहेसु खारदाहेसु वा मडयदाहेसु वा मडयथूभियासु वा मडयचेइएसु वा अन्नयरंसि वा तह० थं० नो उ० ॥ से ज जाणे० नइयायतणेसु वा पंकायतणेसु वा ओघायतणेसु वा सेयणवहंसि वा अन्नयरंसि वा तह० थं० नो उ० ॥ से भि० से ज जाणे० नवियासु वा मट्टियखाणिआसु नवियासु गोप्पहेलियासु वा गवाणीसु वा खाणीसु वा अन्नयरंसि वा तह० थं० नो उ० ॥ से जं जा० डागवच्चंसि वा सागव० मूलग० हत्थंकरवच्चंसि वा अन्नयरंसि वा तह० नो उ० वो० ॥ से भि० से ज असणवणंसि

वा सणव० धायइय० वेयइवणंमि वा अयव० असोगव० मागव० पुन्नागव० चुल्लगव० अन्नयरेसु तह० पत्तोवेपसु वा पुप्फोवेपसु वा फलोवेपसु वा बीओवेपसु वा हरिओवेपसु वा नो उ० वो० ॥ (सू० १६६)

સાધુ સાધ્વીએ નીચલી જગ્યાએ સ્થંડિલ ન જવું—તે બતાવે છે—જે જગ્યામા ગૃહસ્થો અથવા તેના પુત્રો વિગેરે કંદ બીજ વિગેરે ત્રણે કાળમા નાખતા હોય, તથા ગૃહસ્થલોક અથવા તેના પુત્રો વિગેરેએ શાલી ચોખા વ્રીહી મગ અડદ કલથી જવ જવજવ (   ) વાવ્યા હોય, વાવતા હોય અથવા વાવવાના હોય, અથવા જ્યા આમોક તે કચરાના ઢગલા (ઉકરડા) મા ઘાસ (ભુમિરાજીઓ—   ) ભિલુક સૂક્ષ્મભૂમિરાજીઓ, વિજ્જલ (   ) સ્થાણુ તથા કડય (   ) પ્રગર્ત્તા—મોટાખાડા, તથા દરીપ્રદુર્ગ ભીંતો તથા કીલ્લા બુરૂજ આ બતાવેલા સ્થાન વખતે સમ હોય કોઈ જગ્યાએ વિષમ હોય (માટી વિગેરે પડવાનો ડર હોય) તેથી તેની જગ્યાએ સ્થંડિલ જતા પોતે પડી જાય તો આત્મવિરાધના થાય, અને બીજા જીવો નીચે ચગદાઈ જતા સંયમવિરાધના થાય તથા માણસોને માટે રાધવાની જગ્યા (ચૂલા) હોય, અથવા ભેંસ બળદ ઘોડા કુકડા માકડા (વાંદરા) હય લાવક વટ્ટય તિતર ખણુતગ કપિંજલ વિગેરે પશુ પક્ષી માટે ખાવા પીવાનું અથવા શીખવવાનું કે તેવું બીજું કંઈ પણ કાર્ય થતું હોય તથા તે સ્થા-

નમા તેમને દુખાતા હોય તે જગ્યાએ સ્થંડિલ જવાથી લોક વિરૂદ્ધ પ્રવચનનો ઉપઘાત વિગેરે થાય માટે ત્યા ન જવુ, વળી આપઘાત કરવાના સ્થાન જેમા ઝાડે ફાંસો ખાઈ લોક મરતા હોય, ગીધ વિગેરે પક્ષીઓ પાસે કાયા ચુંથાવી મરવા લોહી ચોપડી સુતા હોય, ઝાડ ઉપરથી નીચે કુદીને મરતા હોય, અથવા ઝાડ માફક સ્થિર થઈ અનશન વડે મરતા હોય, મેરૂ (પર્વત) ઉપરથી પડીને મરતા હોય, તથા વિષભક્ષણ કરી મરતા હોય, અગ્નિમા બળી મરતા હોય, અથવા તેવા બીજા મરવાના સ્થાન હોય, ત્યા સાધુએ સ્થંડિલ ન જવુ, તેજ પ્રમાણે આરામ (જેમા કેળો વિશેષ હોય) ઉદ્યાન વન વનખંડ દેવલ સભા પરબ વિગેરેની જગ્યામા સ્થંડિલ ન જાય, અટ્ટાલક (   ) ચરિય (   ) દરવાજા ગોપુર અથવા તેવા ગામ શહેરના કોટ કીલ્લાના સ્થાન હોય ત્યા સ્થંડિલ ન જવુ, તેજ પ્રમાણે ત્રિકોણ ચતુષ્ક (જ્યા ત્રણ કે ચાર રસ્તા મળતા હોય) કે ચોતરો હોય તેવા સ્થાનમા પણ સ્થંડિલ ન જવુ, તેજ પ્રમાણે અંગાર પાડવાની જગ્યા, ખારો તૈયાર કરવાની જગ્યા, અથવા મડદા બાળવાની જગ્યા, જ્યા મડદાના પગલા હોય, દેરીઓ હોય, અથવા કબરો હોય અથવા તેવા બીજા કોઈ પણ સ્થાનમા સ્થંડિલ ન જવુ, તથા જે જગ્યાએ પાણી પવિત્ર માની લોક નહાતા હોય તેવા લૌકિક તીર્થ સ્થાનમા, તથા પંકાયતન જ્યા માટી પવિત્ર માની લોક આળોટતા હોય, ઓવાયતન એટલે પરંપરાથી જ્યા લોકો પવિત્ર સ્થાન માનતા હોય અથવા જે

રસ્તેથી તળાવમા પાણીની નીકો હોય ત્યા સ્થડિલ ન જવુ, તથા માટી ખોદવાની નવી ખાણ હોય, અથવા ગાયોની પ્રહેલી અથવા ખવડાવવાનુ સ્થાન હોય, અથવા બીજી ખાણો હોય ત્યા સ્થડિલ ન જવુ તથા ડાગ (પાદડાવાળુ શાખ,) તથા બીજા શાખ તથા મૂળા થવાની જગ્યામા હત્થિકર ( ) ની જગ્યામા સ્થડિલ ન જવુ, તથા અશન ( ) વન શણનુ વન ધાવડીનુ વન કેતકીનુ વન આંબાનુ, અશોકનુ નાગ પુન્નાગ ચુલ્લક ( ) વિગેરેનુ વન હોય તથા પાદડા ફૂલ ફળ બીજ ભાજી વિગેરેથી યુક્ત સ્થાન હોય ત્યા સાધુએ સ્થડિલ ન જવુ

પ્ર० ત્યારે કેવી રીતે સ્થડિલ જવુ ? તે કહે છે—

से भि० सयपायर्यं वा परपाययं वा गहाय से तमायाए एगंतमवक्कमे अणावायंसि असंलोयंसि अप्पपाणंसि जाव मक्कडासंताणयंसि अहारामंसि वा उवस्सयंसि तओ संजयामेव उच्चारपासवणं वोसिरिज्जा, से तमायाए एगंतमवक्कमे अणाबाहंसि जाव संताणयंसि अहारामंसि वा झामथंडिलंसि वा अन्नयरंसि वा तह० थंडिलंसि अचित्तंसि तओ संजयामेव उच्चारपासवणं वोसिरिज्जा, एयं खलु तस्स० सया जइज्जासि (सू० १६७) त्तिबेमि ॥ उच्चारपासवणसत्तिक्कओ सम्मत्तो ॥ २-२-३ ॥

તે સાધુ પોતાનુ કે કારણ પ્રસગે બીજાનુ પાત્રુ (તૂંપણી કે તુબડી પહોળા મોઢાની) લઇ જાય અને જ્યા

લોકો ન જુએ, અથવા ન આવે તથા જીવાત ન હોય, તેવા આગમ કે રહેવાના મકાનમા એકાતમા એમી માટીની કુડી વિગેરેમા ટટ્ટી કે પેશાબ કરીને તે કુડી વિગેરેને લઈ જ્યા નિર્જીવ સ્થાન હોય ત્યા પરઠવે, (કુડીમા જવાનુ કારણ એ છે કે માદો હોય, અથવા ઘણે દૂર સુધી સ્થડિલની બેસવાની જગ્યા ન મળતી હોય, અથવા લોકોની આવ-જા વિશેષ રહેતી હોય તો કુડીમા જઈ પરઠવી આવવુ, નહિ તો નિરવદ્ય જગ્યામા સ્થડિલ જવુ, પરતુ પ્રમાદ કે લજ્જાથી સ્થડિલ રોકવુ નહિ, રોગ થવાનુ તથા આખોને નુકશાન થવાનુ કારણ ઝાડો પેશાબ રોકવાનુ છે,) આજ સાધુનુ સર્વસ્વ અને સમાધિ છે કે સ્વપરને પીડા ન થાય, તેમ સ્થડિલ જવુ

" શબ્દ સપ્તક "—ચોથુ અધ્યયન

ત્રીજા સાથે ચોથાનો આ પ્રમાણે સબધ છે, કે પહેલામા સ્થાન, બીજામા સ્વાધ્યાય, ત્રીજામા સ્થડિલ વિગેરેની વિધિ બતાવી તે ત્રણેમા રહેલા સાધુને અનુકૂલ કે પ્રતિકૂલ શબ્દો સભળાય તો તે સાભળીને સાધુએ રાગ દ્વેષ ન કરવો, આ સબધે આવેલા આ અધ્યયનના ચાર અનુયોગદ્વારમા નામ નિષ્પન્ન નિક્ષેપામા " શબ્દ સપ્તક " એવુ નામ છે, એના નામ સ્થાપના સુગમ નિક્ષેપાને છોડી દ્રવ્ય નિક્ષેપો નિર્યુક્તિકાર પાછલી અડધી ગાથાવડે બતાવે છે

[दव्वं मद्दाणाइ भावो वण्णकसिण स भावो य]।
दव्वं सद्दपरिणयं भावो उ गुणा य कित्ती य ॥ ३२३ ॥

નો આગમથી દ્રવ્ય વ્યતિરિક્તમા વાદ્યપણે જે ભાષા દ્રવ્યોપરિણત થયા છે, તે અહિંઆ લેવા, ભાવશબ્દ તો આગમથી જેને શબ્દોમા ઉપયોગ હોય, અને નોઆગમથી અહિંસાદિ લક્ષણવાળા ગુણો સમજવા, કારણ કે આ હિંસા જુઠ વિગેરેથી દૂર રહેવુ, તે ગુણોથી પ્રશસા પામે છે અને કીર્તિ તો જે તીર્થંકર પ્રભુને ચોત્રીશ અતિશય પ્રકટ થતા બીજા કરતા અધિક રૂપ સપદાયુક્ત પોતે થવાથી લોકમા આ અર્હન્ દેવ છે, એમ પ્રસિદ્ધિ થાય તે કીર્તિ છે

નિર્યુક્તિ અનુગમ પછી તુર્ત સૂત્ર અનુગમમા સૂત્ર કહેવુ, તે આ છે

से भि० मुइंगसद्दाणि वा नंदीस० झल्लरीस० अन्नयराणि वा तह० विरूवरूवाइं सद्दाइं वितताइं कण्णसोयपडियाए नो अभिसंधारिज्जा गमणाए ॥ से भि० अहावेगइयाइं सद्दाइं सुणेइ, तं०—वीणासद्दाणि वा विपंचीस० पिप्पी(वद्दी)सगस० तूणयसद्दा० वणयस० तुंबवीणियसद्दाणि वा ढंकुणसद्दाइं अन्नयराइं तह० विरूवरूवाइं० सद्दाइं वितताइं कण्णसोयपडियाए नो अभिसंधारिज्जा गमणाए ॥ से भि० अहावेगइयाइं सद्दाइं सुणेइ, तं०—तालसद्दाणि वा कंसतालसद्दाणि वा लत्तियसद्दा० गोधियस० किरिकिरियास० अन्नयरा० तह० विरूव० सद्दाणि कण्ण० गमणाए ॥ से भि०

अहावेग० तं० मंखमहाणि वा वेणु० वंसम० खरमुहिम० पिरिपिरियाम० अन्नय० तह० विरूव० सहाइ झुसिराइं कन्न० ॥ (सू० १६८)

પૂર્વે બતાવેલો ભિક્ષુ જો વિતત, તત, ઘન, પોકળ, એવા વાજીંત્રના ચાર ભેદવાળા મધુર શબ્દોને સાભળે, (તો તેને રાગ થાય) તે સાભળવાની ઇચ્છાથી પોતે તે તરફ ન જાય

વિતત એટલે મૃદ ગ નન્દી ઝાલર વિગેરે છે તથા વીણા વિપચી બદ્ધીસક (સરણાઈ) વિગેરે ત ત્રીના વાજા છે વીણા વિગેરેનો ભેદ ત ત્રીની સ ખ્યાથી જાણવો

ઘન એટલે હસ્તતાલ કાસી વિગેરે છે લત્તિકાનો અર્થ કાસી છે અને ગોહિકા એટલે કાખ અને હાથમા રાખીને વગાડવાનુ વાજુ છે

કિરિકિરિયા તે વાસ વિગેરેની કાબીનુ વાજુ છે, શુ ષિર તે શ ખ, વેણ વિગેરે પોકલ વાજા છે પણ ખરમુહી તે તોહાડિક છે અને પિરિપિરિય તે કોલિયકના પુટથી જડેલી વાસ વિગેરેની નળી છે આવા કોઇપણ વાજીંત્ર વાગતા હોય તો સાધુએ તે તરફ ન જવુ વળી—

से भि० अहावेग० त० वप्पाणि वा फलिहाणि वा जाव सराणि वा सागराणि वा सरसरपंतियाणि वा अन्न० तह० विरूव० सद्दाइ कण्ण० ॥ से भि० अहावें० त० कच्छाणि वा णूमाणि वा गहणाणि वा वणाणि वा वणदुग्गाणि पव्व-

याणि वा पव्वयदुग्गाणि वा अन्न० ॥ अहा० तं० गामाणि वा नगराणि वा निगमाणि वा रायहाणाणि वा आसमपट्टणसंनिवेसाणि वा अन्न० तह० नो अभि० ॥ से भि० अहावे० आरामाणि वा उज्जाणाणि वा वणाणि वा वणसंडाणि वा देवकुलाणि वा सभाणि वा पवाणि वा अन्नय० तहा० सद्दाइं नो अभि० ॥ से भि० अहावे० अट्टाणि वा अट्टालयाणि वा चरियाणि वा दाराणि वा गोपुराणि वा अन्न० तह० सद्दाइं नो अभि० ॥ स भि० अहावे० तंजहा—तियाणि वा चउक्काणि वा चच्चराणि वा चउम्मुहाणि वा अन्न० तह० सद्दाइं नो अभि० ॥ से भि० अहावे० तंजहा—महिसकरणट्ठाणाणि वा वसभक० अस्सक० हत्थिक० जाव कविंजलकरणट्ठा० अन्न० तह० नो अभि० ॥ से भि० अहावे० तंज० महिसजुद्धाणि वा जाव कविंजलजु० अन्न० तह० नो अभि० ॥ से भि० अहावे० तं० जूहियठाणाणि वा हयजू० गयजू० अन्न० तह० नो अभि० ॥ (सू० १६९)

તે સાધુ કદાચ કોઈપણ જાતના શબ્દોને સાંભળે કે વપ્ર તે ક્યારા છે એટલે તેની સુંદરતાનું વર્ણન સાંભળે અથવા તે ખેતરના ક્યારા વિગેરેમાં મધુર ગાયન વિગેરે થતું હોય તો તે સાંભળવાની ઈચ્છાથી ત્યાં ન જાય, વપ્રથી જાણવું કે તેજ પ્રમાણે ફૂલિહ સરોવર સાગર તલાવડીઓ જોવા સાધુએ ન જવું તથા ત્યાં વાજીંત્ર વાગતું હોય તો પણ સાંભળવા ન જવું તેજ પ્રમાણે કચ્છ, ણૂમ ગહન વન અથવા વનમાંના કિલ્લા પર્વતો અથવા પર્વતનાં કિલ્લા પણ જોવા ન

જવુ તથા ગામ નગર નિગમ રાજધાની આશ્રમ પાટણ સન્નિવેશ વિગેરેમા મધુર શબ્દો સાભળવા ન જવુ તથા આરામ ઉદ્યાન વન વનખડ દેરા સભા પરબ વિગેરેમા વાજા સાભળવા ન જવુ તથા અટ્ટ અટ્ટાલક ચરિત દરવાજા તથા નગરના દરવાજે શબ્દ સાભળવા ન જવુ તથા ત્રિક ચોક ચોતરો ચોમુખ સ્થાનમા ન જવુ તથા પાડા બળદ ઘોડા હાથી વિગેરેનાં

તે કપિજલ સુધીના કળા શીખવવાના સ્થાનમા જોવા ન જવુ તથા જ્યા તેમનુ મૈથુન થતુ હોય ત્યા ન જવુ, તેમ તેમનુ યુદ્ધ થતુ હોય અથવા તેમની ક્રિયા થતી હોય તે જોવા ન જવુ (આ સૂત્રમા સાધુને બીજા પાસે એવુ સભળાય કે અમુક સ્થાનમા અમુક જોવાનુ છે અથવા અમુક ગાયન સાભળવાનુ છે તો ત્યા જવાનો વિચાર થાય માટે સાભળવુ નહિ)

से भि० जाव सुणेइ, तजहा—अक्खाइयठाणाणि वा माणुम्माणियट्ठाणाणि वा महताऽऽहयनट्टगीयवाइयततीतलतालतुडियपडुप्पवाइयट्ठाणाणि वा अन्न० तह० सद्दाइं नो अभिस० ॥ से भि० जाव सुणेइ, तं०—कलहाणि वा डिंबाणि वा डमराणि वा दोरज्जाणि वा वेर० विरुद्धर० अन्न० तह० सद्दाइं नो० ॥ से भि० जाव सुणेइ खुड्डियदारियं परिभुत्तमंडिय अलकिय निवुज्झमाणि पेहाए एग वा पुरिस वहाए नीणिज्जमाण पेहाए अन्नयराणि वा तह० नो अभि० ॥ से

भि० अन्नयराई विरूव० महासवाइं एवं जाणेज्जा तंजहा—बहुसगडाणि वा बहुरहाणि वा बहुमिलक्खूणि वा बहुपच्चंताणि वा अन्न० तह० विरूव० महासवाई कन्नसोयपडियाए नो अभिसंधारिज्जा गमणाए ॥ से भि० अन्नयराइं विरूव० महुस्सवाइं एवं जाणिज्जा, तंजहा—इत्थीणि वा पुरिसाणि वा थेराणि वा डहराणि वा मज्झिमाणि वा आभरणविभूसियाणि वा गायंताणि वा वायंताणि वा नच्चंताणि वा हसंताणि वा रमंताणि वा मोहंताणि वा विपुलं असणं पाणं खाइमं साइमं परिभुंजंताणि वा परिभायंताणि वा विछड्डियमाणाणि वा विगोवयमाणाणि वा अन्नय० तह० विरूव० महु० कन्नसोय० ॥ से भि० नो इहलोइएहिं सद्देहिं नो परलोइएहिं स० नो सुएहिं स० नो असुएहिं स० नो दिट्ठेहिं सद्देहिं नो अदिट्ठेहिं स० नो कंतेहिं सद्देहिं सज्जिज्जा नो गिज्झिज्जा नो मुज्झिज्जा नो अज्झोववज्जिज्जा, एयं खलु० जाव जएज्जासि (सू० १७०) त्तिबेमि ॥ सद्दसत्तिक्कओ ॥ २-२-४ ॥

તેજ પ્રમાણે જ્યાં ટથાઓ કહેવાની હોય, માપા તોલ વિગેરે થતુ હોય અથવા તેનુ વર્ણન થતુ હોય ત્યાં ન જવુ તથા મોટા અવાજે નાટક ગીત વાજીત્ર તંત્રી ત્રીતલ તાલ ત્રુટિતથી થતુ હોય ત્યાં સાભળવા ન જવુ તથા કજીઆ ખાળકોના ખેલ ડમર અથવા બે રાજ્યોની લડાઈ હોય અથવા બહારવટીયા રાજ્ય વિરૂદ્ધ ફરતા હોય, તેનુ સાભળે તો ત્યાં ન જાય

અથવા તે સાધુ એમ સાભળે, કે કોઈ સુદર બાલિકાને આભા શરીરે સ્નાન કરાવી વસ્ત્રાભૂષણથી શણગારી ઘોડા ઉપર બેસાડેલી છે તો ત્યા ન જવુ

અથવા કોઈ પુરૂષને વધ કરવા લઈ જતા હોય તેવુ અથવા દુખ જેવા સબધી બીજુ કઈ સાભળવા મળે ત્યા ન જાય

અથવા તે સાધુ મહા પાપ આશ્રવના સ્થાન તે ઘણા આડાં અવળાં શ્લોકો વિગેરેથી યુક્ત શ્લોકો અથવા હલકા પ્રકારના માણુનો સુમ્ન હોય, ત્યા કાનને આનદ પમાડનાર સાભળ વાનુ મળશે તેવી બુદ્ધિએ ન જાય

તેજ પ્રમાણે જ્યા મહોત્સવો હોય કે જેની અદર સ્ત્રી પુરૂષ બુઢા બાળક અથવા મધ્યમ વયના માણસો સુદર વસ્ત્રાલકાર પહેરીને ગાયનો વિગેરેની ક્રિયા કરે છે, ત્યા સાભળવાની બુદ્ધિથી ન જાય

હવે આ બધાનો પરમાર્થ ટુકામા સમજાવે છે

તે સાધુ આલોક અને પરલોકના મહા દુખના ભયથી ડરેલો એટલે આ લોકમા સાભળવાના રસમા મનુષ્ય વિગેરેથી ભય છે, અને પરલોકમા પરમાધામી (જમડા) ના માર ખાવા પડશે એમ વિચારીને મોહ છોડે, અથવા આ લોક કે પરલોકના સ્ત્રીના કે દેવીના શબ્દોમા ન લલચાય, તથા તેવા શબ્દો સાભળ્યા હોય, કે નહિ, અથવા સાક્ષાત

મળતાં કિન્તુ કે નહિ તેનાથી તેમાં મામ ન કરે, તેમજ દુકાન ન કરે, તેમાં સુખ નહિ ન ગણેલ છે, અર્થાત્ જે કાળને કમભાગ રાખી મનુષ્યમાં આનંદ ન માને, કિંતુ દુઃખમાં સંતોષ જેટલું ન માને તેમ તેનું પણ આપણું છે

એ તેમ દષ્ટિથી સમભાવ ન રાખી જે નરો સમભાવ અને, તે અનુભવ કરતું ન હોય, તથા કામ ક્રોધ હોય, એ પ્રમાણે એમ પણ આ શાંત પરિણામ ન મળી શકે એવું વર્ણવીને વિચારવું

ઉરભ્ર એલક નામનું પાંચમું અધ્યયન

પાછલું અધ્યયન કહીને હવે ઉરભ્ર અધ્યયન કહે છે, તેનો આ પ્રમાણે સંબંધ છે, જેમ ઉરભ્ર (ઘેટું) અપથ્ય દ્રવ્ય ખાવાથી શરીર ફૂલેલું નિપજી, તેમ અહીં આત્માને અપથ્યથી નિપજે, આ સંબંધે આવેલા અધ્યયનના નામ નિર્યુક્તિકાર (ઉરભ્ર એલક) નામ કહે છે

ઉરભ્રના ચાર પ્રકારે નિક્ષેપા છે—

નામ સ્થાપના ગુણને છોડીને દ્રવ્યભાવ નિક્ષેપા કહેવા નિર્યુક્તિકાર ગાથા કહે છે

दव्वे एलगाई भावा गत्त वगलिंग तवाण य ।
[द्रव्ये एडकादयः भावात्र गत्त विगलितं च विर्गीक च] ॥१२४॥

જે આગમથી દ્રવ્ય અનિક્ષિપ્તમાં પાંચે સ્થાનો પરિ મરણ (પુણ્ય ઓછાં) નિર્ગત આગમે છે, અને આગમરૂપ એ

પ્રકારે વર્ણથી તથા સ્વભાવથી છે, તેમા વર્ણથી બધા (પાચ) વર્ણો છે અને સ્વભાવ રૂપ તે અ દરમા રહેલા ક્રોધ વિગેરેથી ભાપણુ ચઢાવી કપાળમા સળ પાડીને આખ લાલ કરીને અનુચિત વચન બોલવા, એથી વિપરીત પ્રસન્ન થઇને રાગનાં વચન બોલવા, કહ્યુ છે કે—

रुट्ठस्स खरा दिट्ठी उप्पलधवला पसन्नचित्तस्स । –
दुहियस्स ओमिलायइ गंतुमणस्सुस्सुआ होइ ॥ १ ॥

ક્રોધીને આખ લાલ હોય, અને પ્રસન્ન થયેલાની કમળ જેવી ધોળી હોય, દુ ખી જીવની મીંચાયલા જેવી હોય, અને જવા ઇચ્છનારની આખ ઉત્સુક હોય

से भि० अहावेगइयाइं रूवाइं पासइ, तं० गंथिमाणि वा वेढिमाणि वा पूरिमाणि वा संघाइमाणि वा कट्ठकम्माणि वा पोत्थकम्माणि वा चित्तक० मणिकम्माणि वा दंतक० पत्तछिज्जकम्माणि वा विविहाणि वा वेढिमाइं अन्नयराइं० विरू० चक्खुदंसणपडियाए नो अभिसंधारिज्ज गमणाए, एवं नायव्वं जहा सद्दपडिमा सव्वा वाइत्तवज्जा रूवपडिमावि ॥ (सू० १७१) पञ्चमं सत्तिकयं ॥ २-२-५ ॥

તે ભાવ સાધુ ગોચરી વિગેરેના કારણે બહાર ફરતા જુદી જુદી જાતિના રૂપો જુએ, તેમા મોહ ન કરે, હવે તે રૂપોની વિગત બતાવે છે ફુલો વિગેરેથી સાથીઓ વિગેરે ગુથીને બનાવ્યો હોય, તથા વસ્ત્ર વિગેરે વીંટીને પુતળી વિગેરે બનાવેલ હોય, તથા અમુક ચીજો પુરીને પુરૂપ વિગેરેનો આકાર

બનાવ્યો હોય, તથા કપડાના કકડા શીવીને ઢાચળી વિગેરે બનાવે-તે સઘાતિમ છે, લાકડાના રથ વિગેરે કાષ્ટ કર્મ છે, તથા પુસ્તકો, લેપનુ કામ, ચિત્રો, તથા જુદા જુદા મણિ રત્નોવડે સાથીઆ વિગેરે બનાવેલ હોય, હાથીદાતની પુતળી વિગેરે હોય, પાદડા છેદીને આકાર બનાવ્યો હોય, આ પ્રમાણે અનેક મનોહર વસ્તુઓ દેખીને આખને પ્રસન્ન કરવાની ઇચ્છાથી ન જાય, અર્થાત જવુ તો દૂર રહો પણ મનમા અભિલાષા પણ રેખવાની ન કરે, તથા પૂર્વે શબ્દોના અધિકારમા બતાવ્યુ તે પ્રમાણે અહીં પણ યોજવુ કે આલોક સબધી કે પરલોક સબધી સાભળ્યુ હોય કે ન સાભળ્યુ હોય, દેખ્યુ હોય કે નહિ દેખ્યુ હોય, તો તે તે દરેક જાતિના રૂપમા રાગ ગૃદ્ધતા, મોહ કે તલ્લીનતા ન કરવી, જો રૂપમા રાગ વિગેરે કરશે તો આ લોકમા મનુષ્ય વિગેરેથી અને પરલોકમા પરમાધામીના માર પડશે

પરક્રિયા નામનુ છઠ્ઠુ અધ્યયન.

રૂપ અધ્યયન કહીને પરક્રિયા નામનુ છઠ્ઠું અધ્યયન કહે છે, તેનો આ પ્રમાણે સબધ છે

ગયા બે અધ્યયનમા રાગદ્વેષની ઉત્પત્તિના નિમિત્ત મધુરશબ્દ અને રૂપનો નિષેધ બતાવ્યો, તેનેજ અહીં બીજે પ્રકારે કહેશે, આવે સબધે આવેલા અધ્યયનના નામ નિષ્પન્ન નિક્ષેપામા પરક્રિયા એવુ આદાન પદવડે નામ છે, તેમા પ્રથમ પર શબ્દનો છ પ્રકારનો નિક્ષેપ અડધી ગાથાવડે કહે છે

छक्कं पराइक्कि त १ दन्न २ माणम ३ कम ४ बहु ५ पहाणे ६ ।

'પર' શબ્દનો છ પ્રકારે નિક્ષેપો છે, નામ સ્થાપના સુગમ છે, અને દ્રવ્યાદિ પર પણ એકેક છ પ્રકારે છે

૧ તત્પર ૨ અન્યપર ૩ આદેશપર ૪ ક્રમપર ૫ બહુ પર ૬ પ્રધાનપર છે તેમા પ્રથમ દ્રવ્યપર તેજરૂપે વર્તમાનમા વિદ્યમાન હોય, જેમકે એક પરમાણુથી બીજો પરમાણુ જુદો છે અન્યપર તે અન્યરૂપે પર છે, જેમકે એક બે અણુવાળો, ત્રણ અણુવાળો તેમજ બે અણુવાળો એક અણુવાળો કે ત્રણ અણુવાળો છે, આદેશપર તે આદેશ (આજ્ઞા) અપાય છે તે, જેમકે કોઈ કાર્યમા મજુર વિગેરેને રખાય છે તે આદેશ-પર છે, પણ 'ક્રમપર' તો ચાર પ્રકારે છે, તેમા દ્રવ્યથી ક્રમ પર તે એક પ્રદેશિક દ્રવ્યથી બે પ્રદેશિક દ્રવ્ય છે એ પ્રમાણે બે અણુકથી ત્રણ અણુક વિગેરે છે ક્ષેત્રના એકપ્રદેશમા રહેલ તેનાથી બે પ્રદેશ અવગાહમા રહેલુ છે, તથા કાળથી એક સમયની સ્થિતિવાળાથી બે સમયની સ્થિતિવાળુ વિગેરે છે, ભાવથી ક્રમ પર તે એક ગુણ કાળાથી બે ગણુ કાળુ વિગેરે છે એ પ્રમાણે બધા રગમા જાણવુ

"બહુ પર" તે બહુપણે પર એટલે એકથી બીજું બહુ હોય તે જાણવુ જેમકે

जीवा पुग्गल समया दव्व पएसा य पज्जवा चेव ।
थोवाणताणता विसेसअहिया दुवेऽणता ॥ १ ॥

જીવ તેનાથી થોડા છે તેથી પુદ્ગલો અનંતગુણા છે, તેનાથી સમયો દ્રવ્યના પ્રદેશો અને તેના પર્યાયો અનંત તથા વિશેષ અધિક છે ફક્ત બેમાં અનંતગણા છે

પ્રધાનપર તે બે પગવાળામાં તીર્થંકર છે તથા ચોપ ગામાં સિંહ વિગેરે અને અપદમાં અર્જુન, સુવર્ણ, ફણસ વિગેરે ઝાડો છે, એ પ્રમાણે ક્ષેત્રકાળ ભાવ પર વિગેરેને પણ તત્પર વિગેરે છ પ્રકારે ક્ષેત્ર વિગેરે પ્રધાનપણાથી પહેલાની માફક પોતાની બુદ્ધિએ યોજવા

સામાન્યથી તો જંબુદ્વીપક્ષેત્રથી પુષ્કર વિગેરે ક્ષેત્રો પર છે તથા કાળ પર તે વરસાદની ઋતુથી શરદ ઋતુ છે, ભાવપર તે ઔદયિકથી ઔપશમિક વિગેરે છે હવે સૂત્રા નુગમમાં સૂત્ર ઉચ્ચારવું જોઇએ તે આ છે

परकिरियं अज्झत्थियं संसेसियं नो तं सायए नो तं नियमे, सिया से परो पाए आमज्जिज्ज वा पमज्जिज्ज वा नो तं सायए नो तं नियमे। से सिया परो पायाइं संवाहिज्ज वा पलिमद्दिज्ज वा नो तं सायए नो तं नियमे। से सिया परो पायाइं फुसिज्ज वा रइज्ज वा नो तं सायए नो तं नियमे। से सिया परो पायाइं तिल्लेण वा घ० वसाए वा मक्खिज्ज वा अब्भिंगिज्ज वा नो तं २। से सिया परो पायाइं लुद्धेण वा कक्केण वा चुण्णेण वा वण्णेण वा उल्लोढिज्ज वा उव्वलिज्ज वा नो तं २। से सिया परो पायाइं सीओदगवियडेण वा २ उच्छोलिज्ज वा पहोलिज्ज वा नो तं०। से सिया परो पायाइं अन्नयरेण

विलेवण जाएण आलिंपिज्ज वा विलिंपिज्ज वा नो तं० । से सिया परो पायाइ अन्नयरेण धूवणजाएण धूविज्ज वा पधू० नो तं २ । से सिया परो पायाओ आणुथ वा कटय वा नीहरिज्ज वा विसोहिज्ज वा नो त० २। से सिया परो पायाओ पूय वा सोणिय वा नीहरिज्ज वा विसो० नो तं० २ । से सिया परो काय आमज्जेज्ज वा पमज्जिज्ज वा नो त सायए नो त नियमे । से सिया परो काय लोट्टेण वा संवाहिज्ज वा पलिमद्दिज्ज वा नो त० २ । से सिया परो काय तिल्लेण वा घ० वसा० मक्खिज्ज वा अब्भंगिज्ज वा नो त० २ । से सिया परो काय लुद्धेण वा ४ उल्लोढिज्ज वा उव्वलिज्ज वा नो त० २ । से सिया परो काय सीओ० उसिणा० उच्छोलिज्ज वा प० नो त० २। से सिया परो काय अन्नयरेण विलेवणजाएण आलिंपिज्ज वा २ नो त० २ । से० काय अन्नयरेण धूवणजाएण धूविज्ज वा प० नो त० २ । से० कार्यंसि वण आमज्जिज्ज वा २ नो तं २ । से० वण संवाहिज्ज वा पलि० नो त० । से० वणं तिल्लेण वा घ० २ मक्खिज्ज वा अब्भं० नो त० २ । से० वण लुद्धेण वा ४ उल्लोढिज्ज वा उव्वलेज्ज वा नो त० २ । से सिया परो कायंसि वण सीओ० उ० उच्छोलिज्ज वा प० नो त० २ । से० सि वण वा गंड वा अरइ वा पुलय वा भगंदलं वा अन्नयरेण सत्थजाएण अच्छिदिज्ज वा विच्छिदिज्ज वा नो त० २ । से सिया परो अन्न० जाएण आच्छिदित्ता वा विच्छिदित्ता वा पूयं वा सोणियं वा नीहरिज्ज वा वि० नो त० २ । से० कायंसि गंडं वा अरइं वा पुलइय वा भगदलं वा आमज्जिज्ज वा २ नो त० २ । से० गंड वा ४ संवाहिज्ज

वा पलि० णो सा० २। से० कायं० गंडं वा ४ तिल्लेण वा ३ मक्खिज्ज वा २ णो सा० २। से० गंडं वा लुद्धेण वा ४ उल्लो‍लिज्ज वा उ० णो तं० २। से० गंडं वा ४ सीओदग २ उच्छो‍लिज्ज वा प० णो तं० २। से० गंडं वा ४ अन्नयरेणं सत्थ सायणे अच्छिंदिज्ज वा वि० अन्न० सत्थ० अच्छिंदित्ता वा २ पूयं वा २ णीहरिज्ज वा णीह० विसो० णो तं सायए २। से सिया परो कायंसि सेयं वा जल्लं वा णीहरिज्ज वा वि० णो तं० २। से सिया परो अच्छिमलं वा कण्णमलं वा दंतमलं वा णहमलं० णीहरिज्ज वा २ णो तं० २। से सिया परो दीहाइं वालाइं दीहाइं वा रोमाइं दीहाइं भमुहाइं दीहाइं कक्खरोमाइं दीहाइं वत्थिरोमाइं कप्पिज्ज वा संठविज्ज वा णो तं० २। से सिया परो सीसाओ लिक्खं वा जूयं वा णीहरिज्ज वा वि० णो तं० २। से सिया परो अंकंसि वा पलियंकंसि वा तुयट्टावित्ता पायाइं आमज्जिज्ज वा पम०, एवं हिट्ठिमो गमो पायाइ भाणियव्वो। से सिया परो अंकंसि वा २ तुयट्टावित्ता हारं वा अद्धहारं वा उरत्थं वा गेवेयं वा मउडं वा पालंबं वा सुवन्नसुत्तं वा आविहिज्ज वा पिणहिज्ज वा णो तं० २। से० परो आरामंसि वा उज्जाणंसि वा नीहरित्ता वा पविसित्ता वा पायाइं आमज्जिज्ज वा प० णो तं सायए॥ एवं नेयव्वा अन्नमन्नकिरियावि॥ (सू० १७२)॥

અહીં સાધુથી પર કોઈપણ ગૃહસ્થ હોય, તે કંઈપણ ક્રિયા સાધુના અંગ ઉપર કરે, તો તે સમયે સાધુએ તે

ક્રિયાને કર્મબંધનનું કારણ જાણીને તેને મનથી પણ ઇચ્છે નહિ તેમ વચનથી કે કાયાથી પણ ન કરવા દે

આ પગ ક્રિયાને ખુલાસાથી સમજાવે છે, કોઇ અન્ય શ્રાવક ધર્મશ્રદ્ધાથી સાધુના પગ ઉપર લાગેલી ધુળને કર્પટ વિગેરેથી દૂર કરે અથવા તેવું બીજું કંઇ પ્રમાર્જન વિગેરે કરે તેને સાધુ મન, વચન, કાયાથી સારૂં ન જાણે, તેમ ચોળે મસળે તોપણ સારૂં ન જાણે, તેમ તેલ વિગેરેથી કે બીજા પદાર્થથી અભ્યંગન કરે અથવા લોધર વિગેરેથી ઉદ્વર્તન કરે તથા ઠંડાપાણી વિગેરેથી છંટકાવ કરે તેમ કોઈ સુગંધી દ્રવ્યથી લેપ કરે તેમ વિશિષ્ટ ધુપથી શરીર સુગંધી બનાવે અથવા પગમાં લાગેલો કાંટો કાઢે અથવા પગમાંથી ખરાબ પરૂ કે લોહી કાઢે તો તેને સારૂં મન વચન કાયાથી ન જાણે જેવી રીતે પગનું કહ્યું, તે પ્રમાણે અંગના પણ કૃત્ય જાણી લેવા તેજ પ્રમાણે ગુમડા આશ્રી પણ જાણવું તથા શરીરમાં નસ્તર વિગેરે મારીને કે મલમ વિગેરે લગાડીને ગુમડા વિગેરે સારા કરે તો તે મન વચન કાયાથી અનુમોદે નહિ

અથવા શરીર ઉપરથી પરસેવો કે મેલ દૂર કરે તોપણ સારૂં ન માને તથા આંખનો કાનનો દાંતનો કે નખનો મેલ દૂર કરે તો સારૂં ન માને, તેમ માથાના કે શરીરના વાળ રોમ કે ભ્રાપણના કે કાખના વાળ કે ગુપ્તભાગના વાળ કાપે કે સરખા કરે તો સારૂં ન માને વળી તે સાધુને અંકમાં અથવા પર્યંકમાં તેજ પ્રમાણે હાર અર્ધહાર કંઠી ગળચવો

પહેરાવે અથવા મુકુટ કે ગુંથણ પહેરાવે, કંદોરો પહેરાવે તેને સારૂં ન જાણે, તે વખતે સાધુ આરામ અથવા ઉદ્યાનમાં હોય ત્યાં ગૃહસ્થ આવીને ઉપરની ક્રિયા કરે તો સાધુ તેને સારૂં ન જાણે

(ઉપરની ક્રિયાઓ જે સાધુઓ ગચ્છવાળા હોય તે ગુરૂની આજ્ઞાથી કાઉસગ્ગમાં રહેલા હોય ત્યાં કોઈ ભક્તિથી કરે તે આશ્રયી છે બીજા સાધુ માટે તો વ્યવહાર ન બગડે તેથી તે ગુરૂને નિષેધ કરે અથવા પોતે વિહાર કરે તથા રોગાદિ કારણે ઔષધ ચોળાવવું પડે તો સારૂં ન જાણે આ ક્રિયાઓ જિનકલ્પી સાધુએ પણ ન કરવી શરીર ઉપર મેલ વિગેરે હોય તો કર્મ વધારે કપાય, તેમ રોગાદિ પણ દુઃખ દે તો બને ત્યાંસુધી મર્દન કરવા બનાવતે ચોળે મસળે તો રોજ ચોળાવવાની કુટેવ ન પાડવી કુવ્યસની માફક રોજ રોજ પગ દબાવવા વિગેરે પરિણામે પણ દુઃખ દે છે માટે કુટેવ ન પાડવી તે આજ્ઞા પણ કહે છે)

से सिया परो सुद्धेणं असुद्धेणं वा वइबलेण वा तेइच्छं आउट्टे से० असुद्धेणं वइबलेणं तेइच्छं आउट्टे ॥ से सिया परो गिलाणस्स सचित्ताणि वा कंदाणि वा मूलाणि वा तयाणि वा हरियाणि वा खणित्तु कड्ढित्तु वा कड्ढावित्तु वा तेइच्छं आउट्टावित्त मा तं मा० कडुयवेयणा पाणभूयजीवसत्ता वेयणं वेइंति, एयं खलु० समिए सया जए सेयमिणं मन्निज्जासि (सू० १७३) त्तिबेमि ॥ छट्ठओ सत्तिक्कओ ॥ २-२-६ ॥

તે સાધુને બીજો કોઈ માણસ શુદ્ધ અથવા અશુદ્ધ વચનબળ તે મંત્ર વિગેરેથી રોગ સમાવે (વિંછુ વિગેરે ઉતારે) તો પોતે સારૂં જાણે નહિ તથા બીજો માદા સાધુની દવા માટે કંદમૂળ વિગેરે ખોદીને કે ખોદાવીને લાવીને દવા કરે તો તેને ગાઢ ન જાણે, બની જાકે તો દુઃખ ભોગવતા આવી ભાવના ભાવવી કે પૂર્વે જીવે કર્મ કર્યા છે અને તેના ફળ ભોગવે છે માટે બીજા કંદમૂળ વિગેરેને દુઃખ દઈને તથા બીજા પ્રાણીઓને શરીર મન સંબંધી પીડા આપીને પોતે ફરીથી દુઃખ ભોગવશે કારણકે પ્રાણી ભૂત જીવ સત્વો છે, તે હાલ દરેક પોતાના પૂર્વે કરેલા કૃત્યના વિપાકને ભોગવે છે કહ્યું છે કે

पुनरपि सहनीयो दुःखपाकस्तवायं, न खलु भवति नाशः कर्मणां संचितानाम्। इति सहगणयित्वा यद्यदायाति सम्यक्, सदसदिति विवेकोऽन्यत्र भूयः कुतस्ते ? ॥ १ ॥

હે સાધુ ! તારે આ દુઃખનો વિપાક સહેવો જોઈએ, કારણકે પૂર્વે કરેલા કર્મોનો સંચય કરેલો છે તે સમજીને હવે પછી જે જે સુખ દુઃખ આવે તે સમભાવે સહન કર, એ સિવાય બીજે તારો વિવેક ક્યાંથી હોય ? આ પ્રમાણે છઠ્ઠાથી તેરમા સુધી સાત અધ્યયન સમાપ્ત છે

પૂર્વે કહ્યા પ્રમાણે બીજાએ કરેલી ક્રિયા અનુમોદવી નહિ, તેમ અહીં સાતમા અધ્યયનમાં અન્ય અન્ય ક્રિયા પણ કરવાની નિષેધ કરે છે આ પ્રમાણે છઠ્ઠા સાતમા અધ્યયનનો

સબધ છે, નામ નિ નિક્ષેપામા અન્યોઅન્ય ક્રિયા એવુ નામ છે તેની બાકી રહેલી અડધી ગાથાને નિર્યુક્તિકાર કહે છે

अन्ने छक्क न पुण तदन्नमाण्णआ चेय ॥ ३२५ ॥

અન્યના છ પ્રકારે નિક્ષેપા છે નામ–સ્થાપના સુગમ છે દ્રવ્ય અન્ય નિક્ષેપામા પર શબ્દમા જે ખુલાસો કર્યો છે તેમ અહીં પણ જાણવુ અહીં પરક્રિયા કે અન્ય ક્રિયા કારણ પ્રસગે ગચ્છવાસીને કરવી પડે તમા જયણા રાખવી, ગચ્છ માથી નીકળેલાને ઔષધ વિગેરે ક્રિયાનુ પ્રયોજન નથી, તે નિર્યુક્તિકાર બતાવે છે

जयमाणस्स परो ज करेइ जयणाएं तत्थ अहिगारो ।
निप्पडिकम्मस्स उ अन्नमन्नकरण अजुत्त तु ॥ ३२६ ॥
सत्तिक्काण निज्जुत्ती समत्ता ॥

સાધુએ જયણાથી કામ કરવુ કરાવવુ રાગદ્વેષ ન કરવા, પણ જીનકલ્પીને તે ઘટતુ નથી, તેઓ દવા વિગેરેથી દૂર છે,

से भिक्खू वा २ अन्नमन्नकिरियं अज्झत्थियं ससेइय नो त सायए २ ॥ से अन्नमन्न पाए आमज्जिज्ज वा० नो त०, सेसं तं चेव, एय खलु० जइज्जासि (सू० १७८) त्तिबेमि ॥ सप्तमम् ॥ २–२–७ ॥

અન્યો અન્ય એટલે પરસ્પર ક્રિયા તે સાધુએ માહો માહે પણ ખાસ કારણ વિના ચોળવુ ચાપવુ દાબવુ વિગેરે ન કરવુ જરૂર પડે કરતા રાગ દ્વેષ ન કરવો

આ પ્રમાણે બીજી ચૂલિકા સમાપ્ત થઇ

ભાવના નામની ત્રીજી ચૂલિકા.

બીજી વ્યીને હવે ત્રીજી ચૂલિકા કહે છે, તેનો આ પ્રમાણે સંબંધ છે, કે આ આચારાંગ સૂત્રનો વિષય પ્રથમ વર્ધમાન સ્વામીએ કહ્યો, તે ઉપકારી હોવાથી તેની વક્તવ્યતા બુલાનાથી કહેવા તથા પંચમહાવ્રત લીધેલા સાધુએ પિંડ શય્યા વિગેરે (સંયમ શરીર રક્ષાર્થે) લેવા, તે બે ચૂલિકામાં બતાવ્યું તેજ પ્રમાણે મહાવ્રતોને બરાબર પાળવા માટે ભાવના ભાવવી, તે આ ત્રીજી ચૂલિકામાં કહેશે તેથી આવા સંબંધે આવેલી આ ચૂલિકા (ચૂડા) ના ચાર અનુયોગ દ્વાર કહેવા, તેમાં ઉપક્રમ દ્વારમાં રહેલો આ અર્થાધિકાર છે, કે અપ્રશસ્ત ભાવના ત્યાગીને પ્રશસ્ત ભાવના ભાવવી, નામનિ-નિક્ષેપામાં 'ભાવના' એ નામ છે, તેના નામ સ્થાપના વિગેરે ચાર પ્રકારનો નિક્ષેપ છે, નામ સ્થાપના સુગમ છોડી દ્રવ્યાદિ નિક્ષેપો નિર્યુક્તિકાર કહે છે

दव्वं गंधंगतिल्लाइएसु सीउण्हविसहणाईसु ।
भावंमि होइ दुविहा पसत्थ तह अप्पसत्था य ॥ ३२७ ॥

નો આગમથી, દ્રવ્ય ભાવના વ્યતિરિકતમાં જાઈ વગેરેના ફૂલો વિગેરે ગંધવાળા દ્રવ્યથી જે તેલ વગેરે દ્રવ્ય (પદાર્થ) માં જે વાસના (સુગંધી) લાવે, તે દ્રવ્ય વાસના છે, તથા શીતમાં ઉછરેલો માણસ શીત (ઠંડ) સહે, ઉષ્ણ દેશમાં ઉછરેલો તાપ સહે, તથા વ્યસન્ત વ્યરનારો અનેક વ્યાયકષ્ટ સહે,

તેજ પ્રમાણે બીજા કોઇ પણ પદાર્થ વડે અથવા પદાર્થની જે ભાવના (ધર્મ સમજ્યા વિનાની) હોય તે દ્રવ્ય ભાવના છે, અને ભાવ સબંધી જે પ્રશસ્ત અ પ્રશસ્ત ભેદ વડે બે પ્રકાર ની ભાવના છે, તેમા પ્રથમ અપ્રશસ્ત કહે છે,

पाणिवहमुसावाए अदत्तमेहूणपरिग्गहे चेव ।
कोहे माणे माया लोभे य हवंति अपसत्था ॥ ३२८ ॥

જીવહિંસા જૂઠ ચોરી મૈથુન પરિગ્રહ ક્રોધ માન માયા અને લોભ એ નવ પાપોમા પ્રથમ શંકાથી અને પછી વારંવાર નિઃશંક થઇને નિ શંકપણે વર્તે, તે અપ્રશસ્ત ભાવના કહ્યુ છે કે —

चरोग्याही तावत्प्रयणहृदय किंचिदशुभं, द्वितीयं मा पेक्षो विमृशति च कार्यं च कुरुते। तृतीयं नि शङ्को विगतघृ णमन्यत्प्रकुरुते, तत पापाभ्यासात्सततमशुभेषु प्ररमते ॥१॥

ગુનપુરૂષો ભવ્યાત્માઓને બચાવવા ઉપદેશ આપે છે કે જીવહિંસા વિગેરે પાપો બાળક બુદ્ધિના માણસો પ્રથમ ડરીને છુપા કરે છે કે રખેને મારી લોકમા નિંદા થશે, પણ ત્યા કુટેવ ન છુટે તો પછી અપેક્ષા વિચારી કુયુક્તિ લગાડીને જાહેર પાપ કરે છે, ત્યાર પછી નિ શંક થઇને લજ્જા દયાને છોડી નવા નવા પાપ કરે છે, અને છેવટે પાપના અભ્યાસથી હમેશા પાપમાજ રમે છે (અર્થાત્ જરા કુટેવ પડવાથી ભવિષ્યમાં ઘણુ નુકશાન થાય છે, માટે જરાપણ કુટેવ ન પડવા દેવી, ભુલ થાય તો તુર્ત પ્રાયશ્ચિત લેવુ)

પ્રશસ્ત ભાવના.

दंसणनाणचरित्ते तववेरग्गे य होइ उ पसत्था ।
जा य जहा ता य तहा लक्खण वुच्छ सलक्खणओ ॥३२९॥

દર્શન જ્ઞાન ચારિત્ર તપ વૈરાગ્ય વિગેરેમા જે પ્રશસ્ત ભાવના હોય છે, તે પ્રત્યેકને લક્ષણથી કહીશ.

દર્શન ભાવના

तित्थगराण भगवओ पवयणपावयणिअइसइड्ढीण ।
अभिगमणनमणदरिसणकित्तणसंपूअणाथुणणा ॥३३०॥

તીર્થંકર પ્રભુ, બાર અંગ (જૈન સિદ્ધાંત) જેનું બીજું નામ ગણિપિટક (ભગવંતના વચન રૂપ રત્નોને રાખવાનો પેટારો) તથા પ્રાવચનિ તે ગણધરો તથા મહાન્ પ્રભાવિક આચાર્યો યુગ પ્રધાનો તથા અતિશય ઋદ્ધિવાળા કેવળજ્ઞાની મન પર્યવ તથા અવધિજ્ઞાની તથા ચૌદપૂર્વી તથા આમર્ષ ઔષધિ (જેના શરીરના મેલ કે પગને ફરશેલી રજ અડવાથી ભયંકર રોગો પણ દૂર થાય તે) લબ્ધિધારક મુનિઓ વિગેરેનું બહુ માન કરવા સામે જઈને દર્શન કરવું, તેમના ઉત્તમ ગુણોને પ્રશંસવા, સુગંધથી પૂજન સ્તોત્ર વડે સ્તવન કરવું, (આમાં દેવ મનુષ્યને જે ઉચિત હોય તે કરવું)

આ પ્રમાણે હમેશા કરવાથી દર્શન શુદ્ધિ થાય છે,

जम्माभिसेयनिक्खमणचरणनाणुप्पया य निव्वाणे ।
दियलोअभवणमंदरनंदीसरभोमनगरेसु ॥ ३३१ ॥

अट्ठावयमुज्जिंते गयग्गपयए य धमचक्के य ।
पासरहावत्तनगं चमरुप्पायं च वंदामि ॥ ३३२ ॥

તીર્થંકરોની જન્મભૂમિ, દીક્ષા લેવાના વરઘોડામા, ચારિત્ર લીધુ તે જગ્યા, તથા કેવળ જ્ઞાન તથા નિર્વાણ ભૂમિ, તથા દેવલોકમા, મેરૂ પર્વત, નન્દીશ્વર દ્વીપ વિગેરે તથા પાતાળના ભવનોમા જે શાશ્વતા જિનેશ્વરના બિંબો છે, તથા અષ્ટાપદ ગિરનાર દશાર્ણકૂટમા તથા તક્ષશિલામા ધર્મચક્રના સ્થાનમા, તથા અહિછત્રા નગરીમા જ્યા ધરણેન્દ્રે પાર્શ્વનાથ પ્રભુનો મહિમા કર્યો છે, તથા રથાવર્ત્ત પર્વત જ્યા વજ્રસ્વામીએ પાદપોપગમન અણશણ કર્યું છે, તથા જ્યા વર્ધમાન સ્વામીને આશ્રયી ચમરેન્દ્રે ઉત્પતન કર્યું છે આ બધા સ્થાનોમા જઈને યથાયોગ્યપણે વંદન પૂજન સ્તવન ધ્યાન કરવાથી દર્શન શુદ્ધિ થાય છે

(એવા પવિત્ર સ્થાનોમા જઈને શ્રેષ્ઠ પુરૂષોના ગુણો ધ્યાનમા લઈને તે પ્રમાણે પોતાનો આત્મા પવિત્ર કરવો)

गणिय निमित्त जुत्ती संदिट्ठी अवितह इमं नाणं ।
इय एगंतमुवगया गुणपच्चइया इमे अत्था ॥ ३३३ ॥
गुणमाहप्प इसिनामकित्तण सुरनरिंदपूया य ।
पोराणचेइयाणि य इय एसा दंसणे होइ ॥ ३३४ ॥

જૈન સિદ્ધાંતને જાણનારા જે મહાન સાધુપુરૂષો છે તેમનામા ગુણને આશ્રયી આ બાબતો છે, જેમકે બીજગણિત વિગેરેમા કોઈ પાર પામેલો હોય (ગમે તેવા હિસાબ ગણી

શકે કે તેને દેખીને બીજા આશ્ચર્ય પામે) તથા જ્યોતિષના આઠે અ ગમા પ્રવીણ હોય (એટલે ગમે તેની વાત ભૂત ભવિ-ષ્ય કે વર્તમાનની કહી શકે) તથા દૃષ્ટિવાદ નામના બારમા અ ગમા બતાવેલ તમામ દર્શનોની બતાવેલી જુદીજુદી યુક્તિ ઓને પોતે જાણે અથવા દ્રવ્યના સ યોગોને અથવા હેતુ ઓને જાણે

તથા સમ્યગ્ ("અવિપરીત") દૃષ્ટિ હોય કે જેથી દેવતાઓથી પણ પોતે ચલાયમાન ન થાય

તથા અવિતથ (દરેક અપેક્ષાથી સત્ય) જેનું જ્ઞાન હોય આવા પવિત્ર આચાર્ય વિગેરેના ગુણોની પ્રશ સા કરતા પોતાના આત્માની શ્રદ્ધા નિર્મળ થાય છે, તેજ પ્રમાણે કોઇ પણ ગુણનુ વર્ણન કરતા તે પવિત્ર પુરૂષના ગુણો મળે છે, તથા મ દબુદ્ધિવાળાને તેવા ગુણોનું કીર્તન ન થાય તો તેવા પૂર્વ મહર્ષિના નામો લેવાથી પણ ધર્મમા શ્રદ્ધા થાય છે, અથવા તેવા પુરૂષને સુરનરના સ્વામીઓએ પૂજ્યા તે કથા સાભળતા અથવા પુરાણા ચૈત્યોને પૂજવાથી કે તેવી બીજી ક્રિયા કરવાથી તેઓને ગુણોની વાસના મળવાથી દર્શન શુદ્ધિ થાય છે, તે દર્શનની પ્રશસ્ત ભાવના છે

જ્ઞાન ભાવના.

तत्त जीवाजीवा नायव्वा जाणणा इह दिट्ठा ।
इह वज्जकरणकारगसिद्धी इह बंधमुक्खो य ॥ ३३९ ॥

बन्धो य बंधहेउ बंधणबंधफ्फल सुकहिय तु ।
संसारपवचोऽवि य इहयं कहिओ जिणवरेहिं ॥ ३३६ ॥
नाणं भविस्सई एवमाइया वायणाइयाओ य ।
मज्झाए आउत्तो गुरुकुलवासो य इय नाणे ॥ ३३७ ॥

જીનેશ્વરનું વચન જેવી રીતે પદાર્થો છે તેવી રીતે સંપૂર્ણ પદાર્થોનું વર્ણન કરે છે, તેથી તે પ્રવચન કહેવાય છે અને તે જ્ઞાન ભણવાથી મોક્ષનું પ્રધાન અંગ સમ્યક્ દર્શન પ્રગટ કરે છે કારણ કે તત્ત્વોનું સ્વરૂપ જાણીને તેમાં શ્રદ્ધા કરવી તેજ સમ્યગ્ દર્શન છે જીવ, અજીવ, પુન્ય, પાપ, આશ્રવ, સંવર, બંધ, નિર્જરા અને મોક્ષ એ નવ તત્ત્વો છે, તે નવ પદાર્થોને નવતત્ત્વ જ્ઞાનના અર્થીએ બરોબર જાણવા જોઈએ અને તે જાણવાનું સાધન જિનેશ્વરના વચનમાજ છે

વળી આ જિનવચનમાજ પરમાર્થ રૂપ ઉેવટનું કાર્ય મોક્ષ છે તે મોક્ષ મેળવવાની ક્રિયા કરવામાં મહાન ઉપકારક સમ્યગ્ દર્શન જ્ઞાન–ચારિત્ર મુખ્યપણે છે

કારક (ક્રિયા કરનારો) સાધુ સમ્યગ્ દર્શન વિગેરેનું અનુષ્ઠાન બરોબર કરનાર છે અને તે પ્રમાણે ક્રિયા કરવાથી આજ જૈન દર્શનમાં છેવટે મોક્ષની પ્રાપ્તિ છે તેજ ક્રિયાસિદ્ધિ જાણવી તેને બતાવે છે

પ્રથમ કર્મબંધનનું સ્વરૂપ જાણવું અને તેમાં વિરક્ત થવું તેથી કર્મક્ષય થતાં મોક્ષ પ્રાપ્તિ થાય, આવી ક્રિયા બૌદ્ધ વિગેરે દર્શનમાં ન હોવાથી મોક્ષનાં ક્રિયાસિદ્ધિ પણ અશક્ય છે

શકે કે તેને દેખીને બીજા આશ્ચર્ય પામે) તથા જ્યે
આઠે અ ગમા પ્રવીણ હોય (એટલે ગમે તેવી વાત ભૂ
ષ્ય કે વર્તમાનની કહી શકે) તથા દૃષ્ટિવાદ નામ[illegible]
અ ગમા બતાવેલ તમામ દર્શનોની બતાવેલી જ[illegible]
ઓને પોતે જાણે અથવા દ્રવ્યના સ યોગે [illegible]
ઓને જાણે

" णाणस्स होइ भागी थिरयरओ दंसणे चरित्ते य ।
धन्ना आवकहाए गुरुकुलवासं न मुंचन्ति ॥ १ ॥ '

જ્ઞાનનો ભાગી થાય, શ્રદ્ધા અને ચારિત્રમા સ્થિર ચિત્તવાળો થાય, આવા કારણોથી જેઓ ગુરૂકુળવાસ નથી મુક્તા, તેવા પુરૂષોને ધન્ય છે આ રીતે જ્ઞાનની ભાવના જાણવી

હવે ચારિત્રની ભાવના કહે છે

साहुमहिंसाधम्मो सच्चमदत्तविरई य बंभ च ।
साहु परिग्गहविरई साहु तवो बारसंगो य ॥ ३३८ ॥
वेरग्गमप्पमाओ एगत्ता (रग) भावणा य परिसंगं ।
इय चरणमणुगयाओ भणिया इत्तो तवो वुच्छं ॥ ३३९ ॥

અહિંસાદિ લક્ષણવાળો જૈનધર્મ શ્રેષ્ઠ છે આ પહેલા વ્રતની ભાવના છે તથા આ જિનેશ્વર વચનમા નિર્મળ સત્ય છે તેવુ બીજે નથી આ બીજા મહાવ્રતની ભાવના છે, ત્રીજા વ્રતની ભાવનામા અહીં પારકો માલ ન લેવાનુ ખરોખર બતાવ્યુ છે, ચોથા મહાવ્રતની ભાવનામા બ્રહ્મચર્યની નવવાડો પાળવાનુ અહીં બતાવ્યુ છે, પાચમા મહાવ્રતની ભાવનામા જરૂરના ઉપકરણ સિવાય પરિગ્રહનુ ત્યાગપણુ સર્વોત્તમ જિન વચનમા બતાવ્યુ છે

બાર પ્રકારનો તપ પણ અહીં ઇંદ્રિયોના વિજય માટે તથા કર્મો ખપાવવા માટે અહીં બતાવ્યો છે.

વૈરાગ્ય ભાવનામા સ સારના દેખીતા શુખો પરિણામે તથા અ તર્દષ્ટિએ જોતા દુ ખરૂપ છે માટે વિષ્ટા સમાન જાણીને દૂરથી ત્યાગવા યોગ્ય છે એમ ભાવવુ

અપ્રમાદ ભાવનામા જાણવુ કે જે જીવો દારૂ વિગેરેના કુવ્યસનમા કે ક્રોધાદિ કરીને કે ઇંદ્રિયોને વશ થઇ કેવા દુ ખ ભોગવે છે તે વિચારી પાચે પ્રમાદોને છોડવાનુ અહીં છે એકાગ્રભાવનામા આ ગાથા વિચારવી

" एक्को मे सासओ अप्पा, णाणदमणसजुओ ।
सेसा मे बहिरा भावा, सव्वे सजोगलक्खणा ॥ १ ॥ '

જે કોઇ સ સારી જીવ ક સાધુ દેખીતા મનોહર વિષયોથી મુ ઝાઇને વિહ્વલથાય અથવા તેવા સુ દર વિષયોના વિયોગમા ઘેલો થાય તેવા પુરૂષને ચિત્તમા અપૂર્વ શાન્તિ પ્રાપ્ત કરવા આ ઉપદેશ છે કે તુ તારા હૃદયમા આ પ્રમાણે વિચાર, કે મારો આત્મા નિર તર રહેનારો જન્મ મરણથી મુક્ત જ્ઞાન દર્શનના લક્ષણવાળો છે, બાકીનુ જે કઇ શરીર વિગેરે ચલાયમાન દેખાય છે તે કર્મના સ યોગથી મને મળેલુ છે, હુ તેનાથી જુદો છુ, મારૂ સ્વરૂપ ચેતન છે અને શરીર વિગેરે જડ છે (આ નિશ્ચય નયની ભાવના જાણવી)

આ ભાવનાઓ રૂષિઓનુ અ ગ છે અને ચારિત્રને આશ્રયી (ટેકો આપનાર) છે

(हवे गरबीनो आरंभ करे छे.)

[illegible] ॥ १६१ ॥

[illegible]

[illegible] ॥ १६१ ॥

[illegible]

[illegible] ॥ १ ॥

किं पुण अवमेसेहिं दुक्खक्खयकारणा सुविहिएहिं ।
होइ न उज्जमिअव्व सपच्चवायमि माणुस्से ? ॥ २ ॥ "

તીર્થંકર દિક્ષા લેતાજ ચાર જ્ઞાની થાય છે, દેવતા પૂજે છે, નિશ્ચેમોક્ષમા જવાના છે, આટલુ છતા પણ પોતાનુ ઘાતીકર્મ ખપાવવા બળ વીર્યને ન ગોપાવતા અઘોર તપ શ્ચર્યા કરે છે, તો તે સિવાયના બીજા મારા સાધુઓ દુખનો ક્ષય કરવા અને મનુષ્ય જીવન અનેક વિઘ્નોવાળુ છે તો તે મણે શામાટે પુરો ઉદ્યમ ન કરવો જોઈએ ? આવી તપની ભાવના ભાવવી, સયમ ભાવના ઇંદ્રિયો અને મનને વશ રાખવા માટે છે તથા સઘયણ તે વજ્ર રૂષભ વિગેરેમા તપનો નિર્વાહ થઇ શકે તેવી ભાવના ભાવવી

વૈરાગ્ય ભાવના.

અનિત્ય વિગેરે બાર ભાવનાઓ ભાવવી (૧) આ સ સારમા બધુ અનિત્ય છે પણ સ્થાયિ રહેવાનુ નથી (૨) મારે કોઇનુ શરણુ નથી (૩) હુ એકલો જન્મ્યો અને એકલોજ મરવાનો છુ (૪) મારા આત્માથી બીજા તમામ જીવો કે જે પદાર્થો જુદા છે (૫) અશુચિત્વ તે શરીર અ દરથી દુર્ગ ધથી ભરેલુ છે (૬) સ સાર તે વિષયોમા મોહ કરનારને સ હારનુ ભ્રમણ થાય છે (૭) આશ્રવ તે સુ દર પદાર્થોમા રાગ અને વિરૂદ્ધમા દ્વેષ કરવાથી તૃષ્ણા વધીને રોજ રોજ નવા કર્મોના પુદ્ગલો આવે છે (૮) માટે સુ દર કે વિરૂપ પદાર્થમા રાગદ્વેષ ન કરતા સમતા રાખવાથી

સંવર થાય છે (૯) આવેલા સુખદુઃખ અને કર્મ ભેદ બતાવ્યા વિના સમતા ભાવે સો પીને તથા તપસ્યા કરીને પૂર્વના જીર્ણ કર્મ કાપવા તે નિર્જરા ભાવના છે (૧૦) લોક તે જેમ, છ દ્રવ્યો રહેલા છે અને ચાર ગતિમાં જીવનું ભ્રમણ છે તે વિચારવું તે લોક ભાવના છે (૧૧) ધર્મનું ચિંતન કરવું તત્વને ઓળખવા તેજ નામય સદ્ગુણ આદરવા આ ધર્મ ભાવના છે (૧૨) વીતરાગ પ્રભુનું વચન સાંભળવું અને તેમાં શ્રદ્ધા થવી એ પણ દુર્લભ છે એ બોધિ દુર્લભ ભાવના છે

આ પ્રમાણે બાર ભાવનાઓ ભાવવાથી આત્મ નિર્મળ થાય છે, એમ ભાવનાનું સ્વરૂપ અનેક પ્રકારે થાય છે તે શિષ્યોને જાણવા માટે લખ્યું છે પણ ચાલુ વાતમાં તો ચારિત્ર ભાવના સાથે પ્રયોજન છે, માટે વીર પ્રભુનું ચરિત્ર નિર્યુક્તિનો અનુક્રમ કહીને સૂત્રનું ઉચ્ચારણ કરતા કહે છે

મહાવીર પ્રભુનું ચરિત્ર

तेणं कालेणं तेणं समएणं समणे भगवं महावीरे पंचहत्थुत्तरे यावि हुत्था, तंजहा-हत्थुत्तराहिं चुए चइत्ता गब्भं वक्कंते हत्थुत्तराहिं गब्भाओ गब्भं साहरिए हत्थुत्तराहिं जाए हत्थुत्तराहिं मुंडे भवित्ता अगाराओ अणगारियं पव्वइए हत्थुत्तराहिं कसिणे पडिपुण्णे अव्वाघाए निरावरणे अणंते अणुत्तरे केवलवरनाणदंसणे समुप्पन्ने, साइणा भगवं परिनिव्वुए। (सू० १७८)

તે કાળ તે સમય એટલે વિક્રમ સંવતના ૪૭૦ વરસ પહેલા મહાવીર પ્રભુનો જન્મ થયો એવી હાલની ગણતરી છે અને નવ મહિના અને સાડાસાત દિવસ પહેલા મહાવીર સ્વામી માતાના ઉદરમા આવ્યા હતા તેને જૈનમતમા પ્રભુનુ ચ્યવન થયુ વિગેરે જાણનારા કહે છે

જૈનોમા દરેક તીર્થ કરના પાચ કલ્યાણક છે એટલે ચ્યવન જન્મ દિક્ષા કેવળજ્ઞાન અને મોક્ષ છે મહાવીર પ્રભુને એક માતાના ગર્ભમાથી બીજી માતાના ગર્ભ મા મુક્યા તેને ગર્ભાપહાર કહે છે (એટલે કોઇ આચાર્ય છ કલ્યાણક પણ માને છે, આ છ માને કે પાચ માને પણ જે પરસ્પર પ્રીતિ વધારી કલ્યાણનુ કારણ એના તપ જપ કે નિર્મળ ભાવનાઓ ભાવે એ વિશેષ પ્રશસવા જેવુ છે) ટુકાણમા સમજાવના પ્રથમ ચદ્રનક્ષત્ર કહે છે (સૂર્યનુ નક્ષત્ર તેર અથવા ચૌદ દિવસે બદલાય છે ચોમાસામા આર્દ્રા મઘા સ્વાતિ વિગેરેનો વરસાદ સારો છે એ સૂર્ય નક્ષત્ર છે તથા રોજ બદલાય તે ચદ્ર નક્ષત્ર છે અને અહીં જે નક્ષત્ર લીધા તે ચદ્ર નક્ષત્ર છે) હસ્ત ઉત્તરે જેને છે તે ઉત્તરાફાલ્ગુની નક્ષત્ર છે

મહાવીર પ્રભુને ચ્યવન ગર્ભાપહાર જન્મ દિક્ષા કેવળ જ્ઞાન એ ઉત્તરાફાલ્ગુનીમા થયા છે અને ભગવાનનો મોક્ષ સ્વાતિ નક્ષત્રમા થયો છે તે વિસ્તારથી પછીના સૂત્રમા છે

समणे भगव महावीरे इमाए ओसप्पिणीए सुसमसुसमाए समाए वीइक्कताए सुसमाए समाए वीइक्कताए सुस-

सुसमदुस्समाए समाए वीइक्कंताए दूसमसुसमाए समाए बहु
विइक्कंताए पञ्चहत्तरीए वासेहिं मासेहि य अद्धनवमेहिं
सेसेहिं जे से गिम्हाणं चउत्थे मासे अट्ठमे पक्खे आसाढ-
सुद्धे तस्स णं आसाढसुद्धस्स छट्ठीपक्खेणं हत्थुत्तराहिं
नक्खत्तेणं जोगमुवागएणं महाविजयसिद्धत्थपुप्फुत्तरवरपुंड
रीयदिसासोवत्थियवद्धमाणाओ महाविमाणाओ वीसं साग
रोवमाइं आउयं पालइत्ता आउक्खएणं ठिइक्खएणं भवक्ख
एणं चुए चइत्ता इह खलु जंबुद्दीवे णं दीवे भारहे वासे दा
हिणड्ढभरहे दाहिणमाहणकुंडपुरसंनिवेसंमि उसभदत्तस्स
माहणस्स कोडालसगोत्तस्स देवाणंदाए माहणीए जालंध
रस्स गुत्ताए सीहुब्भवभूएणं अप्पाणेणं कुच्छिंसि गब्भ
वक्कंते, समणे भगवं महावीरे तिन्नाणोवगए या वि हुत्था
चइस्सामित्ति जाणइ चुएमित्ति जाणइ चयमाणे न याणइ,
सुहुमे णं से काले पन्नत्ते, तओ णं समणे भगवं महावीरे
हियाणुकंपएणं देवेणं जीयमेयंतिकट्टु जे से वासाणं तच्चे
मासे पंचमे पक्खे आसोयबहुले तस्स णं आसोयबहुलस्स
तेरसीपक्खेणं हत्थुत्तराहिं नक्खत्तेणं जोगमुवागएणं बासीहिं
राइंदिएहिं वइक्कंतेहिं तेसीइमस्स राइंदियस्स परियाए वट्ट
माणे दाहिणमाहणकुंडपुरसंनिवेसाओ उत्तरखत्तियकुंडपुर
संनिवेसंसि नायाणं खत्तियाणं सिद्धत्थस्स खत्तियस्स कास-
वगुत्तस्स तिसलाए खत्तियाणीए वासिट्ठसगुत्ताए असुभाणं
पुग्गलाणं अवहारं करित्ता सुभाणं पुग्गलाणं पक्खेवं करित्ता
कुच्छिंसि गब्भं साहरइ जेवि य से तिसलाए खत्तियाणीए

कुच्छिंसि गब्भे तवि य दाहिणमाहणकुंडपुरसंनिवेसंमि उस० को० देवा० जालंधरायणगुत्ताए कुच्छिंसि गब्भ साहरइ समणे भगवं महावीरे तिन्नाणोवगए यावि होत्था— साहरिज्जिस्सामित्ति जाणइ साहरिज्जमाणे न याणइ साहरिएमित्ति जाणइ समणाउसो [1]। तेणं कालेणं तेणं समएणं तिसलाए खत्तियाणीए अहऽन्नया कयाइ नवण्हं मासाणं बहुपडिपुन्नाणं अद्धट्ठमाणराइंदियाणं वीइक्कंताणं जे से गिम्हाणं पढमे मासे दुच्चे पक्खे चित्तसुद्धे तस्स णं चित्तसुद्धस्स तेरसीपक्खेणं हत्थु० जोगं० समणं भगवं महावीरं अरोग्गा अरोग्गं पसूया। जण्णं राइं तिसलाख० समणं० महावीरं अरोया अरोयं पसूयात ण्णं राइं भवणवइवाणमंतरजोइसियविमाणवासिदेवेहिं देवीहि य उवयंतेहिं उप्पयंतेहि य एगे महं दिव्वे देवुज्जोए देवसंनिवाए देवकहकहए उप्पिंजलगभूए यावि हुत्था। जण्णं रयणिं० तिसलाख० समणं० पसूया तण्णं रयणिं बहवे देवा य देवीओ य एगं महं अमयवासं च १ गंधवासं च २ चुन्नवासं च ३ पुप्फवा० ४ हिरन्नवासं च ५ रयणवासं च ६ वासिंसु, जण्णं रयणिं तिसलाए० समणं० पसूया तण्णं रयणिं भवणवइवाणमंतरजोइसियविमाणवासिणो देवा य देवीओ य समणस्स भगवओ महावीरस्स सूइकम्माइं तित्थयराभिसेयं च करिंसु, जओ णं पभिइ भगवं महावीरे तिसलाए ख० कुच्छिंसि गब्भं आगए तओ णं पभिइं त कुलं विपुलेणं हिरन्नेणं सुवन्नेणं धणेणं धन्नेणं माणिक्केणं मुत्तिएणं सब्वसिलप्पवालेणं

अइय २ परिवड्ढइ, तओ ण समणस्स भगवओ महावीरस्स अम्मापियरो पयमट्ठं जाणित्ता निव्वत्तदसाहंमि वुक्कंतंमि सूइभूयमि विपुलं असणपाणखाइमसाइम उवक्खडाविंति २ त्ता मित्तनाइसयणसंबधिवग्ग उवनिमंतंति मित्त० उवनिमंतित्ता बहवे समणमाहणकिवणवणीमगाहिं भिच्छुंडगपंडरगाईण विच्छड्डुति विग्गोविंति विस्साणिति दायारेसु दाण पज्जभाइति विच्छड्डित्ता विग्गो० विस्साणित्ता दाया० पज्जभाइत्ता मित्तनाइ० भुंजाविंति मित्त० भुंजावित्ता मित्त० वग्गेण इममेयारूव नामधिज्ज कारविंति—जओ ण पभिइ इमे कुमारे ति० ख० कुच्छिंसि गब्भे आहूए तओ णं पभिइ इम कुलं विपुलेण हिरन्नेणं० संखसिलप्पवालेण अतीव २ परिवड्ढइ ता होउ ण कुमारे वद्धमाणे, तओ ण समणे भगव महावीरे पंचधाइपरिवुडे त०—खीरधाईए १ मज्जणधाईए २ मंडणधाईए ३ खेल्लावणधाईए ४ अंकधा० ५ अंकाओ अंक साहरिज्जमाणे रम्मे मणिकुट्टिमतले गिरिकंदरसमुल्लीणेविव चंपयपायवे अहाणुपुव्वीए संवड्ढइ, तओ ण समणे भगव० विन्नायपरिणय (मित्ते) विणियत्तबालभावे अप्पुस्सुयाइं \ उरालाइं माणुस्सगाइं पंचलक्खणाइं कामभोगाइं सद्दफरिस रसरूवगंधाइं परियारेमाणे एव च णं विहरइ ॥ (सू० १७८)

શ્રમણુ ભગવાન મહાવીર આ અવસર્પિણીના ચોથા આરાને છેડે પચોતેર વરસને સાડાઆઠ મહિના બાકી રહે છે, તે ગ્રીષ્મઋતુના ચોથે મહિને આઠમે પખવાડીએ અષાડ

શુદ છઠ્ઠને દિવસે મહાવિજય સિદ્ધાર્થ પુષ્પોત્તર વર પુંડરિકદિશા સૌવસ્તિક વર્ધમાન નામના મહાવિમાનમાથી દેવતા સબધી વીસ સાગરોપમનુ આયુ પુરૂ કરીને ભવ તથા સ્થિતિનો ક્ષય થતા ચવીને આ જ જંબુદ્વીપના ભરત ક્ષેત્રના દક્ષિણ અર્ધ ભરતમા દક્ષિણ બ્રાહ્મણકુંડસ્થાનમા કોડાલગોત્રી રૂષભદત્ત બ્રાહ્મણના ઘરમા જાલધર ગોત્રની દેવાનંદા બ્રાહ્મણીની કુખમા સિહના બચ્ચાની માફક અવતર્યા તે સમયે શ્રમણ ભગવાન મહાવીર ત્રણ જ્ઞાન સહિત હતા તેથી દેવલોકમા જાણ્યુ કે હુ ચ્યવીશ ગર્ભમા અવતર્યા પછી જાણે કે હુ ચવ્યો, પણ ચવવાનો કાળ થોડો હોવાથી તેનુ જ્ઞાન થતુ નથી કે હુ ચવુ છુ

ત્યાર પછી મહાવીર પ્રભુને ખરી ભક્તિથી દેવતાએ પોતાના હમેશના આચાર પ્રમાણે ૮૨ દિવસ થયા પછી આસો (ગુજરાતી ભાદરવો) વદી તેરસના તે બ્રાહ્મણીના કુખમાથી ત્યાથી થોડે દૂર આવેલા ક્ષત્રિયકુડ નગરમા જ્ઞાનવશીય કાશ્યપ ગોત્રના સિદ્ધાર્થ ક્ષત્રિય રાજાની ભાર્યા વાશિષ્ટ ગોત્રની ત્રિશલા ક્ષત્રિયાણીની કુખમા અશુભ પુદ્ગલો દૂર કરીને શુભ પુદ્ગલો મુકીને ભગવાનને આ ગર્ભમા મુકયા અને ત્રિશલા ક્ષત્રિયાણીના ગર્ભ દેવાનદાની કુખમા મુકયો (કલ્પસૂત્રમા આનુ વિશેષ વર્ણન છે અને તેનુ ભાષાતર ગુજરાતી તથા હિંદીમા છપાયેલુ છે આ કાર્ય સૌધર્મ ઇંદ્રે હરિણૈગમેષી દેવતા પાસે કરાવ્યુ હતુ આ વાત દેવ સબધી હોવાથી મનુષ્યોથી જાણી શકાતી નથી, પણ જેઓ જૈનાગમને

પવિત્ર માને છે તેઓને ભગવતી વિગેરે સૂત્રાથી પણ એ જાણશે કે મહાવીર પ્રભુને કેવળ જ્ઞાન થયા પછી અન્ય લોકો મારફત દેવાનંદા બ્રાહ્મણીમાતા સમવસરણમાં જિનેશ્વરને વાંદવા આવેલ છે, ત્યાં પુત્ર પ્રેમ ઉદ્ભવ્યો, સ્તનોમાં દુધ ભરાઈ આવ્યું અને ગણધર ઇંદ્રભૂતિ મહારાજને આશ્ચર્ય થવાથી પુછ્યું, ત્યારે પ્રભુએ કહ્યું કે આ મારી મા છે, પણ પૂર્વ ભવમાં દેવાનંદાએ રત્ન ચોર્યાં તેના કારણે અશુભ કર્મ બંધાતાં તેનો ગર્ભ ચોરાયો, આ વાત કહેવાના સાર એ છે કે જે બીજાની ચોરી કરે છે તેને બદલો ફળ ભવિષ્યમાં ભોગ વવો પડે છે)

પ્રભુને જ્યારે એક ગર્ભમાંથી બીજે મુકવાના હતા ત્યારે ત્રણ જ્ઞાનવાળા હોવાથી પોતે જાણે કે મને લઈ જશે તેમ લઈ જતા ન જાણે કે લઈ જાય છે અને ત્યાં લઈ ગયા પછી મુકે તે પણ જાણે કે મને મુકયો, (અવધિ જ્ઞાનીને આજ જણાય છે કે આ પ્રમાણે અમુક દેવતા કરે છે, કરશે કે કર્યું) વળી ગણધરો પોતાના શિષ્યોને કહે છે, હે આયુષ્યમન્ શ્રમણ ! તે કાળ તે સમયને વિષે ૯ માસ ને સાડાસાત દિવસની બન્ને ગર્ભ સ્થાનમાં ગર્ભ સ્થિતિ પુરી કરીને ગ્રીષ્મરૂતુમાં પહેલો માસ બીજુ પખવાડીયુ ચૈત્ર શુદ ૧૩ ના દિવસે નિરોગી ત્રિશલા માતાએ નિરોગી પુત્ર શ્રમણ ભગવાન્ મહાવીરને જન્મ આપ્યો

પ્રભુના જન્મ સમયે હરણેગમેષી પછી ભુવનપતિ વાન વ્યંતર

જ્યોતિષી વૈમાનિક દેવદેવીઓના આવવાથી આકાશમા એક મહાન્ દિવ્ય પ્રકાશ અને કોળાહળ થયો

અને તે સમયે દેવદેવીઓએ આવીને સુગધી જળ, સુગધી વસ્તુ, ચુર્ણ ફુલ સોનારૂપાની અને રત્નની વૃષ્ટિ કરી

જે રાત્રીએ ભગવાન જન્મ્યા તે સમયે દેવદેવીએ મહાવીર પ્રભુનુ જન્મ મળધી નૃતકર્મ વિગેરે કર્યુ અને મેરૂપર્વત ઉપર પ્રભુને લઇ જઇને જન્માભિષેક કર્યો

વળી પ્રભુ માતાના ગર્ભમા હતા તે સમયે પ્રભુના પુન્યોદયથી દેવતાએ તેમના માતાપિતાના ઘરમા નવારગીયુ ધન લાવીને નાખ્યુ તથા બીજી દરેક રીતે માતાપિતાનુ ધન, સોનુ ચાદી રત્ન શખ માણેક મોતી પરવાળા બધી રીતે વધ્યા, તેથી પૂર્વે કરેલા વિચાર પ્રમાણે પુત્ર જન્મનુ દસ દિવસનુ સૂતિ કાર્ય કર્યા પછી બારમે દિવસે ચારે પ્રકારનો આહાર તૈયાર કરાવીને મિત્ર જ્ઞાતિ સ્વજન તથા સબધી વર્ગને બોલાવીને તથા શ્રમણ બ્રાહ્મણ ભિક્ષુક વિગેરેને તથા આધળા પાગળા વિગેરે દરદીઓને બોલાવી તેમને કંઇંક્ઇન આપીને મન સતુષ્ટ કરીને માતાપિતા એ બધાની સમક્ષ પોતાના પુત્રનુ નામ તેના ગુણ પ્રમાણે એટલે આ પુત્ર વૃદ્ધિ કરનાર છે એવુ અનુભવેલુ અને વિચાર કરી રાખ્યા પ્રમાણે જાહેર કરીને વર્ધમાન રાખ્યુ, ત્યારપછી મહાવીર પ્રભુ માટે દુધ ધવરાવનાર સ્નાન કરાવનાર શણગાર કરાવનાર ખેલાવનાર ખોળામા બેસાડનાર એવી પાચ ધાવમાતાઓ રાખી અને

એ પાંચ માતાઓ ઉપરાંત તેમના પુન્યોદયથી મનોહર શાન્ત મુદ્રાવાળા પ્રભુને જોઇને પ્રસન્ન થઇને અનેક સ્ત્રીઓ પોતાના ખોળામાં રમાડવા લેતી, આ પ્રમાણે લોકોને આનંદ પમાડતા મણીરત્નોથી વિભૂષિત ઘરમાં જેમ પર્વતની ગુફામાં ચંપકનું ઝાડ ઉછરે તેમ મોટા થયા

પ્રભુની યુવાવસ્થા.

ધીરેધીરે બાળ અવસ્થા દૂર થતાં વિશેષ જ્ઞાન પામીને અનુભવવાળા પ્રભુ ઉત્સુકતા છોડીને મનુષ્ય સંબંધી પાંચે ઇંદ્રિયોના સુંદર કામભોગને ભોગવતા શબ્દ સ્પર્શ રસ રૂપ ગંધ વિગેરેને અનુભવે છે અને કાળ સુખે નિર્ગમન કરે છે

समणे भगवं महावीरे कासवगुत्ते तस्स णं इमे तिन्नि नामधिज्जा एवमाहिज्जंति, तंजहा—अम्मापिउसंतिए वद्धमाणे १ सहसमुइए समणे २ भीम भयभेरव उरालं अचेलयं परीसह—सहत्तिकट्टु देवेहिं से नाम कयं समणे भगवं महावीरे ३, समणस्स णं भगवओ महावीरस्स पिया कासवगुत्तेणं तस्स णं तिन्नि नाम० तं०—सिद्धत्थे इ वा सिज्जंसे इ वा जसंसे इ वा, समणस्स णं० अम्मा वासिट्ठस्सगुत्ता तीसे णं तिन्नि ना० तं०—तिसला इ वा विदेहदिन्ना इ वा पियकारिणी इ वा, समणस्स णं भ० पित्तिज्जए सुपासे कासवगुत्तेणं, समण० जिट्ठे भाया नंदिवद्धणे कासवगुत्तेणं, समणस्स णं जेट्ठा भइणी सुदंसणा कासवगुत्तेणं, समणस्स णं भग० भज्जा जसोया कोडिन्नागुत्तेणं, समणस्स णं० धूया कासवगो

गेण सीसे ण दो नामधिज्जा पयमा०—अणुज्जा इ वा पिय-दमणा इ वा, समणस्स ण भ० नत्तुई कोसीया गुत्तेण तीसे ण दो नाम० त—सेसवई इ वा जसवई इ वा, (सू० १७७)

પ્રભુના અને તેમના કુટુંબના નામો.

કાશ્યપ ગોત્રીય પ્રભુનું માતાપિતાએ વર્ધમાન નામ પાડ્યુ, સ્વભાવીક ગુણોથી શ્રમણ નામ પાડ્યુ અને ભયકર ભૂત વિગેરેના તથા બીજા દેવ મનુષ્યોના બધાએ પરિ-ષહોસહ્યા માટે દેવોએ શ્રમણ ભગવાન મહાવીર એવુ નામ પાડ્યુ

ભગવાન મહાવીરના પિતા કાશ્યપ ગોત્રના તેમના ત્રણ નામ હતા—સિદ્ધાર્થ, શ્રેયાસ, યશસ્વી

ભગવાનની માતા વશિષ્ટ ગોત્રની, તેના ત્રણ નામ છે ત્રિશલા, વિદેહદિન્ના પ્રિયકારિણિ

ભગવાનના કાકા સુપાર્શ્વ, મોટા ભાઈ નદિવર્ધન, મોટી બેહેન સુદર્શના એ બધા કાશ્યપ ગોત્રીય હતા ભગવા નની ભાર્યા યશોદા કોડિન્ય ગોત્રની હતી ભગવાનની પુત્રી કાશ્યપ-ગોત્રની તેના બે નામ છે-અનવદ્યા, પ્રિયદર્શના ભગ વાનની દૌહિત્રી કૌશિક ગોત્રની તેના બે નામ-શેષવતી, યશોમતી

समणस्स णं० ३ अम्मापियरो पासावचिज्जा समणो-वासगा यावि हुत्था ते ण वहूई वासाइ समणोवासगपरि-

याग पाण्इशा छण्हं जीवनिकायाणं सारक्खणनिमित्त आलो इत्ता निंदित्ता गरिहित्ता पडिक्कमित्ता अहारिहं उत्तरगुण पायच्छित्ताइं पडिवज्जित्ता कुसमसंथारग दुरूहित्ता भत्त पच्च क्खायंति २ अपच्छिमाए मारणंतियाए सलेहणासरीरए झुसियसरीरा कालमासे काल किच्चा तं सरीरं विप्पजहित्ता अच्चुए कप्पे देवत्ताए उववन्ना, तओ णं आउक्खएणं भव० ठि० चुए चइत्ता महाविदेहे वासे चरमेण उस्सासेणं सि- ज्झिस्सति बुज्झिस्सति मुच्चिस्सति परिनिव्वाइस्संति स व्वदुक्खाणमंत करिस्संति (सू० १७८)

ભગવાનના માબાપ પાર્શ્વ પર પરાના શ્રમણોના ઉપા સક હતા, તેઓ ઘણા વર્ષ શ્રમણોપાસકપણું પાળી છ કાયના જીવની રક્ષણાર્થ (પાપની) આલોચના કરી નિંદી ગહીં પડિ કમી યથાયોગ્ય પ્રાયશ્ચિત લઈ દર્ભ સંસ્તારક ઊપર બેસી ભક્ત પ્રત્યાખ્યાન કરી છેલ્લી મરણ પર્યંતના શરીર-સંલેખના વડે શરીર શોષી કાલ સમયે કાલ કરી તે શરીર છોડી અચ્યુત કલ્પમા દેવપણે ઉત્પન્ન થયા ત્યાંથી આયુ ક્ષય થતા ચ્યવીને મહાવિદેહ ક્ષેત્રમા છેલ્લે ઉશ્વાસે સિદ્ધ બુદ્ધ મુક્ત થઈ નિર્વાણ પામી સર્વ દુઃખનો અંત કરશે

तेणं कालेणं २ समणे भ० नाए नायपुत्ते नायकुलनिव्वत्ते विदेहे विदेहदिन्ने विदेहजच्चे विदेहसूमाले तीसं वासाइं विदेहसिकिट्टु अगारमज्झे वसित्ता अम्मापिऊहिं कालगए हिं देवत्तंगएहिं समत्तपइन्ने चिच्चा हिरन्नं चिच्चा सुवन्नं चिच्चा बलं चिच्चा वाहणं चिच्चा धणकणगरयणसत

मारसायइज्जं विच्छड्डिया विग्गोविया विभाणिया दायारेसु ण दाइत्ता परिभाइत्ता संवच्छरं दलइत्ता जे से हेमनाण पढमे मासे पढमे पक्खे मग्गसिरबहुले तस्स ण मग्गसिर-बहुलस्स दसमीपक्खेण हत्थुत्तरा० जोग० अभिनिक्खमणा-भिप्पाए यावि हुत्था,—संवच्छरेण होहिइ अभिनिक्खमण तु जिणवरिंदस्स। तो अत्थसंपयाणं पवत्तई पुव्वसूराओ ॥ १ ॥ एगा हिरन्नकोडी अट्ठेव अणूणगा सयसहस्सा। सूरो दयमाईय दिज्जइ जा पायरासुत्ति ॥ २ ॥ तिन्नेव य कोडि-सया अट्ठासीइं च हुति कोडीओ। असिइं च सयसहस्सा एयं संवच्छरे दिन्न ॥ ३ ॥ वेसमणकुडधारी देवा लोगंतिया महिड्ढीया। बोहिंति य तित्थयरं पन्नरससु कम्मभूमीसु ॥ ४ ॥ बंभमि य कप्पमी बोद्धव्वा कण्हराइणो मज्झे। लोग तिया विमाणा अट्ठसु वत्था असंखिज्जा ॥ ५ ॥ एए देवनि-काया भगवं बोहिंति जिणवरं वीरं। सव्वजगज्जीवहियं अरिहं! तित्थं पवत्तेहि ॥६॥ तओ णं समणस्स भ० म० अ भिनिक्खमणाभिप्पायं जाणित्ता भवणवइवा० जो० विमाण वासिणो देवा य देवीओ य सएहिं २ रूवेहिं सएहिं २ नेव त्थेहिं सए० २ चिंधेहिं सव्विड्ढीए सव्वजुईए सव्वबल समुदएणं सयाइं २ जाणविमाणाइं दुरूहंति सया० दुरुहित्ता अहाबायराइं पुग्गलाइं परिसाडंति २ अहासुहमाइं पुग्गलाइं परियाइंति २ उड्ढं उप्पयंति उड्ढं उप्पइत्ता ताए उक्किट्ठाए सिग्घाए चवलाए तुरियाए दिव्वाए देवगईए अहे णं ओव यमाणा २ तिरिएणं असंखिज्जाइंदीवसमुद्दाइं वीइक्कममाणा

२ जेणेव जंबुद्दीवे दीवे मणेव उवागच्छति, २ जणेव उत्तर खत्ति य कुंडपुरसन्निवेसे तेणेव उवागच्छति उत्तरखत्तियकु डपुरसंनिवसस्स उत्तरपुरच्छिमे दिसीभाए तेणेव झत्ति वे गेण ओवइया, तओ णं सक्क देविंदे देवराया सणियं २ जाण विमाण पट्ठवेति सणियं २ जाणविमाण पट्ठवेत्ता सणियं २ जाणविमाणाओ पच्चोरुहइ सणियं २ एगंतमवक्कमइ एगंतम वक्कमित्ता महया वेउव्वियेणं समुग्घाएणं समोहणइ २ एगं मह नाणामणिकणगरयणभत्तिचित्तं सुभं चारु कंतरूवं देव च्छंदयं विउव्वइ, तस्स णं देवच्छंदयस्स बहुमज्झदेसभाए एग मह सपायपीठ नाणामणिकणयरयणभत्तिचित्तं सुभं चारुकंतरूवं सीहासणं विउव्वइ, २ जेणेव समणे भगवं महा वीरे तेणेव उवागच्छइ २ समणं भगवं महावीरं तिक्खुत्तो आयाहिणं पयाहिणं करेइ २ समणं भगवं महावीरं वंदइ नमसइ २ समणं भगवं महावीरं गहाय जेणेव देवच्छंदइ तेणव उवागच्छइ सणियं २ पुरत्थाभिमुहं सीहासणे निसी-यावेइ सणियं २ निसीयावित्ता सयपागसहस्सपागेहिं तिल्ले हिअब्भंगइ गंधकासाईएहिं उल्लोलेइ २ सुद्धोदएण मज्जावेइ २ जस्स णं मुल्लं सयसहस्सेण तिपडोलतित्तिएणं साहिएण सीतेण गोसीसरत्तचंदणेणं अणुलिंपइ २ ईसिं निस्सासवाय वोज्झं वरनयरपट्टणुगयं कुसलनरपसंसियं अस्सलालापेलवं छेयारियकणगखइयंतकम्मं हंसलक्खणं पट्टजुयलं नियंसावेइ २ हारं अद्धहारं उरत्थं नेवत्थं एगावलिं पालंबसुत्तं पट्टमउ डरयणमालाउ आविंधावेइ आविंधावित्ता गंथिमवेढिमपूरि-

ममधाइमेण मल्लेण कारक्कमिव समलंकरेइ २ ता दुच्चपि महया वेउव्वियसमुग्घाएण समोहणइ २ एग महं चंदप्पहं सिबियं सहस्सवाहणिय विउव्वति, तंजहा-ईहामिगउसभ तुरगनरमकरविहगवालरकुंजररुरुसरभचमरसदूलसीहवण- लयभत्तिचित्तलयविज्जाहरमिहुणजुयलजंतजोगजुत्तं अच्चीम- हस्समालिणी य सुनिरूविय मिसिमिसितरूवगसहस्सकलि- य ईसिं भिसमाण भिब्भिसमाणं चक्खुलोयणलेस मुत्ताहल- मुत्ताजालतरोविय तवणीयपवरलंबूसपलंबंतमुत्तदाम हारद्ध हारभूसणसमोणय अहियपिच्छणिज्ज पउमलयभत्तिचित्त असोगलयभत्तिचित्त कुंदलयभत्तिचित्त नाणालयभत्ति॰ विरइय सुभ चारुकंतरूव नाणामणिपचवन्नघंटापडायपडिमंडियग्ग सिहर पासाइय दरिसणिज्ज सुरुवं—सीया उवणीया जिण वरस्स जरमरणविप्पमुक्कस्स। ओसत्तमल्लदामा जलथलयदिव्वकुसुमेहिं ॥ ॥१॥ सिबियाइ मज्झयारे दिव्वं वररयणरूव- चियइयं। सीहासणं महरिहं सपायपीढं जिणवरस्स ॥ २ ॥ आलइयमालमउडो भासुरबुंदी वराभरणधारी। खोमियवत्थ नियत्थो जस्स य मुल्लं सयसहस्सं ॥३॥ छट्ठेण उ भत्तेण अज्झवसाणेण सुंदरेण जिणो। लेसाहिं विसुज्झंतो आरुहई उत्तमं सीयं ॥४॥ सीहासणे निविट्ठो सक्कीसाणा य दोहिं पासेहिं। वीयंति चामराहिं मणिरयणविचित्तदंडाहिं ॥ ५ ॥ पुव्विं उक्खित्ता माणुसेहिं साहट्टु रोमकूवेहिं। पच्छा वहंति देवा सुरअसुरा गरुलनागिंदा ॥ ६ ॥ पुरओ सुरा वहंती असुरा पुण दाहिणंमि पासंमि। अवरे वहंति गरुला नागा पुण उत्तरे पासे ॥ ७ ॥ वणसंडं व कुसुमियं पउमसरो वा जहा

मरयकाले। सोहइ कुसुमभरेण इय गगणयलं सुरगणेहिं ॥ ८ ॥ सिद्धत्थवणं व जहा कणयारवणं व चंपयवणं वा। सोहइ कु० ॥ ९ ॥ वरपडहभेरिझल्लरिसंखसयसहस्सियहिं तूरेहिं। गयणयले धरणियले तूरनिनाओ परमरम्मो ॥१०॥ ततविततं घणझुसिरं आउज्जं चउव्विहं बहुविहीयं। वाइंति तत्थ देवा बहूहिं आनट्टगसएहिं ॥ ११ ॥ तेणं कालेणं तेणं समएणं जे से हेमंताणं पढमे मासे पढमे पक्खे मग्ग सिरबहुले तस्स णं मग्गसिरबहुलस्स दसमीपक्खेणं सुव्व एणं दिवसेणं विजएणं मुहुत्तेणं हत्थुत्तरानक्खत्तेणं जोगोव गएणं पाईणगामिणीए छायाए बिइयाए पोरिसीए छट्ठेणं भत्तेणं अपाणएणं एगसाडगमायाए चंदप्पभाए सिवियाए सहस्सवाहिणियाए सदेवमणुयासुराए परिसाए समणिज्ज- माणे उत्तरखत्तियकुंडपुरसंनिवेसस्स मज्झंमज्झेणं निगच्छइ २ जेणेव नायसंडे उज्जाणे तेणेव उवागच्छइ २ ईसिं रयणि प्पमाणं अच्छोप्पेणं भूमिभाएणं सणियं २ चंदप्पभं सिवियं सहस्सवाहिणिं ठवेइ २ सणियं २ चंदप्पभाओ सीयाओ सहस्सवाहिणिओ पच्चोयरइ २ सणियं २ पुरत्थाभिमुहे सी हासणे निसीयइ आभरणालंकारं ओमुयइ, तओ णं वेस मणे देवे भत्तुव्वायपडिओ भगवओ महावीरस्स हंसलक्ख- णेणं पडेणं आभरणालंकारं पडिच्छइ, तओ णं समणे भगवं महावीरे दाहिणेणं दाहिणं वामेणं वामं पंचमुट्ठियं लोयं करेइ, तओ णं सक्के देविंदे देवराया समणस्स भगवओ महावीरस्स जन्नुवायपडिए वइरामएणं थालेणं केसाइं पडि-

च्छइ २ अणुजाणेमि भंतेत्तिकट्टु खीरोयसागर साहरइ, तओ ण समणे जाव लोयंकरित्ता सिद्धाण नमुक्कार करेइ २ सव्व म अकरणिज्ज पावकम्मतिकट्टु सामाइय चरित्त पडिवज्जइ २ देवपरिस च मणुयपरिस च आलिक्खचित्तभूयमिव ठवेइ—दिव्वो मणुस्सघोसो तुरियनिनाओ य सक्कवयणेण। खिप्पामेव निलुक्को जाहे पडिवज्जइ चरित्त ॥ १ ॥ पडिवज्जित्तु चरित्त अहोनिस स व्वपाणभूयहिय । साहट्टु लोमपुलया सव्वे देवा निसामिति ॥ २ ॥ तओ ण समणस्स भगवओ महावीरस्स सामाइय खओवसमिय चरित्त पडिवन्नस्स मणपज्जवनाणे नाम नाणे समुप्पन्ने अड्ढाइज्जेहिं दीवेहिं दोहि य समुद्देहिं सन्नीण पचिंदियाण पज्जत्ताण वियत्तमणसाण मणोगयाइ भावाइ जाणेइ। तओ ण समणे भगव महावीरे पव्वइए समाणे मित्तनाइ सयणसबधिवग्ग पडिविसज्जेइ, २ इमं एयारूव अभिग्गह अभिगिण्हइ—बारस वासाइ वोसट्ठकाए चियत्तदेहे जे केइ उवसग्गा समुप्पज्जति, तजहा—दिव्वा वा माणुस्सा वा तेरिच्छिया वा, ते सव्वे उवसग्गे समुप्पन्ने समाणे सम्म सहिस्सामि खमिस्सामि अहियासइस्सामि, तओ ण स० भ० महावीरे इम एयारूव अभिग्गह अभिगिण्हित्ता वोसिट्ठचत्तदेहे दिवसे मुहुत्तसेसे कुम्मारगाम समणुपत्ते तओ ण स० भ० म० वोसिट्ठचत्तदेहे अणुत्तरेण आलएण अणुत्तरेण विहारेण एव सजमेण पग्गहेण संवरेण तवेण बंभचेरवासेण खतीए मुत्तीए समिईए गुत्तीए तुट्ठीए ठाणेण कमेण सुचरियफलनिव्वाणमुत्तिमग्गेण अप्पाण

भावेमाणे विहरइ, एव वा विहरमाणस्स जे केइ उवसग्गा समुप्पज्जंति-दिव्वा वा माणुस्सा वा तिरिक्खिया वा, ते सव्वे उवसग्गे समुप्पन्ने समाणे अणाउले अव्वहिए अद्दीण-माणसे तिविहमणवयणकायगुत्ते सम्म सहइ खमइ तितिक्खइ अहियासेइ, तओ ण समणस्स भगवओ महावीरस्स एएण विहारेण विहरमाणस्स बारस वासा वीइक्कंता तेर-समस्स य वासस्स परियाए वट्टमाणस्स जे से गिम्हाणं दुच्चे मासे चउत्थे पक्खे वइसाहसुद्धे तस्स ण वेसाहसुद्धस्स दसमीपक्खेणं सुव्वएण दिवसेण विजएण मुहुत्तेण हत्थुत्त-राहिं नक्खत्तेणं जोगोवगएण पाईणगामिणीए छायाए वियत्ताए पोरिसीए जंभियगामस्स नगरस्स बहिया नईए उज्जु-वालियाए उत्तरकूले सामागस्स गाहावइस्स कट्ठकरणंसि उड्ढंजाणूअहोसिरस्स झाणकोट्ठोवगयस्स वेयावत्तस्स चेइ-यस्स उत्तरपुरच्छिमे दिसीभागे सालरुक्खस्स अदूरसामंते उक्कुडुयस्स गोदोहियाए आयावणाए आयावेमाणस्स छट्ठेण भत्तेण अपाणएण सुक्कज्झाणंतरियाए वट्टमाणस्स निव्वाणे कसिणे पडिपुन्ने अव्वाहए निरावरणे अणंते अणुत्तरे केव-लवरनाणदंसणे समुप्पन्ने, से भगवं अरहं जिणे केवली सव्वन्नू सव्वभावदरिसी सदेवमणुयासुरस्स लोगस्स पज्जाए जाणइ, तं०—आगइं गइं ठिइं चयणं उववायं भुत्तं पीयं कडं पडिसेवियं आवीकम्मं रहोकम्मं लवियं कहियं मणोमाण-सियं सव्वलोए सव्वजीवाणं सव्वभावाइं जाणमाणे पास-

माणं एवं च णं विहरइ, जण्णं दिवसं समणस्स भगवओ महावीरस्स निव्वाणे कसिणे जाव समुप्पन्ने तण्णं दिवसं भवणवइवाणमंतरजोइसियविमाणवासिदेवेहि य देवीहि य उवयंतेहिं जाव उप्पिंजलगभूए यावि हुत्था तओ णं समणे भगवं महावीरे उप्पन्नवरनाणदंसणधरे अप्पाणं च लोगं च अभिसमिक्ख पुव्वं देवाणं धम्ममाइक्खइ, ततो पच्छा मणुस्साणं, तओ णं समणे भगवं महावीरे उप्पन्ननाणदंसणधरे गोयमाईणं समणाणं पंच महव्वयाइं सभावणाइं छज्जीवनिकाया आतिक्खति भासइ परूवेइ, त—पुढविकाए जाव तसकाए, पढमं भंते! महव्वयं पच्चक्खामि सव्वं पाणाइवायं से सुहुमं वा बायरं वा तसं वा थावरं वा नेव सयं पाणाइवायं करिज्जा ३ जावज्जीवाए तिविहं तिविहेणं मणसा वयसा कायसा तस्स भंते! पडिक्कमामि निंदामि गरिहामि अप्पाणं वोसिरामि, तस्सिमाओ पंच भावणाओ भवंति, तत्थिमा पढमा भावणा—

તે કાલે તે સમયે જગતખ્યાત, જ્ઞાત (સિદ્ધાર્થ) પુત્ર, જ્ઞાતવંશોત્પન્ન, વિશિષ્ટ દેહધારી, (ત્રિશલા)પુત્ર, કંદર્પજેતા, ગૃહવાસથી ઉદાસ એવા શ્રમણ ભગવાન્ મહાવીરે ત્રીશ વર્ષ ઘરવાસમા વસી, માબાપ કાલગત થઈ દેવલોક પહોચતા પોતાની પ્રતિજ્ઞા સમાપ્ત થઈ જાણી સોનુ, રૂપુ, સેનાવાહન, ધનધાન્ય, કનકરત્ન, તથા ચરેક કીમતી દ્રવ્ય છોડી (દાનાર્થે) ખર્ચી કરી, દાન દઈ, શીયાળાના પેલા માસમા પેલે પખે

માગસર વદિ ૧૦ ના દિને ઉત્તરા ફાલ્ગુની નક્ષત્રના યોગે દીક્ષા લેવાનો અભિપ્રાય કર્યો

(દોહરા.)

વર્ષાતે લેનાર છે, દીક્ષા જીનવરરાય,
તેવી સૂરજ ઊગતા, દાનપ્રવૃત્તિ કરાય ૧
પ્રતિદિન સૂર્યોદય થકી, પહોર એક જ્યા થાય,
એક ક્રોડ આઠ લક્ષની, સોનામ્હોર અપાય ૨
વર્ષ એકમા ત્રણસો, અને અક્યાશી ક્રોડ
એશી હજાર મ્હોરની, સખ્યા પૂરી જોડ ૩
કુડળધારી વૈશ્રમણ, વળી લોકાતિક દેવ,
કર્મભૂમિ પદર વિષે, પ્રતિબોધે જિનદેવ ૪
બ્રહ્મકલ્પ સુરલોકમા, કૃષ્ણરાજીના માહિ,
અસખ્યાતા લોકાતિકો–તણા વિમાન કહાય ૫
એ દેવો જિન વીનને, વિનવે છે એ વાત,
સર્વ જીવ હિત તીર્થ તુ, પ્રવર્ત્તા સાક્ષાત્ ૬

ત પછી ભગવાનનો નિષ્ક્રમણાભિપ્રાય જાણીને ચારે નિકાયના દેવો પોતપોતાના રૂપ, વેષ તથા ચિન્હો ધારણ કરી સઘળી રૂદ્ધિ, દ્યુતિ, તથા બળ સાથે પોતપોતાના વિમાનોપર ચડી બાદર પુદ્ગલો પલટાવી સૂક્ષ્મ પુદ્ગલોમા પરણમાવી ઉંચે ઉપડી અત્યત શીઘ્રતા અને ચપળતાવાળી દિવ્ય દેવગતિથી નીચે ઊતરતા તિર્યગ્લોકમા અસખ્યાતા દ્વીપ

સમુદ્ર ઉલ્લ‍ઘીને જ્યા જબૂદ્વીપ છે, ત્યા આવી ક્ષત્રિયકુડ નગરના ઈશાન કોણુમા ઉતાવળા આવી પહોચ્યા

ત્યારબાદ શક્ર નામે દેવના ઇદ્રે ધીમે ધીમે વિમાનને ત્યા થાપી, ધીમે ધીમે તેમાથી ઉતરી, એકાતે જઈ મોહોટો વૈક્રિય સમુદ્ઘાત કરી એક મહાન્ મણિ–સુવર્ણ તથા રત્ન જડિત, શુભ મનોહર રૂપવાળુ દેવચ્છદક (ઓરડો) વિકુર્વ્યુ (બનાવ્યુ), તે દેવચ્છદકની વચ્ચોવચ્ચ મધ્ય ભાગે એક તેવુ જ રમણીય પાદપીઠિકા સહિત એક મહાન્ સિહાસન વિકુર્વ્યુ પછી જ્યા ભગવાન હતા, ત્યા આવીને ભગવાનની ત્રણવાર પ્રદક્ષિણા કરી વાદી નમી ભગવાનને લઇ જ્યા દેવચ્છદક હતુ ત્યા આવી ધીમે ધીમે પૂર્વ દિશા સામે ભગવાનને સિહાસનમા બેસાડ્યા પછી શતપાક અને સહસપાક તૈલોવડે મર્દન કરી ગધકાષાયિક વસ્ત્રવડે લુછીને પવિત્ર પાણીથી નવરાવી લક્ષમૂલ્યવાળુ થડુ રક્તગોશીર્ષચદન ઘસી તૈયાર કરી તેના વડે લેપન કર્યું ત્યારબાદ નિશ્વાસના લગારેક વાયુથી ચલાયમાન થનારા, વખણાયલા નગર કે પાટણમા બનેલા, ચતુર જનોમા વખણાએલા, ઘોડાના ફીણ જેવા મનોહર, ચતુર કારીગરોએ સોનાથી ખચેલા, હસ સમાન સ્વચ્છ બે વસ્ત્રો પહેરાવ્યા પછી હાર, અર્ધહાર ઉરસ્થ, એકાવળિ પ્રાલબ, સુત્રપટ્ટ, મુકુટ તથા રત્નમાળાદિ આભરણો પહેરાવ્યા પછી જૂદી જૂદી જાતની ફૂલની માળાઓથી પુષ્પતરૂના માફક શણગાર્યા પછી ઇદ્રે પાછો બીજીવાર

વૈક્રિય સમુદ્ઘાત કરી હજાર જણ ઉપાડી શકે એવી એક મહાન્ ચદ્રપ્રભા નામે શિબિકા વિકુર્વી એ શિબિકાનુ વર્ણન આ પ્રમાણે છે—એ શિબિકા ઈહામૃગ, બળદ, ઘોડા, નર, મગર, પક્ષી, વાનર, હાથી, રૂરૂ, સરભ, ચમરી ગાય, વાઘ, સિંહ, વનની લતાઓ, તથા અનેક વિદ્યાધરયુગ્મના યત્રયોગે કરી યુક્ત હતી તથા હજારો તેજ રાશિઓથી ભરપૂર હતી, રમણીય અને ઝગ ઝગાયમાન હજારો ચિત્રા મણોથી ભરપૂર અને દેદીપ્યમાન અને આખથી સામે નહિ જોઈ શકાય તેવી હતી, અનેક મોતીઓથી વિરાજિત સુવર્ણ મય પ્રતરવાળી હતી તથા ઝૂલતી મોતીઓની માળા, હાર અર્દ્ધહાર, વિગેરે ભૂષણોથી શોભતી હતી, અતિશય દેખવા લાયક હતી, પદ્મલતા, અશોકલતા વિગેરે અનેક લતાઓથી ચિત્રિત હતી શુભ તથા મનોહર આકારવાળી હતી અનેક પ્રકારની પચવર્ણી મણિઓવાળી ઘટા તથા પતાકાવડે શોભીતા અગ્રભાગવાળી હતી તથા મનોહર દેખવા લાયક અને સુદર આકારવાળી હતી

(આર્યા છદ.)

જરમરણ મુક્ત જિનવર માટે, શિબિકા તિહા ભળી આવી,
જલથળજ દિવ્ય પુષ્પની, માળાઓ ઝૂલતી ઠાવી ૭
શિબિકાના વચગાળે, થાપ્યુ છે રત્નરૂપ ઝગઝગતુ,
સિંહાસન બહુ કીમતી, પાદપીઠ સહિત જીનવરનું ૮
માળા મુકુટ વગેરા, ઉત્તમ ભૂષણ ધરી પ્રકાશી થઈ,
લાખ મૂળના ઉત્તમ, ક્ષૌમિક વસ્ત્રો પહેરી કરી

બે ઉપવાસ કરીને, પવિત્ર પરિણામ સાથ જિનદેવ,
શુભ લેશ્યાએ ચડતા, શિબિકા ઉપર ચડે દેવ ૧૦
સિંહાસન પર બેસે, બે પડખે શક્રને ઈશાન રહી,
મણિરત્ન દંડવાળા, ચામર ઢોલે સ્વહાથ ગ્રહી ૧૧
પહેલા તે શિબિકાને, ઉપાડે માણસો સહર્ષ થઇ,
તે પછી સુર અસુર ગરૂડ, નાગ ઉપાડે સુસજ્જ રહી ૧૨
પૂર્વ દિશાએ દેવો, દક્ષિણમા અસુર ઉચકે શિબિકા,
પશ્ચિમ બાજુ ગરૂડો, નાગ રહે ઉત્તરે ધરતા ૧૩
ગગન બિરાજે દેવથી, શોભે સરસવનુ જેમ વનખંડ,
કણિયર કે ચંપકનુ, વન શોભે પુષ્પ વિકસંત ૧૪
પડહ ભેરિને ઝાલર શંખાદિક, લાખ વાજીંત્ર વાજા,
ગગનતળ ધરણિતળમા, અવાજ પસર્યો અતિ ઝાઝા ૧૫
તત વિતત ઘન શુષિરએ, ચારે જાતિ તણા બહુ વાજા,
નાટક સાથે દેવો, વજાડવા વળગિયા ઝાઝા ૧૬

તે કાલે તે સમયે શિયાળાના પ્રથમ માસે પ્રથમ પક્ષે માગશર વદિ ૧૦ ના સુવ્રત નામના દિવસે વિજય મુહૂર્તે ઉત્તરાફાલ્ગુની નક્ષત્રે આવતા પૂર્વમા છાયા વળતા છેલ્લા પહોરમા પાણી વગરના બે ઉપવાસો કરી એક પોતનુ વસ્ત્રધારી સહસ્ર વાહિની ચંદ્રપ્રભા નામની શિબિકા ઉપર ચડી દેવ મનુષ્ય તથા અસુરોની પર્ષદાઓ સાથે ચાલતા ચાલતા ક્ષત્રિયકુંડપુર સંનિવેશના મધ્યમા થઈને જ્યા જ્ઞાતખંડ નામે ઉદ્યાન હતું

ત્યા ભગવાન આવ્યા આવીને ધીમે ધીમે ભૂમિથી એક હાથ ઉંચી શિબિકા સ્થાપી ધીમે ધીમે તેમાથી ઉતર્યા, ઉતરીને ધીમે ધીમે પૂર્વાભિમુખ સિંહાસન પર બેસી આભરણ-અલકાર ઉતારવા લાગ્યા ત્યારે વૈશ્રવણ દેવે ગૌદોહાસને રહી સફેદવસ્ત્રમા ભગવાનના તે આભરણાલકાર ગ્રહણ કર્યા પછી ભગવાને જમણા હાથથી જમણા અને ડાબા હાથથી ડાબા કેશોનો પચમુષ્ટિથી લોચ કર્યો ત્યારે શક્રદેવેન્દ્રે ગૌદોહાસને રહી ભગવાનના તે વાળ હીરાના થાળમા ગ્રહણ કરીને ભગવાનને જણાવીને ક્ષીરસમુદ્રમા પહોચાડ્યા

એ પ્રમાણે ભગવાને લોચ કર્યા પછી સિદ્ધોને નમસ્કાર કરી "મારે કંઈપણ પાપ નહિ કરવુ" એમ ઠરાવ કરી સામાયિક ચારિત્ર સ્વીકાર્યું એ વખતે દેવો તથા મનુષ્યોની પર્ષદાઓ ચિત્રામણની માફક (ગડબડ રહિતપણે સ્તબ્ધ) બની રહી

જીનવર ચારિત્ર લેતા, ઇંદ્ર વચનથી તતક્ષણે સઘળા,
દેવ મનુષ્ય અવાજો, તેમજ વાજિત્ર બધ રહ્યા ૧
જિનવર ચારિત્ર લેતા, હમેશ તે પ્રાણભૂત હિત કર્તા,
હર્ષિત પુલકિત થઈને, સાવધ થઈ દેવતા સુણતા ૨

એ રીતે ભગવાને ક્ષાયોપશમિક સામાયિક ચારિત્ર લીધા પછી તેમને મન પર્યવજ્ઞાન ઉત્પન્ન થયુ તેથી અઢી દ્વીપ તથા બે સમુદ્રના પર્યાપ્ત અને વ્યક્ત મનવાળા સજ્ઞિ પચેન્દ્રિયોના મનોગત ભાવ જાણવા લાગ્યા

પછી પ્રવ્રજિત થયેલા ભગવાને મિત્ર, જ્ઞાતિ, સગા તથા

સબધીઓને વિસર્જિત કરી એવો અભિગ્રહ લીધો કે "બાર વર્ષ લગી હુ કાયાની સાર સભાલ નહિ કરતા જે કઇ દેવ, મનુષ્ય કે તિર્યંચો તરફથી ઉપસર્ગો થશે તે બધા રૂડી રીતે સહીશ, ખમીશ અને આત્મામા સમભાવ રાખીશ

આવો અભિગ્રહ લઇ શરીરની મમતાથી રહિત થયા થકા એક મુહુર્ત જેટલો દિવસ હોતા કુમાર ગામે આવી પહોચ્યા પછી ભગવાન ઉત્કૃષ્ટ આલય, ઉત્કૃષ્ટ વિહાર તેમજ તેવાજ સયમ, નિયમ, સવર, તપ, બ્રહ્મચર્ય, ક્ષાંતિ, ત્યાગ, સતોષ સમિતિ ગુપ્તિ, સ્થાન, કર્મ તથા રૂડા ફળવાળા નિર્વાણ અને મુક્તિના આત્મા પોતાને ભાવતા થકા વિચરવા લાગ્યા

એમ વિચરતા જે કાઇ દેવ, મનુષ્ય તથા તિર્યંચો તરફથી ઉપસર્ગ થયા તે સર્વે ભગવાને સ્વચ્છભાવમા રહી અણુપીડાતા અદીનમન ધરી અદીનવચન કાયાએ ગુપ્ત રહી સમ્યક્ રીતે સહ્યા–ખમ્યા તથા આત્માના સમભાવમા રહ્યા

આવી રીતે વિચરતા ભગવાનને બાર વર્ષ વ્યતિક્રમ્યા હવે તેરમા વર્ષની અદર ઉનાળાના બીજે માસે બીજે પક્ષે વૈશાક શુદી ૧૦ ના સુવ્રત નામના દિને વિજયમુહુર્તે ઉત્તરાફાલ્ગુનીના યોગે પૂર્વ દિશાએ છાયા વળતા છેલ્લે પહોરે જભિકગામની બાહેર રૂજુવાલિકા નદીના ઉત્તર કિનારે શ્યામાક ગાથાપતિના કાષ્ઠકર્મ સ્થળમા વ્યાવૃત્ત નામના ચૈત્યના ઈશાનકોણમા શાળવૃક્ષની પાસે અર્ધા ઉભા રહી ગોદોહાસને આતાપના ક-

રતા થકા તથા પાણી વગરના બે ઉપવાસે જ ધાએ ઉંચી રાખી માથુ નીચે ઘાલી ધ્યાન કોષ્ટમા રહેતા થકા શુકલ ધ્યાનમા વર્ત્તતા છેવટનુ સ પૂર્ણ પ્રતિપૂર્ણ અવ્યાહત નિરાવરણ અન ત ઉત્કૃષ્ટ કેવલજ્ઞાન તથા કેવલદર્શ ન ઉપન્યુ

હવે ભગવાન અર્હન્, જિન, કેવલી, સર્વજ્ઞ, સર્વભાવ દર્શી થઈ દેવ, મનુષ્ય તથા અસુરપ્રધાન (આખા) લોકના પર્યાય જાણવા લાગ્યા એટલે કે તેની આગતિ–ગતિ, સ્થિતિ, ચ્યવન, ઉપપાત, ખાધુ પીધુ, કરેલુ કરાવેલુ, પ્રગટ કામ, છાના કામ, બોલેલુ, કહેલુ કે મનમા રાખેલુ એમ આખા લોકમા સર્વ જીવોના સર્વ ભાવ જાણતા દેખતા થકા વિચરવા લાગ્યા

જે દિને ભગવાનને કેવલજ્ઞાન દર્શ ન ઉપન્યા, તે દિને ભવનપત્યાદિ ચારે જાતના દેવદેવીઓ આવતા જતા આકાશ દેવમય તથા ધોલુ થઈ રહ્યુ

એ રીતે ઉપજેલા જ્ઞાન દર્શનને ધરનાર ભગવાને પોતાને તથા લોકને સ પૂર્ણપણે જોઇને પહેલા દેવોને ધર્મ કહી સ ભળાવ્યો, અને પછી મનુષ્યોને

પછી ઉપજેલા જ્ઞાન દર્શનના ધરનાર શ્રમણ ભગવાન મહાવીરે ગૌતમાદિક શ્રમણ નિર્ગ્રંથોને ભાવના સહિત પાચ મહાવ્રત તથા પૃથિવીકાય વિગેરે છ જીવનિકાય કહી જણાવ્યા

(પાચ પાચ ભાવના સહિત પાચ મહાવ્રત)

દીક્ષા લેનાર સાધુએ આમ બોલવુ

પહેલુ મહાવ્રત—કે ભગવાન્! હુ સર્વ પ્રાણાતિપાત ત્યાગ કરૂ છુ, તે એ રીતે કે સૂક્ષ્મ કે બાદર, ત્રસ કે સ્થાવર જીવનો યાવજ્જીવ પર્યંત મન વચન કાયાએ કરી ત્રિવિધે ત્રિવિધે પોતે ઘાત ન કરીશ, બીજા પાસે ન કરાવીશ અને કરતાને રૂડુ ન માનીશ તથા તે જીવઘાતને પડિક્કમુ છુ, નિંદુ છુ ગર્હુ છુ અને તેવા સ્વભાવને વોસરાવુ છુ ભાવના કહે છે

इरियासमिए से निग्गंथे नो अणइरियासमिएत्ति, केवली बूया०—अणइरियासमिए से निग्गंथे पाणाई भूयाइं जीवाइं सत्ताइं अभिहणिज्ज वा वत्तिज्ज वा परियाविज्ज वा लेसिज्ज वा उद्दविज्ज वा, इरियासमिए से निग्गंथे नो इरियाअसमिइत्ति पढमा भावणा १। अहावरा दुच्चा भावणा–मणं परियाणइ से निग्गंथे, जे य मणे पावए, सावज्जे सकिरिए अण्हयकरे छेयकरे भेयकरे अहिगरणिए पाउसिए पारियाविए पाणाइवाइए भूओवघाइए, तहप्पगारं मणं नो पधारिज्जा गमणाए, मणं परिजाणइ से निग्गंथे, जे य मणे अपावएत्ति दुच्चा भावणा २। अहावरा तच्चा भावणा–वइं परिजाणइ से निग्गंथे, जा य वई पाविया सावज्जा सकिरिया जाव भूओवघाइया तहप्पगारं वइं नो उच्चारिज्जा, जे वइं परिजाणइ से निग्गंथे, जाव वइ अपावियत्ति तच्चा भावणा ३। अहावरा चउत्था भावणा–आयाणभंडमत्तनि-

क्खेवणासमिए से निग्गथे, नो अणायाणभंडमत्तनिक्खेव-
णासमिए, केवली बूया०-आयाणभंडमत्तनिक्खेवणाअसमि-
ए से निग्गथे पाणाइ भूयाइ जीवाइ सत्ताइ अभिहणिज्जा वा
जाव उद्दविज्ज वा तम्हा आयाणभंडमत्तनिक्खेवणासमिए
से निग्गथे, नो आयाणभंडनिक्खेवणाअसमिएत्ति चउ-
त्था भावणा ४ । अहावरा पचमा भावणा-आलोइयपाण
भोयणभोई से निग्गथे नो अणालोइयपाणभोयणभोई
केवली बूया०—अणालोइयपाणभोयणभोई से निग्गथे पा-
णाणि वा ४ अभिहणिज्ज वा जाव उद्दविज्ज वा, तम्हा
आलोइयपाणभोयणभोई से निग्गथे नो अणालोइयपाणभो-
यणभोईत्ति पचमा भावणा ५ । एयावता महव्वए सम्मं
काएण फासिए पालिए तीरिए किट्टिए अवट्ठिए आणाए
आराहिए यावि भवइ, पढमे भंते ! महव्वए पाणाइवायाओ
वेरमण ॥ अहावरं दुच्च महव्वय पच्चक्खामि, सव्वं मुसा
वाय वइदोस, से कोहा वा लोहा वा भया वा हासा वा नेव
सय मुसं भासिज्जा नेवन्नेण मुसं भासाविज्जा अन्नपि मुसं
भासत न समणुजाणिज्जा तिविह तिविहेण मणसा वयसा
कायसा, तस्स भंते ! पडिक्कमामि जाव वोसिरामि तस्सिम
ाओ पच भावणाओ भवति-तत्थिमा पढमा भावणा-अणु
वीइभासी से निग्गथे नो अणणुवीइभासी, केवली बूया०—
अणणुवीइभासी से निग्गथे समावज्जिज्ज मोस वयणाए,
अणुवीइभासी से निग्गथे नो अणणुवीइभासित्ति पढमा
भावणा। अहावरा दुच्चा भावणा-कोह परियाणइ से निग्गथे
नो कोहणे सिया, केवली बूया—कोहपत्ते कोहत्त समावइ-

इज्ञा मोम षयणाए, कोह परियाणइ से निग्गंथे न य कोहणे मियत्ति दुच्चा भावणा। अहावरा तच्चा भावणा-लोभ परियाणइ से निग्गथे नो अ लोभणए सिया, केवली बूया-लोभ पत्ते लोभी समावइज्ञा मोस वयणाए लोभ परियाणइ से निग्गंथे नो य लोभणए सियत्ति तच्चा भावणा। अहावरा चउत्था भावणा-भय परिजाणइ से निग्गथे नो भयभीरुए सिया, केवली बूया-भयपत्ते भीरू समावइज्ञा मोस वयणाए, भयं परिजाणइ से निग्गथे नो भयभीरुए सिया चउत्था भावणा ४। अहावरा पचमा भावणा-हासं परियाणइ से निग्गथे नो य हासणए सिया वय० हासपत्ते हासी समाव इज्ञा मोस वयणाए, हासे परियाणइ से निग्गथे नो हासणए सियत्ति पचमी भावणा ५। एतावता दोच्चे महव्वए सम्मं काएण फासिए जाव आणाए आराहिए यावि भवइ दुच्चं भंते! महव्वए॥ अहावर तच्च भते! महव्वय पच्चक्खामि सव्व अदिन्नादाण, से गामे वा नगरे वा रन्ने वा अप्प वा बहु वा अणुं वा थूल वा चित्तमंत वा अचित्तमत वा नेव सय अदिन्न गिण्हिज्ञा नेवन्नेहिं अदिन्न गिण्हाविज्ञा अदिन्न अन्नंपि गिण्हत न समणुजाणिज्ञा जावज्जीवाए जाव वोसि रामि, तस्सिमाओ पच भावणाओ भवंति, तत्थिमा पढमा भावणा-अणुवीइ मिउग्गह जाई से निग्गथे नो अणणुवीइ-मिउग्गह जाई से निग्गथे, केवली बूया—अणणुवीइ मिउग्गह जाई निग्गथे अदिन्न गिण्हेज्ञा, अणुवीइ मिउग्गह जाई से निग्गथे नो अणणुवीइ मिउग्गह जाइत्ति पढमा भावणा १। अहावरा दुच्चा भावणा-अणुन्नविय पाणभोयणभोई से

निग्गंथे नो अणणुन्नविय पाणभोयणभोई, केवली बूया—अणणुन्नविय पाणभोयणभोई से निग्गंथे अदिन्नं भुंजिज्जा तम्हा अणुन्नविय पाणभोयणभोई से निग्गंथे नो अणणुन्नविय पाणभोयणभोईत्ति दुच्चा भावणा २। अहावरा तच्चा भावणा-निग्गंथेण उग्गहंसि उग्गहियंसि एत्तावताव उग्गहणसीलए सिया, केवली बूया-निग्गंथेण उग्गहंसि अणुग्गहियंसि एत्तावता अणुग्गहणसीले अदिन्नं ओगिण्हिज्जा, निग्गंथेण उग्गहं उग्गहियंसि एत्तावताव उग्गहणसीलएत्ति तच्चा भावणा। अहावरा चउत्था भावणा-निग्गंथेण उग्गहंसि उग्गहियंसि अभिक्खणं २ उग्गहणसीलए सिया, केवली बूया-निग्गंथेण उग्गहंसि उ अभिक्खणं २ अणुग्गहणसीले अदिन्नं गिण्हिज्जा निग्गंथे उग्गहंसि उग्गहियंसि अभिक्खणं २ उग्गहणसीलएत्ति चउत्था भावणा। अहावरा पंचमा भावणा-अणुवीइ मिउग्गहजाई से निग्गंथे साहम्मिएसु, नो अणणुवीइ मिउग्गहजाई, केवली बूया—अणणुवीइ मिउग्गहजाई से निग्गंथे साहम्मिएसु अदिन्नं उगिण्हिज्जा अणुवीइमिउग्गहजाई से निग्गंथे साहम्मिएसु नो अणणुवीइमिउग्गहजाती इइ पंचमा भावणा, एतावया तच्चे महव्वए सम्मं० जाव आणाए आराहए यावि भवइ, तच्चं भंते! महव्वयं ॥ अहावरं चउत्थं महव्वयं पच्चक्खामि सव्वं मेहुणं, से दिव्वं वा माणुस्सं वा तिरिक्खजोणियं वा नेव सयं मेहुणं गच्छेज्जा तं चेव अदिन्नादाणवत्तव्वया भाणियव्वा जाव वोसिरामि, तस्सिमाओ पंच भावणाओ भवंति, तत्थिमा पढमा भा-

वणा—नो निग्गथे अभिक्खण २ इत्थीण कह कहित्तए सिया, केवली बूया—निग्गंथे ण अभिक्खण २ इत्थीण कह कहेमाणे सतिभेया सतिविभगा सतिकेवलीपन्नत्ताओ धम्माओ भ सिज्जा, नो निग्गथे ण अभिक्खण २ इत्थीण कह कहित्तए सियत्ति पढमा भावणा १। अहावरा दुच्चा भावणा—नो निग्गथे इत्थीण मणोहराइ २ इंदियाइ आलोइत्तए निज्झाइत्तए सिया, केवली बूया-निग्गथे ण इत्थीण मणोहराइ २ इंदियाइ आलोएमाणे निज्झाएमाणे संति भेया सति वि भगा जाव धम्माओ भसिज्जा नो निग्गथे इत्थीण मणोहराइ २ इंदियाइ आलोइत्तए निज्झाइत्तए सियत्ति दुच्चा भावणा २। अहावरा तच्चा भावणा—नो निग्गथे इत्थीण पुव्वरयाइ पुव्वकीलियाइ सुमरित्तए सिया, केवली बूया—निग्गंथे ण इत्थीण पुव्वरयाइ पुव्वकीलियाइ सरमाणे संतिभेया जाव भंसिज्जा, नो निग्गथे इत्थीण पुव्वरयाइ पुव्वकीलियाइ सरित्तए सियत्ति तच्चा भावणा ३। अहावरा चउत्था भावणा—नाइमत्तपाणभोयणभोई से निग्गथे न पणीयरसभोयणभोई से निग्गथे, केवली बूया—अइमत्तपाणभोयणभोई से निग्गथे पणियरसभोयणभोई संतिभेया जाव भंसिज्जा, नाइमत्तपाण भोयणभोई से निग्गथे नो पणीयरसभोयणभोइत्ति चउत्था भावणा ४। अहावरा पचमा भावणा—नो निग्गथे इत्थीपसुपडगससत्ताइ सयणासणाइ सेवित्तए सिया, केवली बूया—निग्गथे ण इत्थीपसुपडगससत्ताइ सयणासणाइ सेवेमाणे संतिभेया जाव भंसिज्जा, नो निग्गथे इत्थीपसुपडगससत्ताइ

सयणासणाइं सेविंत्तए सियत्ति पञ्चमा भावणा ५, एतावया चउत्थे महव्वए सम्मं काएण फासिए जाव आराहिए यावि भवइ चउत्थं भंते ! महव्वयं ॥ अहावरं पंचमं भंते ! महव्वयं सव्वं परिग्गहं पच्चक्खामि से अप्पं वा बहुं वा अणुं वा थूलं वा चित्तमंतमचित्तं वा नेव सयं परिग्गहं गिण्हिज्जा नेवन्नेहिं परिग्गहं गिण्हाविज्जा अन्नंपि परिग्गहं गिण्हंतं न समणुजाणिज्जा जाव वोसिरामि तस्सिमाओ पंच भावणाओ भवंति, तत्थिमा पढमा भावणा—सोयओ णं जीवे [मणुन्ना] मणुन्नाइं सद्दाइं सुणेइ मणुन्नामणुन्नेहिं सद्देहिं नो सज्जिज्जा नो रज्जिज्जा नो गिज्झेज्जा नो मुज्झि (च्छ) ज्जा नो अज्झोववज्जिज्जा नो विणिघायमावज्जेज्जा, केवली बूया—निग्गंथे णं मणुन्नामणुन्नेहिं सद्देहिं सज्जमाणे रज्जमाणे जाव विणिघायमावज्जमाणे संतिभेया संतिविभंगा संतिकेवलिपन्नत्ताओ धम्माओ भंसिज्जा, न सक्का न सोउं सद्दा, सोतविसयमागया। रागदोसा उ जे तत्थ, ते भिक्खू परिवज्जए ॥ १ ॥ सोयओ जीवे मणुन्नामणुन्नाइं सद्दाइं सुणेइ पढमा भावणा १। अहावरा दुच्चा भावणा—चक्खूओ जीवो मणुन्नामणुन्नाइं रूवाइं पासइ मणुन्नामणुन्नेहिं रूवेहिं सज्जमाणे जाव विणिघायमावज्जमाणे संतिभेया जाव भंसिज्जा,—न सक्का रूवमदट्ठुं, चक्खुविसयमागयं। रागदोसा उ जे तत्थ, ते भिक्खू परिवज्जए ॥ १ ॥ चक्खूओ जीवो मणुन्ना २ रूवाइं पासइ, दुच्चा भावणा। अहावरा तच्चा भावणा—घाणओ जीवे मणुन्ना २ इं गंधाइं अग्घायइ मणुन्नामणुन्नेहिं गंधेहिं नो सज्जिज्जा नो रज्जिज्जा जाव नो विणिघायमावज्जिज्जा केवली बूया—मणु-

मामणुन्नेहिं गंधेहिं सज्जमाणे जाव विणिघायमावज्जमाणे सतिभेया जाव भंसिज्जा,—न सक्का गंधमग्घाउं, नासाविसयमागयं। रागद्दोसा उ जे तत्थ, ते भिक्खू परिवज्जए॥ १॥ घाणओ जीवो मणुन्ना २ इ गंधाइं अग्घायइत्ति तच्चा भावणा ३। अहावरा चउत्था भावणा—जिब्भाओ जीवो मणुन्ना २ इ रसाइं अस्साएइ, मणुन्नामणुन्नेहिं रसेहिं नो सज्जिज्जा जाव नो विणिघायमावज्जिज्जा, केवली बूया—निग्गंथे णं मणुन्नामणुन्नेहिं रसेहिं सज्जमाणे जाव विणिघायमावज्जमाणे सतिभेया जाव भंसिज्जा,—न सक्का रसमस्साउं, जीहाविसयमागयं। रागद्दोसा उ जे तत्थ, ते भिक्खू परिवज्जए॥ १॥ जीहाओ जीवो मणुन्ना २ इ रसाइं अस्साएइत्ति चउत्था भावणा ४। अहावरा पंचमा भावणा—फासओ जीवो मणुन्ना २ इ फासाइं पडिसंवेएइ मणुन्नामणुन्नेहिं फासेहिं नो सज्जिज्जा जाव नो विणिघायमावज्जिज्जा, केवली बूया—निग्गंथे णं मणुन्नामणुन्नेहिं फासेहिं सज्जमाणे जाव विणिघायमावज्जमाणे संतिभेया संतिविभंगा संतिकेवली पन्नत्ताओ धम्माओ भंसिज्जा,—न सक्का फासमवेएउं, फासविसयमागयं। राग द्दोसा० ॥ १॥ फासओ जीवो मणुन्ना २ इ फासाइं पडिसंवेयइत्ति पंचमा भावणा ५। एतावता पंचमे महव्वते सम्मं अवट्ठिए आणाए आराहिए यावि भवइ, पंचमं भंते! महव्वयं। इच्चेएहिं पंचमहव्वएहिं पणवीसाहि य भावणाहिं संपन्ने अणगारे अहासुयं अहाकप्पं अहामग्गं सम्मं काएण फासित्ता पालित्ता तीरित्ता किट्टित्ता आणाए आराहित्ता यावि भवइ॥ (सू० १७९)

તેની આ પાંચ ભાવનાઓ છે

પ્રથમ ભાવના—મુનિએ ઇર્યાસમિતિ સહિત થઇ વર્તવું પણ રહિત થઇ ન વર્તવું, કારણ કે કેવળજ્ઞાની કહે છે કે જે ઇર્યાસમિતિ રહિત હોય તે મુનિ પ્રાણાદિકનો ઘાત વિગેરે કરતો રહે છે માટે નિગ્રંથે ઇર્યાસમિતિથી વર્તવું એ પહેલી ભાવના.

બીજી ભાવના એ કે નિગ્રંથ મુનિએ મન ઓળખવું એટલે કે જે મન પાપ ભરેલું, સદોષ (ખૂટી) ક્રિયા સહિત કર્મબંધ કરનાર, છેદ કરનાર, ભેદ કરનાર, કલહકારક, દ્વેષ ભરેલું, પરિતાપ તથા જીવ-ભૂતનું ઉપઘાતક હોય તેવું મન ને નહિ ધારવું એમ મન જાણીને પાપરહિત મન ધારવું. એ બીજી ભાવના

ત્રીજી ભાવના એ કે નિગ્રંથે વચન ઓળખવું એટલે કે જે વચન પાપ ભરેલું સદોષ (ખૂટી) ક્રિયાવાળું કર્કશ જીવોપઘાતક હોય-તેવું વચન નહિ ઉચ્ચરવું એમ વચન જાણીને પાપરહિત વચન ઉચ્ચરવું એ ત્રીજી ભાવના

ચોથી ભાવના એ કે, નિગ્રંથે ભંડોપકરણ લેતાં મૂકતાં આદાન સમિતિ સહિત થઇ વર્તવું પણ રહિતપણે ન વર્તવું. કેમકે કેવળી કહે છે કે આદાન ભંડ નિક્ષેપણા સમિતિ-રહિત નિગ્રંથ પ્રાણાદિકનો ઘાત વિગેરે કરતો રહે છે માટે નિગ્રંથે તે સમિતિ સહિત થઇ વર્તવું. એ ચોથી ભાવના છે.

પાચમી ભાવના એ કે નિર્ગ્રંથે આહારપાણી જોઈને વાપરવા, વગર જોએ ન વાપરવા કેમકે કેવલી કહે છે કે વગર જોએ આહાર પાણી વાપરનાર નિર્ગ્રંથ પ્રાણાદિકનો ઘાત વિગેરે કરે માટે નિર્ગ્રંથે આહારપાણી જોઇને વાપરવા નહિ કે વગર જોઇને એ પાચમી ભાવના

એ ભાવનાઓથી મહાવ્રત રૂડીરીતે કાયાએ સ્પર્શિત, પાલિત, પાર પમાડેલુ, કિર્તિત, અવસ્થિત અને આજ્ઞા પ્રમાણે આરાધિત થાય છે

એ પહેલુ પ્રાણાતિપાત વિરમણરૂપ મહાવ્રત છે તે હુ સ્વીકારૂ છુ

બીજુ મહાવ્રત—"સવળુ મૃષા વાદરૂપ વચનદોષ ત્યાગ કરૂ છુ એટલે કે, ક્રોધ લોભ, ભય, કે હાસ્યથી યાવ જ્જીવ પર્યંત ત્રિવિધે ત્રિવિધે એટલે મન વચન કાયાએ ક રી મૃષાભાષણ કરૂ નહિ, કરાવુ નહિ અને કરતાને અનુ મોદુ નહિ, તથા તે મૃષાભાષણને પડિક્કમુ છુ નિંદુ છુ ગર્હુ છુ અને તેવા સ્વભાવને વોસરાવુ છુ તેની આ પાચ ભાવના છે

ત્યા પેહેલી ભાવના આ, નિર્ગ્રંથે વિમાસીને બોલવુ વગર વિચારે ન બોલવુ, કેમકે કેવળી કહે છે કે વગર વિ માસે બોલનાર નિર્ગ્રંથ મૃષા વચન બોલી જાય માટે નિર્ગ્રંથે વિમાસીને બોલવુ, નહિ કે વગર વિમાસે એ પેહેલી ભાવના

બીજી ભાવના એ કે નિર્ગ્રંથે ક્રોધનુ સ્વરૂપ જાણી ક્રો-

થી ન થવુ કેમકે કેવલી કહે છે કે ક્રોધ પામેલ ક્રોધી જીવ મૃષા બોલી જાય માટે નિર્ગ્રંથે ક્રોધનુ સ્વરૂપ જાણી ક્રોધી ન થવુ એ બીજી ભાવના

ત્રીજી ભાવના એ કે નિર્ગ્રંથે લોભનુ સ્વરૂપ જાણી લોભી ન થવુ, કેમકે કેવલી કહે છે કે લોભી જીવ મૃષા બોલી જાય માટે નિર્ગ્રંથે લોભી ન થવુ એ ત્રીજી ભાવના

ચોથી ભાવના એ કે નિર્ગ્રંથે ભયનુ સ્વરૂપ જાણી ભયભીરૂ ન થવુ, કેમકે કેવલી કહે છે કે ભીરૂ પુરૂષ મૃષા બોલી જાય માટે ભીરૂ ન થવુ એ ચોથી ભાવના

પાચમી ભાવના એ કે હાસ્યનુ સ્વરૂપ જાણી નિર્ગ્રંથે હાસ્ય કરનાર ન થવુ, કેમકે કેવલી કહે છે કે હાસ્ય કરનાર પુરૂષ મૃષા બોલી જાય માટે નિર્ગ્રંથે હાસ્ય કરનાર ન થવું કેમકે કેવલી કહે છે કે હાસ્ય કરનાર પુરૂષ મૃષા બોલી જાય માટે નિર્ગ્રંથે હાસ્ય કરનાર ન થવુ એ પાચમી ભાવના

એ ભાવનાઓથી મહાવ્રત રૂડી રીતે કાયાએ કરી સ્પર્શિત અને યાવત્ આજ્ઞા પ્રમાણે આરાધિત થાય છે એ બીજુ મહાવ્રત

ત્રીજુ મહાવ્રત—" સર્વ અદત્તાદાન તજુ છુ, એટલે કે ગામ નગર કે અરણ્યમા રહેલુ થોડુ કે ઝાઝુ, નાનુ કે મહોટુ, સચિત્ત કે અચિત્ત અણદીધેલુ (વસ્તુ) હુ યાવજ્જીવ ત્રિવિધે ત્રિવિધે એટલે મન–વચન–કાયાએ કરી લઉં નહિ, લેવરાવુ નહિ, લેનારને અનુમત થઉ નહિ તથા અદત્તાદાનને પડિક્કમુ છુ યાવત્ તેવા સ્વભાવને વોસરાવુ છુ "

તેની આ પાચ ભાવનાઓ છે

ત્યા પેહેલી ભાવના આ કે નિર્ગ્રંથે વિચારીને પરિમિત અવગ્રહ માગવો, પણ વગર વિચારે અપરિમિત અવગ્રહ ન માગવો, કેમકે કેવળી કહે છે કે વગર વિચારે અપરિમિત અવગ્રહ માગનાર નિર્ગ્રંથ અદત્ત લેનાર થઈ જાય માટે વિચારીને પરિમિત અવગ્રહ માગવો એ પેહેલી ભાવના

બીજી ભાવના એ કે નિર્ગ્રંથે રજા મેળવીને આહાર પાણી વાપરવા પણ રજા મેળવ્યા વગર ન વાપરવા, કેમકે કે વળી કહે છે કે વગર રજા મેળવે આહારપાણી વાપરનાર નિર્ગ્રંથ અદત્ત લેનાર થઈ પડે માટે રજા મેળવીને આહાર પાણી વાપરવા એ બીજી ભાવના

ત્રીજી ભાવના એ કે નિર્ગ્રંથે અવગ્રહ માગતા પ્રમાણ સહિત-(કાળ ક્ષેત્રની હદ બાધી) અવગ્રહ લેવો કેમકે કેવળી કહે છે કે પ્રમાણ વિના અવગ્રહ લેનાર નિર્ગ્રંથ અદત્ત લેનાર થઈ જાય માટે પ્રમાણ સહિત અવગ્રહ લેવો એ ત્રીજી ભાવના

ચોથી ભાવના એ કે નિર્ગ્રંથે અવગ્રહ માગતા વાર વાર હદ બાધનાર થવુ કેમકે કેવળી કહે છે કે વાર વાર હદ નહિ બાધનાર પુરૂષ અદત્ત લેનાર થઈ જાય માટે વાર વાર હદ બાધનાર થવુ એ ચોથી ભાવના

પાચમી ભાવના એ કે વિચારીને પોતાના સાધર્મિક પાસેથી પણ પરિમિત અવગ્રહ માગવો, કેમકે કેવળી કહે છે કે તેમ ન કરનાર નિર્ગ્રંથ અદત્ત લેનાર થઇ જાય માટે

સાધર્મિક પાસેથી પણ વિચારીને પરિમિત અવગ્રહ માગવે, નહિ કે વગર વિચારે અપરિમિત એ પાચમી ભાવના

એ ભાવનાઓથી મહાવ્રત રૂડી રીતે યાવત્ આના પ્રમાણે આરાધિત થાય છે એ ત્રીજુ મહાવ્રત

ચોથુ મહાવ્રત—'સર્વ મથુન ત્યાગ છુ એટલે કે દેવ મનુષ્ય તથા તિર્યંચ સબધી મૈથુન (યાવજ્જીવત્રિવિધે ત્રિવિધે કરૂ નહિ " ઇત્યાદિ અદત્તાદાન માફક બોલવુ

તેની આ પાચ ભાવનાઓ છે

ત્યા પહેલી ભાવના એ કે નિર્ગ્રંથે વારવાર સ્રીની કથા કહ્યા કરવી નહિ, કેમકે કેવળી કહે છે કે વારવાર સ્રી કથા કરતા શાતિનો ભગ થવાથી નિર્ગ્રંથ શાતિથી તથા કેવળી ભાષિત ધર્મથી ભ્રષ્ટ થાય માટે નિર્ગ્રંથે વારવાર સ્રી કથા કારક ન થવુ એ પહેલી ભાવના

બીજી ભાવના એ કે નિર્ગ્રંથે સ્રીઓની મનોહર ઇદ્રિયો જોવી કે ચિતવવી નહિ કેમકે કેવળી કહે છે કે તેમ કરતા શાતિ ભગ થવાથી ધર્મભ્રષ્ટ થવાય માટે નિર્ગ્રંથે સ્રીઓની મનોહર ઇદ્રિયો જોવી કે તકાસવી નહિ એ બીજી ભાવના

ત્રીજી ભાવના એ કે નિર્ગ્રંથે સ્રીઓ સાથે પૂર્વે રમેલી રમત-ક્રીડાઓ યાદ ન કરવી, કેમકે કેવળી કહે છે કે તે યાદ કરતા શાતિ ભગ થવાથી ધર્મભ્રષ્ટ થવાય માટે નિર્ગ્રંથે સ્રીઓ સાથે પૂર્વે રમેલી રમત ગમતો સભારવી નહિ એ ત્રીજી ભાવના

ચોથી ભાવના એ કે નિર્ગ્રંથે અધિક ખાનપાન ન વાપરવુ તથા ઝરતા રસવાળુ ખાનપાન ન વાપરવુ, કેમકે કેવળી કહે છે કે અધિક તથા ઝરતા રસવાળુ ખાનપાન ભોગવના શાંતિ ભંગ થવાથી ધર્મભ્રષ્ટ થવાય માટે અધિક આહાર કે વિશેષ ઘી દૂધવાળો આહાર નિર્ગ્રંથે ન કરવો એ ચોથી ભાવના

પાચમી ભાવના એ કે નિર્ગ્રંથે સ્ત્રી, પશુ, તથા નપુસકથી ઘેરાયેલ શય્યા તથા આસન ન સેવવા, કેમકે કેવળી કહે છે કે તેવા શય્યા-આસન સેવતા શાંતિભંગ થવાથી નિર્ગ્રંથ ધર્મ ભ્રષ્ટ થાય માટે નિર્ગ્રંથે સ્ત્રી, પશુ પંડકથી ઘેરાયેલ શય્યા આસન ન સેવવા એ પાચમી ભાવના

એ રીતે મહાવ્રત રૂડીરીતે કાયાએ કરી સ્પર્શિત તથા યાવત્ આરાધિત થાય છે એ ચોથુ મહાવ્રત

પાચમુ મહાવ્રત-"સર્વ પરિગ્રહ તજુ છુ એટલે કે થોડુ કે ઘણુ, નાનુ કે મોટુ, સચિત કે અચિત, હુ પોતે લઉં નહિ બીજાને લેવરાવુ નહિ, અને લેતાને અનુમત થાઉ નહીં યાવત્ તેવા સ્વભાવને વોસરાવુ છુ

તેની આ પાચ ભાવનાઓ છે

ત્યા પેલી ભાવના એ કે કાનથી જીવે ભલા ભૂડા શબ્દ સાભળતા તેમા આસક્ત, રક્ત, ગૃધ્ધ, મોહિત, તલ્લીન કે વિવેકભ્રષ્ટ ન થવુ કેમકે કેવળી કહે છે કે તેમ થતા શાંતિ ભંગ થવાથી શાંતિ તથા કેવલિભાષિત ધર્મથી ભ્રષ્ટ થવાય છે

કાને શબ્દ પડતા તો, અટકાવાય ના કદિ,
કિંતુ ત્યા રાગ દ્વેષોને, પરિહાર કરે યતિ

એમ કાનથી જીવે ભલા ભૂડા શબ્દ સાભળી રાગદ્વેષ ન કરવો એ પેલી ભાવના

બીજી ભાવના એ કે ચક્ષુથી જીવે ભલા ભૂડા રૂપ દેખતા તેમા આસક્ત કે યાવત્ વિવેકભ્રષ્ટ ન થવુ કેમકે કેવળી કહે છે કે તેમ થતા શાતિ ભ ગ થવાથી યાવત્ ધર્મ ભ્રષ્ટ થવાય છે

આખે રૂપ પડતા તો, અટકાવાય ના કદિ,
કિંતુ ત્યા રાગદ્વેષોને, પરિહાર કરે યતિ.

એમ ચક્ષુથી જીવે ભલા ભૂડા રૂપ દેખી રાગદ્વેષ ન કરવો, એ બીજી ભાવના

ત્રીજી ભાવના એ કે નાકથી જીવે ભલા ભૂડા ગ ધ સૂઘતા તેમા આસક્ત કે યાવત્ વિવેકભ્રષ્ટ ન થવુ કેમકે કેવળી કહે છે કે તેમ થતા શાતિભ ગ થવાથી યાવત્ ધર્મ ભ્રષ્ટ થવાય છે

નાકે ગ ધ પડતા તો, અટકાવાય ના કદિ,
કિંતુ ત્યા રાગદ્વેષોને, પરિહાર કરે યતિ

એમ નાકથી જીવે ભલા ભૂડા ગ ધ સૂઘી રાગ દ્વેષ ન કરવો એ ત્રીજી ભાવના

ચોથી ભાવના એ કે જીભથી જીવે ભલા ભૂડા રસ

ચાખતા તેમા આસક્ત કે વિવેકભ્રષ્ટ ન થવુ કેમકે કેવળી કહે છે કે તેમ થતા શાતિભ ગ થવાથી ધર્મભ્રષ્ટ થવાય છે

જીભે રસ ચડતા તો, અટકાવાય ના કદિ,
કિંતુ ત્યા રાગ દ્વેષોને, પરિહાર કરે યતિ

એમ જીભથી જીવે ભલા ભૂડા રસ ચાખી રાગદ્વેષ ન કરવો એ ચોથી ભાવના

પાચમી ભાવના એ કે ભલા ભૂડા સ્પર્શ અનુભવતા તેમા આસક્ત કે વિવેકભ્રષ્ટ ન થવુ, કેમકે કેવળી કહે છે કે તેમ થતા શાતિ ભ ગ થવાથી ધર્મભ્રષ્ટ થવાય છે

સ્પર્શેન્દ્રિયે સ્પર્શ આવે, અટકાવાય ના કદિ,
કિંતુ ત્યા રાગદ્વેષોને, પરિહાર કરે યતિ

એમ સ્પર્શથી જીવે ભલા ભૂડા સ્પર્શ અનુભવી રાગ દ્વેષ ન કરવો એ પાચમી ભાવના

એ રીતે મહાવ્રત રૂડી રીતે કાયાથી સ્પર્શિત, પાળિત પાર પહોચાડેલ, કીર્તિત, અવસ્થિત અને આજ્ઞાથી આરાધિત પણ થાય એ પાચમુ મહાવ્રત

એ મહાવ્રતોની પચીસ ભાવનાવડે મ પન્ન અણગાર સૂત્ર, કલ્પ તથા માર્ગને યથાર્થપણે રૂડીરીતે કાયાથી સ્પર્શી, પાળી, પાર પહોચાડી, કીર્તિત કરી આજ્ઞાનો આરાધક પણ થાય છે (આ સૂત્રોની ટીકા વિશેષ નથી તેમજ મૂળનુ ભાષાતર કરનાર શ્રાવક રવજીભાઈ વિદ્વાન હોવાથી છેવટના ભાગમા કેટલીક જગ્યાએ કાવ્યો તથા ભાષાની નકલ કરી છે)

વિમુક્તિ અધ્યયન

ભાવના નામનુ ત્રીજુ લ્હીને વિમુક્તિ નામનુ ચોથુ અધ્યયન કહે છે, તેનો આ પ્રમાણે સબધ છે, ત્રીજામા મહાવ્રતની ભાવનાઓ બતાવી છે, તેમ અહી પણ અનિત્ય ભાવના કહે છે, આ સબધે આવેલા અધ્યયનના ચાર અનુયોગદ્વારો થાય છે, તેમા ઉપક્રમમા રહેલ અર્થાધિકાર બતાવવા નિર્યુક્તિકાર કહે છે

अणिच्च पव्वए रुप्प भुयगस्स तहा (या) महासमुद्द य। एए खलु अहिगारा अज्झयणमी विमुत्तीए ॥ ३४२ ॥

આ અધ્યયનમા અનિત્યત્વ, પર્વત ભુજગપર્ગુ અને સમુદ્રનો એમ પાચ અધિકાર છે, તે યથાયોગ્ય સૂત્રમાજ કહીશુ

નામ નિષ્પન્ન નિક્ષેપામા વિમુક્તિ નામ છે, એના નામાદિ નિક્ષેપા ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રના વિમુક્તિ (વિમોક્ષ) અધ્યયનમા બતાવ્યા પ્રમાણે જાણવા, તેથી અહી ટુકાણમા નિર્યુક્તિકાર કહે છે

जो चेव होइ मुक्खो, सा उ विमुत्ति पगय तु भावेण। देसविमुक्का साहू, सव्वविमुक्का भवे सिद्धा ॥ ३४३ ॥

જે મોક્ષ તેજ વિમુક્તિ છે, એના નિક્ષેપા મોક્ષ માફક જાણવા, અહીં અધિકાર ભાવ વિમુક્તિનો છે, ભાવ વિમુક્તિ દેશ અને સર્વ એમ બે ભેદે છે, દેશથી સામાન્ય સાધુથી માંડીને ભવસ્થ (શરીરધારી) કેવળી સુધી જાણવા, સર્વ વિમુક્તિ તો આઠ કર્મના ક્ષય થવાથી સિદ્ધો જાણવા, સૂત્રાનુગમમા સૂત્ર ઉચ્ચારવુ, તે કહે છે—

અનિત્ય અધિકાર

अणिच्चमावासमुविंति जंतुणो, पलोयए सुच्चमिणं अणुत्तरं
विउस्सिरे विन्नु अगारबंधणं, अभीरु आरंभपरिग्गहं चए ॥१॥

જેમા જીવ રહે તે આવાસ છે, એટલે મનુષ્ય વિગેરે ભવમા મળેલુ શરીર છે, તેને પ્રાણીઓ વારવાર મેળવે છે, કે જે ચાર ગતિમા જીવ જ્યા જ્યા ઉત્પન્ન થાય છે, ત્યા અનિત્ય ભાવ પામે છે, (અર્થાત્ ગતિમા એકે નિશ્ચળ સ્થાન નથી) આ પ્રમાણે જિનેશ્વરનુ વચન સમજીને વિદ્વાન્ પુરૂષ, પુત્ર સ્ત્રી ધન ધાન્ય વિગેરેવાળુ ઘરનુ બધન છોડે, તથા સાતે પ્રકારના ભય છોડીને પરિસહ ઉપસર્ગથી ન ડરતો સાવદ્યકૃત્ય તથા બાહ્ય અભ્યતર પરિગ્રહ છોડે (અર્થાત્ દીક્ષા ગ્રહણ કરે, અને દીક્ષા ગ્રહણ કરેલી હોય તો આરભ પરિગ્રહ ત્યાગીને નિર્મળ ચારિત્ર પાળે)

પર્યંત અધિકાર

तहागयं भिक्खुमणंतसंजयं, अणेलिसं विन्नु चरंतमेसणं ।
तुदंति वायाहिं अभिद्दवं नरा, सरेहिं संगामगयं व कुंजरं ।२।

પ્રથમ શ્લોકમા બતાવેલ અનિત્ય ભાવના ભાવેલો, ઘરબધન છોડેલો, આરભ પરિગ્રહ રહિત અનત કાય વિગેરે એકેદ્રિયાદિ અનતા જીવોના યતના કરવાથી અનત સયત બનેલો એવા ઉત્તમ સાધુને જિનેશ્વરના વચનમા પ્રવીણ શુદ્ધ ગોચરીને લેતો જાણીને તેવા ઉત્તમ ગુણોથી રહિત માણસો પાપથી હણાયેલ આત્માવાળા બનીને કડવા વચનો

વડે પીડે છે, તથા તેઓ માટીના ઢેફા વિગેરથી જેમ લડાઈ મા ગયેલા હાથીને તીરો મારે તેમ તે ઉત્તમ સાધુને પીડે છ

तहप्पगारेहिं जणेहिं हीलिए, ससद्दफासा फरसा उईरिया। तितिक्खए नाणि अदुट्ठचेयसा, गिरिव्व वाएण न संपवेयए ।३।

પૂર્વે કહેલા અનાર્ય જેવા પુરૂષોએ પીડેલો એટલે કડવા કઠોર વચનોએ આક્રોશ કરીને અતિ ઠડ તાપ વગે રેથી દુખી કરીને હીલના કરી હોય, તોપણ મુનિ તેને મ મતા ભાવે સહે, કારણ કે જ્ઞાની સાધુ સમજે છે કે મે પૂર્વે કરેલા અશુભ કૃત્યો કર્મ રૂપે ઉદયમા આવ્યા છે, એમ મા નીને ચિત્તમા કુવિકલ્પ ન કરતા પર્વત માફક ધૈર્ય રાખીને તેનાથી કંપે નહિ, અર્થાત્ વાયુથી પહાડ ન કપે, તેમ પોતે દુખ દેનારથી કજીઓ ન કરે, તેમ ચાત્રિ મુદી ન દે,

રૂપાનુ દૃષ્ટાત

उवेहमाणे कुसलेहिं संवसे, अकंतदुक्खी तस थावरा दुही। अलूसए सव्वसहे महामुणी, तहा हिमे सुस्समणे समाहिए ।४।

પરિસહ ઉપસર્ગોને સહતો અથવા ઈષ્ટ અને અનિષ્ટ વિષયોની ઉપેક્ષા કરતો માધ્યસ્થભાવ ધારીને ગીતાર્થ સાધુ ઓ સાથે વસે, તે અશાતા વેદનીય દુખથી પીડાતા ત્રસ થાવર જીવોને પોતે ન પીડતો પૃથ્વી માફક સર્વ સહેનાર તથા બરોબર રીતે ત્રણ જગતના સ્વભાવને જાણનાર મહા મુનિ બનીને પોતે વિચરે, તેથી તેને સુશ્રમણની ઉપમા આપી છે,

विऊ नए धम्मपय अणुत्तरं, विणीयतण्हस्स मुणिस्स झायओ ।
समाहियस्सऽग्गिसिहा य तेयसा, तवो य पन्ना य जसो य वड्ढइ ॥ ५ ॥

વિદ્વાન્ તે કાળને જાણનારો, નમેલો (વિનયવાન) પ્રધાન એવા ક્ષાંતિ વિગેરે ધર્મ પદોને જાણીને તૃષ્ણાને દૂર કરેલ ધર્મધ્યાન ધ્યાવતા અને બધી ધર્મ ક્રિયામાં ઉપયોગ રાખતા તેનો તપ તથા કીર્તિ વધે છે

दिसोदिसऽणंतजिणेण ताइणा, महव्वया खेमपया पवेइया ।
महागुरू निस्सयरा उईरिया, तमेव तेउत्तिदिसं पगासगा ॥६॥

ભાવદિશા તે એકેંદ્રિયાદિ સર્વ જીવોને વિષે ક્ષેમપદ તે રક્ષણસ્થાન રૂપ વ્રતોને અનંત જ્ઞાની જીનેશ્વરે બતાવ્યા છે, તે સામાન્ય માણસથી ન પળાય માટે મહા ગુરૂ છે, અને તે વ્રતો પાળવાથી પૂર્વના ચીકણા કર્મોને પણ દૂર કરે છે, તથા અજ્ઞાન અંધકાર દૂર કરવાથી ત્રિદિશામાં પ્રકાશ પડે છે, તે જેમ અગ્નિ ઉપર નીચે અને તીર્છો પ્રકાશ કરે છે, એમ આ મહાવ્રતો પણ કર્મ અંધકારને દૂર કરવાથી પ્રકાશક છે

મૂળ ગુણોની સ્તુતિ કરી ઉત્તમ ગુણો વર્ણવે છે,

सिएहिं भिक्खुअसिए परिव्वए, असज्जमित्थीसु चइज्ज पूयणं ।
अणिस्सिओ लोगमिणं तहा परं, न मिज्जई कामगुणेहिं पंडिए ॥ ७॥

સિતા તે આઠ કર્મે કરીને અથવા રાગ દ્વેષ વિગેરેના કારણરૂપ ગૃહપાશથી બંધાયેલા ગૃહસ્થો અથવા અન્ય દર્શ-

નીઓ છે, તેમના પાશામાં સાધુ પોતે ગજદેવથી ન ફસાય, અને પોતાના સંયમ અનુષ્ઠાનમાં રક્ત રહે, તથા સ્ત્રીઓ સાથે પ્રસંગ ન રાખતાં પૂજન તજે, અર્થાત્ સત્કાર માન પાનનો અભિલાષી ન થાય, તથા આલોક તથા પરલોકમાં સુખ છે એમ માનીને વિષય સુખ વગેરેના પણ અભિલાષી ન થાય, આ પ્રમાણે મનોજ્ઞ શબ્દ વિગેરેથી પણ લોભાય નહિ તજે પંડિત છે અટલે પંડિતમાં કડવાં ફળ વિષય અભિલાષમાં છે એમ જાણનાર જ દીર્ઘદર્શી મુનિ છે

तहा विमुक्कस्स परिन्नचारिणो, धिईमओ दुक्खखमस्स भिक्खुणो । विसुज्झई जंसि मलं पुरेकडं समीरियं रुप्पमलं व जोइणा ॥८॥

ઉપર કહેલા બોધ પ્રમાણે મૂલ ઉત્તર ગુણ ધારીને પાશબંધથી વિમુક્ત થયેલ તથા મળેલા જ્ઞાનથી જ્ઞપરિજ્ઞાવડે સદઅસદનો વિવેક સમજીને ચાલનારા એટલે પ્રથમ જ્ઞાનથી વિચારીને પછી ક્રિયા કરે છે, તથા સંયમમાં ધૈર્ય રાખે, અશાતા વેદનીય ઉદયમાં આવતાં દુઃખ આવે તો સમતાથી સહે, ન ખેદ કરે, તેમજ તેની શાંતિ માટે વૈદ્ય ઔષધની પણ ઘણી ઝંખના ન કરે, આવા ભિક્ષુનાં પૂર્વે કરેલાં કર્મો જેમ રૂપાનો મેલ અગ્નિથી દૂર થાય છે, તેમ તપશ્ચર્યા વિગેરેથી દૂર થાય છે

સાપની ચામડીનું દૃષ્ટાંત

से हु परिन्नासमयंमि वट्टई, णिराससे उवरय मेहुणा चरे । भुयंगमे जुन्नतयं जहा जहे, विमुच्चई से दुहसिज्ज माहणे ॥९॥

ઉપર કહેલા મૂળ ઉત્તર ગુણ ધારક સાધુ પિંડએષણા અધ્યયનમા બતાવેલા અર્થ પ્રમાણે પરિજ્ઞા સમયે વર્તે છે, એટલે તેવું પાળે છે, તથા આ લોક પરલોકની આશ મા (આકાક્ષા) રહિત તથા મૈથુનથી દૂર, એટલે પાચે મહાવ્રત પાળનારો હોય તેને જેમ સાપ જુની કાચળીને ત્યાગીને નિર્મળ થાય, તેમ પોતે દુ ખ શય્યા તે નરક વિગેરેના ભ્રમણથી મુકાય છે

સમુદ્રનુ દૃષ્ટાત.

जमाहु ओहं सलिलं अपारयं, महासमुद्दं व भुयाहि दुत्तरं। अहे य णं परिजाणाहि पंडिए, से हु मुणी अंतकडेत्ति वुच्चई

તીર્થંકર અથવા ગણધરો ભુજાથી મોટો સમુદ્ર તરવો દુર્લભ છે, એ દૃષ્ટાતે ઉપદેશ આપે છે કે જેમ સમુદ્ર પાણીથી ભરેલો છે, તેમ આશ્રવ દ્વારો છે, મિથ્યાત્વ વિગેરે પાર વિનાનુ પાણી છે, તેથી સ સાર સાગર તરવો દુસ્તર છે એમ જ્ઞપરિજ્ઞા વડે જાણીને પ્રત્યાખ્યાન પરિજ્ઞાવડે તુ પરિહર અર્થાત્ સદ્અસદ્ ના વિવેકને જાણનાર હે પંડિત મુનિ ! તુ મહાવ્રત રૂપનાવ વડે સ સારસાગરને તરી જા, આ પ્રમાણે જાણીને વર્તે છે તેજ અલ કૃત મોક્ષમા જનાર છે ॥૧૦॥

जहा हि बद्धं इह माणवेहिं, जहा य तेसिं तु विमुक्ख आहिए अहा तहा बन्धविमुक्ख जे विऊ, से हु मुणी अंतकडेत्ति वुच्चई

મિથ્યાત્વ વિગેરે જે પ્રકારે પ્રકૃતિ સ્થિતિ વિગેરેથી આત્મા સાથે જડપુદ્ગળોને કર્મ રૂપે એકમેક કરી બાંધ્યા છે, તેને આ સ સારમા મનુષ્યો સમ્યગ્ દર્શન જ્ઞાન ચારિત્ર વડે

તોડે છે, તેજ મોક્ષ કહ્યો છે, આ પ્રમાણે બંધ અને મોક્ષનું બરોબર સ્વરૂપ જાણીને તે પ્રમાણે વર્ત્તનાર કર્મનો અંતકૃત મુનિ કહેવાય છે ॥૧૧॥

इममि लोए परए य दोसुवि, न विज्जई बंधण जस्स किंचिवि ।
से हु निरालंबणमप्पइट्ठिए, कलंकलीभावपह विमुच्चइ ॥१२॥
त्तिबेमि ॥ विमुत्ती सम्मत्ता ॥ २-४ ॥ आचाराङ्गसूत्र समाप्त
॥ ग्रन्थाग्र २५५४ ॥

આ લોક અને પરલોકમાં જેને જરાપણ બંધન નથી, તે નિરાલંબન અર્થાત્ આ લોક પરલોકની આશંસા રહિત ક્યાંય પણ ન બંધાયેલો અશરીરી (સિદ્ધ) છે, તેજ સંસારમાં ગર્ભાદિ રૂપ કલંક ભાવથી મુકાય છે, અર્થાત્ કેવળીને કે સિદ્ધોને ફરી જન્મ નથી—આ પ્રમાણે પ્રભુપાસે જાણીને હું કહું છું,

હવે નયો કહે છે—

પૂર્વે જ્ઞાન ક્રિયાના એકાંત નયને અનુચિત ઠરાવી સર્વ નય સંમત જૈન શાસન છે એમ બતાવ્યું છે ત્યાંથી જાણવું

आचाराटीकाकरणे यदाप्तं, पुण्यं मया मोक्षगमैकहेतु ।
तेनापनीयाशुभराशिमुच्चैराचारमार्गप्रवणोऽस्तु लोकः ॥१॥

આચારાંગ સૂત્રના અંતમાં નીચલી ત્રણ ગાથાઓ છે.

आयारस्स भगवओ चउत्थचूलाइ एस निज्जुत्ती ।
पंचमचूलनिसीहं तस्स य उवरिं भणीहामि ॥ ३४४ ॥
सत्तहि छहि चउचउहि य पंचहि अट्ठट्ठ चउहि नायव्वा ।
उद्देसएहिं पढमे सुयखंधे नव य अज्झयणा ॥ ३४५ ॥

इक्कारस तिति दोदो दोदो उद्देसपहि नायव्वा।
सत्तयअट्ठयनवमा इक्कसरा हुति अज्झयणा ॥ ३४६ ॥

તથા મહાપરિજ્ઞા નામનું અધ્યયન વિચ્છેદ જવાથી તેની નિર્યુક્તિનું વિવરણ ટીકાકારે ન કરવાથી નીચે મુકી છે—

पाहण्णे महसद्दो परिमाणे चेव होइ नायव्वो।
पाहण्णे परिमाणे य छव्विहो होइ निक्खेवो ॥ १ ॥
दव्वे खेत्ते काले भावंमि य हुति या पहाणा उ।
तेसिं महासद्दो खलु पाहण्णेण तु निप्फन्नो ॥ २ ॥
दव्वे खेत्त काले भावंमि य जे भवे महता उ।
तेसु महासद्दो खलु पमाणओ होंति निप्फन्नो ॥ ३ ॥
दव्वे खेत्ते काले भावपरिण्णा य होइ बोद्धव्वा।
जाणणओवक्खणओ य दुविहा पुणेक्केक्का ॥ ४ ॥
भावपरिण्णा दुविहा मूलगुणे चेव उत्तरगुणे य।
मूलगुणे पचविहदु विहा पुण उत्तरगुणेसु ॥ ५ ॥
पाहण्णेण उ पगय परिण्णाएय तहय दुविहाए।
परिण्णाणेसु पहाणे महापरिण्णा तओ होइ ॥ ६ ॥
देवीणं मणुईण तिरिक्खजोणीगयाण इत्थीण।
तिविहेण परिच्चाओ महापरिण्णाए निज्जुत्ती ॥ ७ ॥

—* આચારાંગસૂત્ર સમાપ્ત થયું. *—

